

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

KC 3556

T. MACCI PLAVTI
C O M O E D I A E.

EX RECOGNITIONE
ALFREDI FLECKEISENI.

TOMVS I
AMPHITRYONEM CAPTIVOS MILITEM GLORIOSVM
RVDENTEM TRINVMVM COMPLECTENS.

PRAEMISSA EST
EPISTVLA CRITICA AD FRIDERICVM RITSCHELIVM.

LIPSIAE
SUMPTIBUS ET TYPIS B. G. TEUBNERI.
MDCCCLXXVI.

KC 3556

HARVARD COLLEGE LIBRARY
FROM THE LIBRARY OF
HERBERT WEN SMYTH
APR. 15, 1941

ALFREDVS FLECKISENVS FRIDERICO RITSCHHELIO S. Quod **TIBI** potissimum, vir summe idemque animo meo carissime, hanc comoediarum Plautinarum recognitionem sive ex parte recensionem dicere mavis inscripsi neminem puto fore qui miretur, quoniam diu inter eruditos constat **TE** opera **TVA** iam per plus tria lustra Plauto emendando atque inlustrando impensa hunc poetam ita quasi **TVVM TIBI** vindicasse ut quidquid a sanioris quidem doctrinae rationibus profectum ad instauranda poetae verba excogitatum sit ad **TE** potissimum auctorem referendum iure videatur. illud contra cum quibusdam aliis tum **TIBI** mirum videri possit quod ego, dum **TV** Plautum **TVVM** pridem enixissime hominum doctorum votis ecclagitatum nuper in lucem edere coepisti et in absolvendo isto ingenii **TVI** ac nominis sempiterno monumenti naviter elaboras, eiusdem poetae fabulas ad artis normam correctas in publicum emitte institui. itaque ne temeritatis a prudentibus vel inhonestae luci cupiditatis a malevolis arguar, narrandum mihi esse intellego qui factum sit ut hanc ego editionem nunc parare animum inducerem. detulit enim librarius honestissimus ultro mihi munus recognoscendi Plautinas comoedias quas in bibliotheca sua scriptorum Graecorum et Latinorum desiderari nefas esset: dubius primo haerebam nec dubitationes meas dissimulabam: sed cum edoctus essem viri honestissimi firmum ac stabile consilium esse ut hae comoediae in illa quam dixi bibliotheca foras emitterentur antequam **TVA** recensio ad finem esset perducta, quo in negotio nisi ego operam pollicerer alteri cuilibet homini docto eandem conditionem oblatum iri, tum omnibus remotis scrupulis et mihi et huic poetae debere visus sum ut provinciam illam ne recusarem: pro sua enim cuique parte acriter enitendum esse arbitrabar ut exempla harum fabularum eaque parvo parabilia in communem usum venirent quae ita essent comparata ut homines literarum Latinarum amantes tandem aliquando falsissimam illam sed plurimorum etiam mentibus insitam de infinitis licentis metricis ac prosodiacis quibus numeri Plautini repleti essent opinionem abicere et summam eorum elegantiam perspicere atque admirari possent. ratio autem qua munere suscepto in hoc quidem primo tomo (quem ut secundus paucorum mensium intervallo excipiat curabo) perfungi studui necessario diversa fuit in eis fabulis quarum **TVAS** in manibus habebam recensiones, quae sunt Miles gloriosus et Trinummus, atque in eis in quibus meo periculo res erat gerenda, quae sunt tres reliquae. atque in illis quidem me tantum non in omnibus rebus a **TVO**

exemplari pendere ipse non mirabere, cum bene scias eas rationes emendationis Plautinae quas TV in Prolegomenis Trinummi eximia arte exposuisti adeo mihi probatas esse ut exceptis singulis quibusdam locis plane TIBI adsentiar. hos autem locos de quibus mihi aliter sentiendum videtur uberius aut tractavi aut propediem tractabo partim in censura Plauti TVI quam me Anna-libus philologicis a REINH. KLOTZIO et RVD. DIETSCHIO editis inserturum esse promisi, partim in Analectis Plautinis quorum aliquot nova capita in FRID. GVIL. nostri SCHNEIDEWINI Philologo brevi ut spero tempore foras dabo: ex quibus locis qui omnia pauci sunt si mihi fortasse contigerit ut de uno et altero TIBI meam qualemcumque sententiam persuadeam vehementer laetabor. praeterea autem in Trinummo recognoscenda non mediocriter adiutus sum eis quae post TVAM operam THEOD. BERGKIVS et FRANCO. V. FRITZSCHIVS in commentationibus quas indicibus scholarum Marburgensium et Rostochiensium proximi semestris hiberni praemisierunt, ille etiam in Diurnis antiquariis a se et IVL. CASSARE editis anni MDCCCXXXVIII p. 1124 sqq. de multis versibus eius fabulae praedare disputarunt.

Longe igitur alia ratione mihi in expoliendis Amphitruone Captivis Rudente utendum fuit: haec enim comoediae, quamquam priores editores multa in eis scripturae tralaticiae vitia feliciter sustulerant et aut TV aut GOD. HERMANNVS aut RIC. BENTLEIVS aut alii naud paucis versibus veterem nitorem reddiderat, tamen sordibus depravationis quas per saeculorum decursum verba poetae traxerant nondum ita erant perpurgatae quin mihi satis larga emendationum messis peragenda restaret: qua mea opella num effectum sit ut eas comoedias ita instaurarem ut sine graviore saltem offensione legi possent, penes TE, FRIDERICE RITSCHLI, ceterosque paucos harum rerum peritos existimatores iudicium esto. supellex autem critica ex libris scriptis petita mihi praeter eam cuius aditus omnibus patet, h. e. discrepantes scripturas librorum Palatinorum a PHIL. PAREO in editione sua altera enotatas et adparatum a FRID. LENDEMANNO ad Amphitruonem et Captivos, a C. E. CHR. SCHNEIDERO ad Rudentem congestum nulla erat praesto tum quidem cum in negotio verba poetae corrigendi versabar. editionum veterum praeter LAMBINIANAM nullam ad manus habui neque ex recentioribus quasdam quas aegre desideravi, velut GYJETI et primam BOTHII, ullis machinis nancisci potui: Captivorum editiones ab AVELLINO et a BOSSCHA curatas mihi benigne commodavit FRID. OSANNI liberalitas. illis igitur quae habebam subsidiis criticis ea qua par erat diligentia in usum vocatis id potissimum egi ut perpetuo respectu habito oerum quatuor rerum quarum observationi TV in praefatione Militis gloriosi p. XXI summo iure plurimum in crisi Plantina tribuisti, quae sunt integritas linguae Latinae concinnitas numerorum sententiae sanitas

consuetudo Plautina', aut manum Plautinam aut certe Plauto non indignam restituerem. ubi vero librorum scripturae adeo erant depravatae ut quid a poeta profectum esset neque priores editores invenisse viderentur neque ego extricare possem, ibi signo corruptelae addito monstra optimi libri servare satius putavi quam verbis poetae aliquid immiscere quod ipsum scripsisse omni probabilitatis specie careret: has igitur maculas cum ceteris quae meos oculos fugerunt **two** eluendas ingenii acumini reliqui, quod quam ingentes ac prope inexplicabiles visas difficultates expedire sciret cum alibi tum maxime nuper in Milite glorioso fabula incredibiliter corrupta fuculenter declarasti.

Absolveram autem quinque harum comoediarum emendationem et Amphitruo cum Captivis literarum formis iam erant descriptae, cum novum instrumentum criticum idque maximi momenti ex insperato dono accepi. **CAROLVS** enim **HALMIVS** noster, cuius quod ego quoque in amorem amicitiamque perveni semper inter prosperrimos vitae meae casus duxi, cum fato acerbo (mihi scilicet acerbo, illi quidem hercle exoptatissimo ac paene invidendo) ex hac terra itemque vicinia mea avectus in itinere Monachino forte fortuna **ANTONIO SCHWARZMANNO** veteri amico occurrisset, quem olim de edendo Plauto cogitasse et libros eius scriptos contulisse sciebat, simul atque illum hoc consilium dudum abiecissem comperit, ilico meorum studiorum memor precibus ab amico impetravit ut is quidquid adparatus critici conlegisset sese mihi concessurum esse promitteret. quod quidem promissum vir praestantissimus nuper exolvit: dono enim mihi **Vratislavia** ubi nunc degit tramisit exemplum suum editionis **Amstelodamensis** anni **MDCCXXI**, cuius margini non solum in omnibus fabulis Veteris Codicis **CAMBRARIANI** sed etiam in Trinummo Pseudulo Mostellaria libri Ambrosiani discrepantes scripturas admirabili diligentia anno **MDCCCXXV** a se Romae et Mediolani excerptas nitidissime ascripserat: pro qua singulari benevolentia viro optimo tantas quantas maximas animus meus capere potest gratias ago eoque lubentius quo hodie rariora eius modi testimonia propensae in aliorum studia voluntatis esse solent. hunc igitur adparatum, ut supra dixi, tum demum accepi cum duae illae fabulae iam literarum formis descriptae erant, quo factum est ut in his paucas tantum emendationes quas nova illa optimi libri conlatio suppedicaret, quantum sine maiore operarum molestia fieri posset, postea inserendas curare mihi liceret (velut egregium illud *constat* Amph. v. 234 pro eo quod relicui libri exhibent *constat*) alias infra addituro. in Rudente autem (nam ad Militem et ad Trinumnum **TVI** iam editio scripturas Veteris Codicis accuratissime excerptas exhibebat) ut plene illum adparatum et iuste ad exponenda verba poetae adhibere possem eo effectum est quod singulae huius editionis plagulae Lipsia corrigendae huc mihi tra-

raissae sunt. haec eadem res in causa fuit cur et CAR. FRID. HEF-MANNI correcturas versuum Trinummi 191 sqq. et 679 TVAMQUE versus 425 quas in praefatione Stichi p. XIX nuperrime prodidisti et MAVR. HAVPTII emendationes eiusdem fabulae quas, dum nuper incundissimo tuo hospitio Bonnensi utor, manu eius scriptas inspicere licuit, in eorum versuum quos recte correxisse videretur perpetuitatem recipiendi copia esset. doleo quod idem fieri non potuit emendationibus TVIS Militis gloriosi quas in eadem praefatione p. XVII sq. palam fecisti, quarum me aliquot occupasse non sine magna laetitia intellexi, paucas fabulae literis iam descriptae postea inserendas curavi, reliquas quas quidem veras esse mihi persuasisti infra adieci.

Duae autem potissimum res sunt quibus verba poetae ut in hac editione leguntur ab eo habitu quo a TE aut induta sunt aut ex proposito tuo olim induentur differunt: quarum una haec est quod omnia ea vocabula quae in libris scriptis non extant uncis inclusi *), altera quod orthographicum genus ad certam quandam normam dirigere studui. et illud quidem faciendum putavi non quo eos qui hac editione uterentur quasi admonerem ut eis quae sive ego sive alii supplevimus probabiliora substituerent (quamquam si hoc factum videro magno opere laetabor): nam qui artem criticam in his fabulis rite exercere volet plena suppellectile critica carere non poterit: sed ut uno quasi oculorum obtutu conspici posset quam multae in libris casu elapsae essent voces ac vocolae quae sine maximo aut sententiae aut sermonis aut exploratarum atque indubitatarum legum metricarum damno considerari non possent, et hinc simul intellexeretur quam rationi convenienter ei facerent qui etiam ob subtiliores leges metricas sed eas artificiose indagatas singulas voces supplere non vererentur: quae quidem artis criticae pars eo minus dubitationis habet quo certius illud est quod TV ex excussis membranis Ambrosianis effecisti 'omnium uberrimum in Plantinis fabulis cor-

---

*) venia mihi petenda est quod hanc legem mea sponte mihi impositam per Amphitruonem non constanter servavi: illic quae praetermisi infra addenda curavi, nam haec vocolae uncis includendae erant: arg. I v. 9 *illa*, ipsius fabulae v. 54 *ego*, 59 *haec*, 69 *Nam*, 81 *ille*, 89 *id*, 105 *et*, 114 *cum*, 125 *una*, 143 *hic*, 149 *huc*, 161 *huc*, 162 *ego*, 164 *med*, 166 *magis*, 170 *te*, 171 *et*, 172 *id*, 180 *nam*, 193 *Qui*, 230 *tum*, 231 *prius et*, 242 *meus*, 245 *ruont*, 253 *ut*, 269 *his*, 284 *tu*, 321 *mihi*, 344 *tu*, 347 *mei*, 374 *At*, 384 *illut*, 404 *huc*, 408 *mi*, 420 *Est*, 520 *pol*, 523 *ego*, 524 *prius et*, 533 *est*, 555 *tu*, 575 *Tu ea*, 577 *Et*, 578 *ego*, 584 *ex*, 588 *ea*, 593 *prius et*, 623 *te*, 651 *Et*, 675 *me*, 729 *tu*, 770 *i*, 838 *Ain?*, 841 *prius et*, 876 *ut*, 924 *Te*, 948 *ut*, 965 *At*, 968 *is*, 976 *mi*, 1003 *id*, 1015 *mea*, 1032 *in*, 1034 *nunc*, 1040 *ago*, 1075 *alterum est*, 1131 *ego*. Item in Captivis aliquoties in hac re erratum est: nam v. 449 non solum *tu*, sed *Iam tu* includere debebam (quod tamen supplementum inconsiderate a me additum esse infra monui), v. 469 *in*, 499 *de*, 847 *in*, 896 *ego*, 985 *iam*.

ruptelarum fontem non fuisse alium nisi quod, cum in familiari sermone plurimae voces vel abesse vel accedere vel vario sese ordine excipere nullo sententiae atque adeo elegantiae detrimento possent, horum nihil non librariorum quoque levitate imprudenter admitteretur saepissime. quod autem versuum quibus unctos circumdedit alios ut reliquos omnes apicibus insignivi alios non insignivi, hoc ea de causa factum esse scito ut illos me antiquae dittographiae reliquias, hos aut pannos a sciolis explicandi causa consutos aut versus Plantinos quidem sed alunde petitos et in margine primum adpositos post autem in versuum genuinorum continuitatem casu inlapsos iudicare significarem. et in hoc genere sero vidi me Rud. 56 (cll. v. 541) non recte apicibus insignivisse quos deletos velim ut recte eos delevi Capt. 324 (cll. Aul. II 1 44) et Rud. 594 (cll. Merc. II 1 2 et in universum eis quae TV in Philologi tom. I p. 306 sqq. exposuisti): item apices Capt. 48 deletos velim. praeterea ne alii in errorem impellantur hic indicandum arbitror Militis versum 1181 unctis inclusum ad nullum horum generum pertinere sed supplementum esse a TE confictum (cf. Mus. philol. VII p. 317 sq.) quod, cum alibi totos versus a TE ad explendas lacunas factos, quamvis ingeniose et Plantinae consuetudini convenienter procusi essent, nusquam recipere fas habuissim, illo tamen loco temperare mihi non potui quin inter versus Plantinos asciscerem.

In genere orthographico ad certam constantiam revocando ultro easdem fere rationes secutus eram quas TV in praefatione Stichii p. XVI eis qui post TE Plautum edituri essent commendavisti. debere autem visus sum eis qui hac opera usuri essent ut potiores eas res quibus orthographia in hac editione ex optimis libris et grammaticorum veterum testimoniis revocata a vulgari recederet hic summatim complecterer, quo in negotio ea quae TV Prolegomenon Trinummi capite nono egregie exposuisti stamina esse volui quibus quae et TV ipse in reliquis fabulis post Trinummm instauratis ad hoc genus spectantia nova protulisti et quae alii probabiliter investigarunt et quae ipse observavi ita subtexerem ut nihil reconditius quidem praetermissum putem quod non in hoc conspectu explanatum reperiatur. praeterea subiunxi quae dum plagulas harum fabularum retracto me invito non recte scripta animadverti et correcta velim. ut a vocalibus ordiar, pro a suasu BERGII scripsi e in *anteperita* Trin. 643 quod ab *anteperiendo* dictum est ut *anteceptus* ab *antecapiendo*, eandemque antistoechiam amplexus sum in *dispenno* et *dispassus* Mil. 1407 et 360 pro *dispando* et *dispassus* et in *aequipero* et *defetigo* verbis quorum vicarias scripturas *aequiparo* et *defatigo* vix usquam boni libri sine discrepantia agnoscunt: o autem pro a posui in *uociuos* Trin. 11 pro *uacuos* de qua forma post eundem BERGIVM plura alibi dixi: i pro e in *opstitria* Capt. 629 et Mil. 695 pro

obstetrix suadente illo versu V. C. auctoritate et analogia *restitrix* et *institor* nominum, et in *dilectus* Rud. 1279 pro *delectus* (cf. Fest. Pauli p. 73 cum MVELLERI adnotatione): *o* pro *e* praecedente *u* consonante in *uorro uorto uoster uoto* cum sua subole ut *euorro conuorro auorto reuortor aduorsum peruorse uniuorsus* et quae sunt similia, quo in genere sero animadverti levem inconstantiam quam *te* praeceunte admisi: nam Trin. 707 *uorsus* pro *uersus* etiam sine libris scribendum fuisse mihi concedes si relegeris Quinctil. I 7 25 *): praeterea *controuorsias* mihi reponendum erat Rud. 826, Amph. 326 *interuolli*: *oe* scripsi pro *e* in *oboe-dio*: contra *saenus* pro *senus* vel *foenus*: at iniuria *praelium* scripsi pro *proelium* quod restitutum velim Amph. 225 255 415 744 Capt. 60 Rud. 1154: *u* pro *e* constanter servavi in omnibus gerundiis et gerundivis tertiae quam vocant et quartae coniugationis ut *agundae edundi dicundum quaerundum fugiundi conue-niundus* (minime autem gentium in *uidundi* quam formam ab oscitanti librario Amph. 638 fictam fuit qui non aspernaretur: ceterum Mil. 34 *perhauriundumst* scribendum erat et Trin. 867 *sistundae*: contra non ausim Mil. 1276 *metuondus* restituere): *e* pro *i* in *intellego* et *neglego* quae formae non tantum apud Plautum sed apud omnes Latinos scriptores solae fidem habent, in *Aleus* pro *Alius* (quod ex *Ἀλεῖος* fictum est ut *Philippeus* ex *Φιλίππειος*, *platea* ex *πλατεία*, *gynaeceum* ex *γυναικεῖον*, *batineum* ex *βαλανεῖον*, *chorea* ex *χορεία*), in *semul* pro *simul* (notanda etiam scriptura V. C. *adsemulabo* Stich. 84), denique in *labeas* pro *labiae* Stich. 721 (cf. Non. p. 210, unde fortasse Mil. 93 *labeis* restituendum est, praesertim cum Charisius I p. 79 *labris* in hoc versu legerit quod metro respuitur): *u* pro *i* in superlativis et numeralibus ut *decumus uicensumus centensumus* et similibus ut *legitumus maritumus lacruma uictuma aestumo existume* omnibus (at non in *exumius* quam formam Stich. 381 errori librariorum tribuendam puto), praeterea in *lubet* cum *conlubitum* et *lubido* et relicua progenie, in *clupeus cluens* et *cluenta* (unde etiam *cluentelam* scribendum erat Rud. arg. 4) *mancupium* (me invito Rud. 930 *mancipia* relictum est) *carnusex* cum *carnuficina* *manifestus sacrufico magnuficus* (unde *pontusex* Rud. 1377, *sumuficem* Mil. 412, *opuficina* Mil. 880, *spurfuficum* Trin. 826, *munufica* Amph. 842, *signuficem* Rud. 896, *pacuficari* Stich. 517 et quod sescentiens legitur *luduficare* reponenda videntur) *subrupio* vel *surrupio* *occupio insulio prosulio desulio* (quas scripturas ra-

*) eadem scriptura *uorsus* num etiam Amph. 55 et Capt. 56 reponenda sit dubitare licet propter tempus quo hos prologos compositos esse TV edocuisti Parergon vol. I p. 232 sq.: sed ego illic quoque praetulerim.

sione non carere alibi probavi et suspicatus sum hoc genus etiam
 latius patere), item in *surpiculis* Capt. 816 pro *sirpiculis* (cf.
 Lucil. ap. Non. p. 490): *u* pro *o* in *adulescens* et *epistula* (quae
 formae itidem apud ceteros scriptores illa sola haec praeter vi-
 cariam fidem habent), in *triobulum glaucuma Acheruns: au* pro
o in *ausculum* et *ausculari* (cf. Fest. Pauli p. 28 et Priscian. l.
 p. 562): *o* pro *u* semper post alteram *u* sive consonantem sive
 vocalem, ut scripserim non solum *uolt uoltis uoltus uolpus uolpes*
Volcanus servos nouum uiuont sed etiam mortuos mutuom miluom
ingenuom praecipuos triduom fluctuom ruont abnuont et quae sunt
 similia exceptis *tuus tuam suus suum*, item praecedente *qu* ut in
quoius quoi quor quom (ubi coniunctio est) *quaequomque utquom-*
que (non *quomplures* sed *conplures* quoniam in hoc vocabulo
 praepositio est) *aequom* et *iniquom*, nisi *cu* posui ut in *mendaci-*
locus falsilocus uanilocus conlocuntur pedisecus execuntur: anti-
 quitus uidelicet utrumque genus eodem modo scriptum esse vi-
 detur *qviys qvm aeqv̄m pedisheqvs* sicut *peqv̄nia qvra* et quae
 sunt similia: denique *oe* pro *u* in *moenia inmoenis moenio admo-*
enio conmoenio (sed non ausus sum *conmoenis* scribere pro *commu-*
nis) *circummoenio* (quare etiam Mil. 223 *moeni* scribendum erat):
 sero intellexi Rud. 998 et 1000 *poeniceo* et *poeniceum* resti-
 tuendum fuisse cll. Pseud. l. 2 92. de Graeca vocali *y* ex Plautinis
 fabulis prorsus expellenda in eiusque locum ubique *u* reponenda *tv*
 in Proleg. Trin. p. xcvi nimis caute indicasse videre, confidentius
 ibid. p. cccxxv: ego in quattuor primis comoediis hoc tomo com-
 prehensis nisi in *Amphitruo* et *sucophanta* et *magudaris* Rud. 633
 et *trugonus* Capt. 851 (qui Graece dicitur *τρυνών* quo de para-
 schematismo cf. ЛОБСКІИ Paralip. gramm. Gr. p. 138) submo-
 vere non eram ausus, sed in Trinummo hac in re constans esse
 coepi, scripsi igitur *Lusiteles murepola Olumpichus Surus Iluricus*
 (v. 852 scripturam Ambrosiani **Hilurica** intactam debebamus
 relinquere cll. Men. II l. 10), neque in reliquis fabulis litteram illam
 tolerabo quam ne Ennium quidem et Attium adhibuisse Ciceronem
 et Marium Victorinum testes habemus. *cena* et *paenitet* et *ne*
 adfirmandi particulam *me* sic semper scripsisse pro *coena* et *poe-*
nitet et *nae* silentio praeterirem nisi multos homines doctos vi-
 derem novicias illas ne dicam barbaras formas etiamnunc am-
 plecti. simpliciter *i* duce Ambrosiano (Trin. 17) scriptus est nomi-
 nativus ille pronominis pro *ii*: 'geminatum enim *i*' ut *tv̄a* verba
 faciam mea in pronomine non maiorem fidem habet quam in *di*
diis pro quibus aut *di* *dis* ut *i* *is* aut *dei* *deis* ut *ei* *eis* veteres
 probarunt: item semper scripsi *obicio inicio conicio deicio adicio*
 cum similibus in quibus *i* in nullo bono libro reperitur,
 contra Trin. 644 non *obeæ* quod *tv* coniectura aliqui praeclara
 adsecutus es sed *obieæ* de qua scriptura alio loco accuratius dis-

serui. extritas vocales invenies in *conquistor* Amph. 65 et 82 pro *conquistor*, in *fenestra* Mil. 379 et Rud. 88 pro *fenestra*, in *uitor* Rud. 990 pro *uitor*, in *sorsus* Rud. 1314 et *sorsum* Capt. 710 pro *seorsus* et *seorsum* (unde nescio an Amph. 1106 et Rud. 179 *dorsum* pro *deorsum* restituendum sit). aspiratio aut interaspiratio addita est *holus* et *holitor* et *harundo* (Bacch. 51 non dubito quin *th* ipsum paeniteat spretae V. C. auctoritatis, cf. Stich. 289 347 Rud. 122 294) et *cantherfus* vocibus, dempta *erus* et *elleborus* et *aruspea* et *ariolus* et *tus* nominibus et pro exclamationi (demenda ni fallor etiam *ah* et *oh* et *uah* exclamationibus): non iusto loco interaspirationem insertam esse Amph. 868 et Trin. 132 in *inchoatam* vocabulo sero intellexi quod *inchoatam* scribendum esse post WAGNERI disputationem in Orthogr. Vergil. p. 440 et OSANNI adnotationem ad Cic. de re p. p. 111 sq. certum videtur, praesertim cum in Amph. versu V. C. *inchoatam* exhibeat, ut ad consonantes progrediar, ante *s* et *t* nusquam toleravi *b* sed ubique *p* reduxi velut in *aps* *apsum* *apsoluo* *apscedo* *apstuli* *apstineo* *opseco* *opsero* *opsequor* *opseruo* *opsigno* *opsisto* *opsonium* *opstrictus* *supsequor* *supsulso* *urps*, *optempero* *optestor* *optineo* *optigit* *optusus* *optrunco* *superduco* *superfugio*, et semper scripsi *puplicus* et *puplicitus*, item *set* *aput* *illut* *istut* *aliut*: contra molliorem cum duriore sono mutare quod librorum auctoritas fere exigebat non ausus sum in *ad id quid quod* quas scripturas propter usum cui haec editio destinata est populo concessi, scientiam mihi reservavi: *haut* dedi ante vocales et *h* litteram et consonantes gutturales, ante labiales et dentales ubique *hau* (itaque etiam *hauscio* et hoc quidem *hup* *ev* ut nescio), de quo discrimine artificiose investigato alibi dixi: pro *quatruiduo* Asin. III 1 19 ex V. C. scripsi *quadruiduo* quae scriptura rationi sola conveniens ubique revocanda est (cf. TREGDERI praef. Cic. Tusc. p. xxii): illud autem me nunc paenitet quod Trin. 1016 *th* praecedente cum libris *gurgulios* scripsi pro *curculios*, illa enim recentior est forma apud Vergilium quoque Georg. I 186 in multis libris extans sed neque in Romano neque in Mediceo, haec Varronis auctoritate stabilita apud Servium in versum illum Vergilianum, quo accedit quod Rud. 1325 uterque liber Palatinus tuetur *curculiunculos*, ut taceam nomen *Curculionis* in fabula cognomine. geminatas consonantes *th* duce probavi in *muccidus* (at *sucidus*) *futtilis mustella*, item in *essum* et *comessum* et *essurio* cum similibus (me invito Capt. 912 *esuriens*, ibid. 468 *esuriatis* relictum est)*): praeterea semper

*) huc pertinet etiam quod nunc intellexi scriptura librorum *urisse* Mil. 302 pro *urise* et Ambrosiani *ussurrae* Trin. 181, eodem scripturae *cassus* et *diuissiones* apud Quinctil. I 7 20, in quibus omnibus sicut in *essum* aut *t* aut *d* littera est quae ut extrita compensaretur videtur *s* geminatum esse.

scripsi *redduco* (at *redux*, cf. SCHNEIDERVS de elem. ling. Lat. p. 587 sqq. cuius de duobus versibus Capt. 923 et Rud. 909 iudicio non sum obsecutus) *repperi rettuli*: Mil. 26 27 30 1180 aëro intellexi non fuisse sollicitandam scripturam optimorum librorum **bracchium** (cf. WAGNERI Orthogr. Verg. p. 419), item Rud. 547 et 1313 **marouppium** sive **marsippium** quod in libris Plautinis eadem inconstantia scriptum reperitur qua in libris Graecis *μαρσίπιον μαρσούπιον μαρσίπκιον*: contra improbandum arbitror *nollo* quod **tv** nuper in Stichio ubi libri praebebant in continui- tatem verborum recepisti et in praefatione p. xv sq. ita defendisti ut quam scripturam antiquos auctores habere ex Diomede grammatico disceremus eam ab editore Plauti obscurari par non esse contenderes. cui sententiae lubenter subscriberem si rationem istius antiquorum doctrinae perspicerem: **tv** quidem 'satis *ἀναλόγως* non uolo transire in *nollo* potuisse' profiteris, sed antequam quae fuerit ista analogia argumentis eviceris non possum non doctrinam illam pravam iudicare ortam fortasse ut SCHNEIDERVS l. s. s. p. 418 scite suspicatur inde quod *malo* a *μᾶλλον* descendere opinabantur: itaque me ipse reprehendo quod praepostero usus iudicio et **tva** ipsius sprete admonitione per totam Trinum- mum vitiosas scripturas *nollo* et *mallo* induxi: restitutum igitur velim v. 634 685 688 945 979 1060 1157 1170 *nolo*, 762 **malim**: ceterum idem SCHNEIDERVS docet cum Diomede etiam Cornutum apud Cassiod. p. 2283 sq. Papirianum apud eundem p. 2290 Bedam p. 2339 in damnandis scripturis *mallo* et *nollo* conspirare. dixi de geminatis consonantibus. in compluribus vocabulis suadentibus libris eae consonantes quas posterior aetas extriverat restitutae sunt, velut in *quinctus* pro *quintus*, *nactus* pro *nactus* (non autem *percunctor* vel *perconctor* scripsi sed *per- conctor*), *corruptus* et *corruptor* pro *corruptus* et *corruptor*, *tempto pedetemptim* *contempto* pro *tento pedetentim* *contemno*: item *deciens* *totiens* *quotiens* cum similibus et *centensumus* *vicensumus* et *thensaurus* quod etiam neutro genere *thensaurum* a Plauto dictum est (velut per totam Trinumnum) pro *thesaurus*, *gnatus* pro *natus* ut tamen hanc scripturam non omnino repudiarem sed id discrimen servarem quod NAEKIVS in Opusc. philol. vol. I p. 187 sqq. 'sine libris ipsorum locorum inter se comparatione' effecit, constanter autem *ignatus* pro *innatus* scriberem. simplices consonantes **tv** restitui in his vocabulis quae vulgo geminatis scribi solent: *hice huice hicine hucine sicine* cum similibus, *ilico* 'pro reiectaneo *illico*', *ocultus* ubi numeri primam syllabam brevem flagitant pro *occultus*, *sario* pro *surrio*: addidi *litera* quam scripturam altera potiore esse alibi demon- stravi, *pelex* Rud. 1047 pro *pellex*, *pinula* Amph. 143, ut priore manu in V. C. exaratum est, hoc enim ad *pinnam* eandem

rationem habet quam *anulus* ad *annum*, *uileus* ad *uillam*, *mītra* ad *mille*, quod genus etiam latius patere arbitror: *rusum* *susum* *prosum* quas formas TV Plautino sermoni evidenter vindicasti constanter reduxi, nisi quod Amph. 1112 *rusum* reliqui propter iuxta positum *uorsum*, qua de causa etiam Capt. 656 *sursum* *uorsum* intactum debebam relinquere. *ti* pro *ci* servavi in *indutiae* *infitor* et *infittias* *nuntius* *contio* *conditio* *suspicio* *conuitium* vocabulis quorum de plurimis alio loco accuratius disserui, item in *setius* cuius vicariam formam *sectius* Varronis testimonio firmatam TV palmari emendatione Trin. 130 restitui. pro *qu* scriptum est *c* in *cotidie* et *cotidianus* et *relicuos* de quibus scripturis in vulgus constat, et in *casso* pro *quasso*. *s* pro *x* reposui in *sescenti*, reponendum fuisse sero vidi in *pausillum* et *perpausillum* Capt. 176 et 177, in *pausillulam* et *pausilluli* Rud. 729 et 997, in *pausillatim* Rud. 929: pro *c* scriptum est in *suscenseo*. pronominum formas *quicque* et *quicquam* scripsi per *c*, *quidquid* per *d*, sed constanter *nequiquam* postulante ratione et consentientibus libris tantum non omnibus. *dispenno* formae Mil. 1407 pro *dispendo* iam supra mentio facta est: eodem versu *distemite* scriptum est pro *distendite*. formae p̄eniores quam quas politior aetas probavit sunt *iuenix* Mil. 304 pro *iunx* et *prae-hibeo* pro *praebeo*: semel (Trin. 426) libri testantur *dehibeo* pro *debeo*, sed quia constantem scribendi rationem exequi volebam, hoc autem ubique reponere mihi nimiae audaciae videbatur (qua in re nunc TS adsentientem habeo in praefatione Stichī p. xvii), illo versu vulgarem formam restitui: quod fortasse facere non debui sed potius ubique *dehibeo* ponere, ut nunc me fere paenitet quod non ubique *duellum* *duellator* *Duellona* *duelligero* restitui pro *bellum* *bellator* *Bellona* *belligero*. sed diligentius toto hoc loco peruestigato multa etiam vitia et inelegantiae aperientur quas aequi lectores facile excusabunt, praesertim cum, ut verissime TV nuper docuisti, 'suapte natura non tam certis finibus hic locus universus circumscriptus sit quin semper quaedam vatura sint liberius quae unius normae severitate exaequari aut ratio vetet aut dissuadeat commoditas'. sed non mitto hunc locum antequam de altera litera Graeca z quam septimo demum a. u. c. saeculo eoque exeunte reliquis denuo adiectam esse scimus sententiam meam TIBI proposuero, cum aliquot in hoc genere peccata admisisse videar quae correctione indigeant. illam igitur literam ab ipso Plauto non esse adhibitam certum est: extat autem in nostris libris in *zona* cum *zonarius* *zamia* *Zeuxis* *Zacynthus* *badizo* *trapezita* vocabulis quae quidem, cum Priscianus I p. 561 referat 'veteres pro ξ s vel d posuisse *Saguntum* [an *Sacundus*, ut grammaticus ipsos versus Mercatoris Plantinae III 4 62 V 2 99 102 in mente habuerit?] *massa* pro *Ζάκυνθος*

μᾶζα, odor quoque ἀπὸ τοῦ ὀξεῖν, *Sethus* pro *Ζῆθος* [spectat hoc nī fallor ad Pacuvii *Antiopam*] dicentes et *Medentius* pro *Mezentius*, non dubito quin ita scribenda sint ut omnia exceptis duobus quae ultimo loco posui ab *s* litera incipiant, quae mea sententia eo non mediocriter confirmatur quod Merc. V 2 84 uterque liber Palatinus *sonam* exhibet pro *zonam* (corrigendum igitur Trin. 862 *sonarius*): *badizas* autem Asin. III 3 116 mutandum est in *badissas* ad similitudinem verborum Plautinorum *malacisso Atticisso comissor cuathisso* aliorum: *trapezita* denique nomini utrum *trapedita* an *trapessita* (nam *Mezentium* antiquitus etiam *Messentium* dictum esse tradunt Diomedes et Velius Longus aliorumque nubem exemplorum geminati *s* pro *ξ* positi congestit SCHNEIDERVS l. s. s. p. 381 sq.) substituendum sit ex prosodia huius nominis recte definita pendet: atque hac in re τῆς, vir doctissime, opinio graviter sefellisse videtur qui Proleg. Trin. p. cxxxvii confusus integritate scripturae librorum in versu Trin. 425 adseveraris 'z literam in *trapezita* vi positionis exutam esse', quo ego dicto bona fide usus de duobus versibus Captivorum prave iudicavi. evolve enim quaeso hos versus Plautinos quorum vulgata scriptura recte se habet: Asin. II 4 32 Curc. III 50 III 4 3 V 2 20 Pseud. II 4 67 et adde Capt. 449 qui versus restincto meo supplemento (illud 'mea interpolatione' volui dicere) ita restituendus est Séquere me uláticum ut dem á trapessitá tibi et eiusdem fabulae v. 193 qui in hunc modum apicibus consignandus est Quantílum argenti mi áput trapessitám siet et Curc. V 3 43 cui ope V. C. haec forma reddenda est Tí me sequere: Quó sequar te? Ád trapessitám meum et eiusdem fabulae II 3 66 cuius correcturam in Proleg. Trin. p. cxxvi propositam τν mihi probasti praeter apices sic potius dispartiendos [ibi] 'dedistin tu árgentum?' inquam: 'immo áput trapessitám situmst' (nisi fortasse sic instaurandus est 'Dēdistin tu árgentum?' inquam: 'immo' [inquit] 'áput trapessitám situmst'): illos inquam versus si consideraveris, ne τν opinor mihi astipulabere non solum Trin. 425 in quo versu me τνᾱμ correcturam nuper propositam recepissee supra professus sum nunc sic corrigeuti *Trapéssitae drachumárum mille Olúmpicho* vel *Olúmpico* sed etiam hos versus Curc. II 3 62 III 36 V 3 34 Epid. I 2 40 lenibus transpositionibus in hunc modum redintegranti

Écquem in Epidauro trapessitám Luconem nóuerim.
Trapéssitam [hic] Lucónem quaero: Díc mihi.

Me ipso praesente ét trapessitá Lucone: Nón taces?

Dic modo, unde auferre uis me? a quó trapessitá
petam?

toto enim caelo a vero abertavit KAMPMANNVS qui de praep. in usu. Plant. p. 11 sq. primam huius vocabuli syllabam produci posse opinatur. sed redeo unde abripi me passus sum longius et verbo dico de adsimilatione praepositionum cum verbis et nominibus compositarum. in quo quidem genere idem ego institutum tenui (certe tenere volui) quod PHIL. WAGNERVS in Vergilio suo ad pristinam orthographiam revocato se tenuisse professus est Orthogr. Vergil. p. 406 sq.: libros igitur bonos, Ambrosianum potissimum et Veterem Codicem, duces ita secutus sum ut in eis verbis in quibus constanter inflexa esset praepositio retinuerim adsimilationem, respuerim eandem in eis in quibus praepositiones integras a Plauto servatas esse vel pluribus exemplis vel etiam uno satis probabili declaratum videretur. non opus est ut omnia nomina ac verba cum praepositionibus composita hic enumerem, nam si totus hic locus ad liquidum perducí omnino unquam potest, hoc tum demum fieri poterit cum omnes comoediae a TE supellectile critica instructae in publicum prodierint: sed pauca quaedam quae huc pertinent promiscue attingo. ad praepositio semper mutata est ante *t* et *r* literas velut in *attineo attondeo arrideo arrigo arripio* (Rud. tamen 1332 ducibus libris scripsi *adroget*), item in *accedo accuso appello*: non debebam autem *appareo* servare Amph. 793 794 Capt. 457, quia Trin. 218 in Ambrosiano teste SCHWARZMANNO scriptum extat *ADPAREAT*, neque *accumbo* vel *accubo* Amph. 802 804 Mil. 653 753 Trin. 473, quia idem liber antiquissimus Stich. 488 *ADCUMBERE* tuetur: eandem voculam constanter truncavi ante *s* literam ubi hanc una vel duae consonantes excipiunt, ut in *asto ascendo aspicio et aspetto aspersiono astringo*: *con* praepositionem semper integram servavi praeter *commodus* et *corrumpo* et *conecto conitor coniveo* cum similibus de quibus TV nuper disseruisti in Mus. philol. VII p. 318 sq.: *ex* ante *f* ubique mutavi in *ec*: eadem praepositio ubi cum verbo ab *s* litera incipienti composita est, hanc extrivi velut in *exequor exigno exoluo exurgo exupero excribo expecto*: in semper integra relicta est praeter *impero imperium impetro* (sed in his quoque, ut sero vidi, integra servanda erat): *ab* et *ob* et *sub* praepositiones ut ante *f* consonantem constanter inflecterem sedulo curavi propter rationem Philologi tom. III p. 322 a me significatam: scripsi igitur Amph. 322 *afuit* (ubi V. C. *afuit* habet), 646 *offirmato*, 893 *offuit*, 1002 *sufferet*, Capt. 755 *offrenatum* (V. C. *oferenatum*), Mil. 209 *suffigit*, Rud. 588 *suffudit*, 1013 *offlectam*, 1059 *suffringi* (V. C. *subfringi* raro exemplo), Trin. 1092 *offusam* et sic quidem semper nisi contrarium ascripsi conspirantibus optimis libris. absolvero hunc orthographiae in hac editione

receptae conspectum, si pauca addidero de eis verbis quae contra usum vulgarem divisim scribenda duxi: sunt potissimum haec *intro eo, intro mitto, intro specto, intro rumpo, in uicem, dum modo, ad modum et quem ad modum, quo modo, huius modi cum similibus, res puplica, ius iurandum* (hinc corrigendus versus Rud. 46), *si quidem* (sic restituendum Mil. 520) et *quando qui dem, iam dudum et quam dudum, prius quam, ubi ubi, ne uti quam, tam etsi*: quorum tantum de hoc quod postremo loco posui habeo quod dicam. recte TV in Proleg. Trin. p. cXLIII docuisti *tametsi* compositum esse ex *tam* vicaria forma *tamen* particulae, cuius cum TV adfirmasses praeter illud compositum nulla in Plautinis libris exempla superesse, nuper ipse TV correxisti in annotatione ad Stich. 44 in quo versu liber Ambrosianus illam ipsam formam *tam* pro *tamen* testatur. nunc vero quid tandem obstat quo minus non solum *tamen* particulae hanc breviam formam substituamus ubi numeri illam monosyllabam flagitant (quod feci Mil. 530 1355 Rud. 384 1347 1350, factum vellem Capt. 297 Mil. 585), sed etiam *tam etsi* sic divisim scribamus ubi disyllabum est (quod itidem Trin. 679 feci, neglexi Amph. 21 977 Capt. 321 Mil. 744)? ubi autem *tametsi* bacchium efficit ut Pseud. I 3 16 $\upsilon\phi'$ $\epsilon\nu$ scribendum est ut *quamobrem* scripsi Amph. 552 Mil. 360, *quemadmodum* fortasse cum libris scribere debebam Trin. 236 pro *quemnam ad modum* quod de coniectura dedi. contra atque in illis factum est $\upsilon\phi'$ $\epsilon\nu$ scripsi *numquis nequis siquis* (peccatum est hoc in genere Mil. 190) cum similibus et *enunquam*.

De numerorum notatione qualem TVO exemplo institui TVIS ipsius verbis utens hoc addo 'singulari nota velut in tuo *mālum* significari binarum syllabarum pronuntiationem monosyllabam, sive ea sit duarum vocalium sese excipientium synizesi sive unius vocalis ecclipsis'.

Restat ut duobus perfungar muneribus quorum alterum aequitas exigit, alterum mea sponte mihi iniunxi: primum ut profitear quas emendationes in versuum seriem a me receptas quibus viris doctis privatim acceptas referam (nam quas publice ab aliis proditas recepi non est hic locus ut enumerentur), deinde ut quae curis secundis intellexerim in singulis fabulis corrigenda esse quam brevissime potuerim persequar. acceperam autem ab RVD. KREBSIO collega meo doctissimo eas coniecturas quas FRID. VOLG. REIZIVS margini exempli sui editionis GRONOVIANAE in Captivis Milite glorioso Trinummo ascripserat, ab se anno MDCCCXXXIII dum Berolini in studia humanitatis incumbit ex exemplo illo quod tunc FRID. AVG. WOLFIUS possidebat diligentissime transcriptas. de quibus coniecturis REIZIANIS nosti quae GOD. HERMANNVS in praefatione Trinummi p. VIII sq. narravit, REIZIVM eas 'dum legeret Plautum ascripsisse ut aliquando retractaret, quare qui eas

omnes in lucem edere vellet iniuriam facturum esse manibus viri modestissimi: huius ego admonitionis memor (velim eiusdem memorem esse FRID. OSANNVM cum praestabit quod in commutatione sua de pron. *IS EA ID* formis p. 29 pollicitus est) infra fere eas tantum commemoravi quas ipse recepi exclusis etiam quas iam HERMANNVS aut in praefatione Trinummi aut alibi publici iuris fecerat, fas tamen esse putavi me eas non reticere (exceptis rebus minutissimis) quas ante alios ille occupaverat. praeterhac aliquot emendationes quas infra suis locis memoravi debeo amicitiae FRIDERICI mei OTTONIS, disciplinae TVAE alumni, quas dum proxima hieme has comoedias una legimus mecum communicavit aliquando ut spero uberiores fructus studiorum suorum Plautinorum editurus.

A m p h i t r u o n i s igitur primum me paenitet versus 46 ita ut in hac editione legitur instaurati, quoniam ars Plautina, quod *TV* in Proleg. Trin. p. ccx verissime observasti, in fine senariorum iambicorum numquam tria sese iambica vocabula excipere passa est: in libris autem sic scriptus extat *Sed mos nunquam illi fuit patri meo* (in libris **LANGIANIS meo patri**) in qua scriptura quam mancā esse adparet tantum abest ut mihi cum **LINDEMANNO** (qui cum aliis *illic* scripsit) dativus *illi* frigere videatur ut nunc nihil aptius iudicem: nam sicut *ille Iuppiter* saepe *δεῖκτικὸς* et a Plauto (velut Amph. 26 461 Curo. I 1 27 Most. II 1 51 Pseud. III 1 16) et ab aliis scriptoribus (velut Cic. in Catil. III 12 29 Corn. Nep. epist. Corn. §. 4) dicitur (add. *ille Diespiter* apud Liv. I 24 8, *illum solem* Plauti Bacch. 699), sic hoc versu dativus *illi* coniunctus cum *meo patri* qui ipse Iuppiter est optime se habet, quem dativum etiam si alius quis ac deorum summus significaretur non mutassem, si mihi opportune in mentem venisset versus huius fabulae 858 sq. his de causis hunc versum sic restituendum esse censeo **Set [is] mos illi nūquam fuit meo patri**, ut *fuit* mensuram spondei exaequet. — V. 69 constructionis ratio (cf. v. 74 *ambtuerit*) postulat ut scribatur **ambissit**, quem eundem singularem v. 71 *TV* in Proleg. Trin. p. LXXXV ex vestigiis V. C. *ipse ambissent* verissime restituisti: ceterum v. 74 initium nunc malim sic transpositum **Magistratum quasi**. — V. 111 revocanda est librorum scriptura **et ex uiro et ex summō Ioue** (quod arti prosodicae Plautinae non repugnare alibi probabo): item v. 130 **Haut quisquam quaeret qui siem aut quid uenerim** (coll. Bacch. 762 Mil. 685): v. 333 **Hinc enim mihi dextrā uox auris**: v. 339 **Verum certumst cōfidenter hōinem contra cōloqui** (quem versum deceptus falso **PARREI** de V. C. testimonio mutaveram):

v. 374 **Quí ego sum? SO. Perit: ME. Parum etiam: v. 506**
quí quidem meus sít pater: v. 950 **quí in mea nauf fuit:**
v. 1054 Neque úllaast confidéntia iam in córde. — V. 269
additamento *his* facile careas verbis sic transpositis **Átque telo**
súo sibi hunc malítia a foribus péllere. — V. 293 pro li-
 brorum scriptura *quom* (aut *quem*) *in mentem uenit* quod ineptum
 glossema esse mihi concedes reposui *quom recogito:* aptius for-
 tasse **quom considero** (cll. Trin. 404), nisi reconditius quid a
 poeta scriptum fuit quod posteaquam glossemati illi originem
 dedit expulsum est. — V. 332 rectius puto quam *certo* scribatur
cérte. — V. 384 vides eam correctionem quam olim Philologi
 tom. II p. 94 proposueram me abieciisse et aliam temptasse quam
 nescio an ipsam itidem reicere et hanc CAR. LACHMANNI am-
 plecti debeam quam TV quoque nuper adsensu TVO comprobasti
Nam ‘Ámphitruonis Sósiai’ me ésse. — V. 395 non recte
 fecisse videor quod OTTONIS mei coniecturam **foédus** ici repu-
 diavi. — V. 402 transponendum est **Mihi quod,** v. 446 scri-
 bendum **cicátricosumst. — V. 462** recepi LINGEN coniecturam
 in Quaest. Plaut. p. 52 propositam qua hiatum in *ut ego* admisi:
 sed nunc intellexi TE in Proleg. Trin. p. ccm sq. hoc hiatuum
 genus iure condemnasse itaque hunc versum sic correctum malim
Út ego raso cápíte caluos hódie capiam píleum, cui
 correcturae certe non adversatur testimonium Servii in Verg.
 Aen. VIII 564 qui ex memoria ut adparet haec laudat *quod uti-*
nam ille faxit Iuppiter ut raso capite portem pileum, unde tamen
 non dubitavi v. 461 *faxit* asciscere pro librorum Plautinorum
faciat. eadem de causa Rud. 752 initium corruptum esse censeo,
 ubi aut transponendum videtur **Túae sunt istae?** aut cum
 CAMERARIO scribendum **Túacne istae sunt?** quamquam etiam
 BOTHIANVM *Túa sunt istaec.* habet quo se commendet. — De
 v. 487 non inuidebo ceteris qui hanc epistolam legent TVAM
 sententiam comiter mecum a TE communicatam. consultus enim
 de *feret* vocabulo quo quid facerem nesciebam posteaquam sen-
 tentia flagitante *curabit* restitui pro eo quod in libris est *curauit,*
 TV mihi rescripsisti TE quoque ipsum iam diu *curabit* correxisse,
 sed verba *uno ut fetu feret* TIBI videri ab interprete addita
 (ccl. v. 878) Plantinum hemistichium expulisse quod hoc fere
 fuisse posset *Iuppiter summus meus.* tum vero cum me monuisses
 ne versus quidem 489 et 490 ita ut in libris scripti essent a
 Plauto posse profectos esse unaque plura ad eos perpoliendos
 a TE temptata mecum ita communicasses ut certum iudicium non
 proloquerere, denuo pensitatis rationibus ego ne hodie quidem
 BOTHII sententiae accedere possum qui totum v. 489 eiecit: nam

quamquam eadem fere utroque versu exprimitur sententia, tamen id non satis causae esse arbitror ut alterum ex interpolatione irrepsisse statuamus praesertim in hac fabulae parte quae una est ex istis scenis de quibus **tv** Parergon vol. I p. 237 breviter egisti, quae aut prologi vice funguntur (ut Mil. II 1 Cist. I 3) aut ut haec (v. 463 ad 498) ea quae prologo enarrata sunt suppleant. in his autem scenis ut in ipsis prologis poeta sive Plautus fuit sive alius quis Plautinae quidem artis scientissimus proluxa quadam orationis verbositate utitur quae hoc quidem ambitu a relicuo sermone Plautino aliena est. sed illud **Tibi** quidem facile largior vitia tralaticiae horum versuum scripturae manifesta esse. ac verum quidem 490 qui in libris Plautinis sic scriptus est *Et clandestina ut celetur suspicio* corruptum esse ipsius antiquitatis testimonio docemur: a Donato enim in Ter. Adelph. III 5 32 sic scriptus in editione princeps adfertur *Vt clandestine et celetur consuetudo*, unde iam **Scroppius** arcessitis his verbis Pauli brevioris Festi p. 61 'consuetionem Plautus pro consuetudine dixit' eum ita restituit ut in hac editione dedi: sed artius etiam premendi erant ductus literarum in Donati editione princeps extantium, unde hunc versum non dubito sic corrigere *Vt clandestina haec (an ea?) celetur consuetio*. tum vero v. 490, quod **tv** quoque proposuisti, et **tvo** suasu paulo immutatus illi postponendus est. en igitur versus 487 ad 490 ut nunc scriptos velim

Patér curabit [Iúppiter summús meus]

Vno út labore apsóluat aerumnás duas,

Vt clándestina haec céletur consuetío,

Ne [illa] in suspitióne ponatúr stupri.

V. 507 ex coniunctis testimoniis librorum Plautinorum qui habent *Observatote quam blande mulieri palpabitur* et Donati in Ter. Adelph. prol. 2 *Observat orare ut blande palpetur mulieri* et Servii in Aen. XI 725 *Observato quam blande suppalpatur mulieri* sic reconcinnandus est **Ópseruatote éum quam blande súppalpatur múlieri**. — V. 514 secundum ea quae **tv** nuper ad Stich. 516 de prosodia et scriptura *heri* adverbii docuisti verba sic esse transponenda videntur **Média nocte herí uenisti, núnc abis**. — V. 520 non persuasisti mihi correcturam **tvam** in Proleg. Trin. p. CLXXII propositam sed praetuli quod **CAMBRARIUS** posuerat: aegre enim **pol** particulam desiderarim quam non solum depravata scriptura V. C. *Quo lego* sed etiam consuetudo Plautina (cf. modo Amph. 1030 1043 Mil. 371: hinc etiam Men. V 5 5 sic redintegrandus videtur *Quém [pol] ego hominem..*) commendat: tamen nunc etiam propius optimi libri memoriae malim **Quof [pol] ego hoc iam scíplone..** (scil. *magnum malum dabo*)

cll. Pers. V 2 35). — V. 582 pro tertio bacchio palimbacchium (*sum saluos*) posui quem propter interpunctionem excusari posse putaveram: nunc vero vide num hic versus non incommode sic perpoliatur **Equidém ualeo réue atque saluos sum, Amphistruo.** — V. 642 sq. cum ita ut p. 31 leguntur instauravi nondum investigaveram eam legem prosodiae Plautinae ex qua tertia singularis persona perfecti activi syllabam ultimam producit, ut *uicit* eodem iure spondeum efficiat quo *suat* et *uelit* iambo, *audiet* creticum, *adffictat* mollosum et quae sunt similia, quam quidem rem adhuc occultam tv primus in Proleg. Trin. p. CLXXXII sqq. aperuisti: sed ut de istius observationis veritate nemo sanus dubitabit, sic hoc quod ego observasse videor quodque in censura Plauti tv de qua supra dixi rationibus stabilivi itidem certum est atque exploratum. propter hanc autem legem in eis quos dixi versibus librorum scriptura quam HERMANNVS quoque in Elem. doct. metr. p. 298 sq. (sed dubitanter ille et ex interpunctione quae nulla est excusatione haud probabili petita) retinuit revocanda est

Set hóc me beát saltem, quóniam perduellis

Vicít et domúm laudis cónpos reuénit.

V. 678 nunc non dubito quin quod Nonius p. 167 servavit **rumiferánt** praefendum sit scripturae librorum Plautinorum *rumifcant*. — V. 714 id quod priore manu in V. C. exaratum est *quidem* recepi pro *equidem* quod altera manus correxit, ut intentionem syllabae ultimae vocis palimbacchiacae *ecastor* refugerem, quam arti Plautinae repugnare tv in Proleg. Trin. p. cxxxix evicisti: sed erravi quod *ecastor* vocem palimbacchiacam esse opinatus sum, est enim mollossica, ut ex Mil. 1041 adparet (cf. Varro de ling. Lat. X 70 cum Proleg. Trin. p. CLXXIV sq.): cum vero sermoni Plantino (cf. v. 698 et 730) **Écastor equidém** magis conveniat, sine mora illud restituendum est. — V. 736 sero intellexi revocandum fuisse ordinem verborum quem libri exhibent **Véra dico. AM. Nón de hac quidem hercle ré: de aliis néscio.** alibi autem demonstrabo in hiatu *dě aliis* non esse offendendum. — V. 755 optimorum librorum scriptura **Quí nunc, mulier?** retinenda erat: cf. Pseud. I 2 22 Bacch. 563 Mil. 472 (ubi relicui libri praeter V. C. tuentur **Quí iam?** quod etiam eiusdem fabulae v. 834 et 1203 sententia flagitare videtur: praeterea Mil. 545 Palatinorum librorum scriptura *quis nunc* magis *qui* particulae favere videtur quam pronomini *quid*, sicut Mil. 431 ex librorum scriptura *quispiam* non *quidpiam* sed quod tv in adnotatione proposuisti *quipiam* confidenter recepi cll. Capt. 127). — V. 804 me invito scriptura aliquot librorum pessimorum *conce-*

nasti relicta est pro ea quae sola fidem habet *cénauisti*. — V. 91^r immerito id quod in libris est *uél hunc rogato* mutavi, nam quamquam *Sosia* in proscenio non adest tamen *hic Sosia* dici potest quia in aedibus est, qua significatione pronomen demonstrativum sescentiens a Plauto positum est: de prosodia autem vide quae supra ad v. 111 professus sum. — V. 924 nunc sic malim correctum **Hanc mihi da ueniam:** v. 926 autem sententia flagitare videtur ut scribatur **factis [fui] impudicis ápstinens**, nam quod libri habent *factis me impudicis abstines* non minus nihili est quam quae editores nugati sunt. — V. 930 ex emendatione **HERMANNI** dedi: cum vero in V. C. sic scriptus extet *Ibo egomet comitem mihi pudicitiam duxero*, nunc illud *ibo* ut glossema delere et relicua sic transponere malim **Pudicitiam egomet dúxero comitem mihi**, nisi praestat **Pudicitiam egomet mecum comitem dúxero:** quamquam ne sic quidem hunc locum persanatum esse mihi persuadeo, sed totum versum ante v. 930 excidisse puto. — V. 939 aegre fero quod relicta est accusativi forma *uoluptates* pro ea quam sermo Plautinus postulat *uoluptatis*: item Capt. 769 *opimitatis* pro *opimitatis*, sic Mil. 12 32 655 1027 **TE** praeunte *uirtutis* scripsi, itidem Mil. 93 non spernendam putavi *meretricis* quod libri exhibent et ad huius analogiam Mil. 722 *cervicis* vel sine libris restitui: contra repudiavi librorum *imbricis* Mil. 504 et *inopis* Rud. 257 quae non magis rationem habent quam v. c. *legionis* Mil. 17 et 224 aut *moris* ibid. 40 aut *hominis* ibid. 660 aut *piscatoris* ibid. 1183 aut *melioris* Trin. 707 et qui sunt similes librorum errores. — V. 953 **HERMANNI** suasu scripsi *Dum ego*, sed defensione non caret quod libri habent **Quom ego**. — V. 960 cum V. C. *item ipse* habeat, forsitan haec sit vera scriptura **Pröinde eri ut sint, itidem ipse sit.** — V. 1020 et Capt. 830 (item Bacch. 582) corrigendum est **écqui hoc aperit óstium?** — V. 1128 et 1144 quam V. C. praebet forma **Teresiam** pro *Tiresiam* non videtur spernenda esse.

Captivorum versus 11 quem ex **TVA** emendatione (Parerg. I p. 222) dedi nescio an lenius sic instauretur **Negát hercle illic últimus.** — V. 28 *possit* pro librorum *posset* ab **REIZIO** sumpsit, ab eodem v. 34 *de praeda hosce* pro *hosce de praeda*. nec quod v. 31 dedi *equitem ex Alide* pro librorum hiant scriptura *equitem alium* (V. C. rectius *aleum* ut solet) meum est sed debetur **OTTO**NI qui apte contulit huius fabulae v. 511. — V. 51 me graviter ipse reprehendo quod non significavi ex interpretatione foedissima irrepsisse: primum enim quid languidius ac

frigidius excogitari potest illa sententia et illo quidem loco? deinde numeri clamitant hunc versum non esse Plautina arte compositum: nam 'spondiacam' ut TVA verba (Proleg. Trin. p. ccxviii) mea faciam pro iambica voce tertius pes (senarii iambici) non admisit: consutus autem est hic misellus versiculus ex eis verbis quae Rud. 155 aptissime leguntur et locutione in his fabulis usitatissima. — V. 71 transponendum est dictum absurde. — V. 208 sq. HERMANNVM (Elem. doctr. metr. p. 210) secutus nisi quod pauca quaedam mutavi duos trochaicos octonarios dedi: sed nescio an REIZIO potius obtemperandum fuerit (cf. idem HERMANNVS de metris poet. Gr. et Rom. p. 127) qui in quattuor versus anapaesticos eos diviserat, nisi quod primo versu, ut lex illa teneatur de variatione accentus eiusdem iterum positi vocabuli quam LACHMANNVS in Propertio suo p. 111 sqq. et HERMANNVS Opusc. n. p. 283 sqq. explanaverunt, quam quidem legem in omnibus vocabulis hyperdisyllabis exceptis finis amphimacris eisque longioribus quorum una omnino vocalio est religiosissime a poetis scenicis observatam esse contenderim, huius igitur legis gratia *Fugiamus nos?* conlocandum est pro librorum *Nos fugiamus?* et quod ultimo versu utique vocula addenda est, quia *occasio* ante *haut* hiare non potest, sed synizesin in hoc quidem genere metrorum admittit ut molossi mensuram exaequet, *dehortor* autem non disyllabum esse non potest, quibus de rebus adstantur TVA Proleg. Trin. p. clx sq.:

CA. Fugiámus nos? quo fúgiamus?

LO. In pátriam. CA. Apage, hau nos íd deceat

Fugitíuos imitari. LO. Immo edepol,

Si erit óccasio, haut [íd] dêhortor.

aut siquis ultimum horum versuum pro paroemiaco acatalectum malit

Si erit óccasio, haut [istíc] dehortor.

V. 246 transponendum est [mihi] quod. — V. 246 sero intellexi et ex analogia formae *fauitor* quae Amph. 67 78 79 ex bonis libris pridem restituta est quamque Nonius p. 110 ex Lucilii satiris adfert, et propter adlitterationem vocabuli iuxta positi *captus* vel sine libris pro *cautor* scribendum fuisse *cautor*, praesertim cum Paulus brevior Festi p. 61 haec habeat 'cautionem dicebant quod modo dicimus cautionem', unde nescio an etiam v. 253 et Trin. 416 *cautum* pro *cautum* reponendum sit. — V. 316 transposita velim verba *me méus pater*, v. 318 *fáteor esse*. — V. 359 ex scriptura librorum *dice demonstra* duce DISSALDEO potius *dóce demonstra* eruendum erat quam quod cum CAMERARIO posui *dice monstra*: vide infra ad Mil. 256. — V. 398 quod

posui poterit: in rem pro librorum poteris istuc in rem praeive-
rat REIZIVS. — V. 413 hoc loco ubi in libris extat mirifice lan-
guet et tamquam claudicat, qua de causa vide num non incom-
mode inter v. 407 et 408 conlocetur, ut personatus Philocrates
ludat in locutionibus *emisisti e uinctis et manu emittat*. ceterum
v. 408 verba sic conlocare debebam **quin manú te emittat**
grátiis. — V. 418 adquiescere debebam in BOTHIANO **Ópse-**
quiosus mñhi fuisti sémper, ut REIZIVS quoque correxerat. —
V. 594 corrigendum est **fune opus, Hégio, 'st: v. 672 De-**
lácerauisti (pro qua verissima librorum scriptura nescio quo
errore *dilacerauisti* in hanc editionem irrepserit): v. 698 **Quid**
sít hoc negoti (quod est in libris: cf. supra ad Amph. 111):
v. 700 **Nec quisquamst mi [alius] aéque melius quof**
uelim. — V. 729 sq. quotiens legi offendi in neglecta figura
chiasmi, non tamen ausus sum corrigere: hic tamen non diffiteor
(cf. Rud. 6 sq.) poetam sic mihi videri scripsisse

Nam nóctu neruo uinctus custodíbitur,

Sub térra lapides éximet intérdius.

V. 777 *ipsus* pro librorum *ipse* sumpsi a REIZIO, item v. 783
mi hodie pro *hodie mihi*. — V. 798 mirum nñ poeta scripserit
omnis mortalis fáciám ut quemque, sicut *omnes (mulieres)*
ut quaeque Mil. 1264, *omnia ut quicque* Bacch. 1097 et Pseud. V
2 15 libri testantur, hoc Rud. 1359 REIZIVS restituit et Amph. 599
ego de coniectura dedi pro librorum *omne ut quicque*: quamquam
Rud. 1139 sq. dictum est *omnia quidquid insit* (nisi ibi quoque
ut quicque reponendum est): sed totus hic locus de pronominum
quisque et *quisquis* usu Plautino accuratiore indiget perscruta-
tione. — V. 823 in scriptura V. C. quam PAREVS false testatus
est ne litera quidem mutanda erat **Eúgepae: edíctiones aé-**
dilicias híc quidem habet. nam hiatus exclamationis nullus
est. — V. 831 sic malim transponi **Híc homo recipit se ad**
me ad cenam: versu autem sequenti nollem Nonii scripturam
exitium dabo in orationis ordinem recepissem, praestat enim li-
brorum Plautinorum **exitium ádfero**. — V. 885, si vere **tv**
in Proleg. Trin. p. CLXXXIX monosyllabas exclamationes umquam
elisas esse negasti, *uae aetati tuae* a poeta scriptum esse non
potest: corrigendum igitur videtur **Vae uitaé tuae**, quam lo-
cutionem **tv** in adnotatione ad Stich. 594 quem versum palmari
emendatione eodem mendo aliam etiam ob causam perpurgasti,
huius ipsius fortasse versus memor *ὥς ἐν παρόδῳ* commemo-
rasti. — V. 891 et 897 propter adliterationem praestat scribere
uídeor, uera si aútumas et uíctum, uera si aútumas.

ut illo versu in V. C. altera manu correctum est. — V. 975 restituenda est genetivi forma **Phloocrati**, qua sola Plautus usus est: cf. v. 528, Rud. 86 *Euripidi*, 822 *Herculi*, Bacch. 938 *Achilli*: eadem de causa Trin. 744 correxi *Charmidi* (Bacch. autem 284 nominativus *Archidemides* restituendus est). — V. 988 me dispudet ita ut in hac editione legitur non instaurati sed foede corrupti, quoniam omni caesura destitutus est: quem ilico sic corrigas velim **Quí mihimet pecúliaris dátus est? ST. Huius filius.**

In Militis gloriosi prima parte ut plura habeam quae corrigenda esse senserim eo imprimis factum est quod et **TVAE** emendationes huius fabulae quarum supra mentionem feci et **FRTZSCHII** praefatio indicis scholarum Rostochiensium huius ipsius semestris aestivi in qua de aliquot locis eius fabulae disse-ruit serius in manus meas pervenerunt quam ut in usum meum convertere possem. V. 34 vellem **Gvysti** emendationem quam **TV** quoque in adnotatione commendavisti **Perhaúriunda** [haec] **súnt ne dentes déntiant** recepissem: **FRTZSCHIO** autem hunc versum temptanti parum feliciter meo iudicio res cessit. — V. 39 ex Ambrosiano **ánimum tuum** pro *tuam animum* scribere debebam. — V. 58 non fuisse sollicitandum ordinem verborum qui in omnibus obtinet libris **Amánt ted omnes mülieres neque iniúria** alibi probabo. — V. 69 non dubito quin **FRTZSCHIVS** vere emendaverit **órant ambae et ópsecrant** idemque v. 84 recte praeferendam esse iudicaverit **PYLADIS** correcturam **quám nos acturí sumus**. — V. 87 **TV** verissime vidisti interpolationi deberi eiusque loco duos olim lectos esse ipsum nomen Latinae fabulae prodentes, velut tali exemplo *Ei Militi esse glórioso fabulae || Nómén poetae uóluit uorsae bárbarae*. — V. 117 cum **FRTZSCHIO** nunc sic scribere malim **in áltum, fit quod dí uolunt**: nec possum non eidem astipulari v. 169 praeclare sic redintegranti **Ádgređiar hominem. PE. Éstne aduorsum hic qui áduenit [Palaéstrio]? nisi quod qui uenit praestare arbitror ut Plautinae consuetudini accommodatus**. — Vberius idem disse-ruit de eis quae v. 185 excipiunt et ita quidem ut contra **TVAE** de hoc loco disputationem in praefatione Militis p. xxiv sqq. editam librorum memoriam in rebus tantum non omnibus sustentare conatus sit. mihi quidem vir doctissimus nec vindicias nec coniecturas suas probavit et ex his quidem unam omnium minime eam qua versui 191 sententiam obscenam supposuit de qua poeta hoc quidem loco ne in somnis quidem cogitavit: sed iterum iterumque pensitatis rationibus a **TE** et ab illo prolatis praeter duas res ad disputationis **TVAE** summam rediit, quarum

duarum rerum altera haec est quod me non paenitet v. 187 ex Ambrosiani scriptura **NEISTE** et reliquorum librorum *ne esse* effecisse *ne is se* quod **FRITZSCHIVS** quoque pervidit quodque verum esse ne **TV** quidem hodie opinor negabis: altera quod nunc mihi non recte fecisse videor quod eum versum qui in Ambrosiano inter v. 185 et 186 legitur **TE** praeceunte delevi. est autem hic **PROFECTOUTNEQUOQUAMDEINGENIODEGREDIATURMULIEBRI** quem is qui nunc 186 est excipit in libris sic fere scriptus *Earumque artem et disciplinam optineat colerem* (aut *colorem*) *et quemadmodum.* de quibus duobus versibus **TV** ita sensisti 'pinguissimum interpretamentum in verba poetae irrepsisse idque tale *profecto ut ne quoquam de ingenio mulierum degrediatur earumque...* una constructione conglutinata scriptoris et interpretis oratione', a poeta autem hunc unum versum profectum esse *Ne hercle usquam artem et disciplinam apstineat colere.* **PE.** *Quemadmodum?* at quamvis lubentissime **TIBI** largiar altera ex his duabus sententiis *ne de ingenio degrediatur muliebri* et *ut mulierum artem et disciplinam obtineat colere* facile careri posse, tamen versus illius in solo Ambrosiano servati (modo recte emendatus sit) numeri tam boni sunt ut eum interpolatori quavis vetusto tribuendum esse vix adducar ut credam. tum vero aliquid inter utramque sententiam intercedere discriminis ipse non negabis. accedit quod in isto versu quem **TV** posuisti *artem et disciplinam* verba nimis nude posita videntur: servus enim ni fallor addere debebat cuius vel qualis ars et disciplina Philocomasio colenda esset, qua de causa illud *earum* i. e. *mulierum* initio huius versus necessarium puto. quaeritur igitur hoc solum quo modo versus ille ex Ambrosiano erutus aptissime et lenissime corrigatur. atqui bene nosti quam saepe in libris Plautinis adfirmandi particulae inter se permutatae sint (cf. Mil. 1270 Bacch. 595 Stich. 243): hinc nescio an huic versui idem adhibendum sit remedium quo huius fabulae versum 290 aliter ac **TV** et paulo propius puto a librorum scriptura instauravi, ut pro *profecto* scribatur *hercle*: quod si feceris nihil profecto desiderabis. altero autem versu nihil mutandum censeo nisi ut alterum *et*, quod iam pridem editores viderunt, deleatur et quod **TV** repperisti pro *colerem* aut *colorem* reponatur *colere*, quod utrumque fragminibus huius versus in Ambrosiano superstitibus confirmatur. at 'ita' inquis '*optinere* verbum constructionis ratio respuit'. non habeo quidem exemplum quo *optinere* infinitivo iunctum probetur, sed cum poeta Curc. I 3 24 non veritus sit dicere *mi apstineant invidere*, me non intellegere fateor cur eadem constructione non potuerit uti in *optinendi* verbo. illud autem *ut artem optineat colere* nihil aliud est quam *ut perseueret in colenda arte.* versus igitur 186 loco hos duos vellem in orationis continuitate dedissem

[Hércle] ut ne quoquám de ingenio dégrédiatur mû-
liebri

Earumque artem et disciplinam optíneat colere.

PE. Quem ad modum?

unum est quod in his versibus iure offendere possit, dico eam syntaxin ex qua *earum* dictum est quasi non *múliebri* sed *mulierum* praecesserit, quod si quis revocare volet, ut FRITZSCHIVS fecit, non obstinate adversabor, quamquam necessarium esse mihi nondum persuadeo. — V. 255 sq. TV nunc ita scribi MAVIS — *intro abi ergo: et sist isti, mûlièrem || Iúbe cito domum transire ac bène ei haec monstra et praécipe* et si recte verba TVA intellexi ea potissimum de causa ut evitetur cito voculae correptione. at in hac re nimis mihi fuisse videris severus, de quo alibi ita disputabo ut totum hoc genus complectar, nec propter istam correptionem ab ea ratione qua hi versus in libris descripti sunt recedere ausim. est autem alia causa cur hos versus hic retractandos duxerim: non enim iam probo eam correcturam quam motus gemello ut mihi videbatur versu Capt. 359 receperam *dice monstra* quod non solum illo versu ut iam supra dixi sed etiam hoc reiiciendum est. verum ne TVAS quidem horum verborum emendationes probare possum, nec priorem *atque haec bène ei monstra et praécipe* nec nuperam quam supra transcripsi, et hac quidem de causa quia *bene monstrare* in Plautino sermone longe aliam vim habet atque quae hic desideratur, vide modo Bacch. 133 Curc. I 3 43 et *recte monstrare* Stich. 146 Pseud. I 3 55 Curc. II 3 20. equidem hic idem desidero verbum quod illo Captivorum versu ex libris restitui iussi *demonstrare* et cum Ambrosianus habeat *HAECEBENEMONSTRA*, relicui libri fere *haec ei monstra*, hanc genuinam huius versus formam fuisse conicio

Cito domum transire: atque haec ei bène demonstra,
praécipe

Út teneat consília nostra...

ceterum REIZIVS hunc versum sic correxerat *Cito domum nostram transire, atque haec ei monstra, praécipe*, sed hoc non magis ad Plautinam consuetudinem quam quod TV v. 484 scripseras *nostrae domi*, quem versum TV nunc ipse aliter perpolivisti. eidem REIZIO debetur quod v. 279 intexui *hic* quod cum et in antecedenti et in sequenti versu in libris abunde additum sit huc pertinuisse videtur: idem v. 429 ante BOTHIVM invenerat *ne nos nosmet*, v. 472 *qui hanc* quod iam Philol. II p. 88 indicavi. — Sequitur series emendationum TVARVM quam quod ex TVA praefatione Stichi transcripsi non feres moleste: v. 263 *sese uidisse*: v. 367 *Ac cum alieno*: v. 370 *uiderim*. PH. Ego móra moror mûltum (ab DANZIO): v. 406 *planumst id quidem*:

v. 410 *fóris uicini próximi concrépuit*: v. 425 *quid negótist*: v. 426 *Mén rogas homo quí sim* (ab *ACIDALIO*): v. 484 *cubantem tám modo offendí domi*?. — V. 441 ego nunc malim *Quíd hic in Epheso tibi negotist?* (nisi in scriptura librorum ne literula quidem mutanda est, vide supra ad Amph. 111). — V. 473 nescio an sic sit corrigendus *Mágis pol metuo [míhi]: set numquam* (ell. v. 526 Bacch. 595), quamquam non sum immemor versuum a *TE* in Proleg. Trin. p. ccxxv congestorum. — V. 481 scribendum est *néque pro nec*. — V. 485 *TV* propter caesurae defectum ordinem verborum quem libri prodiderunt *Certúmst nunc opseruátiōni ope-
rám dare* ita mutasti ut ego edidi: at Rud. 525 habes versum plane eodem modo confictum, unde hos duos in vicem se tueri crediderim: nam hunc quoque ob eandem causam sic mutare *Ad uélitatiōem me equidem exérceo* profecto audentius sit. — V. 502 verissime *TV* intellexisti insititium esse eiusque in locum substituendum v. 511, item v. 600 et 601 (quo versu non abs re videtur referre *REIZIVM* prope afuisse a vera emendatione: correxit enim *aut caute locus*) a Plauto abiudicandos esse, servandum autem proximi initio *Nám pro Et*, denique v. 666 ad 668 transponendos esse post v. 653. — V. 508 vellem pro *Quin* quod *TV* de coniectura dedisti scripturam Decurtati *Quod ser-
vassem*. — V. 552 vide num Ambrosiani scriptura *Aqua aéque sumi* defendi possit talibus exemplis iunctae comparativo *aeque* vel *adaequae* vocis qualia sunt Capt. 700 828 Merc. II 3 1 (nam Bacch. 621 ubi *HERMANNVS* pereleganter *aeque* invexerat *TV* et ut videtur iure *TV*o libris obsecutus es). — V. 613 sq. *REIZIVS* sic conformavit *Si gerimus rem. PE. Mágis ad rem quam hoc útile esse nōn potest. || Quid tibi, Pleusidēs? PL. Quod uobis pláceat, displicéat mihi?* v. 649 *Néque ego autem unquam aliénam scortum* —: v. 752 initio nam particulam ante *TE* delevit: v. 865 ante *BOTHIVM* transposuit *partem infortunii meam*: v. 913 ante *TE* inseruit *porro* inter *Quem* et *ego*. — V. 627 vellem recepissen quod ex Nonii librorum corruptela *LINDERMANNVS* eruit (praeter tamen *MERCERNVS*) *Quíd ais tu? tam tibi ego,*

me male habet praeter
ordinem verborum

Nám equide

et Proleg. Trin. p. cxiii et cccxxv): malim igitur *Ad eum ibo:*)
a tua mhi [esse] uxore. — V. 807 paenitet me V. C. scrip-
turam *Quem nōminem?* sprevisse, item v. 1322 id quod
ab uno Nonio servatum est *quemuis*: Plautus enim constanter
quis forma et de maribus et de feminis usus esse videtur, cf.
Mil. 925 967 Stich. 237 et alibi *quis* (unde non dubito quin
Bacch. 473 pro *quae uocatur?* corrigendum sit *quis uocatur?* ell.
Mil. 436), Rud. 1146 Cist. II 3 66 *quisquis*, Cist. I 1 68 *qui-
quam*, Mil. 1060 Rud. 406 *quemquam*, Rud. 813 *quempiam*,
Pseud. I 2 52 *quemque* (ubi verba sic esse transponenda censeo
ut suo *quemque* appellem nomine): add. Non. p. 197 sq. et
RVHKKENIVM ad Rudinian. p. 268. — V. 985 nescio quo errore
factum sit ut emendationem *aperitur foris* TACUM olim tamquam
meum inventum communicarem (cf. praef. Bacch. p. xiii), quam
non solum BOTHIVS occupavit sed ante hunc etiam RRIZIVS:
idem v. 998 nescio an vere sic emendavit *Quae amat hunc ho-
minem nimis lepidum* —: tum ab eodem sumpsi quod v. 1005
scripsi *uidisti*, hoc enim non solum a librorum corrupta scriptura
tuis propius abest sed etiam sententiae magis convenit quam quod
TV posuisti *uideas*: v. 1008 priorem partem RRIZIVS eodem modo
transposuerat ac TV: v. 1088 idem ante BOTHIVM scripserat
audin? pro *audin tu?* v. 1124 *foras* pro *foris*, v. 1127 *ornamenta*
quae illi pro *ornamenta quae illi*, v. 1217 *sentiat uidere* pro
uidere sentiat, v. 1252 *ignoscet animo* pro *animo ignoscet*. —
V. 1176 transpositum velim erit hoc: eodem versu RRIZIVM
torrexisse ut *intro* quod recepi (nisi quod ille *intro* ut posuerat)
pro librorum *ubi intro* TV iam in praefatione Stichi p. xix re-
tuli. — V. 1203 idem transposuit *fecit uerba, ut lenta*: v. 1221
sic constituit Placide ipsa, dum lubitumst mihi, otiose,
meo arbitrātu quod vellem ipse recepissem, cum verba ut
volui ab interprete ascripta esse veri sit simillimum. — V. 1222
nunc intellexi scribendum esse quia te adiit et v. 1356 *Et*
si ita scriberetur, qui hiatus eidem sunt atque ille quem
supra a me defensurum esse professus sum. —
Denique RRIZIVS etiam RRIZIVS errorum quam TV in Proleg.
Trin. p. cxiii et cccxxv commendavisti suadet
ut

posui *insigne* pro librorum
o, quam coniecturam reicere
eodemque sumpsi quod v. 456
scelestus, cui praeclarae emen-
quam ipse paulo audentius ex-
iam || *Scelestus leno huc ueniat* —.

duarum rerum altera haec est quod me non paenitet v. 187 ex Ambrosiani scriptura **NEISTE** et reliquorum librorum *ne esse effecisse ne is se* quod **FRITZSCHIVS** quoque pervidit quodque verum esse ne **TV** quidem hodie opinor negabis: altera quod nunc mihi non recte fecisse videor quod eum versum qui in Ambrosiano inter v. 185 et 186 legitur **TE** praeceunte deleui. est autem hic **PROFECTO UT NE QUOQUAM DE INGENIO DEGREDIATUR MULIEBRI** quem is qui nunc 186 est excipit in libris sic fere scriptus *Earumque artem et disciplinam optineat colerem* (aut *colorem*) et *quemadmodum*. de quibus duobus versibus **TV** ita sensisti 'pinguissimum interpretamentum in verba poetae irrepsisse idque tale *profecto ut ne quoquam de ingenio mulierum degrediat earumque*... una constructione conglutinata scriptoris et interpretis oratione', a poeta autem hunc unum versum profectum esse *Ne hercle usquam artem et disciplinam apstineat colere*. **PE**. *Quemadmodum?* at quamvis lubentissime **TIBI** largiar altera ex his duabus sententiis *ne de ingenio degrediat muliebri* et *ut mulierum artem et disciplinam obtineat colere* facile careri posse, tamen versus illius in solo Ambrosiano servati (modo recte emendatus sit) numeri tam boni sunt ut eum interpolatori quamvis vetusto tribuendum esse vix adducar ut credam. tum vero aliquid inter utramque sententiam intercedere discriminis ipse non negabis. accedit quod in isto versu quem **TV** posuisti *artem et disciplinam* verba nimis nude posita videntur: servus enim ni fallor addere debebat cuius vel qualis ars et disciplina Philocomasio colenda esset, qua de causa illud *earum* i. e. *mulierum* initio huius versus necessarium puto. quaeritur igitur hoc solum quo modo versus ille ex Ambrosiano erutus aptissime et lenissime corrigatur. atqui bene nosti quam saepe in libris Plautinis adfirmandi particulae inter se permutatae sint (cf. Mil. 1270 Bacch. 595 Stich. 243): hinc nescio an huic versui idem adhibendum sit remedium quo huius fabulae versum 290 aliter ac **TV** et paulo propius puto a librorum scriptura instauravi, ut pro *profecto* scribatur *hercle*: quod si feceris nihil profecto desiderabis. altero autem versu nihil mutandum censeo nisi ut alterum *et*, quod iam pridem editores viderunt, deleatur et quod **TV** repperisti pro *colerem* aut *colorem* reponatur *colere*, quod utrumque fragminibus huius versus in Ambrosiano superstilibus confirmatur. at 'ita' inquis *optinere* verbum constructionis ratio respuit. non habeo quidem exemplum quo *optinere* infinitivo iunctum probetur, sed cum poeta Curc. I 3 24 non veritus sit dicere *mi apstineant invidere*, me non intellegere fateor cur eadem constructione non potuerit uti in *optinendi* verbo. illud autem *ut artem optineat colere* nihil aliud est quam *ut perseueret in colenda arte*. versus igitur 186 loco hos duos vellem in orationis continuitate dedissem

[Hércle] ut ne quoquám de ingenio dégređiatur mǔ-
liebri

Ēarumque artem et díscliplinam optíneat colere.

PE. Quem ad modum?

unum est quod in his versibus iure offendere possit, dico eam syntaxin ex qua *earum* dictum est quasi non *múliebri* sed *mulic-rum* praecesserit, quod siquis revocare volet, ut FRITZSCHIVS fecit, non obstinate adversabor, quamquam necessarium esse mihi nondum persuadeo. — V. 255 sq. TV nunc ita scribi mavis — *Intro abi ergo: et sist isti, múlièrem || Iúbe cito domúm transire ac bène ei haec monstra et praécipe* et si recte verba TVA intellexi ea potissimum de causa ut evitetur *cito* voculae correptione. at in hac re nimis mihi fuisse videris severus, de quo alibi ita disputabo ut totum hoc genus complectar, nec propter istam correptionem ab ea ratione qua hi versus in libris descripti sunt recedere ausim. est autem alia causa cur hos versus hic retractandos duxerim: non enim iam probó eam correcturam quam motus gemello ut mihi videbatur versu Capt. 359 receperam *dice monstra* quod non solum illo versu ut iam supra dixi sed etiam hoc reiciendum est. verum ne TVAS quidem horum verborum emendationes probare possum, nec priorem *atque haeece bène ei monstra et praécipe* nec nuperam quam supra transcripsi, et hac quidem de causa quia *bene monstrare* in Plautino sermone longe aliam vim habet atque quae hic desideratur, vide modo Bacch. 133 Curc. I 3 43 et *recte monstrare* Stich. 146 Pseud. I 3 55 Curc. II 3 20. equidem hic idem desidero verbum quod illo Captivorum versu ex libris restitui iussi *demonstrare* et cum Ambrosianus habeat *HAECBENEMONSTRA*, relicui libri fere *haec ei monstra*, hanc genuinam huius versus formam fuisse conicio

Cito domum transire: atque haec ei bène demonstra,
praécipe

Ūt teneat consília nostra...

ceterum RBIZIVS hunc versum sic correxerat *Cito domum nostrádm transire, atque haec ei monstra, praécipe*, sed hoc non magis ad Plautinam consuetudinem quam quod TV v. 484 scripseras *nostrae domi*, quem versum TV nunc ipse aliter perpolivisti. eideM RBIZIO debetur quod v. 279 intexui *hic* quod cum et in antecedenti et in sequenti versu in libris abunde additum sit huc pertinuisse videtur: idem v. 429 ante BOTHIVM invenerat *ne nos nosmet*, v. 472 *qui hanc* quod iam Philol. II p. 88 indicavi. — Sequitur series emendationum TVARVM quam quod ex TVA praefatione Stichi transcripsi non feres moleste: 'v. 263 *sese uidisse*: v. 367 *Ac cum álieno*: v. 370 *uíderim*. PH. Ego móra moror mǔltum (ab DANZIO): v. 406 *planumst id quidem*:

v. 410 *fóris uicini próximi concrépuit*: v. 425 *quid negótist*: v. 426 *Mén rogas homo quí sim* (ab ACIDALIO): v. 484 *cubantem tám modo offendí domi?* — V. 441 ego nunc malim *Quíd hic in Epheso tibi negotist?* (nisi in scriptura librorum ne literula quidem mutanda est, vide supra ad Amph. 111). — V. 473 nescio an sic sit corrigendus *Mágis pol metuo [míhi]: set numquam* (coll. v. 526 Bacch. 595), quamquam non sum immemor versuum a *TE* in Proleg. Trin. p. cccxxv congestorum. — V. 481 scribendum est *néque pro nec*. — V. 485 *TV* propter caesurae defectum ordinem verborum quem libri prodiderunt *Certúmst nunc operuátioni ope-rám dare* ita mutasti ut ego edidi: at Rud. 525 habes versum plane eodem modo confictum, unde hos duos in vicem se tueri crediderim: nam hunc quoque ob eandem causam sic mutare *Ad uéltationem me equidem exérceo* profecto audentius sit. — V. 502 verissime *TV* intellexisti insititium esse eiusque in locum substituendum v. 511, item v. 600 et 601 (quo versu non abs re videtur referre *REIZIVM* prope afuisse a vera emendatione: correxit enim *aut caute locus*) a Plauto abiudicandos esse, servandum autem proximi initio *Nám* pro *Et*, denique v. 666 ad 668 transponendos esse post v. 653. — V. 508 vellem pro *Quin* quod *TV* de coniectura dedisti scripturam *Decurtati Quod* servassem. — V. 552 vide num Ambrosiani scriptura *Aqua aéque sumi* defendi possit talibus exemplis iunctae comparativo *aeque* vel *adaeque* vocis qualia sunt Capt. 700 828 Mero. II 3 1 (nam Bacch. 621 ubi *HERMANNVS* pereleganter *aeque* invexerat *TV* et ut videtur iure *TV*o libris obsecutus es). — V. 613 sq. *REIZIVS* sic conformavit *Si gerimus rem. PE. Mágis ad rem quam hoc útile esse nón potest. || Quid tibi, Pleusidés? PL. Quod vobis plíceat, displicet mihí?* v. 649 *Néque ego autem umquam aliénium scortum* —: v. 752 initio *nam* particulam ante *TE* delevit: v. 865 ante *BOTHIVM* transposuit *partem infortuni meam*: v. 913 ante *TE* inseruit *porro* inter *Quem* et *ego*. — V. 627 vellem recepissem quod ex Nonii librorum corruptela *LINDEMANNVS* eruit (praeiverat tamen *MERCVRVS*) *Quíd ais tu? tam tibi ego*. — V. 629 me male habet *praeter* praepositionis usus: quid si ea deleta ordinem verborum quem libri exhibent in hunc modum restituamus *Nám equidem hau sum nátus annos quínquaginta —?* — V. 774 puto corrigendum esse *Quem institui* scil. *dolum*, ut *instituere astutiam* legitur v. 237 et Epid. III 2 27: nam *instituere rationem doli* dubito num Plautus dixerit. — V. 800 *ve-reor* ne incuria librariorum infinitivus *esse* omissus sit (cf. v. 932

et Proleg. Trin. p. cxxiii et cccxxv): malim igitur **Ad eum ibo:**) a tua mihi [esse] uxore. — V. 807 paenitet me V. C. scripturam **Quem nōminem?** sprevisse, item v. 1322 id quod ab uno Nonio servatum est **quemuis**: Plautus enim constanter *quis* forma et de maribus et de feminis usus esse videtur, cf. Mil. 925 967 Stich. 237 et alibi *quis* (unde non dubito quin Bacch. 473 pro *quae uocatur?* corrigendum sit *quis uocatur?* cll. Mil. 436), Rud. 1146 Cist. II 3 66 *quisquis*, Cist. I 1 68 *quisquam*, Mil. 1060 Rud. 406 *quemquam*, Rud. 813 *quempiam*, Pseud. I 2 52 *quemque* (ubi verba sic esse transponenda censeo ut suo *quemque* *appellem nomine*): add. Non. p. 197 sq. et RVHNKENIVM ad Rudinian. p. 268. — V. 985 nescio quo errore factum sit ut emendationem *aperitur foris* **THCV** olim tamquam meum inventum communicarem (cf. praef. Bacch. p. xiii), quam non solum **BOTHVS** occupavit sed ante hunc etiam **REZIVS**: idem v. 998 nescio an vere sic emendavit *Quae amat hunc hominem nimis lepidum* —: tum ab eodem sumpsit quod v. 1005 scripsi *uidisti*, hoc enim non solum a librorum corrupta scriptura *tuis* propius abest sed etiam sententiae magis convenit quam quod **TV** posuisti *uideas*: v. 1008 priorem partem **REZIVS** eodem modo transposuerat ac **TV**: v. 1088 idem ante **BOTHIVM** scripserat *audin?* pro *audin tu?* v. 1124 *foras* pro *foris*, v. 1127 *ornamenta quae illi* pro *ornamentaque quae illi*, v. 1217 *sentiat videre* pro *videre sentiat*, v. 1252 *ignoscet animo* pro *animo ignoscet*. — V. 1176 transpositum velim erit hoc: eodem versu **REZIVM** torrexisse ut *intro* quod recepi (nisi quod ille *intro* ut posuerat) pro librorum *ubi intro* **TV** iam in praefatione Stichi p. xix retulisti. — V. 1203 idem transposuit *fecit uerba, ut lenta*: v. 1221 sic constituit **Placide ipsa, dum lubitūmst mihi, otiose, meo arbitratu** quod vellem ipse recepissem, cum verba *ut uolui* ab interprete ascripta esse veri sit simillimum. — V. 1222 nunc intellexi scribendum esse *quia te adiit* et v. 1356 **Et si ita sententia esset**, qui hiatus eidem sunt atque ille quem supra ad Amph. 736 me alibi defensurum esse professus sum. — Denique v. 1389 concinnitas numerorum quam **TV** in Proleg. Trin. p. cxx et cccxxviii duce **BENTLEIO** commendavisti suadet ut transponatur **senex stat in statu**.

Rudentis versu 194 quod posui *insigne* pro librorum *monstro sibi igni* debeo **OTTONI** meo, quam coniecturam reicere poterit qui meliorem substituerit, ab eodemque sumpsit quod v. 456 dedi *scelus huc* pro librorum *huc scelestus*, cui praeclarae emendationi facile hanc cedere iussi quam ipse paulo audientius excogitaveram ut *confugianus antequam* || *Scelestus leno huc ueniat* —.

ac nequid celem quod in hac opera mea aliis privatim acceptum referam scito me huius fabulae v. 315 coniecturam praeceptoris mei pie colendi CHR. GVIL. MITSCHERLICHII quae numquam in publicum edita est in orationis continuitatem recepisse: cum enim ante hos novem vel decem annos in aima n̄atre GEORGIA AVEVSTA sodalis seminarii philologici de versibus compluribus Rudentis in eis-que de v. 312 sqq. disputarem, senex ille venerabilis comiter me docuit v. 315 in scriptura 'nonnullorum ex libris veteribus' LAMBINI *qui treis semihomines duceret* nihil aliud latere quam *secum homines*, quod nunc non dubitavi recipere, cum in hac potissimum fabula libros illos LAMBINIANOS vel potius unum librum perbonum ex quo TURNEBVS et LAMBINVS hic illic scripturas discrepantes excerpserunt (de quo TV data opera egisti in Mus. Rhen. philol. tomo III (a. 1836) p. 529 sqq.) haud raro Palatinis praestare intellexissem. ceterum num totum hunc locum unum ex difficillimis aliqua cum probabilitate instauraverim TVVM exspecto iudicium. quae autem ipse curis secundis in hac fabula corrigenda repperi haec sunt. V. 528 scribendum est *aps te* pro *a ted*: v. 608 *me* pro *med* (vide supra ad Amph. 736): v. 613 servare debebam librorum *hic* pro *hoc* (vide supra ad Amph. 111): v. 724 velim sic transponi *Nón licet: ita léx est aput nos*: v. 741 fortasse excidit *sum* post *natus*: v. 1019 non erat quod cum REIZIO *As* scriberem pro *At* forma quam libri tumentur (post *mari*? enim hiatus est): v. 1143 vellem sic scripsissem *Hóc habet: solútust. perii*: v. 1173 peccavi quod vocis dactylicae *filia* ultimam syllabam intendi passus sum, quod cum arti repugnet lenissime (praecedat enim *queo*) corrigendum arbitror [Ó] *mea filia, sálue*: v. 1357 sic personis distribuendus videtur GR. *Sé- quere hac. DÆ. Vbi istic lénost? GR. Heus tu*: nisi integer versus excidit, nam aegre desidero responsum servi ad eri sui interrogatum, velut ad hoc exemplum

GR. Séquere hac. DÆ. Vbi istic lénost? GR. [Hic ante óstium reliqueram:

Sét eccillum, prope ástat:] heus tu, én tibi, habet hic uidulum.

De Trinummo hic primum eos indicandos duxi versus quos aliter ac TV instauravi ex eo exemplo harum fabularum cuius margini SCHWARZMANNVS, ut supra narraui, scripturas discrepantes libri Ambrosiani ascripserat. qui vir doctissimus quod in aliquot paginis illius libri aliquanto plura legit quam TV nou mirabuntur qui reputaverint eum duobis annis ante TE membranas illas excussisse, quarum hodierna conditio quam TV accuratissime

in epistula TVA Mediolanensi ad HERMANNVM data descripsisti ea est ut facile partes quaedam membranarum aliquot annorum intervallo adeo situ corruptae esse potuerint ut quod anno hulus saeculi XXXV legi potuerat idem anno XXXVII interisset: in ceteris autem rebus fere omnibus illius excerpta cum TVIS conspirant. V. 186 initio de quo TV 'non satis liquere' profiteris ille in Ambrosiano extare adnotavit HASCINIMPROPTER quod si cum scriptura relicuorum librorum *Hascine me propter* comparaveris non negabis verissimum esse. — V. 351 idem haec excerpserit ETILLUCQUODNONHABES-HABRAS || UELIMMALUM et ita quidem ut ab UELIMMALUM nova pagina (7) incipiat, unde non dubitavi illud uelim asciscere, cum adpareat *malum* vetus glossema esse quod in reliquis libris omnibus genuinam vocem uelim expulit (cf. v. 361 ubi in Ambros. simili interpretandi genere MALAMULTA pro multa legitur, quo glossemate libri relicui manserunt liberi): ceterum quod in hoc versu *et nunc quod non habes* scripsi (quod ex Palatinorum scriptura *et illud quod nunc non habes* sumpsit) nunc nollem factum, postquam illuc multo aptius esse intellexi, quia id ipsum quod non habes quid sit non distinctius nominatur. — V. 442 SCHWARZ-MANNVS legit INTERTEATEQ' NOS quod itidem verissimum esse concedes cum relicui libri omnes habeant *inter se atque nos*, quod cum sensu careret MERULA correxit *inter se atque uos*, quem omnes editores secuti sunt: sed illud longe urbanius est in ore Philtonis contra Lesbianicum. — V. 508 eadem auctoritate nixus deleui hic quod in reliquis libris post *sub urbe* scriptum extat. — Ad v. 860 et duos qui hunc excipiunt TV nihil ex Ambros. adnotasti, SCHWARZMANNVS haec: 860 IPSUMPLANESSE pro *esse ipsum plane*, 861 QUOMAGIS pro *Quam magis* et MIHIBAHOMINIS pro *mihi haec hominis* (at V. C. *mihi hominis*: cf. v. 852), 862 HOMORSSET pro *homost*, quas libri Ambrosiani scripturas praeter ultimam qui merus est librarii error recipiendas duxi omnes (debebam fortasse v. 861 *specto* [eo] minus restituere). — Denique v. 1052 ille non id quod TV TIBI legere visus es COAPIASDUARUM excerpserit sed totidem literis id quod BERGVIVS l. s. s. p. 1146 coniectura adsecutus est OCCUPIASDUARUM: sed utrumsumque reapse in libro illo scriptum extat ego non dubito quin verum sit quod scripsi *occupias duarum* quocum depravata scriptura Palatinorum *cupias duarum* unice convenit. ceterum quid de hoc versu sentiam explicatius alibi exposui. — Deinde infra eas emendationes REIZIANAS exprompsi quas praeter eas quae ab HERMANNO in praefatione Trinummi p. ix sq. editae sunt a KREBSIO transcriptas repperi: ipse quidem vir summus se 'alia multa praeterire' professus est 'in quibus REIZIVS veterum librorum lectionem coniectura adseculus esset', sed multa etiam praeteriit quae ut plerumque certissima sunt ita in nullo veteri libro reperta sunt. sunt autem, nisi quae oculos meos fugerunt, haec emendationes

quibus **tv** in commentario **tvo** critico **HERMANNI** nomen ascripsisti, aliquando cum **Trinumnum** iterum edes **RÆZII** ascribere debebis: v. 120 *posses* pro *possis*: 230 *sit* pro *siet*: 231 *sit uoluptatis* pro *uoluptatis sit*: 308 *seruit* pro *seruibil*: 367 *apiscitur* pro *adipiscitur*: 388 *tuum erit* pro *erit tuum*: 470 *coena sit* pro *sit coena*: 492 *animai* pro *animae*: 557 *ab se* pro *ab sese*: 606 *tu nullus edepol* pro *tu edepol nullus*: 677 *Atque si eris* pro *Atque erit si*: (v. 730 *Pote* pro *Potest* idem correxit ante **BOTHIVM**: v. 742 *Ex ea largiri te illi* quam emendationem Ambrosianus confirmavit: v. 848 *trium nummum* pro *trium nummorum* ante **TE**:) 885 *Ante lucem si* pro *Si ante lucem*: 922 *Char. CH. Chares?* pro *Char. CH. An Chares?* (v. 952 *Norisne* pro *Nouerisne* ut **GVYETVS**:) 955 *Philippum* pro *Philippeum*: 956 *aibat* pro *aiebat*: 969 *te a me* pro *a me te*: 974 *mi obrepisti* pro *obrepisti*: 1115 *hominum omnium* pro *omnium hominum*: 1131 *repetundi id* pro *id repetundi*. — Postremo ipse haec in **Trinummo** emendari posse iam nunc intellexi: v. 429 vellem sic dedissem ut **tv** in **Proleg. p. cxi** commendavisti **LE. Factumst. ST. Vt quidem illut pèrierit**: v. 652 **relinqui ób eam rem enixe éxpeto** cum libris praeter **V. C.** in cuius mendosa scriptura **tv** nimium quaesivisse videre (cll. **Proleg. p. cxviii sq.**): v. 707 **Ágit hic magis** cum **RÆZIO**: v. 718 vellem cum **GVYETRO** delevissem *hinc*: v. 766 ascivissem quod **tv** in adnotatione proposuisti **quae [hic] non uisitáta sit** quod plane necessarium esse videtur; v. 792 vellem ita dedissem ut **RÆZIVS** eum perpolivit **Illúm quem habuit pérdidit, fecit nouom**: quia *pérdidit*, ut alibi probavi, in senario ne potest quidem dactyli mensuram exaequare sed per se creticum efficit (de hiato autem *quém habuit* non est quod vereare: vide quae supra ad **Amph. 736** dixi): tum vero sero intellexi post hunc versum lacunam unius versus significandam fuisse, cum credibile non sit poetam qui sescentas causas compligi posse affirmasset illam unam adferre satis habuisse, vide modo **Mil. 250 sqq.**

Haec fere sunt quae **TE**, **RITSCHELI** carissime, et ceteros qui hac mea opella utentur nescire nolui. **tv** vero valeas inque ut facis mutuo diligas. Scribebam mense Iunio anni **MDCCL** **Weilburgi** ad **Loganam**.

T. MACCI PLAVTI
A M P H I T R V O.

GRAECA [ARCHIPPV].

ARGVMENTVM I.

Amóre captus Álcumenas Iúppiter
Mutáuit sese in éius formam cóniugis,
Pro pátria Amphitruo dúm decernit cum hóstibus:
Habitú Mercurius èi supseruit Sósia: 5
Is áduenientis séruom ac dominum frástra habet.
Turbás uxori cíet Amphitruo: atque ín uicem
Raptánt pro moechis. Blépharo captus árbiter
Vtér sit non quit Ámphitruo decérnere.
Omném rem noscunt: géminos illa enítitur.

ARGVMENTVM II.

In fáciem uorsus Ámphitruonis Iúppiter,
Quom béllum gereret cú Telebois hóstibus,
Alcménam uxorem cépit usuráriam.
Mercúrius formam Sósia: seruí gerit
Apséntis: his Alcména decipitúr dolis. 5
Postquám rediere uéri Amphitruo et Sósia,
Vtérque deludúntur in mirúm modum.
Hinc iúrgium, tumúltus uxori ét uiro,
Donéc cum tonitru uóce missa ex aéthere
Adúlterum se Iúppiter conféssus est. 10

P E R S O N A E.

**MERCVRIVS DEVS
SOSIA SERVOS
IVPPITER DEVS
ALCVMENA VXOR
AMPHITRVO DVX
THESSALA ANCILLA
BLEPHARO GVBERNATOR
BROMIA ANCILLA
CANTOR.**

PROLOGVS.

MERCVRIVS.

Vt uós in uostris uóltis mercimóniis
Emúndis uendundísque me laetúm lucris
Adficere atque adiunáre in rebus ómnibus,
Et út res rationésque uostrorum ómnium
Bene éxpedire uóltis peregrique ét domi, 5
Bonóque atque amplo auctáre perpetuó lucro
Quasque íncipistis rés quasque ínceptábitis,
Et uti bonis uos uóstrosque omnis núntiis
Me adficere uoltis, ea ádferam, ea uti núntiem,
Quae máxume in rem uóstram comuném sient 10
(Nam uós quidem id iam scítis concessum ét datum
Mi esse áb dis aliis, núntiis praesim ét lucro):
Haec út me uoltis ádprobare, adnítier,
Lucrum út perenne uóbis semper súppetat:
Ita huíc facietis fábulae siléntium 15
Itaque aéqui et iusti híc éritis omnes árbitri.
Nunc quóius iussu uénio et quam ob rem uénerim,
Dicám semulque ipse éloquar nomén meum.
Iouis iússu uenio: nómen Mercurióst mihi.
Pater húc me misit ád uos oratúm meus, 20
Tametsí pro imperio uóbis quod dictúm foret
Scibát facturos, quíppe qui intelléxerat
Veréri uos se et métuere, ita ut aequómst Iouem:
Verúm profecto hoc pétere me precário

A uóbis iussit leniter dictís bonis. 25
 Etenim ille, quóius huc iússu uenio, Iúppiter
 Non mínus quam uostrum quíuis formidát malum :
 Humána matre nátus, humanó patre,
 Mirári non est aéquom, sibi si praétimet.
 Atque égo quoque etiam, qui Iouis sum fílius, 30
 Contágtione mèi patris metuó malum.
 Proptérea pacem aduénio et ad uos ádfero.
 Iustám rem et facilem esse óratam a uobís uolo :
 Nam iústa ab iustis iústus sum oratór datus :
 Nam iniústa ab iustis ímpetrari nón decet, 35
 Iusta autem ab iniustis petere insipiéntiast :
 Quippe illi iniqui iús ignorant néque tenent.
 Nunc húc animum omnes quae loquar aduórtite.
 Debétis uelle quae uelimus : méruimus
 Et ego ét pater de uobis et re púplica. 40
 Nam quíd ego memorem, ut álios in tragoédiis
 Vidí, Neptunum, Virtutem, Victóriam,
 Martém, Bellonam, cómmemorare quae bona
 Vobis fecissent? quís benefactis méus pater,
 Deorúm regnator, árchitectust ómnibus. 45
 Set ille numquam mós fuit patrí meo,
 Vt éxprobraret quód bonis facerét boni :
 Gratum árbitratur ésse id a uobís sibi
 Meritóque uobis bóna se facere quae facit.
 Nunc quám rem oratam huc uení, primum próloquar : 50
 Post árgumentum huius éloquar tragoédiae.
 Quid cóntraxistis fróntem? quia tragoédiám
 Dixí futuram hanc? déus sum, conmutáuero.
 Eandem hánc, si uoltis, fáciám ego ex tragoédia
 Comoédia ut sit ómnibus isdem uérsibus. 55
 Vtrúm sit an non uóltis? set ego stúltior,

Quasi nesciam uos uelle, qui diuos siem:
 Teneo quid animi uostri super hac re siet.
 Faciam ut conmixta sit haec tragicomoedia: .
 Nam me perpetuo facere ut sit comoedia, 60
 Reges quo ueniant et di, non par arbitror.
 Quid igitur? quoniam hic seruos quoque partis habet,
 Faciam sit, proinde ut dixi, tragicomoedia.
 Nunc hoc me orare a uobis iussit Iuppiter,
 Ut conquistores singula in supsellia 65
 Eant per totam caueam spectatoribus:
 Siquoi fautores delegatos uiderint,
 Vt is in cauea pignus capiatur togae.
 Nam siqui palmam ambissint histrionibus: —
 Si quoquam artifice seu per scriptas literas 70
 Seu qui ipse ambissit seu per internuntium:
 Siue adeo aediles perfidiose quod dunt: —
 Sirempsae legem iussit esse Iuppiter,
 Quasi magistratum sibi alteriue ambuerit.
 Virtute dixit uos uictores ufuere, 75
 Non ambitione neque perfidia: qui minus
 Eadem histrioni sit lex quae summo uiro?
 Virtute ambire oportet, non fautoribus.
 Sat habet fautorum semper qui recte facit,
 Si illis fides est, quibus est ea res in manu. 80
 Hoc quoque etiam mihi ille in mandatis dedit,
 Ut conquistores fierent histrionibus:
 Qui sibi mandasset delegati ut plauderent
 Quique alter quo placeret fecisset minus,
 Eius ornamenta et corium uti conciderent. 85
 Mirari nolim uos, quapropter Iuppiter
 Nunc histriones curet. ne miremini:
 Ipse hanc acturust Iuppiter comoediam.

Quid id éstis admiráti? quasi ueró nouom
Nunc próferatur, Iouem facere histríoniam. 90

Etiam histríones áno quom in proscénio hic
Iouem ínuocarunt, uénit: auxilio ís fuit.

Praeterea certo pródit in tragoédia.

Hanc fábulam inquam Iúppiter hic hodie ípse aget
Et égo cum illo una. núnc uos ánimum aduórtite, 95
Dum argúmentum huius éloquar comoédiae.

Haec úrps est Thebae: in íllisce habitat aédibu.

Amphítruo, natus Árgis ex Argó patre,

Quicum Álcumenast núpta, Electrí fília.

Is núnc Amphitruo praéfectust legiónibus: 100

Nam cúm Teleboís béllumst Thebanó poplo.

Is príus quam hinc abiit ípsemet in exércitum,

Grauidam Álcumenam fécit uxorém suam.

Nam ego uós nouisse crédo iam ut sit méus pater,

Quam líber harum rerum et multarúm siet 105

Quantúsque amator, si éi quid conplacítumst semei:

Is amáre occepit Álcumenam clám uirum

Vsúramque eius córporis cepít sibi

Et gráuidam fecit ítidem compressú suo.

Nunc de Álcumena ut rém teneatis réctius, 110

Vtrínquest grauida, et ex uiro et summo ex Ioue.

Et méus pater nunc íntus hic cum illá cubat

Et haéc ob eam rem nóx est facta lóngior,

Dum cum illa quacum uólt uoluptatém capit.

Set ita ádsimulauit sé quasi Amphitruó siet. 115

Nunc ne hunc ornatum uós meum admirémini,

Quod ego húc processí sic cum seruillí schema:

Veterem átque antiquam rém nouam ad uos próferam:

Propterea ornatus ín nouom incessí modum.

Nam méus pater nunc íntus eccum Iúppiter 120

In Ámphitruonis uórtit sese imáginem,
 Omnésque eum esse cénset serui quí uident:
 Ita uórsipellem sé facit, quandó lubet.
 Ego sérui sumpsí Sósiae mi imáginem,
 Qui cum Ámphitruone una ábiit hinc in exércitum, 125
 Vt praéseruirc amánti meo possém patri
 Atque út ne qui essem fámiliares quaérent,
 Vorsári crebro híc quóm uiderent mé domi.
 Nunc quom ésse credent séruom et conseruóm suum,
 Haut quisquam qui sim quaéret aut quid uénerim. 130
 Patér nunc intus súo animo morém gerit:
 Cubát complexus, quóius cupiens máxumest.
 Quae illi ad legionem fácta sunt, memorát pater
 Meus Álcumenae: cénset illa illúm uirum
 Suum ésse, quae cum moéchoſt. ibi nunc méus pater 135
 Memorát, legiones hóſtium ut fugáuert,
 Quo pácto donis síť donatus plúrumis.
 Ea dóna, quae illic Ámphitruoni súnt data,
 Apstúlimus: facile méus pater quod uólt facit.
 Nunc hódie Amphitruo uéniet huc ab exércitu 140
 Et séruos, quóius égo fero hanc imáginem.
 Nunc ínternosſe ut nós possitis fácilius,
 Ego hás habebó usque híc in petaso pínulas:
 Tum méo patri autem tóſulus inerit aúreus
 Sub pétaso: id Amphitruóni signum nóń erit. 145
 Ea sígna nemo horúnce fámiliárium
 Vidére poterit, uérum uos uidébitis.
 Set Ámphitruonis illic est seruos Sósia:
 A pórtu illic nunc cúm laterna huc áduenit.
 Abigám iam ego illunc áduenientem ab aédibus. 150
 Adéſte: erit operae [uóbis] ínspectántibus
 Iouem ét Mercuríum fácere híc híſtrióniam.

ACTVS I.

SOSIA. MERCVRIVS.

SO. Qui me áter est audácior homo aut qui confidéntior,

luentútis mores qui sciam, qui hoc nóctis solus ámbulem?

Quid fáciam, si nunc trésuiri me in cárcerem compégerint? 155

Inde crás e promptuária cellá depromar ád flagrum,
Nec caúsam liceat dícere mihi néque in ero quicquam áuxili

Siét nec quisquam sit quin me omnes ésse dignum députent.

Ita quási incudem me míserum homines

Octó ualidi 160

Caedánt: ita peregre huc ádueniens

Puplícitus ego hospitio áccipiar.

Eri haéc inmodéstia me cõegit, qui hoc nóctis

A pórtu med ingratis excitáuit:

Idém nonne mé mittere hóc luci pótuít? 165

Opulénto homini dúra hoc magís seruitús est,

[Hoc magís miser est diuitis seruos]

Quoi nóctis díesque adsiduó satis supérqueat:

Facto aut dicto adést opus, quiétatus né sis.

Dominús diues óperis te et éxpers labóris 170

Quodquómque ei lubére accidít posse rétur:

Aequom ésse id putát, non reputát quid labórist.

Nec aequom anne iniquom imperét cogitábit.

Ergo in seruitute expetunt multa iniqua:

Habendum et ferundum hoc onúst cum labore. 175

ME. Satiúst me queri illo modó seruitutem:

Qui hodié fuerim liber,

Eúm nunc potuit patér seruitutis:

Hic qui uerna nátust conquéritur.

SO. Sum uéro uere uérbero: nam número mi in men-
tém fuit, 180

Disáduenientem grátias pro méritis agere atque ádloqui.

Ne illi édepol, si meritó meo reférre studeant grátias,

Aliquem hóminem adlegent, qui mihi adueniénti os
occillét probe,

Quoniám bene quae in me fécerunt ingrátas ea habui
atque ínrita.

ME. Facit ille quod uolgo haú solent, ut quíd se sit
dignúm sciat. 185

SO. Quod núnquam opinátus fui neque álius quis-
quam cíuium

Sibi éuenturum, id cóntigit, ut sálui poteremúr domi:

Victóres uictis hóstibus legiónes reueniúnt domum

Extíncto duello máxumo atque intérnecatis hóstibus.

Quod múlta Thebanó pópulo acérba obiecit fúnera, 190

Id ui ét uirtute mílitem uictum átque expugnatum óp-
pidumst,

Império atque auspició mei eri Ámphitruonis máxume,

Qui praéda agroque adóreaque adfécit popularis suos

Regíque Thebanó Creoni régnum stabiliúst suum. 194

Me a pórtu praemisit domum, haec ut núnziem uxoris suae:

Vt gésserit rem púplicam ductu, império, auspició suo.

Ea núnc meditabor quó modo illi dícam, quom illo
aduénero.

Si dixerō mendācium, solēns meo more fēcero:

Nam quōm pugnabant mǎxume, ego tūm fugiebam
mǎxume.

Verūm quasi adfuerīm tamen simulābo atque audita
éloquar. 200

Set quó modo et uerbis quibus me déceat fabulárier,
Prius ipse mecum etiám uolo hic meditári: sic haec
próloquar.

Principio ut illo aduénimus, ubi primum terram téti-
gimus,

Contínuo Amphitruo délegit uirós primorum príncipes.
Eos légat: Teleboís iubet senténtiam ut dicánt suam: 205
Si sine ui et sine belló uelint rapta ét raptōres trádere,
Si quae ásportassint réddere: se exércitum extempló
domum

Redúcturum, abiturós agro Argíuos, pacem atque ótium
Dare illis: sin alitér sient animáti neque dent quae petat.
Sese igitur summa uí uirisque eorum óppidum oppu-
gnássere. 210

Haec úbi Teleboís órđine iterárunt quos praefécerat
Amphítruo, magnanimí uiri fretí uirtute et ulribus
Supérbi nimis feróciter legátos nostros increpant,
Respóndent bello se ét suos tutári posse, pròinde uti
Properé de finibús suis exércitus dedúcerent. 215
Haec úbi legati pértulere, Amphítruo e castris sílico
Prodúcit omnem exércitum: contrá Teleboae ex óppido
Legiónes educúnt suas nimis púlcris armis praéditas.

Póstquam utrimque éxitumst mǎxuma cópia,

Dispertití uiri, dispertití órđines: 220

[Nos nostras more nostro et modo instruximus le-
giones:

Item hostes contra legiones suas instruunt]

Dēinde uterque imperatōr in medium ēxeunt,
 Éxtra turbam órdinum cónlocuntúr semul.
 Cónuenit, uícti utri sánt eo praélio, 225
 Úrbem, agrum, arás, focos séque uti déderent.
 Póstquam id actúmst, tubae utrímque contrá canunt:
 Cónsonat térra: clamórem utrimque écferunt.
 Ímperatōr uterque hínc et illínc loui
 Vóta suscípere, tum exércitum hortárier. 230
 Pró se quisque íd quod quisque ét potest ét ualet
 Édit, ferró ferit: téla frangúnt: boat
 Caélum fremitú uirum: ex spírítu atque anhélitu
 Nébulá conflát: cadunt uólnere uírí uirum.
 Dénique ut uólúimus, nóstra superát manus: 235
 Hóstes crebrí cadunt: nóstri contra íngruont:

+ Vicimus ui feroces.

Ín fugam sét tamen némo conuórtitur
 Néc recedit loco quín statim rém gerat:
 Ánimam omittúnt prius quám loco démigrent: 240
 Quisque, ut steterát, iacet óptinetque órdinem.
 Hóc ubi Amphítruo erus cónspicatúst meus,
 Ílico equités iubet délixera inuádere.
 Équites parént citi, ab délixera máxumo
 Cúm clamore ínuolaut, ínpetu alacrí ruont: 245
 Foédant et próterunt hóstium cópias

+ Iure iniustas.

ME. Numquam étiam quicquam adhúc uerborumst
 prólocutus pérperam.

Namque égo fui illi in ré praesenti et méus quom pu-
 gnatúmst pater.

SO. Perdúelles penetrant se ín fugam: ibi nóstris
 animus ádditust. 250

Vorténtibus Telébois telis cóuplebantur córpora,

Ipsúsque Amphitruo régem Pterelam súapte optruncauit
manu.

Haec illi ui pugnata pugnast usque a mane ad uesperum:
Hoc ádeo hoc commemini magis, quia illo die inpran-
sus fui.

Set praélium id tandém diremit nox interuentú suo. 255
Postridie in castra ex urbe ad nos ueniunt flentes prin-
cipes,

Velátis manibus orant, ignoscámus peccatúm suum:
Dedúntque se, diuina humanaque omnia, urbem et
liberos 258

In ditionem atque in árbítratum cuncti Thebanó poplo.
Post ób uirtutem ero Ámphitruoni pátera donata aúreast,
Qui Ptérela potitáre rex est sólitus. haec sic dícam erae.
Nunc pérgam eri imperium éxequi et mé domum capés-
sere.

ME. Áttat, illic húc iturust: íbo ego illic óbuiam:
Néque ego hunc hominem hasce hódie ad aedis [hínc]
sinam umquam accédere. 264

Quándo imagost huius in me, cértumst hominem elúdere.
Ét enimuero quóniam formam huius cepi in me ét statum,
Décet et facta móresque huius habére me similis item.
Ítaque me malum ésse oportet, cállidum, astutum ád
modum

Átque hunc telo súo sibi, malitia, his a foribus péllere.
Sét quid illuc est? caelum aspectat. ópseruabo quám
rem agat. 270

SO. Cérte edepol, si quícquamst aliut quód credam
aut certó sciam,

Crédo ego hac noctú Nocturnum óbdormiuisse ébrium.
Nám neque se septéntriones quóquam in caelo cón-
mouent,

Néque se luna quóquam mutat átque uti exortást semel,
 Néq iugulae neque uésperugo néque uergiliae óccidunt.
 Ita statim stant sígna neque nox quóquam concedít die. 276
 ME. Pérgé, nox, ut óccépisti: gére patri morém meo:
 Óptumo optume óptumam operam dás, datam pulcré
 locas.

SO. Néque ego hac nocte lóngiorem mé uidisse cénseo
 Nísi itidem unam, uérberatus quám pependi pérpetem:
 Ēam quoque edepol étiam multo haec uícit longitúdine.
 Crédo edepol equidém dormire Sólem, atque adpotúm
 probe: 282

Míra sunt nisi ínuitauit sése in cena plúsculum.

ME. Áin tu uero, uérbero? deos ésse tui similís
 putas?

Égo pol te istis tuis pro dictis ét malefactis, fúrcifer, 285
 Áccipiam: modo sís ueni huc, inuénies infortúnium.

SO. Vbi sunt isti scórtatores, quí soli ínuití cubant?

Haéc nox scitast éxercendo scórto conductó male.

ME. Méus pater nunc pro huius uerbis récte et sa-
 pientér facit,

Quí complexus cum Álcumena cúbat amans, animo óp-
 sequens. 290

SO. Íbo ut erus quod ímperauit Álcumenae núntiem.

Sét quis hic est homó, quem ante aedis uídeo hoc no-
 ctis? nón placet.

ME. Núllus hoc metículosus acque. SO. Quom
 [recógito,]

Ílic homo hoc [meum] dénuo uolt pállium detéxere.

ME. Tímet homo: delúdam ego illum. SO. Péril,
 dentes prúriunt: 295

Cérte aduenientem híc me hospitio púgneo acce-
 ptúrus est.

Crédo misericórdia est: nunc propterea quod me méus
erus

Fécit ut uigilárem, hic pugnis faciet hodie ut dórmiam.
Óppido interit: ópsecro hercle quántus et quam uáli-
dus est.

ME. Cláre aduersum fábulabor, hic auscultet quae
loquar: 300

Ígitur demum mágis maiorem in sése concipiét metum.
Ágite pugni: iám diast quom uéntri uictum nón datis.
Iám pridem uidétur factum, herí quod homines quáttuor
ín soporem cónlocastis núdos. SO. Formidó male
Né ego hic nomen mèum commutem et Quínetus fiam e
Sósia. 303

Quáttuor uirós sopori sé dedisse hic aúumat:
Métuo ne numerum aúgeam illum. ME. Hem, núnc
iam ergo: sic uelo.

SO. Cíngitur: certe expedit se. ME. Nón feret quin
uápulet.

SO. Quis homo? ME. Quisquis homo húc profecto
uénérít, pugnos edet.

SO. Ápage, non placét me hoc noctis ésse: cenant
modo: 310

Pröin tu istam cenám largire, sí sapis, essurléntibus.

ME. Haú malum huic est pónus pugno. SO. Péril,
pugnos pónderat.

ME. Quid, si ego illum tráctim tangam, ut dórmíat?
SO. Seruáueris:

Nám continuas háas tris noctis péruigiliui péssume.

ME. + Facimus nequit ferire malam male discit manus.

Ália forma opórtet esse quém tu pugnis íceris. 316

SO. Íllíc homo me intérpolabit mèumque os finget
dénuo.

ME. Éxossatum os ésse oportet, quem probe percússeris.

SO. Mírum nī hīc me quási muraenam éxossare cógitat. 319

Vltro istunc qui exóssat homīnes. pérli, si me aspéxerit.

ME. Ólet homo quidám malo suo. SO. Heí mihi, numnam ego óbolui?

ME. Átque hau longe abéssē oportet, uérum longe hīne áfuit.

SO. Íllic homo supératitiosust. ME. Géstiunt pugní mihi.

SO. Si in me exercitúra's, quaeso in párietem ut primúm domes.

ME. Vóx mi ad auris áduolauit. SO. Né ego homo infelíx fui, 325

Quí non alas interuelli: uólucrem uocem géstito.

ME. Íllic homo a me sibi malam rem arcéssit iumentó suo.

SO. Nón equidem ullum habeó iumentum. ME. Óne-randust pugnis probe.

SO. Lássus sum hercle e náui, ut uectus húc sum: etiam nunc náuseo.

Vix incedo inánis, ne ire pósse cum onere exístumes. 330

ME. Cérte enim hīc nescio quis loquitur. SO. Sáluos sum, non mé uidet:

'Nescio quem' loqui áutumat: mihi certo nomen Sósiaest.

ME. Hīnc enim dextra mīhi uox auris, út uidetur, uérberat.

SO. Mé tuo uocis né uicem hodie hīc uápulem, quae hunc uérberat.

ME. Óptume eccum incédit ad me. SO. Tímeo, totus tórpeo. 335

Nón edepol nunc úbi terrarum sím scio, síquís roget,
Néque miser me cónmouere póssum prae formídine.

Ílicet: mandáta eri pericérunt una et Sósia.

Vérum certumst cónfidenter [húnc] hominem contra ad-
loqui, 339

Quí possim uidéri huic fortis, á me ut apstineát manum.

ME. Quo ámbulas tu, quí Volcanum in córnu con-
clusúm geris?

SO. Quid id exquiris tú, quí pugnis ós exossas hómi-
nibus?

ME. Séruosne es an líber? SO. Vtquomque ánimo
conlubitúmst meo.

ME. Áin tu uero? SO. Áio eniuero. ME. Vérbero.
SO. Mentíre nunc.

ME. Át iam faciam ut uérum dicas dicere. SO. Quid
eóst opus? 345

ME. Póssum scire, quó profectus, quòius sis aut quid
uéneris?

SO. Húc eo, mei erí sum seruus. núnquid nunc es
cértior?

ME. Égo tibi istam hodié scelestam cónprimam lín-
guam. SO. Haú potes:

Béne pudiceque ádservatur. ME. Périgin argutárier?

Quíd aput hasce aedís [nunc] tibi negótist? SO. Immo
quíd tibist? 350

ME. Réx Creó uigilés nocturnos síngulos sempér locat.

SO. Béne facit: quia nós eramus péregri, tutatúst
domi.

Át nunc abi sane, áduenisse fámiliaris dícto.

ME. Nésco quam tu fámiliaris sís: nisi actutum hínc
abis,

Fámiliaris áccipiere fáxo hau fámiliáriter. 355

SO. Híc inquam habito ego átque horunc sum séruos.

ME. At scin quó modo?

Fáciam ego hodie té superbum, ni hínc abis. SO. Quonám modo?

ME. Aúferere, nón abibis, sí ego fustem sumpsero.

SO. Quín me esse huius fámiliei fáiliarem praédico.

ME. Víde sis, quam mox uápulare ús, nisi actutum hínc abis. 360

SO. Tún domo prohibére peregre me áduenientem póstulas?

ME. Haécine tua domúst? SO. Ita inquam. ME. Quís erus est igitúr tibi?

SO. Ámphitruo, qui núnc Thebanis praéfectust le-
giónibus,

Quícum nuptast Álcumena. ME. Quid ais? quid nomén tibi? 364

SO. Sósiam uocánt Thebani, Dáuo prognatúm patre.

ME. Né tu istic hodié malo tuo cónpositis mendáciis Áduenisti, audáciai cólumen, consutís dolis.

SO. Ímmo equidem tunicís consutis húc aduenio, nón dolis.

ME. Át mentiris étiam: certo pédibus, non tunicís uenis.

SO. Íta profecto. ME. Núnc profecto uápula ob mendácium. 370

SO. Nón edepol uoló profecto. ME. At pól profecto ingrátis:

Hóc quidem profecto certamst, nón est arbitrárium.

SO. Túam fidem opsecró. ME. Tun te audes Sósiam esse dícere,

Qui égo sum? SO. Perii. ME. Át parum etiam, praënt futurumst, praédicas. 374

Quóius nunc es? SO. Túus: nam pugnis úsu fecistí tuum.
 Pró fidem, Thebâni ciues. ME. Étiám clamas, cárnufex?
 Lóquere, quid uenísti? SO. Vt esset, quem tu pugnis
 caéderes.

ME. Quóius es? SO. Amphitruónis inquam Sósia.

ME. Ergo istóc magis,

Quía uanilocu's, uápulabis: égo sum, non tu, Sósia.

SO. Íta di faciant, út tu potius sis atque ego te ut
 uérberem. 320

ME. Étiám muttis? SO. Iám tacebo. ME. Quís tibi
 erust? SO. Quem tú uoles.

ME. Quid igitur? qui núnc uocare? SO. Nemo nisi
 quem iússeris.

ME. Ámphitruonis te ésse aiebas Sósiam. SO. Pec-
 cáueram:

Nám illut 'Amphitruónis socium' me ésse uolui dícere.

ME. Scíbam equidem nullum ésse nobis nísi me seruom
 Sósiam. 385

Fúgit ratio té. SO. Vtinam istuc púgni feciassént tui.

ME. Égo sum Sosia ille, quem tu dúdum esse aiebas
 mihi.

SO. Ópsecro ut per pácem liceat te ádloqui, ut ne
 uápulem.

ME. Ímmo indutiáe parumper fiant, siquid ús loqui.

SO. Nón loquar nisi páce facta, quándo pugnis plús
 uales. 390

ME. Díc siquid uis: nón nocebo. SO. Túae fide
 credó? ME. Meae.

SO. Quid, si falles? ME. Túm Mercurius Sósiae
 iratús siet.

SO. Ánimum aduerte: núnc licet mi líbere quidús
 loqui.

Ámphitruonis égo sum seruos **Sósia**. **ME.** Etiam dénuo ?

SO. Pácem feci, foédus feci, uéra dico. **ME.** Vápula.

SO. Vt lubet, quod tibi lubet fac, quóniam pugnis
plús uales. 396

Vérum utat factúru's, hoc quidem hércle haut reticebó
tamen.

ME. Tú me uiuos hódie numquam fácies quin sim
Sósia.

SO. Cérte edepol tu me álienabis núnquam quin
nostér siem :

Néc nobis praetér me quisquamst álius seruos **Sósia**. 400

[Qui cum **Ámphitruone** hinc una ieram in exercitam.]

ME. Híc homo sanus nón est. **SO.** Quod mihi praé-
dicas uitium, id tibi est.

Quíd, malum, non súm ego seruos **Ámphitruonis** **Sósia**

Nónne hac noctu nóstra nauis húc ex portu **Pérsico**

Vénit, quae me aduéxit ? nonne me húc erus misíst meus :

Nónne ego nunc sto ante aédís nostras ? nón mist laterna
in manu ? 406

Nón loquor ? non uígilo ? non hic hómo me pugnis cón-
tudit ?

Fécit hércle : nám mi misero étiam nunc malaé dolent.

Quíd igitur ego dúbito ? aut quor non íntro eo in nostrám
domum ?

ME. Quíd, domum uostram ? **SO.** Íta enim uero.

ME. Quín quac dixistí modo

Ómnia ementítu's : equidem sum **Ámphitruonis** **Sósia**. 411

Nám noctu hac solútast nauis nóstra e portu **Pérsico**,

Ét ubi **Pterela** réx regnauit óppídum expugnáuimus,

Ét legiones **Téleboarum** uí pugnando cépimus,

Ét ipsus **Ámphitruo** óptruncauit régem **Pterelam** in
praélío. 415

SO. Égomēt mihi non crédo, quom illaec aútumare
illum aúdio :

Híc quidem certe quae illi sunt res géstae memorat
mémoriter.

Sét quid ais? quid Ámphitruoni [dóno] a Teleboís
datumst?

ME. Ptérela rex qui pótitare sólitus est patera aúrea.

SO. Élocutust. ubi [ea] patera núnc est? ME. Est in
cístula, 420

Ámphitruonis ópsignata signo. SO. Signi díe quid est?

ME. Cúm quadrigis Sól exoriens. quíd me captas,
cárnufex?

SO. Árgumentis uícit. aliut nómen quaerundúmst
mihi.

Néscio unde haec híc spectauit. iám ego hunc decipiám
probe:

Nám quod egometsólus feci néc quisquam alius ádfuit 425

Ín tabernaclo, íd quidem hodie númquam poterit dícere.

Sí tu Sosíá's, legiones quóm pugnabant máxume,

Quíd in tabernaclo fecisti? uíctus sum, si díxeris.

ME. Cádus erat uini: índe ímpleui hírneam. SO. In-
gressúst uiam.

ME. Éam ego uini, ut mátre natum fúerat, eduxí meri. 430

SO. Míra sunt nisi látuit íntus íllic ín illac hírneam.

Fáctumst illut, út ego íllic uini hírneam ebiberím meri.

ME. Quid? nunc uincone árgumentis, té non esse
Sósiam?

SO. Tún negas med ésse? ME. Quid ego ní negem,
qui egomét siem?

SO. Pér louem iuró med esse néque me falsum dícere.

ME. Át ego per Mercúrium iuro, tibi louem non
crédere: 436

Nam iniurato scío plus credet mīhi quam iuratō tibi.

SO. Quis ego sum saltēm, si non sum Sósia? te interrogō.

ME. Vbi ego Sosia ésse nolim, tu esto sane Sósia:

Nunc quando ego sum, uāpularis, ui hīnc abis, ignóbilis.

SO. Certe edepol, quom illūm contemplo et fórmam
cognoscō meam, 441

Quem ad modum ego sum (saēpe in speculum inspéxi):
nimis simillist mei.

Itidem habet petasum ac uestitum: tam consimilist
atque ego.

Súra, pes, statúra, tonsus, óculi, nasum, uel labra,

Málae, mentum, bárba, collus: tótus. quid uerbis
opust? 445

Sí tergum cicátricosum, nřhil hoc simillist símilis.

Sét quom cogito, équidem certo idém sum qui sempér
fui.

Nóui erum, noui aedis nostras: sáne sapio et séntio.

Nón ego illi optémpero quod lóquitur: pultabó foris.

ME. Quó agis te? SO. Domúm. ME. Quadrigas sí
nunc inscendás louis 450

Atque hinc fugias, ita uix poteris écfugere infortúnium.

SO. Nón erae meae nuntiare, quód erus meus iussit,
licet?

ME. Túae siquid uis nuntiare: hanc nóstram adire
nón sinam.

Nám si me inritássis, hodie lumbifragium hinc aúferes.

SO. Ábeo potius. di inmortales, ópsecro uostrám
fidem, 455

Vbi ego perii? ubi inmutatus sum? ubi ego formam
pérdidi?

Án egomet me illíc reliqui, sí forte oblitús fui?

Nam híc quidem omnem imáginem meam, quæ ántehac
fuerat, póssidet.

Vísuo fit, quod núnquam quisquam mórtuo faciét mihi.
Íbo ad portum atque hæc uti sunt fácta, ero dicám meo :
Nísi etiam is quoque me ígnorabit, quód ille faxit
Iúppiter, 461

Vti ego hodie ráso capite cáluos capiam pñeum.

ME. Bene própseraque hoc óperis processít mihi :
Amóni a foribus máxumam moléstiam,
Patri út liceret túto illam amplexárier. 465

Iam ille ílluc ad erum quom Ámphitruonem aduénérít,
Narrábit seruom hinc sése a foribus Sósiam
Amónisse: ille adeo íllum mentírí sibi
Credét neque credet húc profectum, ut íússerat.

Erróris ambo ego íllos et deméntiae 470

Conplébo atque Ámphitruónis omnem fámiliam,
Adeo úsque satietátem dum capiét pater
Íllíus quam amat: igitur demum omnés scient,
Quæ fácta. denique Álcumenam Iúppiter
Redigét antiquam in cóniugis concórdiam. 47

Nam Ámphítruo actutum uxóri turbas cónciet,
Atque ínsimulabit ěam probri: tum méus pater
Eam séditionem illi ín tranquillum cónferet.
Nunc de Álcumena dúdum quod dixí minus,
Hodie illa pariet fílios gemínos duos: 480

Áltér decumo post ménse nascetúr puer.
Quam séminatust, áltér mense séptumo.
Eorum Ámphitruonis áltér est, áltér Iouis.
Verúm minori púero maior ést pater,
Minór maiori. íámne hoc scitis quíd siet? 485

Set Álcumenæ honóris huius grátia
Patér curabit úno ut fetu † fieret,

Vno út labore apsóluat aerumnás duas,
 Et ne ín suspitióne ponatúr stupri,
 Et clándestina ut céletur consuétio. 490
 Quamquam, út iam dudum díxi, resciscét tamen
 Amphítruo rem omnem. quíd igitur? nemo íd probro
 Profécto ducet Álcumenae: nám deum
 Non pár uidetur fácere, delictúm suum
 Suámque ut culpam expétere in mortalém sinat. 495
 Orátionem cónprimam: crepuít foris.
 Amphítruo subditúos eccum exít foras
 [Atque] Álcumena [una] úxor usurária.

I V P P I T E R. A L C U M E N A. M E R C U R I V S.

IV. Béne uale, Alcuména, cura rém comunem,
 quód facis, 499
 Átque inperce quaése: mensis íam tibi esse actós uides.
 Míhi necessest íre hinc: uerum quód erit natum tollito.
 AL. Quíd istuc est, mi uír, negoti, quód tu tam subitó
 domo
 Ábeas? IV. Edepol haút quod tui me néque domi
 distaédeat:
 Sét ubi summus ímperator nón adest ad exércitum, 504
 Cítius quod non fáctost usus fit quam quod fáctost opus.
 ME. Nímis hic scitust súcophanta, quí quidem sit
 méus pater.
 Ópseruatote eum, quam blande mülíeri palpábitur.
 AL. Écastor te expérior quanti fácias uxorém tuam.
 IV. Sátin habes, si fémínarum núllast quam aeque
 díligam? 509
 ME. Édepol ne illa si ístis rebus té sciat operám dare,
 Égo faxim ted Ámphitruonem mális esse quám Iouem.

AL. Éxperiri istúc mauellem mé quam memorari mihi.
Príus abis quam lécti ubi cubuísti concaluít locus.

Hére uenisti média nocte, núnc abis. hocín placet?

ME. Áccedam atque hanc áppellabo et súpparasitabór
patrí. 515

Númquam edepol quemquám mortalem crédo ego uxorem
suam

Síc ecclíctim amáre, proinde ut híc te ecclíctim déperit.

IV. Cárnufex, non égo te noui? ábin e conspectú meo?

Quíd tibi hanc curátlost rem, uérbero, aut muttítio?

Quém pol égo hoc iam scípione . . . AL. Ah nólí.

IV. Muttító modo. 520

ME. Néquiter paene expédiuit práma parasitátio.

IV. Vérum quod tu dícis, mea uxor, nón te mi irascí
deceat.

Clánculum abii égo á legione: hanc óperam subrupuí tibi,

Éx me primo ut práma scires, rem út gessissem púplicam.

Éa tibi omnia énarrauí. nísí te amarem plúrumum, 525

Nón facerem. ME. Facítne ut dixi? tímídám palpo
pércutit.

IV. Núnc ne legio péræntiscat, clám illuc redeun-
dúmst mihi,

Né me uxorem præuortisse dícant prae re púplica.

AL. Lácrumantem ex abítu concinnas tú tuam uxorem.

IV. Tace:

Né corrumpe oculós: redibo actútum. AL. Id actútum
diust. 530

IV. Nón ego te hic lubéns relinquo néque abeo aps te.

AL. Séntio:

Nám qua nocte ad mé uenisti, eádem abis. IV. Quor
mé tenes?

Témpus est: exíre ex urbe príus quam luceascát uolo.

Núnc tibi hanc paterám, quae dono mi fíli ob uirtutém
datast,

Ptérela rex qui pótitaui, quem égo mea occidí manu, 535
Álcumena, tibi condono. AL. Fácís ut alias rés soles:
Écastor condígnum donum, quálist qui donúm dedit.

ME Immo sic condígnum donum, quálist quoi donó
datumst.

IV. Pérgin autem? nóne ego possum, fúrcifer, te
pérdere?

AL. Nólí amabo, Amphítruo, irasci Sósiae causá
mea. 540

IV. Fáciam ita ut uis. ME. Éx amore hic ad modum
quam saeuos est.

IV. Númquid uis? AL. Vt quom ápsim me ames, mé
tuam apsentém tamen.

ME. Éamus, Amphitruó: lucescit hóc iam. IV. Abi
prae, Sósia.

Iam égo sequar. numquíd uis? AL. Etiam: ut áctutum
adueniás. IV. Licet:

Príus[enim] tua opínione hic ádero: [eo] bonum ánimum
habe. 545

Núnc te, nox, quae mé mansisti, mító ut concedás die,
Vt mortalis ínlucescas lúce clara et cándida.

Átque quanto, nóx, fuisti lóngior hac próxuma,

Tánte breuior dies ut fiat fáciam, dispar út dies

Aéque noctem accédát. ibo ét Mercurium súpsequar. 550

ACTVS II.

AMPHITRVO. SOSIA.

AM. Age í tu secúndum. SO. Sequór, supsequór te.

AM. Sceléstissumúm te arbitrór. SO. Nam quam-
óbrem?

AM. Quia íd quod neque ést neque fúit neque fu-
túrumst

Mihí praedicás. SO. Ecceré, iam tuátim

Facís tu, ut tuís nulla apút te fidés sit. 555

AM. Quid ést? quo modó? iam quidem hércle ege
tibi ístam

Sceléstam, scelús, linguam apscídám. SO. Tuús sum
Proinde út commodúmst et lubét, quicque fácias.

Tamén quin loquár haec utí facta súnť hic,

Numquam úllo modó me potés deterrére. 560

AM. Sceléstissime, aúdes mihí praedicáre id,

Domí te esse núnc, qui hic adés. SO. Vera díco.

AM. Malúm quod tibi di dabúnt atque ego hódie

Dabo. SO. Ístuc tibiśť in manú: nam tuús sum.

AM. Tun mé, uerbero, aúdes erúm ludificári? 565

Tune íd dicere aúdes, quod némo umquam homo
ántehac

Vidít nec potést fierí, tempore úno

Homo ídem duóbus locís ut semúl sit?

SO. Profécťo, ut loquór, res itást. AM. Iuppitér te

Perdát. SO. Quid malí sum, ere, tua éx re promérítus?

AM. Rogásne, inprobe, étiam qui lúdos facis me? 571

SO. Meritó maledicás mi, si [nón] id ita fáctumst.

Verum haú mentiór resque utí factast díco.

AM. Homo híc ebriúst, ut [ego] opíno. SO. Egone?

AM. Tu ístic.

SO. Vtinam ésssem ita. AM. Tu ea óptas quae fácta:
ubi bibísti? 575

SO. Nusquam équidem. AM. Quid hoc hóminist?

SO. Equidém deciens díxi:

Et dõmi [nunc]sum ego, ínquam, ecquid aúdis? et
áput te

Adsúm Sosia ídem. satín plane ego hóc nunc,

Satín diserte ésse, ere, uideór tibi locútus? 579

AM. Vahá, apage te á me. SO. Quid [ístuc] est negóti?

AM. Pestis te tenét. SO. Nam quor ístuc [mi] dícis?

Equidém ualeo récte et sum sáluos, Amphítruo.

AM. Át ego faciam te hódie, proinde ut méritu's, ut
ualeás minus

Ét miser siés ex saluo iám, domum si rédiero.

Séquere, erum qui sic ludificas díctis delirántibus: 585

Qui quoniam erus quod ímperauit néglexisti pérsequi,

Núnc uenis etiam últro ínrisum dómínum: quae neque
fieri

Póssunt neque fando úmquam accepit quisquam, ea
profers, cárnufex:

Quõius ego hodie in térgum faxo ista éxpetant mendácia.

SO. Ámphítruo, misérruma istaec míseríast seruó bono,

Áput erum qui uéra loquitur, si id ui uerum uíncitur. 591

AM. Quo id, malum, pactó potest nam (mécum ar-
gumentís puta)

Fieri, nunc utí tu et hic sis ét domi, id díci uolo.

SO. Sám profecto et híc et illi: hoc quoíuis mirari licet,

Néque tibi, [Amphitruo,] istuc mirum mágis uidetur
quám mihi. 595

AM. Quó modo? SO. Nihilo, inquam, mirumst mágis
tibi istuc quam mihi:

Néque, ita di me amént, credebam primo mihimet
Sósiae,

Dónec Sosia égomet ille fécit sibi uti créderem.

Órdine omnia, út quicque actumst, quóm aput hostis
sédimus,

Édissertauit: tum formam una ápstulit cum nómine. 600

Néque lac lacti mágis est simile quam ille ego similis
ést mei.

Nam út dudum ante lúcem a portu mé praemisisti domum,

AM. Quid igitur? SO. Prius múlto ante aedis stábam
quam illo aduéneram.

AM. Quás, malum, nugás? satín tu sánus es? SO. Sic
sum út uides.

AM. Huíc homini nescio quid est malí mala obiectúm
manu, 605

Póstquam a me abiit. SO. Fáteor: nam sum optísus
pugnis péssume.

AM. Quis te uerberáuit? SO. Egomet mémet, qui
nunc súm domi.

AM. Cáue quicquam, nisi quód rogabo té, [iam] mihi
respónderis.

Ómnium primum iste qui sit Sósia, hoc dici uolo.

SO. Túus est seruus. AM. Mihi quidem uno té plus
etiamst quam uolo, 610

Néque, postquam sum nátus, habui nísi te seruóm Sósiam.

SO. Át ego nunc, Amphítruo, dico: Sósiam seruóm tuum
Praéter me alterum, inquam, adueniens fáciam ut of-
fendás domi,

Dáuo prognatúm patre eodem quo égo sum, forma, aetáte
item,

Qua égo sum. quid opust uérbis? geminus Sósia hic
factúst tibi. 615

AM. Nímia memoras míra. set uidístine uxorém meam?

SO. Quín intro ire in aédís numquam licitumst.

AM. Quis te próhibuit?

SO. Sósia ille, quém iam dudum díco, is qui me
cóntudit.

AM. Quis istic Sosiást? SO. Ego, inquam. quótiens
dicundúmat tibi?

AM. Sét quid ais? num obdórmiuisti dúdum?

SO. Nusquam géntium. 620

AM. Íbi forte istum sí uidisses quéndam in somnis
Sósiam.

SO. Nón soleo ego somnículose erí [mei] imperia pér-
sequi.

Vígilans uidi, uígilans nunc te uídeo, uígilans fábulor,
Vígílantem ille mé iam dudum uígilans pugnís cóntudit.

AM. Quis homo? SO. Sosia, inquam, ego ille.
quaéso, non intéllegis? 625

AM. Quí, malum, intéllégere quisquam pótis est?
ita nugás blatis.

SO. Vérum actutum nósces. AM. Quem? SO. Illum
nósces seruom Sósiam.

AM. Séquere hac me igitur: nám mihi istuc prímum
exquisítost opus.

Sét uide ex naui écferantur quae ímperaui iam ómnia.

SO. Ét memor sum et díligens, ut quae ímperes con-
páreant: 630

Nón ego cum uinó simitu ébibí imperiúm tuum.

AM. Vtinam di faxínt, infecta dícta re eueniánt tua.

ALCVMENA. (THESSALA.) AMPHITRVO. SOSIA.

AL. Satín parua rés est uolúptatum in uíta atque in
aétate agúnda,

Praequám quod moléstumat? ita quóíquest in aétate
hominúm comparátum:

Ita díis est conplácitum, uolúptatem ut maérór comés
consequátur: 635

Quin incommodi plus malíque ilico ádsit, boní si optígít
quid.

Nam ego id nunc expérior domo átque ipsa dé me sció,
quóí uolúptas

Parúmper datást, dum uirí mei fuít mi potéstas uidéndi
Noctem ún timer modo: átque is repén te abiit á me [nunc]
hinc ante lúcem.

Sola híc mi nunc uídeor, quia ille hinc abést, quem ego
amó praeter ómnis. 640

Plus aégri ex abítu [mei] uirí quam ex aduén tu uolúptatis
cépi.

Set hóc me beát saltem, quóniam [ille] uicit
Perdüellis et dómum laudis cónpos reuénit.

Apsít, dum modó laude párt a domúm se
Recípiat. feram ét perferam úsque abítum eius
ánimo 645

Forti átque offirmáto: id modó si mercédís
Datúr mi, ut meús uictor uír belli clúeat,
Satis mi esse dúcam. optumúmst praemium uirtus:
Virtús omnibús rebus ánteit proféc to:

Libértas, salús, uita, rés et paréntes 650

Et pátria et prognáti tutántur, seruántur:

Virtús omnia ín sese habét: omnia ádsunt

Bona, quém penes est uirtus.

AM. Édepol me uxori éxoptatum crédo aduenturúm
domum,

Quaé me amat, quam cóntra amo: praesértim re gestá
bene, 655

Víctis hostibús; quos nemo pósse superarí ratust:

Éos auspicio meo átque ductu primo coetu uícimus.

Cérte enim me illi éxpectatum optáto uenturúm scio.

SO. Quid? me non rere éxpectatum amícae uenturúm
meae?

AL. Méus uir hic quidemst. AM. Séquere hac tu me.

AL. Nám quid ille reuórtitur,

Quí dudum properáre se aibat? án ille me temptát
sciens 661

Átque id se uolt éxperiri, súum abitum ut desíderem?

Écastor med háut inuita sé domum recipít suam.

SO. Ámphitruo, redíre ad nauem méliust nos.

AM. Qua grátia?

SO. Quía domi datúrus nemost prándium aduenién-
tibus. 665

AM. Quí tibi nunc istúc in mentemst? SO. Quía
enim sero aduénimus.

AM. Quí? SO. Quia Alcuménam ante aedis stáre
saturam intéllego.

AM. Gráuidam ego illanc híc reliquí, quom ábeo.

SO. Hei, perí miser.

AM. Quid tíbist? SO. Ad aquám praehibendam cóm-
modum aduení domum,

Décumo post mense, út rationem té ductare intéllego. 670

AM. Bóno animo es. SO. Scin quám bono animo sím?
si situlam cépero,

Númquam edepol tu míhi díuini crédis post hunc diem,
Ní ego illi puteó, si occepso, ánimam omnem intertráxero.

AM. Séquere hac me modo. álium ego isti rei adde-
gabo: né time.

AL. Mágis nunc me meum officium facere, si huic
eam aduorsum, árbítror. 675

AM. Ámphitruo uxorém salutat laétus speratám suam,
Quam ómnium Thebís uir unam esse óptumam diiúdicat,
Quámque adeo ciués Thebani uéro rumificánt probam.

Váluistine usque? éxpectatun áduenio? SO. Hau uidí
magis:

[Nam haéc maritum sũum] salutat mágis haut quiquam
quám canem. 680

AM. Ét quom grauidam et quóm te pulcre plénam
aspicio, gaúdeo.

AL. Ópsecro ecastór, quid tu me dérídículi grátia
Síc salutas átque appellas, quási dudum non uíderis,
Quási quí nunc primúm recipias té domum huc ex hósti
bus?

[Atque me nunc proinde appellas, quasi multo post
uideris.] 685

AM. Ímmo equidem te nísi nunc hodie núsquam uidi
géntium.

AL. Quór negas? AM. Quia uéra didici dícere.
AL. Haut aequóm facit,

Quí quod didicit íd dediscit. án periclitámini
Quíd animi habeam? sét quid huc uos cónuortimini tám
cito?

Án te auspiciu cónmoratust án tempestas cóntinet, 690
Quí non abiisti ád legiones, íta uti dudum díxeras?

AM. Dúdum? quam dudum ístuc factumst? AL. Témp-
ptas: iam dudúm, modo.

AM. Quí istuc potis est fíeri, quaeso, ut dícis: iam
dudúm, modo?

AL. Quid enim censes? te ut deludam contra, lusorem
meum,

Qui nunc primum te aduenisse dicas, modo qui hinc
abieris? 695

AM. Haec quidem deliramenta loquitur. SO. Pau-
lisper mane,

Dum edormiscat unum somnum. AM. Quae ne uigilans
somnia? 700

AL. Equidem ecaster uigilo et uigilans id quod fa-
ctumst fabulor:

Nam dudum ante lucem et istunc et te uidi. AM. Quo
in loco?

AL. Hic in aedibus, ubi tute habitas. AM. Numquam
factumst. SO. Non taces? 705

Quid, si e portu nauis huc nos dormientis detulit?

AM. Etiam tu quoque adsentaris huic? SO. Quid uis
feri?

Non tu scis, Bacchaë bacchanti si uis aduersarius,

Ex insana insaniorum facies, feriet saepius:

Si opsequare, una resoluas plaga? AM. At pol qui
certa res 705

Hanc est obiurgare, quae me hodie aduenientem domum
Noluerit salutare. SO. Inritabis crabrones. AM. Tace.

Alcumena, unum rogare te uolo. AL. Quidis roga.

AM. Num tibi aut stultitia accessit aut superat super-
bia?

AL. Qui istuc in mentemst tibi ex me, mi uir, percon-
tarius? 710

AM. Quia salutare aduenientem me solebas antidhac,
Appellare itidem ut pudicae suos uiros, quae sunt,
solent.

Eo more expertem te factam adueniens offendit domi.

AL. Écastor quidém te certo áduenientem heri flico
Ét salutaui ét ualuissese usque exquisiui semul, 715
Mí uir, et manúma prehendi et aúsculum tetulí tibi.

SO. Túne heri hunc salútauisti? AL. Et té quoque
etiam, Sósia.

SO. Ámphitruo, speráui ego istam tibi parturam fí-
lium:

Vérum non est púero grauida. AM. Quid igitur?

SO. Insánia.

AL. Équidem sana sum ét deos quaeso, ut sálua pariam
fílium: 720

Vérum tu malum mágnum habebis, si híc suum officiúm
facit:

Ób istuc omen, óminator, cápies quod te cóndecet.

SO. Ěnimuero praegnáti oportet [múlieri] malúm dari,
Vt quod obrodát sit, ánimo si male esse occéperit.

AM. Tún me heri híc uidísti? AL. Ego, inquam, sí uis
deciens dícier. 725

AM. Ín somnis fortássis? AL. Immo uígilans uígilan-
tem. AM. Heí mihi.

SO. Quid tibist? AM. Delírat uxor. SO. Átra bili
pércitast:

Núlla res tam délirantis hómines concinnát cito.

AM. Vbi tu primum tibi sensisti, múlter, implicíscier?

AL. Équidem ecaster sána et salua súm. AM. Quor
igitur praédicas, 730

Té heri me uidísse, qui hac noctu ín portum aduecti
sumus?

Íbi cernaui atque íbi quieui in náui noctem pérpetem

Néque pedem meum huc íntuli etiam ín aédís, ut cum
exércitu

Hínc profectus sum ad Teleboas hóstis eosque ut uicimus.

AL. Immo mecum cénauisti et mecum cubuisti.

AM. Quid est? 735

AL. Véra dico. AM. Nón quidem hercle de hác re:
de aliis nescio.

AL. Prímulo dilúculo abiisti ad legiones. AM. Quó
modo?

SO. Récte dicit, út commeminit: sómnum narrát
tibi.

Sét, mulier, postquam experrecta's, té prodigialí Ioui
Aút mola salsa hódie aut ture cónprecata opórtuit. 740

AL. Vaé capiti tuó. SO. Tua istuc réfert, si curá-
ueris.

AL. Íterum iam hic in me inclementer dicit, atque id
sine malo.

AM. Táce tu. tu dic: égone aps te abii hinc hódie cum
dilúculo?

AL. Quis igitur nisi uós narravit mi illi ut fuerit praé-
lium?

AM. Án etiam id tu scís? AL. Quippe ex te audíui, ut
urbem máxumam 745

Éxpugnauissés regemque Ptérelam tute occíderis.

AM. Égone istuc dixí? AL. Tute istic, étiam astante
hoc Sósia.

AM. Aúdiuistín tú me narrare hódie haec? SO. Vbi
ego audíuerim?

AM. Hanc roga. SO. Me quidem praesente númquam
factumst quód sciam.

AL. Mírum quín te aduórsus dicat. AM. Sósia, age me
huc áspice. 750

SO. Spécto. AM. Vera uólo loquí te, nólo adsentari
mihi.

Aúdiuistín tu hódie me illi dicere ea quae illa aúumat?

SO. Quæso edepol, num tú quoque etiam insánis,
 quom id me intérogas,
 Qui ípsus equidem núnc primum istanc técum conspició
 semul?

AM. Quíd nunc, mulier? aúdin illum? AL. Ego
 uéro, ac falsum dicere. 755

AM. Néque tu illi neque míhi uiro ipsi crédís?
 AL. Eo fit, quía mihi

Plúrumum credo ét scio ista ec fácta proinde ut próloquor.

AM. Tún me heri aduenísse dicis? AL. Tún te
 abisse hodie hínc negas?

AM. Négo enim uero et me áduenire núnc primum aic
 ad té domum.

AL. Ópsecro, etiamne hóc negabis, te aúream pate-
 rám mihi 760

Dèdisse dono hodié, qua te illi dónatum esse díxeras?

AM. Néque edepol dedí neque dixi: uérum ita ánima-
 tús fui

Ítaque nunc sum, ut éa te patera dónem. set quis istúc
 tibi

Díxit? AL. Equidem ego éx te audiui et éx tua accepí
 manu

Páteram. AM. Mane, mane, ópsecro te. nímis de-
 miror, Sósia, 765

Qui illa ec illi mé donatum esse aúrea paterá sciat,
 Nísi tu dudum hanc cónuenisti et nárrauisti haec ómnia.

SO. Néque edepol ego díxi neque istam uídi nísi tecúm
 semul.

AM. Quíd hoc est hominis? AL. Vín proferri páte-
 ram? AM. Proferri uolo.

AL. Fíat. i tu, Théssala, intus páteram profertó fo-
 ras, 770

Qua hódie meus uir mé donauit. AM. Sécede huc tu,
Sósia.

Ēnimuero illut praéter alia míra miror máxume,
Si haéc habet pateram íllam. SO. An etiam id crédis,
quae in hac cístula

Tũo signo opsignáta fertur? AM. Sáluom signumst?
SO. Ínspice.

AM. Récte: itast ut ópsignauí. SO. Quaéso, quin tu
istánc iubes 775

Pró cerrita círcumferri? AM. Édepol qui factóst opus:
Nam haéc quidem edepol láruarum plénast. AL. Quid
uerbís opust?

Ēn pateram tibi: éccam. AM. Cedo mi. AL. Age
áspice huc sis núnc íam

Tú, qui quae facta ínfitiare, quem égo íam hic conuin-
cám palam.

Éstne haec patera, quá donatu's ílli? AM. Summe
Iúppiter, 780

Quíd ego uideo? haec èast profecto pátera. perii, Sósia
SO. Aút pol haec praestígiatrix múlto mulier má-
xumast

Aút hic paterám ínésse oportet. AM. Ágedum, eam
solue cístulam.

SO. Quíd ego istam exoluam? ópsignatast récte. res
gestást bene:

Tu [álium] peperísti Ámphitruonem, ego álium peperí
Sósiám: 785

Núnc si pateram pátera peperít, ómnes congemináuimus.

AM. Cértumst aperíre átque ínspicere. SO. Víde sis
signi quíd siet,

Né posteríus ín me culpam cónferas. AM. Aperí modo.
Nam haéc quidem nos délirantis fácere dictis póstulat.

AL. Vnde haec igitur est nisi aps te, quae mihi ist donó
data? 790

AM. Ópus mist istuc éxquisito. SO. Iúppiter, pro
Iúppiter.

AM. Quid tibi ist? SO. Hic pátera nulla in cístulast.
AM. Quid ego aúdio?

SO. Íd quod uerumst. AM. Át cruciatu iám, nisi
apparét, tuo.

AL. Haec quidem apparét. AM. Quis igitur tibi de-
dit? AL. Qui mé rogat.

SO. Mé captas, quia túte ab naui clánculum huc aliá
uia 795

Praécucurrísti átque hinc pateram túte exemísti átque
eam

Huíc dedísti, pósthac rusum opsígnauísti clánculum.

AM. Hei mihi, etiam tú quoque huius ádiuvas insá-
niam?

Áin heri nos áduenisse huc? AL. Áio, adueniensque
flico

Mé salutaúísti et ego te et aúsculum tetulí tibi. 800

SO. Iám illuc non placét principium de aúsculo
AM. Perge éxequi.

AL. Láuísti. AM. Quid, póstquam laui? AL. Áccu-
buísti. SO. Euge, óptume.

Núnc exquire. AM. Ne interpella. pérge porro
dicere.

AL. Céna adpositast: cóncenastí mecum: ego accubuí
semul.

AM. Ín eodemne lécto? AL. In eodem. SO. Hei, nón
placet conuíuium. 805

AM. Síne modo arguménta dicat. quíd, postquam
cenáuímus?

AL. Té dormire aibas: mensa ablást: cubitum hinc
abiimus.

AM. Vbi tu cubuisti? AL. In eodem tecum una lecto
in cubiculo.

AM. Pérdidisti. SO. Quid tibi? AM. Haec me
modo ad mortem dedit.

AL. Quid iam, amabo? AM. Né me appella. SO. Quid
tibi? AM. Perii miser, 810

Quia pudicitiae huius uitium me hinc apsentest additum.

AL. Ópsecro ecastor, quor istuc, mi uir, ex te
audio?

AM. Vir ego tuus sim? né me appella, falsa, falso
nómine.

SO. Haeret haec res, si quidem haec iam mulier fa-
ctast ex uiro.

AL. Quid ego feci, qua istaec propter dicta dicantur
mihi? 815

AM. Tute edictas facta tua: ex me quaeris, quid de-
liqueris?

AL. Quid ego tibi deliqui, si quoi nupta sum tecum
fui?

AM. Tunc mecum fueris? quid illac impudenti auda-
ciust?

Saltem, tuipte si pudoris egeas, sumas mutuom.

AL. Istuc facinus, quod tu insimulas, nostro generi
non decet. 820

Tu si me impudicitiae captas, capere non potes.

AM. Di immortales: cognoscisne tu me saltem, Sosia?

SO. Propemodum. AM. Cenaui ego heri in nauis in
portu Persico?

AL. Mihi quoque adsunt testes, qui illud quod ego di-
cam adsentiant.

SO. Nésco quid istúc negoti dícam, nisi si quis-
píamst 825

Ámphitruo alius, [qui forte te hic absente tamen
Tuam rem curet] té qui apsente hic mínus fungatúr tuum.
Námque de illo súbdítuo Sósia mirúmst nimis.

Cérte de istoc Ámphitrúone iam álterum mirúmst magis.

AM. Nésco quis praestígíator hánc frustratur mí-
líerem. 830

AL. Pér supremi régis regnúm iúro et matrem fámíliás
lúnónem, quam mé uererí et métuerest par máxume,
Vt mi extra unum té mortális némo corpus córpore
Cóntigit, quo me ínpudicám fáceret. AM. Vera istaéc
uelim.

AL. Véra dico, sét nequiquam, quóniam non uis cré-
dere. 835

AM. Múliér es, audáctér iuras. AL. Quae non de-
líquí, decet

Aúdácem esse, cónfídentér pró se et próterué loquí.

AM. Sátis audactér. AL. Vt decet pudícám. AM. Ain?
tu uerbís probas.

AL. Nón ego illam míhi dotem esse dúco, quae dos
díctur,

Sét pudícítiam ét pudorem et sédatum cupídinem, 840
Dèum metum et paréntum amorem et cógnatum con-
córdiam,

Tíbi morígéra atque út munífica sím bonis, prosím probis.

SO. Ne ísta edepol, si uéra haec loquítur, éxamússímst
íptuma.

AM. Délenítus súm profecto íta, út me qui sím né-
scíam.

SO. Ámphitruo's profecto: caue sis né tu te usu
pérduis: 845

Ita nunc homines inmutantur, postquam peregre ad-
uenimus.

AM. Mulier, istanc rem inquisitam certumst non amít-
tere.

AL. Édepol me lubente facies. AM. Quid ais? re-
spondé mihi:

Quid, si adduco túum cognatum húc ab naui Naúcratem,
Quí mecum una uéctust una náui: atque is si dénegat 850
Fácta, quae tu fácta dicis, quíd tibi aequomst fieri?

Númquid causam dícis, quin te hoc múltem matrimónio?

AL. Sí deliqui, núllo causast. AM. Cónuenit. tu,
Sósia,

Dúc hos intro. ego húc ab naui mécum adducam Naú-
cratem.

SO. Núnc quidem praetér nos nemost: díc mihi uerum
sério, 855

Écquis alius Sósia intust, quí mei similís siet?

AL. Ábin hinc a me, dígnus domino séruos? SO. Abeo,
sí iubes.

AL. Nímis ecastor fácinus mirumst, quí illi conlubitúm
siet

Méo uiro, sic me insimulare fálsio facinus tám malum. 859
Quídquid est, iam ex Naúcrate id cognáto cognoscám meo.

A C T V S III.

I V P P I T E R .

Ego sum ille Amphitruo, quòius est seruos Sósia,
Idém Mercurius qui fit quando cómodumst,
In súperiore qui habito cenáculo,
Qui intérdum fio Iúppiter, quandó lubet. 864
Huc autém quom extemplo áduentum adporto, flico
Amphítruo fio et uéstitum inmutó meum.
Nunc húc honoris uóstri uenio grátia,
Ne hanc ínchoatam tránsigam comoédiam.
Semul Álcumenae, quám uir insontém probri
Amphítruo accusat, uéni ut auxiliúm feram: 870
Nam méa sit culpa, quód egomet contráxerim,
Si id ínnocenti [inmérito damnosum] éxpetat.
Nunc mémet Amphitruónem, ut occepi semel,
[Iterum] ésse adsimulabo átque in horunc fámiliam
Hodié frustratiónem iniciam máxumam. 875
Post igitur demum fáciam ut res fiát palam
Atque Álcumenae in témpore auxiliúm feram
Faciámque ut uno fétu et quod grauidást uiro
Et mé quod grauidast páriat sine dolóribus.
Mercúrium iussi mé continuo cónsequi,
Siquíd uellem imperáre. nunc hanc ádloquar.

ALCVMENA. IVPITER.

AL. Duráre nequeo in aédibus. ita mé probri,
 Stuprí, dedecoris á uiro argutám meo:
 Ea quae sunt facta infécta re esse occlámitat: 884
 Quae néque sunt facta néque ego in me admisi, árguit
 Atque íd me susque déque esse habiturám putat.
 Non édepol faciam néque me perpetiár probri
 Falso ínsimulatam, quín ego illum aut déseram
 Aut fáciat satis ille átque adiuret ínsuper,
 Nolle ésse dicta quae ín me ínsontem prótulit. 890

IV. Faciúndumst mi illut, fieri quod illaec póstulat,
 Si me íllam amantem ad sése studeam récipere:
 Quando égo quod feci id fáctum Amphitruoni óffuit
 Atque ílli dudum méus amor negótium
 Ínsónti exhibuit: núnc autem ínsónti mihi 895
 Íllus ira in hánc et maledicta éxpetent.

AL. Et éccum uideo, [módo] me miseram qui árguit
 Stuprí, dedecoris. IV. Té uolo, uxor, cónloqui.
 Quor téd auortisti? AL. Ést ita ingeniúm meum:
 Ínimícos semper ósa sum optuéríer. 900

IV. Heia autem ínimícos? AL. Síc est, uera praé-
 dico:

Nisi étiam hoc falso díci ínsimulatúrus es.

IV. Nímis íracunda's. AL. Pótin ut apstíneás ma-
 num?

Nam cértó si sis sánus aut sapiás satis,
 Quam tu ínpudícam esse árbitrere et praédíces, 905
 Cum ea tú sermonem néc ioco nec sério
 Tibi hábeas, nísi sis stúltior stultíssumo.

IV. Si díxi, níhilo mágis es neque ego esse árbitror,
 Et id húc reuorti utí me purgarém tibi.

Nam núnquam quicquam méo animo fuit aégrius 910

Quam póstquam audiui, téd esse iratám mihi.

Quor díxisti? inquéis. ego expediám tibi.

Non édepol quo te esse ínpudicam créderem:

Verúm periclitátus sum animúm tuum,

Quid fáceres et quo pácto id ferre indúceres. 915

Equidém ioco illa díxeram dudúm tibi,

Ridículi causa. uél hoc rogato Sósiam.

AL. Quín húc adducis mèum cognatum Naúcratem,

Testém quem dudum te ádducturum díxeras, 919

Te huc nón uenisse? IV. Síquid dictumst pér iocum,

Non aéquomst id te sério praeuórtier.

AL. Ego illum scio quam dóluerit cordí meo.

IV. Per délixeram tuam te, Álcumena, oro, ópsecro

Te, dá mi hanc ueniam, ignósce, irata né sies.

AL. Ego ístaec feci uérba uirtute ínrita. 925

Nunc quándo factis sum ínpudicis ápstínens,

Ab ínpudicis díctis auortí uolo.

Valeás, tibi habeas rés tuas, reddás meas.

Iubén mihi comites? IV. Sánan' es? AL. Si nón

iubes,

Sinitó: Pudicitiam égomet comitem dúxero. 930

IV. Mane, árbitratu túo ius iurandúm dabo,

Me mèam pudicam esse úxorem arbitrárier.

Id égo si fallo, túm te, summe Iúppiter,

Quaeso Ámphitruoni ut sémper iratús sies.

AL. Ah, própítius sit pótius. IV. Confidó fore: 935

Nam iús iurandum uérum te aduorsúm dedi.

Iam núnc irata nón es? AL. Non sum. IV. Béne

facis.

Nam in hóminum aetate múlta eueniunt hñius modi:

Capiúnt uoluptates, cápiunt rusum misérias:

Irae interueniunt, rédeunt rusum in grátiam. 940

Verum írae siquae fórte eueniunt hũius modi

Intér eos: rusum sí reuentum in grátiamst,

Bis tánto amici sũnt inter se quám prius.

AL. Primúm cauísse opórtuit ne díceres: 944

Verum éadem si ídem míhi purgas, patiúnda sunt.

IV. Iube uéro uasa pũra adornarí mihi,

Vt quae áput legionem uóta uoui, sí domum

Redíssem saluos, éa ego ut exoluam ómnia.

AL. Ego istúc curabo. IV. Éuocate huc Sósiam:

Gubérnatorem, quí mea in nauí fuit, 950

Blepharónem arcessat, quí nobiscum prándeat.

Is ádeo inpransus [hódie] ludificábitur,

Dum ego Ámphitruonem cóllo hinc opstrictó traham.

AL. Mirúm quid solus sécum secreto ille agat.

Atque áperiuntur aédes: exit Sósia. 955

SOSIA. IUPPITER. ALCYMONA.

SO. Ámphitruo, adsum: síquid opus est ímpera, ímpérium éxequar.

IV. Óptume aduenís. SO. Iam pax est [fácta] nos intérduos?

Nám quia uos tranqũillos uideo, gaúdeo et uolup ést mihi.

Átque ita seruom pár uidetur frúgi sese instítuere:

Pròinde eri ut sint, ípse ítem sit: uóltum e uoltu cómparet: 960

Trístis sit, si erí sint tristes: hílarus sit, si gaúdeant.

Sét age respondé: iam uos redístis in concórdiam?

IV. Dérides, qui scís haec dudum mé dixisse pér iocum.

SO. *Ān illut ioculŏ dīxisti? equidem sērio ac uerŏ
ratus.*

IV. *Āt habui expurgātionem: fácta pax est.* SO.
Óptumest. 965

IV. *Ēgo rem diuinam intus faciam, uŏta quae sunt.*
SO. *Cénseo.*

IV. *Tú gubernatórem ab naui huc éuoca uerbis meis
Blépharonem, is uti ré diuina fácta mecum prándeat.*

SO. *Iam híc ero, quom illi censebis ésse me.* IV.
Actutum húc redi.

AL. *Númquid uis, quin ábeam iam intro, ut ádparen-
tur quibus opust?* 970

IV. *Í sane et quantúm potest paráta fac sint ómnia.*

AL. *Quín uenis quandŏ uis intro: fáxo haut quicquam
sít morae.*

IV. *Récte loquere et prŏinde diligéntem ut uxorém de-
ceť.*

Iam hisce ámbo, et seruos ét era, frustra súnt duo, 974

Qui me Ámphitruonem réntur esse: erránt probe.

Nunc tú diuine mi húc fac adsis Sósia.

Audís quae dico, tāmetsi praesens nŏn ades.

Fac Ámphitruonem iam áduenientem ab aédibus

Vt ábigas quouis pácto conmentús sies.

Volo déludi illum, dúm cum hac usurária 980

Vxóre mihi nunc mórigero. haec curáta sint

Fac sis, proinde adeo ut uélle med intéllegis,

Atque út ministres míhi, quom sacrificém mihi.

M E R C V R I V S.

Concedite atque apscédite omnes, dé uia decédite.

Nec quisquam [nunc] tam audáx fuat homo qui óbuiam
opsistát mihi. 985

Nam mñhi quidem hercle qui minus liceát deo minitárier
Populó, ni decedát mihi, quam séruolo in comoédiis?

Ille náuem saluam núntiat aut frati aduentúm senis:

Ego súm Ioui dicto aúdiens, eius iússu nunc huc me
ádfero.

Quam ob rém mihi magis par ést uia decédere et con-
cédere. 990

Patér uocat me, eúm sequor, eius dicto imperio sum
aúdiens.

Vt fílium bonúm patri esse opórtet, item ego súm patri.

Amánti supparasitor, hortor, ásto, admoneo, gaúdeo.

Siquíd patri uolup ést, uoluptas éa mi multo máxumast.

Amát? sapit: recté facit, animó quando opsequitur
suo: 995

Quod ómnis homines fácere oportet, dúm modo id fiat
bono.

Nunc Ámphitruonem uólt deludi méus pater: faxó probe
iam hic déludetur, spéctatores, uóbis inspectántibus.

Capiám coronam mi in caput, adsímulabo me esse
ébrium.

Atque illuc susum escéndero: inde óptume aspellám
uirum 1000

De sípero, quom huc accésserit: faciam út sit madidus
sóbríus.

Deinde illi actutum súfferet suus séruos poenas Sósia:

Eum fécissee ille hodie árguet, quae ego féceró hic: quid
íd mea?

Meo me aéquomst morigerúm patri [esse]: eius stúdio
servire áddecet.

Set éccum Amphitruonem: áduenit. iam ille híc delu-
detúr probe, 1005

Si quídem nos uoltis aúscultando operám dare.

Ibo íntro, ornatum cápiam qui potís decet:

Dein súsum escendam in téctum, ut illum hinc pró-
hibeam.

A M P H I T R V O.

Naúeratem quem cónuenire uólui in naui nóñ erat,
Néque domi neque in úrbe inuenio quémquam qui illum
uíderit: 1010

Nam ómnis plateas pérreptauí, gýmnasia et myropólia,
Áput emporium atque in macello, in palaestra atque in
foro,

Ín medicinis, in tonstrinis, áput omnis aedís sacras.
Súm defessus quaéritando, núsquam inuenio Naúcratem.
Núnc domum ibo atque éx uxore mea hánc rem pergam
exquíreré, 1015

Quís fuerit, quem própter corpus súum stupri con-
pléuerit.

Nám me quam illam quaéstionem inquisitam hodie
amíttère

Mórtuom satiúst. set acdis óccluserunt. eúgepae:

Páriter hoc fit átque ut alia fácta sunt: feríám foris.

Áperite hoc: heus, écquis hic est? écquis hoc aperit
óstium? 1020

MERCURIUS. AMPHITRUS.

ME. Quíst ad foris? AM. Ego súm. ME. Quis 'ego sum'?

AM. Íta loquor. ME. Tibi Iúppiter

Díque omnes iráti certo súnť, qui sic frangás foris.

AM. Quó modo? ME. Eo modo, út profecto uíuas aetatém miser.

AM. Sósia. ME. Ita: sum Sósia, nisi [mei] mé esse oblitum exístumas.

Quíd nunc uis? AM. Sceléste, at etiam quíd uelim, id tu mé rogas? 1025

ME. Íta rogo: paene écfregisti, fátue, foribus cárdines.

Án foris censébas nobis púplicitus praehibérier?

Quíd me aspectas, stólide? quíd nunc uís tibi aut quis tú's homo?

AM. Vérbero, etiam quís ego sim me rógitas, ulmorum Ácheruns?

Quém pol ego hodie ob ístaec dicta fáciám feruentém flagris. 1030

ME. Pródigum te fuisse oportet ólim in adulescéntia.

AM. Quídum? ME. Quia senécta in aetate á me mendicás malum.

AM. Cúm cruciatu tuo ístaec hodie, uérna, uerba fúnditas.

ME. Sácruffico ego nunc tibi. AM. Qui? ME. Quia enim té macto infortúnio.

. . . . .
* * * * *
* * * * *
* * * * *

ACTVS III.

* * * * *

BLEPHARO. AMPHITRVO. IVPITER.

BL. Vós [ista] inter uós partite: ego ábeo, mihi negótiumst: 1035

Néque ego umquam usquam tánta mira mé uidisse cénseo.

AM. Blépharo, quaeso ut áduocatus mi ádsis neue abeás. BL. Vale.

Quíd opus est med áduocato, quí me utri sim néscio?

IV. Íntro ego hinc eo: Álcumena párturit. AM. Perí miser:

Nám quid ego ago, quem áduocati iam átque amici déserunt? 1040

Númquam edepol me inúltus istic lúdicabit, quí quis est.

Iám me ad regem récta ducam résque ut factast éloquar.

Égo pol illum ulcísca hodie Théssalum uenéficum,

Quí peruorse pérturbauit fámliae mentém meae.

Sét ubi illest? íntro édepol abiit, crédo ad uxorém meam. 1045

Quí me Thebis álter uiuit míserior? quíd núnc agam?

4*

Quem ómnes mortales ignorant ét ludificant út lubet.

Cértumst, intro rumpam in aedis: úbi quemque homi-
nem aspéxero,

Síue ancillam, síue seruom, si úxorem, si adulterum,

Sí patrem, si auóm uidebo, [eum] óptruncabo in
aédibus: 1050

Néque me Iuppitér neque di omnes íd prohibebunt, sí
uolent,

Quín sic faciam utí constitui: pérgam in aedis núnc iam.

A C T V S V.

BROMIA. AMPHITRVO.

BR. Spes átque opes uitae meae iacent sepultae in
péctore

Neque ullast confidentia in meo corde, quin amiserim.
Ita mihi uidentur omnia, mare, terra, caelum consequi,
Iam ut opprimar, ut énicer. me miseram: quid agam
nescio. 1056

Ita tanta mira in aedibus sunt facta: uae miserae mihi.
Animó malest, aquám uelim: corrúpta sum atque ap-
súpta sum.

Capút dolet neque aúdio neque oculis prospició satis.
Nec mé miserior féminast neque ulla uideatúr magis.
Ita erae meae hodie cóntigit: nam ubi pártuis deos sibi
inuocat, 1061

Strepitús, crepitus, sonitús, tonitrus: subito út pro-
pere, ut ualidé tonuit.

Vbi quisque institerat, cóncidit crepitu: sibi nescio quis
máxima

Vóce exclamat: 'Álcumena, adést auxillum, né
time:

Ét tibi et tuis propitius caeli cultor áduenit. 1065
Exúrgite' inquit 'quí terrore meo óccidistis praé
metu'.

Vt iacui, exurgo: ardére censui aedis: ita tum cón-
fulgebant.

Ibi me inclamat Álcumena: iam éa res me horrore
adficít.

Erílís praeuortít metus: adcúrro ut sciscam quíd uelit:
Atque illam geminos fílios puerós peperisse cónspicor:
Neque nóstrum quisquam sénsimus, quom péperít, neque
prouídímus. 1071

Sét quíd hoc? quis híc ést senex,
Qui ante aédís nostras síc iacet? numnam húnC percus-
sit Iúppíter?

Credo édepol: nam pro Iúppíter, sepúltust quasi sit
mórtuos.

Ibo út cognoscám, quisquis ést. ést Ámphitruo híC
quídém érus méus. 1075

Amphítroo. AM. Períí. BR. Súrge. AM. Interíí.

BR. Cédo manum. AM. Quis mé tenet?

BR. Tua Brómía ancilla. AM. Tímco totus, ita me
increpuit Iúppíter.

Nec sécus ést quasi sí ab Ácherante uéniam. sét quíd
tú foras

Egréssa's? BR. Eadem nós formído tímídas terrore
ínpulít: 1079

In aédíbus, ubi tute hábitas, nímia mífra uídí. uae míhi,
Amphítroo: ita ánimus [méus] míhi etíam núnc abést.

AM. Agedum expédí:

Scín mé tuum ésté erum Ámphitruonem? BR. Scío.

AM. Víde etíam núnc. BR. Scío.

AM. Haec sóla sanam méntem gestat méorum familiá-
ríum.

BR. Immo ómpes sani súnT profecto. AM. At me
úxor ínsanúm facít

Suis foédís factís. BR. Át ego facíam tu ídem ut alíter
praédíces, 1085

Ámphitruo : píam ét pudícam túam esse uxorem utí
scias,

De éa re signa atque árgumenta paúcis uerbis
éloquar.

Ómnium príum Álcumena géminos peperit fílios.

AM. Áin tu, géminos? BR. Géminos. AM. Di
me séruant. BR. Síne me dícere,

Út scias tibi túaeque uxori dcós esse omnis pró-
pítios. 1090

AM. Lóquere. BR. Postquam párturire hodie
úxor occepít tua,

Vbi utero exortí dolores, út solent puérperae :

Ínuocat deos inmortalis, út sibi auxiliúm ferant,
Mánibus puris, cápíte operto. íbi continuo cón-
tonat 1094

Sónitu máxumo. aédís primo rúere rebamúr tuas :
Aédes totae cónfulgebant túae, quasi essent
aúreae.

AM. Quaéso, apsolúto hínc me extemplo, quándo
satis delúseris.

Quíd fit deinde? BR. Dum haéc aguntur, ínterea
uxorém tuam

Néque gementem néque plorantem nóstrum quis-
quam audíuimus :

Íta profecto síne dolore péperit. AM. Iam istuc
gaúdeo, 1100

Útut erga me méritast. BR. Mitte ista átque haec
quae dicam áccipe.

Póstquam peperit, púeros lauere iússit nos. oc-
cépimus.

Sét puer ille quém ego laui, ut mágnast, ut multúm
ualet.

Néque eum quisquam cónligare quíuit incunábulis.

AM. Nímia mira mémoras: si istaec uéra sunt,
diuínitus 1105

Nón metuo meae quín uxori látæ suppetiæ sient.

BR. Mágis iam faxo míra dices. póstquam in
cunas cónditust,

Déuolant angués iubati dēorsum in inpluviúm duo
Máximi: contínuo extollunt ámbo capita. AM. Hei
mihi.

BR. Né paue. set ángues oculis ómnis circum-
uísere. 1110

Póstquam pueros cónspicati, pérunt ad cunás citi:
Égo cunas recéssim rursum uórsum trahere et
dúcere

Métuens pueris, míhi formidans, tántoque angues
ácrius

Pérsequi. postquám conspexit ánguis ille altér
puer, 1114

Cítus e cunis éxilit, facit recta in [eos] ípetum:

Álterum alteráprehendit eos manu perníciter.

AM. Míra memoras: nímis formidolósum facinus
praédicas:

Nám mihi horror mémbra misero pércepit dictís
tuis.

Quíd fit deinde? pórró loquere. BR. Púer ambo
anguis énicat.

Dum haéc aguntur, uóce clara inclámat uxorém
tuam 1120

AM. Quís homo? BR. Summus ímperator díuom
atque hominum Iúppiter:

Ís se dixit cum Álcumena clám consuetum cúbi-
tibus,

Æumque filiū suū esse, quī illos anguis uicerit:
 Alterum tuū esse dixit puerum. AM. Pol me
 hau paenitet, 1124
 Si licet boni dimidium mihi diuidere cū Ioue.
 Abi domum, iube uasa pura actūtum adornari
 mihi,
 Vt Iouis sup̄mi multis hōstili pacem expetam.
 Ego Tiresiam cōiectorem aduocabo et cōsulam,
 Quid faciundum censeat, semul hāc rem ut factast
 eloquar.
 Sēt quid hoc? quam ualide tonuit. di, opsecro
 uostrām fidem. 1130

IUPITER. AMPHITRVO.

IV. Bono ánimo es: adsum ego auxílio, Amphitruó,
tibi:

Nihil ést quod timeas : áriolos , arúspices
Mitte ómnis : quae futúra et quae facta éloquar ,
Multo ádeo melius quam fíli , quom sum Iúppiter .
Primum ómnium Alcuménæ usuram córporis 1135
Cepi ét concubitu gráuidam feci fílio .
Tu gráuidam item fecísti , quom in exércitum
Proféctu's : uno pártu duos peperit semul .
Eorum álter , nostro quíst susceptus sémine ,
Suis fáctis te inmortáli adficiet glória . 1140
Tu cum Áleumena uxóre antiquam in grátiam

Redi: haú promeruit quam ób rem ultio uórteres:

Mea uí subactast fácere. ego in caelúm migro.

AM. Fáciam ita ut iubés et te oro prómissa ut serués tua.

Íbo ad uxorem íntro: missum fácio Tiresiám senem.

CANTOR. Spéctatores, núnc louis summi caúsa
clare plaúдите. 1145

METRA HVIVS FABVLAE HAEC SVNT

- V. 1 ad 152 iambici senarii
- 153 ad 158 iambici octonarii
  - 159 anapaesticus dimeter acatalectus
  - 160 anapaesticus monometer acatalectus
  - 161 et 162 anapaestici dimetri acatalecti
  - 163 ad 176 bacchiaci tetrametri acatalecti (167 insiticius)
  - 177 bacchiacus dimeter acatalectus
  - 178 bacchiacus tetrameter acatalectus
  - 179 bacchiacus trimeter acatalectus
  - 180 ad 218 iambici octonarii
  - 219 ad 236 cretici tetrametri acatalecti
  - 237 ut videtur corruptus
  - 238 ad 246 cretici tetrametri acatalecti
  - 247 ut videtur corruptus
  - 248 ad 262 iambici octonarii
  - 263 ad 462 trochaici septenarii
  - 463 ad 498 iambici senarii
  - 499 ad 550 trochaici septenarii
  - 551 ad 582 bacchiaci tetrametri acatalecti
  - 583 ad 632 trochaici septenarii
  - 633 ad 641 bacchiaci hexametri acatalecti
  - 642 ad 652 bacchiaci tetrametri acatalecti
  - 653 bacchiacus dimeter acatalectus
  - 654 ad 860 trochaici septenarii
  - 861 ad 955 iambici senarii
  - 956 ad 973 trochaici septenarii
  - 974 ad 983 iambici senarii
  - 984 ad 1005 iambici octonarii

- V. 1006 ad 1008 iambici senarii
- 1009 ad 1052 trochaici septenarii
  - 1053 ad 1061 iambici octonarii
  - 1062 anapaesticus octonarius
  - 1063 iambicus octonarius
  - 1064 et 1065 trochaici septenarii
  - 1066 iambicus octonarius
  - 1067 iambicus octonarius hypermeter
  - 1068 trochaicus septenarius
  - 1069 ad 1071 iambici octonarii
  - 1072 trochaicus dimeter catalecticus
  - 1073 ad 1085 iambici octonarii
  - 1086 ad 1130 trochaici septenarii
  - 1131 ad 1142 iambici senarii
  - 1143 ad 1145 trochaici septenarii.

T. MACCI PLAVTI

C A P T I V I.

GRAECA [ANAXANDRIDII].

ARGUMENTVM.

Captúst in pugna Hégionis fílius.
Aliúm quadrimum fúgiens seruos uéndidit.
Patér captiuos cónmercatur Áleos
Tantúm studens ut gnátum recuperét [suum],
Et in ibus emit ólim amissam fílium. 5
Is sũo cum domino uéste uorsa ac nómine
Vt [is] ámittatur fécit: ipso pléctitur.
Et is reduxit cáptum et fugitiuóm semul,
Indício quouis álium agnoscit fílium.

P E R S O N A E.

ERGASILVS PARASITVS
HEGIO SENEX
LORARI
PHILOCRATES CAPTIVOS
TYNDARVS CAPTIVOS
ARISTOPHONTES CAPTIVOS
PVER
PHILOPOLEMVS ADVLESCENS
STALAGMVS SERVOS
CATERVA.

P R O L O G V S.

Hos quós uidetis stáre hic captiuós duos,
 Vincití quia astant, hí stant ambo, nón sedent.
 Hoc uós mihi testes éstis me uerúm loqui.
 Senéx qui hic habitat, Hégio, 'st huiús pater.
 Set is quo pacto séruiat suo sibi patri, 5
 Id ego híc aput uos próloquar, si operám datis.
 Seni huíc fuerunt filii natí duo:

Aliúm quadrimum púerum seruos sírpuít
 Eumque hínc profugiens uéndidit in Álide
 [Dominó] patri huiúsce. iam hóc tenetis? óptu-
 mumst. 10

Negat hércle [uero] ille últimus. accédito.
 Si nón ubi sedeas lócus est, est ubi ámbules,
 Quando hístrionem cógis mendicárier.
 Ego mé tua causa, ne érres, non ruptúrus sum.
 Vos qui potestis ópe nostra censériet 15
 Accípíte relicuom: álieno uti níl moror.
 Fugitíuos ille, ut díxeram ante, huiús patri
 Domo quém profugiens dóminum apstulerat, uén-
 didit.

Is póstquam hunc emit, dédit eum huíc gnató suo
 Pecúliarem, quía quasi una aetás erat. 20
 Híc núnc domi seruit sũo patri nec scít pater:
 Enimuéro di nos quási pilas hominés habent.
 Ratiónem habetis, quó modo unum amiserít.

Postquám belligerant [aútem] Aetoli cum Áleis,
 Vt fit in bello, cápitur alter fílius. 25
 Medicús Menarchus émit ibidem in Álide.
 Coepít captiuos cónmercari hic Áleos,
 Siquém reperire póssit, qui mutét suum:
 [Illum captiuom: hunc suum esse nescit qui domíst]
 Et quóniam heri indaudíuit, de summó loco 30
 Summóque genere cáptum esse equitem ex Álide,
 Nil prétio parsit, fílio dum párceret:
 Recónciliare ut fácilius possét domum,
 Emit de praeda hosce ámbos a quaestóribus.
 Hisce aútem inter sese hunc confinxerúnt dolum, 35
 Quo pácto hic seruos súum erum hinc amittát domum.
 Itaque ínter se conmutant uestem et nómina:
 Illíc uocatur Phílocrates, hic Týndarus:
 Huius ille, hic illius hódie fert imáginem.
 Et hic hódie docte expédiet hanc falláciam 40
 Et súum erum faciet líbertatis cónpotem:
 Eodémque pacto frátrem seruabít suum
 Reducémque faciet líberum in patriam ad patrem
 Inprúdens: itidem ut saépe iam in multís locis
 Plus ínsciens quis fécit quam prudéns boni. 45
 Set ínscientes [hí] sua sibi fallácia
 Ita cónpararunt ét confinxerúnt dolum,
 [Itaque hí conmenti dé sua senténtia]
 Vt in séruitute hic áput suum maneát patrem:
 Ita núnc ignorans [dõmi] suo sibi seruí patri. 50
 Homúnculi quantí sunt, quom recógito.
 Haec rés agetur nóbis, uobis fábula.
 Set étiamst paucis uós quod monitos uóluerim.
 Profécto expédiet fábulae huic operám dare:
 Non pértractate fáctast neque ítem ut céterae, 55

Neque spúrcidici insunt uersus inmemorábiles:

Hic néque periurus lénost nec meretríx mala

Neque mīles gloriósus. ne uereámini,

Quia béllum Aetolis ésse dixi cum Áleis:

Foris illic extra scénam fient praélia. 60

Nam hoc paéne iniquomst, cómico chorágio

Conári desubito ágere nos tragoédiam.

Proin síquis pugnam expéctat, litis cóntrahat:

Valéntiorem náctus aduorsárium

Si erít, ego faciam ut púgnam inspectet nón bonam,

Adeo út spectare póstea omnis óderit. 66

Abeó. ualete, iúdice*s* iustíssumi,

Dòmí duellique dūellatores óptumi.

A C T V S I.

ERGASILVS.

Iuuentus nomen indidit Scortó mihi,
 Quia inuocatus sóleo esse in conuúio. 70
 Scio apsúrde dictum hoc dérisiones dícere,
 At ego áio recte. nam in conuuió sibi
 Amátor, talos quóm iacit, scortum inuocat.
 Estne inuocatum an nón [est? est] planíssume.
 Verum hércle uero nós parasiti plánius, 75
 Quos núnquam quisquam néque uocat neque in-
 uocat:
 Quasi múres semper édimus alienúm cibum.
 Vbi rés prolatae súnt, quom rus hominés eunt:
 Semúl prolatae rés sunt nostris déntibus.
 Quasi quóm caletur cóchleae in occultó latent, 80
 Suó sibi suco úsuont, ros si nón cadit:
 Itém parasiti rébus prolátis latent
 In ocúlto, miseri uíctitant sucó suo,
 Dum rúri rurant hómínes quos ligúrriant.
 Prolátis rebus párasiti uenátici 85
 Canés sumus: quando rédierunt, Molóssici
 Odiósicique et múltum incommodéstici.
 Et híc quidem hercle, nísi qui colaphos pérpeti
 Potís parasitus frángique aulas in caput,
 Vel éxtra portam trígeminam ad saccum fílicet. 90
 Quod míhi ne eueniat nón nullumst pérículum

Nam póstquam meus est réx potitus hóstium,
 (Ita [ením] belligerant núnc Aetoli cum Áleis:
 Nam Aetólia haec est: illist captus in Álide
 Philopólemus huius Hégionis fílius 95
 Senís qui hic habitat: quae aédes lamentáriae
 Mihi súnť, quas quotiensquómque conspició, fleo)
 Nunc hic occepit quaéstum hunc fili grátia
 Inhonéstum, maxume álienum ingenió suo:
 Hominés captiuos cónmercatur, sí queat 100
 Aliquem ínvenire, sũum qui mutet fílium.
 Quod quídem ego nimis quam cúpio [senex] ut ím-
 petret:
 Nam ni illum recipit, níhil est quo me récipiam.
 Nullá iuventutis spés est: sese omnés amant.
 Ille démum antiquis ést adulescens móribus, 105
 Quoius númquam uoltum tráquillauí grátia.
 Condígne pater est eius moratus móribus.
 Nunc ad eum pergam. sét aperitur óstium,
 Vnde sáturitate saepe ego exiui ébrius.

HEGIO. LORARIVS. ERGASILVS.

HE. Aduórte animum huc sis: istos captiuos duos
 Heri quos emi dé praeda a quaestóribus, 111
 His índito caténas singulárias,
 Istás maiores quíbus sunt uincti démito.
 Siníto ámbulare, sí foris, si intús uolent:
 Set uti ádseruentur mágna diligéntia. 115
 Libér captiuos áuis ferae consímilis est:

Semél fugiundi sí datast occasio,
Satis ést: post illam númquam possis préndere.

LO. ' mnés profecto líberi lubéntius
Sumus quám seruimus. HE. Nón uidere ita tú
quidem. 120

LO. Si nón est quod dem, méne uis dem ipse ín
pedes?

HE. Si déderis, erit extémplo mihi quod dém tibi.

LO. Aus mé ferae consímilem faciam, ut praedicás.

HE. Ita ut dícis: nam si fáxis, te in caueám dabo.

Set sátis uerborumst: cúra quae iussi átque abi. 125

Ego íbo ad fratrem ad álios captiuós meos:

Visám ne nocte hac quípiam turbáuerint.

Inde mé continuo récipiam rusúm domum.

ER. Aegrést mi hunc facere quaéstum carcerárium

Proptér sui gnati míseriam miserúm senem. 130

Set si úllo pacto ille húc conciliari potest,

Vel cárnificinam hunc fácere possum pérpeti.

HE. Qui hic lóquitur? ER. Ego, qui tũ maerore
máceror,

Macésco, consenésco et tabescó miser.

Ossa átque pellis súm miser aegritúdine. 135

Neque úmquam quicquam mé iuuat quod edó domi:

Foris aliquantillum étiam quod gusto íd beat.

HE. Ergásile, salue. ER. Dí te bene ament, Hégio.

HE. Ne flé. ER. Egone illum nón fleam? ego non
défleam

Talem ádulescentem? HE. Sémper sensi filio 140

Meo té esse amicum et íllum intellexí tibi.

ER. Tum dénique homines nóstra intellegimús bona,

Quom quae ín potestate hábuimus ea amísimus.

Ego, póstquam gnatus túus potitust hóstium,

Expértus quanti fúerit, nunc desidéra. 145

HE. Aliénus quom eius incómodum tam aegré
feras,

Quid mé patrem par fácerest, quoi illest únicus?

ER. Ego aliénus? aliénus ille? ah, Hégio,
Numquam ístuc dixis néque animum induxís tuum:
Tibi ille únicus, mihi etiam único magis únicust. 150

HE. Laudó, malum quom amíci tuum ducís malum.
Nunc hábe bonum animum. **ER.** Ofeĩ: huic illút
dolet,

Quia núnc remissus ést edundi exércitus.

HE. Nullúmne interea náctu's, qui possét tibi
Remíssum quem dixti ímperare exércitum? 155

ER. Quid crédis? fugitant ómnes hanc prouínciam,
Quoi optígerat, post Philopólemus quam captúst
tuus.

HE. Non pól mirandumst fúgitare hanc prouínciam.
Multís et multigénéribus opus ést tibi

Milítibus: primumdum ópus Pistoriénsibust: 160
Eorum áliquot genera súnť Pistoriénsium:

Paníceis opus est, ópus Placentinis quoque,
Opus Túrdetanis, ópus est Ficedulénsibus:
Tum márítumi omnes mílites opus súnť tibi.

ER. Vt saepe summa ingénia in occultó latent: 165
Hic quális imperátor nunc priuátus est.

HE. Habe módo bonum animum. nam íllum confidó
domum

In híis diebus mé reconciliássere.

Nam eccúm captiuom hunc ádulescentem [emi]
Áleum

Proguátum genere súmmo et summis dñtiis: 170
Hoc íllum me mutáre confidó fore.

ER. Ita dī deaeque fāxint. HE. Set numquó foras
Vocátus[es] ad cénam? ER. Nusquam, quód sciam.
Set quíd tu id quaeris? HE. Quíā mist natalís dies:
Proptérea te uocári [ad me] ad cenám uolo. 175

ER. Facéte dictum. HE. Sét si pauxillúm potes
Conténtus esse. ER. Ne perpauxillúm modo:
Nam istóc me adsiduo uíctu delectó domi.

HE. Age sis roga. ER. Emptum, nísi qui meliorem
ádfereť

Quae mi átque amicis pláceat conditió magis: 180

Quasi fúndum uendam, mēis me addicam légibus.

HE. Profúndum uendis tú quidem, hau fundúm mihi.
Set sí uenturu's, témperei. ER. Hem, uel iam
ótlumst.

HE. I módo, uenare léporem: nunc ictím tenes.

Nam méus scruposam uíctus conmetát uiam. 181

ER. Numquam istóc uinces me, Hégio: ne póstules
Cum calceatis déntibus ueniám tamen.

HE. Aspér meus uictus sánest. ER. Sentisne éssitas?

HE. Terréstris cenast. ER. Sús terrestris béstiasť.

HE. Multís holeribus. ER. Cúrato aegrotós domi.

Numquíd uis? HE. Venias témperei. ER. Memorén
mones. 191

HE. Ibo íntro atque íntus súbducam ratiúnculam,
Quantíllum argenti míhi aput trapezitám siet.
Ad frátrem, quo ire díxeram, mox fuero.

ACTVS II.

LOBARII. CAPTIVI (PHILOCRATES. TYNDARVS).

LO. Si di immortales id uoluere, uos hanc aerumnam
éxequi, 195
Decét pati animo id aequo: si id facietis, leuior labor
erit.

Domi fuistis credo liberi:

Nunc seruitus si euénit, ei uos mórigerari mós bonust
Eamque étiam erili império ingeniis uóstris lenem
réddere.

Indígna digna habénda sunt, erus quae facit. 204

CA. Oh. LO. Éiulatione haut opus est: óculis
+ multa miracilitis.

In ré mala animo sí bono utare, ádiuuat.

CA. At nós pudet quia cúm catenis súmus. LO. At
pigeat póstea

Nóstrum erum, [núnc] si uos éximat uínculis

Aút solutós sinat quós argento émerit. 205

CA. Quid [ille] a nobis métuit? scimus nós nostrum
officiúm quod est.

LO. Át fugam fíngitis: séntio quam rém agitis.

CA. Fúgiamus nos? quó fugiamus? LO. In patriam.

CA. Apage, hau nós id deceat

Fúgitiuos imitári. LO. Immo edepol, si érit occasio,
haut [id] dehortor.

CA. Vnum exoráre uos sínite nos. LO. Quidnam
id est? 210

CA. Vt sine hisce árbitris átque uobís locum

Détis nobís loqui.

LO. Fíat. apscédite hinc. nós concedámus huc.

Sét breuem orátióem íncipisse. PH. Hém mi
istuc

Cértum erat: cóncede huc. LO. Ábi tu istim.

TY. Obnóxií 215

Ámbo uobís sumus própter hanc rém, quom
quae

Vólumus nos cópiae fácitis nos cónpotes.

PH. Sécede huc núnc íam, sí uidetúr, procul,

Ne árbitrí dícta nostra árbitrarí queant

Neú permanét palam haec nóstra fallácia. 220

Nám doli nón doli súnť, nisi astú colas,

Sét malum máximum, si íd palam próuenit.

Nám si erus tú mihi's átque ego esse mé tuum

Séruiom adsimuló, tamen uíso opust, caúto
opust,

Vt sóbrie hoc sineque árbitris 225

Adcúrate agátur, docte ét diligénter.

Tanta íncepta rés est: hau sómniculóse hoc

Agúndumst. TY. Ero út me uolés esse. PH.

Spéro.

TY. Nam tú nunc uidés pro tuó caro cápíte

Carum ófferre [mé] meum capút uilitáti. 230

PH. Scio. TY. Át memento scíre, quando id quód
uoles habébiş.

Nám maxuma párs fere mórem hunc homínés
habent:

Quód uolunt, dum ímpetrant

Síbi, boni súnť: set ubi íam penes sése habent,

Éx bonis péssumi et fraúduléntíssumi 235

Fíunt. nunc út mihi té uolo esse aútumo.

* * * * *
* * * * *
* * * * *

Quód tibi suádeam, suádeam mēo patri.

**PH. Pól ego te, si aúdeam, mēum patrem
nóminem:**

Nám secundum patrem tí's pater próxumus.

**TY. Aúdio. PH. Et proptérea saepiús ted ut memí-
neris moneo: 240**

**Nón ego erus, set tibi conseruos súm. nunc opsecró te
hoc unum:**

**Quóniam nobis di ímmortales ánimum ostenderínt
suum,**

**Út qui erum me tibi fuisse atque ésse nunc conseruóm
uelint:**

**Quom ántehac pro iure ímperítabam mēo, nunc te oro
pér precem,**

**Pér fortunam incértam et per mei te érga bonitatém
patris 245**

**Pérque conseruítium, quod [mihi] hóstica eucnít manu,
Né me secus honóre honestes, quám quom seruibás
mihi,**

**Átque ut qui fuerís et qui nunc sís meminisse ut mé-
mineris.**

TY. Scío quidem me té esse nunc et té esse me.

**PH. Hem istuc sí potes 249
Mémoriter meminísse, est nobis spés in hac astútia.**

HEGIO. PHILOCRATES. TYNDARVS.

HE. Iam égo renortar intro, si ex his quae uolo ex-
quisiuero.

Úbi sunt isti, quós ante aedis iússi huc produci foras?

PH. Édepol tibi ne in quaéstione essémus cautum
intéllego:

Íta uinclis custódiisque circummoenítí sumus.

HE. Quí cauet ne décipiatur, úx cauet, quom etiám
cauet. 255

Étiam quom cauisse ratus est, saepe is cautor cáptus
est.

Án uero non iústa causast út nos seruem sédulo,
Quós tam grandi sím mercatus praésenti pecúnia?

PH. Néque pol tibi nos, quía nos seruas, aéquomst
uitio uórtere,

Néque te nobis, si hínc abeamus, sí fuať occásio. 260

HE. Út uos hic, ítidem illi aput uos méus seruatur
filius.

PH. Cáptust? HE. Ita. PH. Non igitur soli nós
ignauí fúimur.

HE. Sécede huc: nam súnt quae [ego] ex te sólo scitarí
uolo,

Quárum rerum té falsilocom míhi esse nolo. PH. Nón
ero, 264

Quód sciam: siquíd nescibo, íd nescium tradám tibi.

TY. Núnc senex est ín tonstrina: núnc íam cultrum
áttnet.

Ne íd quidem inuolúcri inicere uóluit, uestem ut ne
ínquinet.

Sét utrum strictimne áttonsurum dícam esse an per
péctinem

Néscio: uerúm si frugist, úsque admutilabít probe.

HE. Quid tu? seruosne ésse an liber máuelis, me-
morá mihi. 270

PH. Próximum quod sít bono quodque á malo longís-
sume,

Íd uolo: quamquám non multum fuit molesta séruitus
Néc mihi secus erat quam si essem fámiliaris fílius.

TY. Eúgepae: 'Thalém talento nón emam Milésium:
Nám [pol] ad sapiéntiam huius nímius nugatór fuit. 275
Út facete orátionem ad séruitutem cóntulit.

HE. Quó de genere gnátust illi Phlóocrates? PH.
Polyplúsio,

Quód genus illist únum pollens átque honoratíssimum.

HE. Quid ipsus hic? quo honórest illi? PH. Súmmo
atque ab summís uiris.

HE. Tum igitur ei quom in Áleis est grátia tanta, ut
praédicas, 280

Quid diuitiae, súnthne opimae? PH. Vnde éxcoquat
sebúm senex.

HE. Quid pater? uiuítne? PH. Viuom, quom inde
abimus, líquimus:

Núnc uiuatne néene, id Orcum scíre oportet scílicet.

TY. Sálua res est: philosophatur quóque iam, non
mendáx modost.

HE. Quid erat ei nomén? PH. 'Thensaurochrýsoni-
cochrýsides. 285

HE. Vídelicet proptér diuitias índitum id nomén
quasist?

PH. Ímmo edepol proptér auaritiám ipsíus atque au-
dáciam.

[Nam illic quidem Theodoromedes fuit germano no-
mine.]

HE. Quid tu ais? tenaxne pater est eius? PH. Immo
edepol pertinax:

Quin etiam ut magis noscas, genio suo sibi quando
sacrificat, 290

Ad rem diuinam quibus opus est Samiis uasis utitur,
Ne ipse genius subrupiat: proinde aliis ut credat uide.

HE. Sequere hac me igitur. eadem ego ex hoc quae
uolo exquisiuero.

Philocrates, hic fecit hominem frangi ut facere
oportuit.

Nam ego ex hoc quo genere gnatus sis scio: hic fassus est
mihi. 295

Haec tu eadem si confiteri uis, tua [e] re feceris,
Quae tamen scito scire me ex hoc. TY. Fecit officium
hic suum,

Quom tibi confessus uerum, quamquam uolui sedulo
Meam nobilitatem occultare et genus et diuitias meas,
Hegio: nunc quando patriam et libertatem perdidisti, 300
Non ego me istunc potius quam te metuere aequom
censeo.

Vis hostilis cum istoc fecit meas opes aequabilis:

Memini quom dicto haut audebat: facto nunc laedat
licet.

Sed uiden? fortuna humana fingit artatque ut lubet.

Mé qui liber fueram seruom fecit, e summo infumum:
Qui imperare insueram, nunc alterius imperio
opsequor. 306

Et quidem si proinde ut ipse fui imperator familiae
Habeam dominum, non uerear ne iniuste aut grauiter
mi imperet.

Hegio, hoc te monitum, nisi forte ipse non uis, uolueram.

HE. Lóquere audacter. TY. Tam égo fui ante liber
quam gnátus tuus. 310

Tám mihi quam illi libertatem hostilis eripuit manus.
Tám ille aput nos séruit, quam ego núnc hic aput te
séruio.

Ést profecto déus, qui quae nos gérimus auditque ét
uidet.

Ís, uti tu me hic hábueris, proinde illum illi curáuerit.
Béne merenti béne profuerit, mále merenti pár crit.
Quám tu filiúm tuum, tam patér me meus désiderat. 316

HE. Mémini ego istaec. sét faterin éadem quae hic
fassúst mihi ?

TY. Égo patri meo ésse fateor súmmas diuitiás domi
Méque summo génere gnatum. sét te optestor, Hégio,
Né tuum anum auáriorem fáxint diuitiaé meae, 320
Né, tametsi unicús sum, magis decére uideatúr
patri,

Mé saturum seruíre aput te sumpu et uestitú tuo
Pótius quam illi, ubi mínume honestumst, méndican-
tem uíuere.

HE. [Ego uirtute deum et maiorum nostrum diues
sum satis.]

Nón ego omninó lucrum omne esse útile homini
existumo. 325

Scío ego, multos iám lucrum homines lúculentos
réddidit:

Ést etiam ubi profecto damnum praestet facere quám
lucrum.

Ódi ego aurum: múlta multis saepe suasit pérperam.
Núnc hoc anum aduórte, ut ea quae séntio paritér
scías.

Fílius meus illi aput uos séruit captus [in] Álide: 330

Ēum si reddis mīhi, praeterea [tu] ūnum nummum né
duis :

Ēt te et hunc amittam hinc. alio pacto abire nōn potes.

TY. Óptimum atque aequissimum oras óptimusque
hominum és homo.

Sét is priuatam séruitutem séruit illi an púplicam ?

HE. Priuatam medicí Menarchi. TY. Pól is quidem
huius ést cluens: 33½

Tam hóc quidem tibi in procliuist, quam ímber est,
quandó pluit.

HE. Fác is homo ut redimátur. TY. Faciam. sét ted
oro [hoc], Hégio,

HE. Quíd uis faciam? dum áb re nequid óres. TY.
Auscultá, scies.

Égo me amitti, dónicum ille huc rédierit, non póstulo :
Vérum, te quaeso, aéstumatum hunc mīhi des, quem
mittam ád patrem, 340

Ūt is homo redimátur illi. HE. Immo álium potius
mísero

Hínc, ubi erunt indútiae, illuc, túm qui conueniát
patrem,

Quí tua quae iussís mandata ita út uelis [ei] pérferat.

TY. Át nihil est ignótum ad illum mittere : operam
lúseris.

Húnc mitte, hic transáctum reddet ómne, si illuc
uénerit. 345

Néc quemquam fidéliorem néque quoi plus credát potes
Mittere ad eum, néc qui magis sit séruos ex senténtia,
Néque adeo quoi túm concredat fílium hodie audácius.

Né uereare : mēo periclo ego húius experiár fidem

Frétus ingenio eius, quod me esse scít erga se bene-
uolum. 350

HE. Míttam equidem istunc aéstumatum tūa fide, si
uis. TY. Volo:

Quám citissumé potest, tam hoc cédere ad factum
uolo.

HE. Núnquae causast quín, si ille huc non rédeat,
uigintí minas

Míhi des pro illo? TY. Óptuma immo. HE. Sóluite
istum núnc iam,

Átque utrumque. TY. Dí tibi omnes ómnia optata
ófferant, 355

Quóm me tanto honóre honestas quómque ex uinclis
éximis.

Hóc quidem hau moléstumst iam, quod cóllus collarí
caret.

HE. Quód bonis benefít beneficium, grátia ea gra-
uidást bonis.

Núnc tu illum si illó's missurus, díce, monstra,
praécipe,

Quae ad patrem uis núntiari. uín uocem huc ad té?
TY. Voca. 360

HE. Quae rés bene uortat míhi meoque fílio

Vobísque: uolt te nóuos erus operám dare

Tuo uéterí domino, quód is uelit, fidéliter.

Nam ego aéstumatum huic dédi te uigintí minis:

Hic autem te ait mittere hinc uelle ad patrem, 365

Meum ut illi redimat fílium, mutátio

Intér me atque illum ut nóstris fiat fíliis.

PH. Vtróqueuorsum réctumst ingeniúm meum,

Ad te átque [ad] illum: pró rota me utí licet.

Vel ego húc uel illuc uórtar, quo imperábitis. 370

HE. Tu tibi tuopte ingénio prodes plúrumum,

Quom séruitutem férs ita ut ferrí decet.

Sequere: én tibi hominem. TY. Hábeo gratiám tibi,
 Quom cópiam istam mi ét potestatém facis,
 Vt ego ád parentis hunc remittam núntium, 375
 Qui mé quid rerum hic ágitem et quid fieri uelim,
 Patrí meo ordine ómnem rem illuc pérferat.

Nunc íta conuenit ínter me atque hunc, Týndare,
 Vt te aéstumatum in Álidem mittam ád patrem:
 Si nón rebitas, huic ut uigintí minas 380
 Dem pró te. PH. Recte cónuenisse séntio.

Nam páter expectat aút me aut aliquem núntium,
 Qui hinc ád se ueniat. TY. Érgo animum aduortás
 uolo,

Quae núntiare hinc té uolo in patriam ád patrem.

PH. Phílocrates, ut adhúc locorum féci, faciam
 sédulo, 385

Vt potissumúm quod in rem récte conducát tuam
 Íd petessam id pérsequarque córde atque ánimo et
 uíribus.

TY. Fácis íta ut te fácere oportet: núnc animum
 aduortás uolo.

Ómnium primúm salutem dícto matri ét patri
 Ét cognatis ét siquem alium béneuolentem uíderis: 390
 Me híc ualere et séruitutem séruire huic homini
 óptumo,

Quí me honore honéstiosem sémper fecit ét facit.

PH. Ístuc ne praecípias, facile mémoria meminí
 tamen.

TY. Nam équidem nisi quod cústodem habeo líberum
 me esse árbitror. 394

Dícto patrí, quo pacto míhi [nunc] cum hoc conuénierit
 De húiús filiό. PH. Quae meminí, móra merast
 monériet.

TY. Vt eum redimat ét remittat nóstrum huc amborúm
uicem.

PH. Méminero. HE. At quam prímum poterit: ín
rem utriquest máxume.

PH. Nón tuum tu mágis uidere quam ille suum gnatúm
cupit.

HE. Méus mihi, suus quoíquest carus. PH. Númquid
aliut uís patri 400

Núntiari? TY. [Me hic ualere et tute audacter dicito,
Tyndare, inter] Nós fuisse ingénio hau discordábili,
Néque te conmeruisse culpam néque me aduorsatúm
tibi,

Béneque ero gessísse morem in tántis aerumnís tamen,
Néque med umquam déséruisse té neque factis néque
fide 405

Rébus in dubiís, egenis. haéc pater quandó sciet,
Tyndare, ut fuerís animatus érga suum gnatum
átque se,

Númquam erit tam aúrus, quin te emíttat gratis
manu.

Ét mea opera, si hínc rebito, fáciam ut faciat fácilius:
Nám tua opera et cómitate et uirtute et sapiéntia 410
Fécisti ut redíre liceat ad parentis dénuo,
Quóm aput hunc conféssus es et géus et diuitiás
meas:

Quó pacto emisísti e uinclis túum erum tua sapiéntia.

PH. Féci ego ita ut commémoras, et te méminisse id
gratúmst mihi.

Mérito [tuo] tibi ea éuenerunt á me. nam nunc, Phlo-
crates, 415

Sí ego item memorém quae me erga múlta fecistí
bene,

PLAUTVS I.

Nóx diem adimat: nám quasi seruos méus sis, nihilo
sétius

Ópsequiosus [tú] mihi semper fūisti. HE. Dī uostrám
fidem,

Hóminum ingenium liberale. ut lácrumas excutiún-
mihi.

Vídeas corde amáre inter se: quántis [hic modo]
laúdibus 420

Súum erum seruos cónlaudauit. TY. Pól istic me
haut centénsuam

Pártem laudat, quam ípse meritust út laudetur lau-
dibus.

HE. Érgo quom optumé fecisti, núnc adest occásio
Bénefacta cumuláre, ut erga hunc rém geras fidéliter.

PH. Mágis non factum póssum uelle quam ópera
experiar pérsequi: 425

Id uti scias, Iouém supremum téstem do [tibi], Hégio,
Me infidelem nó n futurum Phlócrati. HE. Probus
és homo.

PH. Néc me secus umquam èi facturum quícquam
quam memét mihi.

TY. Ístaec dicta te éxpédire et óperis et factis uolo,
Ét quom minus dixi quam uolui dé te, ánimum ad-
uortás polo 430

Átque horunc uerbórum causa cáue tu mi iratús
fuas.

Sét, te quaeso, cógitato hinc mēa fide mittí domum
Te aéstumatum et méam esse uitam hic pró te positam
pígneri,

Né tu me ignorés, quom extemplo meo é conspectu
apscésseris,

[Quom me seruom in seruitute pro te hic reliqueris]

Túque te pro líbero esse dúcas, pignus déseras, 436
Néque des operam pró me ut huius réducem facias
fílium.

Scíto te hinc mínis uiginti aéstumatum míttier.

Fác fidele síis fidelis, cáue fidem fluxám geras.

Nám pater, scio, fáciet quae illum fácere oportet
ómnia. 440

Sérua tibi in perpétuom amicum me átque hunc in-
uentum ínueni.

Haéc per dexterám tuam te dexterá retinéns manu

Ópsecro, infidélior mi né fuas quam ego súm tibi.

Hóc age [sis]: tu míhi nunc erus es, tú patronus, tú
pater:

Tíbi conmendo spés opesque mēas. PH. Mandauistí
satis. 445

Sátin habes, mandáta quae sunt fácta si referó?
TY. Satis.

PH. Ét tua et tua húc ornatus réueniam ex sen-
téntia.

Númquid aliut? TY. Vt quam primum póssis redeas.
PH. Rés monet.

HE. Iám [tu] sequere mé, uaticum út dem a trapezitá
tibi:

Éadem opera a praetóre sumam sýngraphum. TY.
Quem sýngraphum? 450

HE. Quem híc ferat secum ad legionem, hinc íre huic
ut liceát domum.

Tu íntro abi. TY. Bene ámbulato. PH. Béne uale.
HE. Edepol rém meam

Cónstabiliui, quom illos emi dé praeda a quaestó-
ribus.

Éxpediui ex séruitute fílium, si dís placet.

Át etiam dubitáui hos homines émerem an non
emerém diu. 455

Séruate istum súltis intus, sérui, ne quoquám
pedem

Ecferat sine cústodela. [iám] ego apparebó domi,

Ád fratrem modo [ád] captiuos álios inuisó meos.

Ėadempcontábor, ecqui hunc ádulescentem nóuerit.

Séquere tu: te ut ámittam, ei rei prímum praeuortí
uolo. 460

ACTVS III.

ERGASILVS.

Miser homost, qui ipsús sibi quod edit quaérit et id
aegre ínuenit.

Sét ille est miseríór, qui et aegre quaérit et nihil ín-
uenit.

Ílle miserrumus ést, qui, quom esse cúpít, quod edit
nón habet.

Nam hércle ego huic díe, si liceat, óculos ecfodiám:
lubens:

Íta malignitáte oneravit ómnis mortalís mihi. 465

Néque ieiuniósíorem néc magis ecfertúm fame

Vídí nec quói mínus procedat quídquid facere oc-
céperit:

Íta uenter guttúrque resident ésurialis férias.

Ílicet parasíticæ arti máxumam ín malám crucem:

Íta iuuentus iám ridiculos ínopes ab se ségregat. 470

Nól morantur iám Lacones ímí supsellí uiros,

Plágípatidas, quíbus sunt uerba síne penu et pecúnia.

Éos requirunt, qui, lubenter quom éderint, reddánt
domi.

Ípsi opsonant, quæ parasitorum ánte erat prouíncia.

Ípsi de foró tam aperto cápíte ad lenonés eunt, 475

Quam ín tribu sontís aperto cápíte condemnuánt reos,

Néque ridiculos iám terunci faciunt. sese omnés
amant.

Nám uti dudum hinc ábii, accessi ad ádulescentis ín foro:

‘Sálucte’ inquam: ‘quo ímus una ad prándium?’
atque illí tacent.

‘Quís ait “hoc” aut quís profitetur?’ inquam: quasi
mutí silent, 480

Néque me rident. ‘úbí cenamus [hódie]?’ inquam
atque illi ábnuont.

Díco unum ridículum dictum dé dictis melióribus,
Quíbus solebam ménstrualis épulas ante apíscier:
Némo ridet. scíui extemplo rém de conpectó geri.
Né canem quidem ínritatam uóluit quisquam imítárier,
Sáltem, si non árriderent, déntis ut restríngerent. 486
Ábeo ab illis, póstquam uideo mé sic ludificárier.

Pérgo ad alios, uénio ad alios, déinde ad alios: úna
rest.

Ómnes de conpectó rem agunt, quási in Velabro
oleárlí.

[Nunc redeo inde, quoniam me ibi uideo ludificarier.]
Ítem alii parasíti frustra obámbulabant ín foro. 491
Núnc barbarica lége certumst íús meum omne pér-
sequi.

Cónsílíum qui iniére, quo nos úctu et uita próhibeant,
Ís diem dicam, ínrogabo múltam, ut mihi cenás decem
Meo árbitratu dént, quom cara annóna sit. sic égero.
Núnc ibo ad portum hínc. est illi mí úna spes ce-
nática: 496

Sí éa decolabít, redibo huc ád senem ad cenam áasperam.

HEGIO. (ARISTOPHONTES.)

Quid ést suaviús quam
 Bene rém gerere bõno publicó, sicut féci
 Ego herí, quom emi hosce hómines. ubi quisque
                                 vident [me hódie],   500
 Eúnt obuiám gratulánturque eám rem.
 Ita [núnc] me miserúm restitádo, retinédo
     Lassúm reddidérunt:
 Vix éx gratuládo misér iam eminébam.
 Tandem ábii ad praetorem. sibi uix requieúf, rogo
     Mihi sýngraphum: datur: slico   506
     Dedi Týndaro: ille abiít domum:
     Inde slico praeuórtor
     Domúm, postquam id áctumst.
 Eo prótinus ad fratré, mei ubi álii sunt captíui: 510
 Rogó Philocratem ex Álide ecquis hóminum norit:
                                 [átque] hic
 Exclámat, esse eum síbi sodalem: díco eum esse
                                 apút me.
 Hic éxtemplo orat ópsecratque, eum síbi uidere ut
                                 líceat.
 Iussi slico hunc exóluier. inde ábii. nunc tu séquere,
 Vt quód me orauisti ímpetres, eum hóminem uti
                                 conuénias.   515

T Y N D A R V S.

Nunc illut est, quom mé fuisse quam ésse nimio má-
                                 uelim:
 Nunc spés opes auxíliaque a me ségregant spernúnt-
                                 que se.

[Hic ille est dies, quom nŭlla uitae mēae salus sperābilist:
Neque aŭxilium mist néque adeo spes, quae mi hunc
aspellāt metum: 519

Nec sŭbdolis mendāclis mihi ūsquam mantellŭmst meis.]
Nec sŭcophantiis nec fucis ūllum mantellum ōbuiamst.
Neque dēprecatŭo perfidiis mēis nec malefactis fugast.
[Nec cōfidentiae ūsquam hospitiumst nec deuorticulŭm
dolis.]

Operta quae fuere aperta sŭnt, patent praestīgiae.

Omnis palamst res: néque de hac re negōtiumst, 525
Quin male occidam ōppetamque pēstem eri uicēm malam.
Pērdidit me Aristophontes hīc, qui intro aduenit
modo:

Is me nouit, is sodalis Phīlocrati et cognātus est.

Néque Salus seruāre, si uolt, mē potest: nec cōpiast
[Me expēdiundi], nīsi si astutiam āliquam corde
māchinor.

Quām, malum? quid māchiner, quid cōminiscar,
haéreo: 531

[Nīsi] nugas inēptiasque iam īncipisso māxumas.

HEGIO. ARISTOPHONTES. TYNDARVS. LORARI.

HE. Quo illŭm nunc hominem prōripuisse fōras se dicam
ex aēdibus?

TY. Enimuēro nunc ego ōccidi: eŭnt ad te hostes,
Týndare.

Quid fābulabor? quid negabo? aut quid fatebor? [nām]
mihi 535

Res ōmnis in incertō sitast: quid rēbus confidām meis?
Vtinām te di prius pēderent, quam pēriisti e patriā tua,

Arístophontes, qui éx parata re ínparatam omném facis.
Occísast haec res, nísi reperio atrócem mi aliquam
 astútiam.

HE. Sequere: én tibi hominem, adi átque adloquere.

TY. Quís homost me hominum míserior?

AR. Quíd istuc est, quod mēos te dicam fúgitare
 oculos, Týndare, 541

Próque ignoto me ásperrari, quási me numquam
 nóueris?

Équidem tam sum séruos quam tu, etsi égo domi libér
 fui,

Tu úsque a puero séruitutem séruisti in Álide.

HE. Édepol minume míror, si te fúgitat aut oculós
 tuos 545

Aút si te odit, qui ístum appelles Týndarum pro
 Phlócrate.

TY. Hégio, hic homó rabiosus hábitus est in Álide: .
 Né tu quod ístic fábuletur aúris inmittás tuas.

Nám ístic hastis ínsectatus ést domi matrem ét patrem,
 Ét íllíc ísti quí sputatur mórbus interdúm uenit. 550

Pröin tu ab ístoc prócul apscedas. **HE.** Vltro ístum a
 me. **AR.** Ain, uérbero,

Mé rabiosum atque ínsectatum esse hástis meum me-
 morás patrem?

Ét eum mihi esse mórbum, ut qui med ópus sit in-
 sputárier?

HE. Né uerere, múlto iste mórbus homines mácerat,
 Quíbus insputarí saluti fúit atque is prófuit. 555

AR. Quíd, tu autem etiam huic crédís? **HE.** Quid ego
 crédam huic? **AR.** Insanum ésse me.

TY. Viden tú hunc, quam inimíco uoltu íntúitur?
 concedi óptumumst,

Hégio: fit quód ego dixi: gliscit rabies: cáue tibi.

HE. Crédidi esse insánum extemplo, ubi te áppel-
lavit Týndarum.

TY. Quín suum ipse intérdum ignorat nómen neque
scit quí siet. 560

HE. Át etiam te sũum sodalem esse áibat. TY. Hau
uidí magis:

Ét quidemAlcmaeus átqueOrestes étLycurgus póstes
Vna opera mihi sũnt sodales qua íste. AR. At etiam,
fúrcifer,

Mále loqui mi audés? non ego te nóui? HE. Pol
planum íd quidemst:

[Non nouisse, qui istum appelles Tyndarum pro
Philocrate.] 565

Quém uides, eum ignóras: illum nóminas, quem nón
uides.

AR. Ímmo iste eum sese áit qui non est ésse et qui
ueróst negat.

TY. Tu énim repertu's, Phlócratem qui súperes
ueriuérbio.

AR. Pól, ego ut rem uideó, tu iuuentu's, uéra uani-
túdiue

Quí conuincas. sét quaeso hercle agedum áspice ad me.

TY. En. AR. Díe modo, 570

Tén negas Týndárum esse? TY. Nego ego. AR. Tún
te Phlócratem ésse ais?

TY. Égo [uero] inquam. AR. Túne huic credis? HE.

Plús quidem quam tibi aút mihi:

Nam ílle quidem, quem tú esse hunc memoras, hódie
hinc abiit Álídeme

Ád patrem huius. AR. Quém patrem, qui séruos est?

TY. Et tú quidem

Séruos es, libér fuisti: et égo me confidó fore, 575
Si huius huc recónciliasso in libertatem fílium.

AR. Quid ais, furcifer? tun natum té esse memoras
liberum?

TY. Nón equidem me Líberum, set Phílocratem esse
aió. AR. Quid est?

Út scelestus, Hégio, nunc iste [te] ludós facit.

Nám is est seruos ípse neque praetér se umquam ei
seruós fuit. 580

TY. Quía tute ípse egés in patria néc tibi qui uiuás
domist,

Ómnis inueníri similis tui uis: non mirúm facis:

Ést miserorum, ut máleuolentes sint atque inuideánt
bonis.

AR. Hégio, uide sís nequid tu huic témere insistas
crédere:

Átque ut perspició, profecto iám aliquid pugnaé
dedit: 585

Fílium tuum quód redimere se ait, id ne utiquam míhi
placet.

TY. Scío te id nolle fieri: ecfíciam támen ego id, si
di ádiuant.

Íllum restituam huic, hic autem in Álidem me mēo
patri:

Própterea ad patrem hínc amisi Týndarum. AR. Quin
túte is es:

Néque praeter te in Álide ullus séruos istoc nó-
minest. 590

TY. Périgin seruom me éxprobrare esse, íd quod ui
hostili óptigit?

AR. Ėnim iam nequeo cóntineri. TY. Heus, aúdin
quid ait? quín fugis?

lám illic hic nos insectabit lápidibus, nisi illúnc iubes
Cónprehendi. AR. Crúcior. TY. Ardent óculi:

fune opust, Hégio:

Víden tu illi maculári corpus tótum maculis lúridis?

Átra bilis ágitat hominem. AR. At pól te, si hic
sapiát senex, 596

Píx atra agitet ápat carnificem túoque capítí inlúceat.

TY. lám deliraménta loquitur, láruae stimulánt
uirum.

HE. Quid, si [ego] hunc [nunc] cónprehendi iússerim?

TY. Sapiás magis.

AR. Crúcior lapidem nón habere mé, ut illi mastígiae
Cérebrum excutiam, quí me insanum uérbis concinnát
suis. 601

TY. Aúdin lapidem quaéritare? AR. Sólus te
solúm uolo,

Hégio. HE. Istinc lóquere, siquid uís, procul:
tamen aúdiam.

TY. Námque edepol si adbítes propius, ós denasabít
tibi

Mórdicus. AR. Neque pól me insanum, Hégio, esse
créduis 605

Néque fuisse umquám neque esse mórbum, quem istic
aítumat.

Vérum siquid métuís a me, iúbe me uínciri: uolo,

Dúm istic itidem uínciatur. TY. Ímmo enimuero,
Hégio,

Istic qui uolt uínciatur. AR. Táce modo: ego te,
Phílocrates

Fálse, faciam ut uérus hodie réperiare Týndarus. 610

Quíd mi abnutas? TY. Tíbi ego abnuto? * * * * *

* * * * * quíd agat, si apsis lóngius?

HE. Quid ais? quid, si adeam hunc insanum? TY.

Nugas: ludificabitur,

Garriet quoi neque pes umquam neque caput conpareat.

Ornamenta apsunt: Aiace, hunc quom uides, ipsum uides. 615

HE. Nihil facio, tamen adibo. TY. Nunc ego omnino occidi,

Nunc ego inter sacrum saxumque sto nec quid faciam scio.

HE. Dó tibi operam, Aristophontes, siquid est quod mé uelis.

AR. Ex me audibis uera quae nunc falsa opinare, Hégio.

Sét primum hoc me expurgare tibi uolo, me insanium 620

Neque tenere neque mi esse ullum morbum nisi quod seruio.

At ita me rex deorum atque hominum faxit patriae conpotem,

Vt istic Philocrates non magis est quam aut ego aut tu. HE. Eho, dic mihi,

Quis illic igitur est? AR. Quem dudum dixi a principio tibi.

Hoc si secus reperies, nullam causam dico quin mihi Et parentum et libertatis apud te deliquio siet. 626

HE. Quid tu ais? TY. Me tuum esse seruom et te meum erum. HE. Haut istuc rogo.

Fuisti liber? TY. Fui. AR. Enimuero non fuit, nugae agit.

TY. Qui tu scis? an tu fortasse fuisti meae matri opstitrix,

Qui id tam audacter dicere audes? AR. Puerum
te uidí puer. 630

TY. Át ego te maiórem uideo máior: en rusúm tibi.
Mëam rem non curés, si recte fácias: num ego curó
tuam?

HE. Fúitne huic patér Thensaurochrýsonicochrý-
sides?

AR. Nón fuit: neque ego istuc nomen úmquam au-
diui ante hunc diem.

Philocrati Theodóromedes fúit pater. TY. Pereó
probe. 635

Quínquiescis? [i]directum, cór meum, ac suspénde te:
Tú supsultas, égo miser uix ásto prae formídine.

HE. Sátin istuc mihi éxquisitumst fuisse hunc ser-
uom in Álide

Néque esse hunc Philocratém? AR. Tam satis quam
númquam hoc inueniés secus.

Sét ubi is nunc est? HE. Vbi ego minime atque ípsus
se uolt máxime. 640

Tum igitur ego derúncinatus, dêartuatus súm miser
Hũius scelesti téchnis, quí me ut lúbitumst ductauit
dolis.

Sét uide sis. AR. Quin éxploratum díco et proui-
sum hóc tibi.

HE. Cértón? AR. Quin nihil, inquam, inuenies má-
gis hoc certo cértius:

Philocrates iam inde úsque amicus fúit mihi a pueró
puer. 645

HE. Sét qua faciest túus sodalis Philocrates? AR.
Dicám tibi:

Mácilento ore, náso acuto, córpore albo, oculis
nigris,

Súbrufust, aliquántum crispus, cíncinnatus. HE.
Cónuenit.

TY. Vt quidem hercle in médium ego hodie péssume
procésserim:

Vae illis uirgis míseris, quae hodie in térgo morien-
túr meo. 650

HE. Vérba mihi data ésse uideo. TY. Quid cessa-
tis, cónpedes,

Cúrrere ad me méaque amplecti crúra, ut uos cu-
stódiam?

HE. Sátin illi me hodié scelesti cápti ceperúnt dolo?
Íllíc seruom se ádsimulabat, híc sese autem líberam.
Núculeum amisí, retinui pígnéri putámina. 655

Íta mi stolido súsum uorsum os súbleuere offúciis.
Híc quidem me numquam ínridebit. Cólaphe, Corda-
lió, Corax,

Íte istinc, ecférte lora. LO. Núm lignatum míttimur?

HE. Inícite manicas [áctutum] huic mastígiae.

TY. Quid hoc ést negoti? quíd ego deliqui? HE.
Rogas? 660

Satór sartorque scélerum et messor máxume.

TY. Non óccatorem príus audebas dícere?

Nam sémper occant príus quam sariunt rústici.

HE. Atát, ut confidénter mihi contra ástitit.

TY. Decet innocentem séruom [hominem] atque
innóxium 665

Confidentem esse, suum áput erum potíssimum.

HE. Astríngite isti súltis uehementér manus.

TY. Tuús sum, tu has quidem [míhi] uel prae-
cidí iube.

Set quíd negotist quam ób rem suscensés mihi?

HE. Quia mé meamque rém, quod in te unó fuit, 670

Tuis scelestis fàlsidicis falláciis
 Dilácerauisti dèartuauistíque opes,
 Confécisti omnis rés ac rationés meas.

Ita mi éxemisti Phlócratem falláciis.

Illum ésse seruom crédidi, te líberum: 675

Ita uósmet aiebátis itaque nómina

Intér uos permutástis. TY. Fateor ómnia

Facta ésse ita ut tu dícis et falláciis

Abísse eum aps te méa opera atque astútia:

An, ópsecro hercle te, íd nunc suscensés mihi? 680

HE. At cúm cruciatu máxumo íd factúmst tuo.

• TY. Dum ne ób malefacta, péream: parui [íd]
 aéstumo.

Si ego híc peribo, ast ílle, ut dixit, nóu redit:

At erít mi hoc factum mórtuo memorábile,

[Me] méum erum captum ex séruitute atque hó-
 stibus 685

Reducém fecisse líberum in patriam ád patrem,

Meúmque potíus mé caput pérículo

[Híc] praëoptauisse quam ís periret pónere.

HE. Facito érgo ut Acherúnti clueas glória.

TY. Qui pér uirtutem pérít, at non [ís] ínterít. 690

HE. Quando égo te exemplis péssumis cruciáuero

Atque ób sutelas túas te mortí mísero,

Vel te ínterísse uél perísse praédicent,

Dum péreas, nihil intérdúo aiant úsuere.

TY. Pol sí ístuc faxis, haú sine poena féceris, 695

Si ílle húc rebitet, sícut confido ádfore.

AR. Pro dí ínmortales: núnc ego teneo, núnc scio

Quíd hóc negotíst. méus sodalis Phlócrates

In líbertatést áput patrem in patriá. benest:

Nec ést mihi quisquam, mélius aeque quos uelim. 700

Set hóc mihi aegrest, me huíc dedisse operám
malam,

Qui núnc propter me méaque uerba únctus est.

HE. Votuín te quicquam mi hódie falsum próloqui?

TY. Votuísti. HE. Quor es aúsus mentirí mihi?

TY. Quia uéra obessent illi, quoi operám da-
bam: 705

Nunc falsa prosunt. HE. Át tibi oberunt. TY.

Óptumest:

At erúm seruauí, quém seruatum gaúdeo,

Quoi mé custodem addíderat erus maiór meus.

Set málene id factum [tu] árbitrare? HE. Pés-
sume.

TY. At ego áio recte, qui áps te sorsum séntio: 710

Nam cógitato, síquis hóc gnató tuo

Tuus séruos faxet, quálem haberes grátiam?

Emítteresne nécne eum seruóm manu?—

Essétne aput te is séruos acceptíssimus?

Respónde. HE. Opinor. TY. Quór ergo iratús
mihi's? 715

HE. Quia illí fuísti [tú] quam mihi fidélior.

TY. Quid? tu úna nocte póstulauísti ét die

Recéns captum hominem, núperum et nouícium,

Te pérdocere, ut mélius consulerém tibi

Quam illí quicum una [a] púero aetatem exé-
geram? 720

HE. Ergo áb eo petito grátiam istam. dúcite

Vbi pónderosas, crássas capiat cónpedis:

Inde íbis porro in látomias lapidárias.

Ibi quom álii octonos lápidés cefodiúnt, nisi

Cotídiano sésquipus conféceris, 725

Sescéntoplagó nómen indetúr tibi.

AR. Per dēos atque homines égo te optestor,
Hégio,

Ne tu istunc hominem pérduis. HE. Curábitur:

Nam nóctu neruo uinctus custodíbitur,

Intérdius sub térra lapides éximet. 730

Diu ego hunc cruciabo, nón uno apsoluám díe.

AR. Certúmnest tibi istuc? HE. Nón moriri
cértiust.

Abdúcite istum actútum ad Hippolytúm fabrum,

Iubéte huic crassas cónpedis inpíngier.

Inde éxtra portam ad mēum libertum Córdalum 735

In lápidinas fácite deductús siet:

Atque hunc me uelle dícite ita curárier,

Nequí deterius huic sit quam quoi péssumest.

TY. Quor égo te inuito mé esse saluom póstulem?

Períclum uítæ mēae tuo stat perículo. 740

Post mórtem in morte nřhil est quod metuám mali.

Etsi peruio usque ad summam aetatém, tamen

Breue spátiumst perferúndi quae minitás mihi.

Vale átque salue, etsi áliter ut dicám meres.

Tu, Aristophontes, dé me ut meruisti ita uale: 745

Nam mřhi propter te hoc óptigit. HE. Abdúcite.

TY. At únum hoc quaeso, si húc rebitet Phřlo-
crates,

Vt mi éius facias cónueniúndi cópiam.

HE. Perístis, nisi iam hunc é conspectu abdúcitís.

TY. Vis haéc quidem herclest, ét trahi et truí
semul. 750

HE. Illést abductus récta in phylacam, ut dignus est.

Ego illís captiuis áliis documentúm dabo,

Ne tále quisquam fácinus incipere aúdeat.

Quod ápsque hoc esset, quí mihi hoc fecít palam,

Vsque óffrenatum suis me ductarént dolis. 755
Nunc certumst nulli pósthac quicquam credere.
Satis sum semel decéptus: speraui miser
Ex séruitute me éxemisse filium.
Ea spés elapsast. pérdidi unum filium,
Puerum quadrimum quem mihi seruos súrpuit, 760
Neque eum seruom umquam répperi neque filium:
Maiór potitus hóstiumst. quod hoc ést scelus:
Quasi in órbitatem líberos prodúxerim.
Sequere hác: redducam te úbi fuisti. néminis
Miseréri certumst, quia mei miseret néminem. 765
AR. Exaúspicaui ex uínculis: nunc intéllego
Redaúspicandum esse in catenas dénuo.

A C T V S III.

E R G A S I L V S.

Iúppiter suprême, seruas mé measque augés opes :

Máximas opímitates ópiparasque offérs mihi :

Laudém, lucrum, ludúm, iocum, festiuitatem, férias, 770

Pompám, penum, potátiones, sáuritatem, gáudium.

[Saluós sum] nec quoiquam hómini supplicáre nunc
certúmst mihi :

Nam uél prodesse amíco possum uél inimicum pérdere.

Ita híc me amoenitáte amoena amoénus onerauit dies :

[Ita] síne sacris heréditatem sum áptus ecfertíssumam.

Nunc ád senem cursúm capessam hunc Hégionem, quoi
boni 776

Tantum ádfero, quantum ípsus a dis óptat, atque etiam
ámplius.

Nunc cérta res est, èodem pacto ut cómici seruí solent,

Conficiam in collum pállium, primo éx me [ille] hanc ut
rem aúdiat :

Speróque me ob hunc núntium [esse] aetérnum adep-
turúm cibum. 780

H E G I O. E R G A S I L V S.

H E. Quanto ín pectore hánc rem meó magis
uolúto,

Tantó mi aegritúdo auctiór est in ánimo,

Ad illum modum sublitum os esse mi hodie:

Neque id perspicere quivi.

Quod quom scibitur, [tum] per urbem inri-
debor. 786

Quom extemplo ad forum aduenero, omnes lo-
quentur:

'Hic silest senex doctus, quos uerba data sunt.'

Set Ergasillus estne hic, procum quem [ire] uideo?

Conlecto quidemst pallio: quidnam acturust?

ER. Moue apse te moram [nunc], Ergasille, atque
age hanc rem. 790

Minor interminorque, nequis mi [hodie] opstiterit
obuiam,

Nisi qui satis diu uixisse sese homo arbitrabitur:

Nam qui opstiterit ore sistet. HE. Hic homo pugi-
latum incipit.

ER. Facere certumst. proinde ita omnes itinera in-
sistant sua,

Nequis in hac platea negoti conferat quicquam sui: 795

Nam meus est ballista pugnus, cubitus catapultast mihi,

Humerus aries: tum genu ut quemque icero, ad ter-
ram dabo.

Dentilegos omnis mortalis faciam, quemque offendero.

HE. Quae illaec est minatio? nam nequeo mirari satis.

ER. Faciam ut huius die locique meique semper me-
minerit: 800

Qui mi in cursu opstiterit, faxo uitae is opstiterit suae.

HE. Quid hic homo tantum incipissit facere cum tan-
tis minis?

ER. Prius edico, nequis propter culpam capiatum
suam:

Continete uos domi, prohibete a uobis usum meum.

HE. Míra edepol sunt ni híc in uentrem sumpsit
confidéntiam. 805

Vae misero illi, quòius cibo iste factust imperiósior.

ER. Túm pistores serópasci, qui alunt furfurí sues,
Quárum odore praeterire nemo pistrínúm potest:

Eorum si quoiúsquam serofam in púplico conspéxero,
Éx ipsis dominis meis pugnis éxculcabo fúrfures. 810

HE. Básilicas edíctiones átque imperiosás habet.

Sátur homost, habét profecto in uentre confidéntiam

ER. Túm piscatorés, qui praehábent pópulo piscis
foétidos,

Qui aduchuntur quádrupedanti crúcienti canthério,
Quórum odos subbásilicanos ómnis abigit in forum: 815

Éis ego ora uérberabo súrpiculis piscáris,

Vt sciant, alléno naso quam éxhibeant moléstiam.

Túm lanii autem, qui concinnant liberis orbás ouis,

Qui locant caedúndos agnos ét dupla agninám danunt,

Qui petroni nómen induunt uérueci sectário: 820

Eum ego si in uia petronem púplica conspéxero,

Ét petronem et dómium reddam mórtalis misér-
rums.

HE. Eúge: edíctiones aedilícias [pol] habet híc
quidem:

Mírumque adeost ni hunc Aetoli síbi fecere agorá-
nomum.

ER. Nón ego nunc parasítus sum, set régum rex re-
gálios: 825

Tántus uentri cómmeatus méo adest in portú cibus.

Sét ego cesso hunc Hégionem oneráre laetitíá senem?

Qui homine [hominum] adaéque nemo usuit fortunátior.

HE. Quae illaec est laetítia, quam illic laétus largi-
túr mihi?

ER. [Púltabo aedis:] heús, ubi estis? écquis hoc
aperit óstium? 830

HE. Híc homo ad cenam récipit se ad me. ER. Ápe-
rite hasce ambás foris

Príus quam púltando ássulatim fóribus exitiúm dabo.

HE. Pérlubet hunc cónloqui hominem: Ergásile.

ER. Qui Ergasilúm uocat?

HE. Réspice [me]. ER. Fortúna tibi quod néc faciet
nec [núnc] facit,

Hóc me iubes. set quíst? HE. Respicedum ad me:

Hégio sum. ER. Óh mihi: 835

Quántumst hominum [tu] óptume optumórum, in tem-
pore áduenís.

HE. Néscio quem ad pórtum nanctu's, úbi cenes:
eo † fastidis.

ER. Cédo manum. HE. Manúm? ER. Manúm, inquam,
cédo tuam actutúm. HE. Tene.

ER. Gaúde. HE. Quid ego gaúdeam? ER. Quia ego
ímpero. age gaudé modo.

HE. Pól maerores mi ánteuortunt gaúdiis. ER. * * * *
Iám ego ex corpore éxigam omnis máculas maerorúm
tibi: 841

Gaúde audacter. HE. Gaúdeo, etsi nfl scio quod
gaúdeam.

ER. Béne facis: iubé . . HE. Quid iubeam? ER. Ígnem
ingentem fferi.

HE. Ígnem ingentem? ER. Íta dico, ut sit mágnus.

HE. Quid? me, uólturi,

Túan causa aedis incensurum cénses? ER. Noli
iráscier. 845

Iúben an non iubés astitui aúlas, patinas élui,
Láridum atque epulás foueri fóculis in feruéntibus,

Álium piscis praëstinatum abíre? HE. Hic uigilans
sómniat.

ER. Álium porcinam átque agninam et pullos galli-
náceos?

HE. Scís bene esse, sí sit unde. ER. Múraenam at-
que ophthálmiam, 850
Hóraeum, scombrum ét trugonum et cétum et mollem
cáseum?

HE. Nóminandi istórum tibi erit mágis quam edundi
cópia

Híc aput me, Ergásile. ER. Mean me caúsa hoc cen-
ses dícere?

HE. Néc nihil hodie néc multo plus tu híc edes, né
frústra sis:

Pròin tu tui cotídiani uícti uentrem ad me ádferas. 855

ER. Quín ita faciam ut túte cupias fácere sumptum,
etsi égo uotem.

HE. Égone? ER. Tu ne. HE. Túm tu mi igitur érus
es. ER. Immo béneuolens.

Vín te faciam fórtunatum? HE. Málim quam mise-
rúm quidem.

ER. Cédo manum. HE. En manúm. ER. Di te om-
nes ádiuuant. HE. Nil séntio.

ER. Nón enim es in sénticeto, eo non séntis. sét
iube 860

Vása tibi pura ádparari ád rem diuinám cito

Átque agnum [huc] adféri propere pínguem. HE.
Quor? ER. Vt sácrufices.

HE. Quoi deum? ER. Mihi [quidem] hércle: nam ego
nunc tibi sum summus Iúppiter:

Ídem ego sum Salús, Fórtuna, Lúx, Laetitia, Gaú-
díum.

Pröinde tu deum hunc säturitate fácias tranquillúm
tibi. 865

HE. Éssurire mñhi uidere. ER. Mñhi quidem essurio,
nón tibi.

HE. Tuo árbitratu: fácte patior. ER. Crédo: con-
suetú's puer.

HE. Iúppiter te díque perdant. ER. Te hércle mi
aequomst grátias

Ágere. ob nuntiúm: tantum ego nunc pórtó a portu
tibi boni.

Núnc tu mihi placés. HE. Abi stultus, séro post
tempús uenis. 870

ER. Ígitur olim si áduenissem, mágis tu tum istuc
díceres.

Núnc hanc laetitiam áccipe a me quám fero: nam
fílium

Tũm modo in portú Philopolemum úuom, saluom
et sóspitem

Vídi in puplicá celoce ibidémque illum adulescén-
tulum

Áleum una et tũm Stalagmum séruom, qui aufugít
domo, 875

Quí tibi subrupuít quadrimum púerum fíliolúm tuum.

HE. Ábi in malam rem, lúdis me. ER. Ita me amábit
sancta Säturitas,

Héglo, itaque sũo me semper cóndecoret cognómíne,
Vt ego uidi. HE. Mẽumne gnatum? ER. Tũm gna-

tum et geniúm meum. 879

HE. Ét captiuom illum Álidensem? ER. *Mà τὸν*
Ἀπόλλω. HE. Et séruolum

Mẽum Stalagmum, mẽum qui gnatum súbrupuít? ER
Νῆ τὰν Κόραν.

HE. † Iam diu? ER. *Nḡ τὰν Πραινέστην.* HE. Vénit? ER. *Nḡ τὰν Σιγνίαν.*

HE. Cértion? ER. *Nḡ τὰν Φρουσινῶνα.* HE. Víde sis. ER. *Nḡ τὰν Ἀλάτριον.*

HE. Quid tu per barbéricas urbis iúras? ER. Quia enim item ásperae

Súnt, ut tuum uictum aútumabas ésse. HE. Vae aetati tuae. 885

ER. Quíppe quando míhi nil credis, quód ego dico sédulo.

Sét Stalagmus quóius erat tunc nátionis, quom hinc abit?

HE. Sículus. ER. At nunc Sículus non est: Bóius est: boiám terit:

Líberorum quaeérundorum caúsa ei credo uxór datast.

HE. Díc, bonan fidé tu mi istaec uérba dixistí? ER. Bona. 890

HE. Di inmortales, íterum natus uídeor, si uera aútumas.

ER. Ain tu? dubium habébis etiam, sáncte quom ego iurém tibi?

Póstremo, Hégió, si parua iúri iurandóst fides,

Víse ad portum. HE. Fácere certumst: tu íntus cura quód opus est:

Súme, posce, próme quiduis: té facio cellárium. 895

ER. Nam hércle, nisi ego mánticínatus próbe ero, fusti péctito.

HE. Aéternam tibi dápinabo uíctum, si uera aútumas.

ER. Vnde id? HE. A me mèoque gnato. ER. Spónden tu istut? HE. Spóndeo.

ER. Át ego tuum tibi áduenisse fílium respóndeo.

HE. Cúra quam optumé potes. ER. Bene ámbula et
redámbula. 900

Íllic hinc abiit: míhi rem summam crédidit cibárium.
Di ímmortales, iam út ego collos praétruncabo tégo-
ribus.

Quánta pernis péatis ueniet, quánta labes lárido,
Quánta sumini ápsumedo, quánta callo cálamitas,
Quánta laniis lássitudo, quánta porcináriis: 905
Nam ália si memorém, quae ad uentris uíctum condu-
cúnt, morast.

Núnc ibo [in meam] praéfecturam, út ius dicam lárido
Ét quae pendent índemnatae pérnae, eis auxilium út
feram.

P V E R.

Diéspiter te díque, Ergasile, pérdant et uentrém tuum
Parasítosque omnis ét qui posthac cénam parasítis
dabit. 910

Cladés calamitasque, íntemperies módo in nostram ad-
uenít domum.

Quasi [sí sit] lupus esúriens, metui ne ín me faceret ín-
petum.

Nimisq[ue] hércle ego illum mále formidabam: íta fren-
debat déntibus.

Aduéniens deturbáuit totum cú[m] carni carnárium.

Arrípuit gladium, détruncauit tríbus tegoribus glán-
dia. 915

Aulás calicesque omnis confregit, nísi quae modialés
erant:

Cocúm percontabátur, possent sériae feruésce[re].

**Cellás refregit ómnis intus reclúsitque [omne] armárium.
Adséruate istunc súltis, serui: ego sbo ut conueniám
senem:**

**Dicam [fili] ut sibi penum áliut ornet, sí quidem sese utí
uolet: 920**

**Nam [in hóc], ut hic quidem adórnat, aut iam níhil est
aut iam níhil erit.**

ACTVS V.

HEGIO. PHILOPOLEMVS. PHILOCRATES. STALAGMVS.

HE. Iouí disque agó gratiás merito mágnas,
 Quom té reducem [núnc] tuo patrí reddidérunt
 Quomque éx miseriís plurumís me exemérunt,
 Quas, dúm te caréndum hic fúit, sustentábam, 925
 Quomque hunc [ego] conspício in potéstate nóstra
 Quomque huius repértast fidés firma nóbis.

PHILOP. Sátis iam dolui ex ánimo et cura sátis me et
 lacrumis mácerauí:

Sátis iam audiui túas aerumnas, ád portum mihi quas
 memorasti.

Hóc agamus. PHILOCR. Quid nunc, quoniam técum
 seruauí fidem 930

Tíbi que hunc reducem in libertatem féci? HE. Fe-
 cisti út tibi,

Philocrates, numquám referre grátiam possím satis,
 Pròinde ut tu proméritu's de me et filio. PHILOP.

Immó potes,

Páter, et poteris ét ego potero et dí potestaté
 dabunt, 934

Út beneficium béne merenti nóstro merito múneres,
 Sicut tu huic potés, pater mi, fácere merito máxume.

HE. Quid opust uerbis? língua nullast quá negem
 quidquíd roges.

PHILOCR. Póstulo aps te ut mi illum reddas séruom,
quem hic relíqueram

Pígnus pro me, míhi qui melior quám sibimet sempér
fuit,

Pró benefactis éius ut ei prétium possim réddere. 940

HE. Quóm bene fecistí, referetur grátia id quod
póstulas:

Ét id et aliut quód me orabis impetrabis. átque te
Nólim suscensére, quod ego irátus ei fecí male.

PHILOCR. Quíd fecisti? **HE.** In lápicidinas cónpedi-
tum cóndídi,

Úbi rescui míhi data esse uérba. **PHILOCR.** Vae mi-
seró míhi: 945

Própter meum capút labores hómíni euenisse óp-
tumo.

HE. Át ob eam rem míhi libellam pró eo argenti né
duis:

Grátíis a me, út sit liber, dúcto. **PHILOCR.** Edepol,
Hégio,

Fácis benigne: sét quaeso hominem ut iúbeas ar-
cessí. **HE.** Licet.

Úbi uos estis? íte actutum, Týndarum huc ar-
césseite. 950

Vós íte intro: intéribi ego ex hac státua uerbereá
uolo

Érogitare, mēo minore quíd sit factum filio.

Vós lauante intéribi. **PHILOR.** Sequere hac, Phlócrates,
me intró. **PHILOCR.** Sequor.

HE. Áge tu illuc procéde, bone uir, lépidum mancu-
piúm meum.

ST. Quíd me facere opórtet, ubi tu tális uir falsum
aútimas? 955

Fuí ego bellus, lépidus, bonus uir núnquam neque
frugí bonae

Néque ero umquam: ne [tu in] spem ponas mé bonae
frugí fore.

HE. Própemodum ubi loci fortunae tuæ sint facile
intéllegis.

[Si eris uerax, tua ex re facies, ex mala meli-
usculam.]

Récta et uera lóquere: set neque uére [tu] neque récte
adhuc 960

Fécisti umquam. ST. Quód ego fatear, crédin púdeat
quom autumes?

HE. Át ego faciam ut púdeat: nam in rubórem te
totúm dabo.

ST. Éia, credo ego, inperito plágas minitaris mihi:
Tándem ista aufer. díce quid fers, út feras hinc quód
petis.

HE. Sátis facundu's: sét iam fieri dícta compendi
uolo. 965

ST. Vt uis fiat. HE. Béne morigerus fuit puer: nunc
nón decet.

Hóc agamus. iam ánimus aduerte ac mihi quae dicam
edíssere.

Sí eris uerax, ex tuis rebus féceris meliúsculas.

ST. Núgae istaec sunt: nón me censes scíre quid
dignús siem?

HE. Át ea supterfúgere potis es paúca, si non
ómnia. 970

ST. Paúca ecfugiam, scío: nam multa euénient, et
meritó meo,

Quía [ego] et fugi et tibi subrupui fílium et eum uén-
didi.

HE. Quoi homini? ST. Polyplúsio Theodóromedi
in Álide

Séx minis. HE. Pro di inmortales: *is* quidem huius
ést pater

Philocratis. ST. Quin mélius noui quám te et uidi
saépius. 975

HE. Sérua, Iuppitér supreme, et méd et meum gna-
túm mihi.

Philocrates, per túum te genium ópsecro, exi: té
uolo.

PHILOCRATES. HEGIO. STALAGMVS.

PH. Hégio, adsum: síquid me uis, ímpera. HE. Hic
gnatúm meum

Túo patri ait se uéndidisse séx minis in Álide.

PH. Quám diu id factúmst? ST. Hic annus incipit
uicénsumus. 980

PH. Fálša memorat. ST. Aút ego aut tu: nám qua-
drimulúm tibi

Túus pater pecúliarem páruolo pueró dedit.

PH. Quíd erat ei nomén? si uera dícis, memoradúm
mihi.

ST. Paégnium uocitátust: post uos indidistis Týn-
daro.

PH. Quór ego te non nóui? ST. Quia iam mós est
obliuisci hóminibus 985

Néque nouisse, quóius nihili sít faciunda grátia.

PH. Díc mihi, isne istíc fuit quem uéndidisti mēo
patri,

Quí mihi [puero] dátus peculiárist? ST. Huius fílius.

HE. Visitne is homo? ST. Argéntum accepi, nŕi cu-
rani céterum.

HE. Quid tu ais? PH. Quin ístic ipsust 'Týndarus
tuus fílius, 990

Vt quidem hic arguménta loquitur. nam is mecum a
pueró puer

Béne pudiceque éducatust úsque ad adulescéntiam.

HE. Ét miser sum et fórtunatus, si uos uera dícitis.

Éo miser sum, quía male illi féci, si gnátus meust.

Éheu, quom ego plús minusque féci [illi] quam aequóm
fuit. 995

Quód male feci, crúciór: modo si inféctum fieri
póssiet.

Sét eccum incedit húc ornatus haút ex suis uirtútibus.

TYNDARVS. HEGIO. PHILOCRATES. STALAGNVS.

TY. Vidi ego multa saepe picta quae Ácherunti
fierent

Crúciamenta: uérum enimuero nŕlla adaequest
Ácheruns

Átque ubi ego fui in lápicidinís. illic ibi demúst
locus, 1000

Vbi labore lássitudost éxigunda ex córpore.

Nam úbi illo adueni, quási patriciis púeris aut mo-
nédulae

Aút anates aut cóturnices dántur quicum lúsitent:

Ítidem mi adueniénti haec upupa quí me delectém
datast.

Sét erus eccum ante óstium, et erus álter eccum ex
Álide 1005

PLAVTVS I.

Rédiit. HE. Salueto, éxoptate gnáte mi. TY. Hem:
quid, gnáte mi?

Áttat, scio quor té patrem esse adásmules et me
fílium:

Quía mi item ut paréntes lucis dás tuendi cópiam.

PH. Sálué, Tyndare. TY. Ét tu, quoius cáusa hanc
aerumnam éxigo.

PH. Át nunc liber in díuitias fáxo uenies: nám
tibi 1010

Páter hic est: hic séruost qui te huic hinc quadri-
mum súrpuít,

Véndidit patrí meo te séx minis. is té mihi

Páruolum pecúliarem páruolo pueró dedit.

Íllíc indicium fécit: nám hunc ex Álide huc redúcimus

Quín huius fílium íntus eccum, frátrem germanúm
tuum. 1015

TY. Quid tu ais? addúxtine illum cáptiuom huius
fílium?

PH. Quín, inquam, íntus híc est. TY. Fecisti édepol
et recte ét bene.

PH. Núnc tibi pater hic ést: hic fur est túus, qui
paruom hinc te ápstulit.

TY. Át ego hunc grandis grándem natu ob fúrtum ad
carnuficém dabo.

PH. Méritus est. TY. Ergo édepol [merito] méritam
mercedém dabo. 1020

Sét dic, oro [té], pater meus tún' es? HE. Ego sum,
gnáte mi.

TY. Núnc demum in memóriam redeo, quóm mecum
recógito

[Nunc edepol demum in memoriam regredior au-
disse me]

Quási per nebulas Hégionem mēum patrem uocárier.

HE. Égo sum. PH. Conpedibús [te] quaeso ut tibi sit
leuior fílius 1025

Átque hic grauior séruos. HE. Certumst princípium
id praeuórtier.

Ėamus intro, ut árcessatur fáber, ut istas cónpedis

Tibi adimam, huic dem. ST. Quoi peculi nřhil est,
recte féceris.

CATERVA.

Spéctatores, ád pudicos móres facta haec fábulast.

Néque in hac subigitátiones sũnt neque ulla
amátio 1030

Néc pueri suppositio aut argénti circumductio,

Néque ubi amans aduléscens scortum liberet clam
aũum patrem.

Hũius modi paucás poetae réperiunt comoédias,

Ųbi boni mellóres flant. nũnc uos, si uobís placet

Ét si placuimús neque odio fúimus, signum hoc
míttite: 1035

Quí pudicitiae ésse uoltis praémium, plausũm date.

METRA HVIVS FABVLAE HAEC SVNT

- v. 1 ad 194 iambici senarii
- 195 et 196 iambici octonarii
- 197 iambicus dimeter acatalectus
- 198 et 199 iambici octonarii
- 200 et 202 iambici senarii
- 201 et 203 iambici octonarii
- 204 et 205 cretici tetrametri acatalecti
- 206 iambicus octonarius
- 207 creticus tetrameter acatalectus

- V. 208 et 209 trochaici octonarii
 - 210 et 211 cretici tetrametri acatalecti
 - 212 creticus dimeter acatalectus
 - 213 ad 224 cretici tetrametri acatalecti
 - 225 iambicus dimeter acatalectus
 - 226 ad 230 bacchiaci tetrametri acatalecti
 - 231 iambicus septenarius
 - 232 creticus tetrameter acatalectus
 - 233 creticus dimeter acatalectus
 - 234 ad 239 cretici tetrametri acatalecti
 - 240 et 241 trochaici octonarii
 - 242 ad 360 trochaici septenarii
 - 361 ad 384 iambici senarii
 - 385 ad 497 trochaici septenarii
 - 498 bacchiacus dimeter acatalectus
 - 499 ad 502 bacchiaci tetrametri acatalecti
 - 503 bacchiacus dimeter acatalectus
 - 504 bacchiacus tetrameter acatalectus
 - 505 iambicus senarius
 - 506 et 507 iambici dimetri acatalecti
 - 508 iambicus dimeter catalecticus
 - 509 bacchiacus dimeter acatalectus
 - 510 ad 515 iambici septenarii
 - 516 ad 524 iambici octonarii
 - 525 iambicus senarius
 - 526 ad 532 trochaici septenarii
 - 533 ad 540 iambici octonarii
 - 541 ad 658 trochaici septenarii
 - 659 ad 767 iambici senarii
 - 768 et 769 trochaici septenarii
 - 770 ad 780 iambici octonarii
 - 781 ad 783 bacchiaci tetrametri acatalecti
 - 784 iambicus dimeter catalecticus
 - 785 ad 790 bacchiaci tetrametri acatalecti
 - 791 ad 908 trochaici septenarii
 - 909 ad 921 iambici octonarii
 - 922 ad 927 bacchiaci tetrametri acatalecti
 - 928 et 929 trochaici octonarii
 - 930 ad 1036 trochaici septenarii.

T. MACCI PLAVTI
MILES GLORIOSVS.

GRAECA ALAZON.

ARGVMENTVM I.

Meretrícem Athenis Éphesum miles áuehit.
 Id dúm ero amanti séruos nuntiáre uolt
 Legáto peregre, cáptust ipsus ín mari
 Et éidem illi míliti donó datust.
 Suum arcéssit [seruos dómínun] Athenis ét forat   5
 Geminís communem [scíte] parietem aédibus,
 Licéret ut clam cónuenire amántibus.
 Obérrans custos hós uidet de tégulis,
 Ridículis autem, quási sit alia, lúditur.
 Itémque inpellit mílitem Palaéstrio   10
 Omíssam faciat cóncubinam, quádo ei
 Senís uicini cúpiat uxor núbere.
 Vltro ábeat orat, dónat multa. ipse ín domo
 Senís prehensus poénas pro moechó luit.

ARGVMENTVM II.

Meretrícem ingenuam déperibat mútuo
 Athéniensis iúuenis. Naupactum is domo
 Legátus abiit: mīles in eandem incidit,
 Depórtat Ephesum inuítam. seruos Áttici
 Vt nuntiaret dómīno factum náuigat: 5
 Capitúr, donatur illi captus míliti.
 Ad erum út ueniret Éphesum scribit. áduolat
 Aduléscens atque in próxumo deuórtitur
 Aput hópitem patérnum. médium párietem
 Perfódit seruos, cónmeatus clánculum   10

Qua fóret amantum: géminam fingit múlteris
 Sorórem adesse. móx ei dominus aédium
 Suám cluentam ad sóllicitandum mílitem
 Subórnat. capítur ille: sperat núptias,
 Dimíttit concubínam et moechus uápulat.

15

P E R S O N A E.

PYRGOPOLINICES MILES
 ARTOTROGVS PARASITVS
 PALAESTRIO SERVOS
 PERIPLECOMENVS SENEX
 SCELEDRVS SERVOS
 PHILOCOMASIVM MVLIER
 PLEVSICLES ADVLESCENS
 LVCRIO PVER
 MILPHIDIPPA ANCILLA
 ACROTELEVTVM MERETRIX
 SERVI
 PVER
 CARIO COCVS
 LOBARI
 CANTOR.

ACTVS I.

PYRGOPOLINICES (CVM SATELLITIBVS). ARTOTROGVS.

PY. Curáte ut splendor mēo sit clupear clárior,
 Quam sólis radii esse ólim quom sudúmst solent:
 Vt, ubi úsus ueniat, cónta consertá manu
 Praestríngat oculorum áciem [acri] in acie hóstibus.
 Nam ego hánc machaeram mñi consolarí uolo, 5
 Ne lámentetur néue ánimu despondeat,
 Quia sé iam pridem fériatam gēstitem,
 Quae misere gēstít strágem facere ex hóstibus.
 Set ubi Ártotrogust? AR. Híc est, stat proptér
 úrum

Fortem átque fortunátum et forma régia. 10

Tam béllatorem Márs se háut ausit dicere
 Neque aéquiperare súas uirtutis ád tuas.

PY. Quemne égo seruaui in cámpis Gorgonidóniis,
 Vbi Búmbomachides Clátomestorídysarchides
 Erat ímperator súmmus, Neptuní nepós? 15

AR. Memíní: nempe illum dícis cum armis aúreis,
 Quoius tú legiones difflauidisti spórita
 Quasi uéntus folia aut pániculu tectórium.

PY. Istúc quidem edepol nñhil est. AR. Nihil her-
 cle hóc quidemst,

Praeut ália dicam, tú quae numquam féceris. 20
 Perlúriorem hoc hóminem siquis uiderit
 Aut glóriarum pléniozem, [hercle ís quidem]

Me tibi habeto, ego me [ei] mancúpio dabó: nisi
Vnum épityrum estur [insanum] insané bene.

PY. Vbitá's? AR. Eecum. edopol uel elephanto
in India 25

Quo pecto pugno praefregisti bráchium.

PY. Quid, bráchium? AR. Ilut 'féminur' uolui
dicere.

PY. At indiligenter íceram. AR. Pol sí quidem

Contus es, per corium, per uiscera

Perque os elephanti transtineret bráchium. 30

PY. Nolo istaec hic nunc. AR. Ne hécle operae
pretiúm quidemst

Mihi té narrare, tñas qui uirtutis sciam.

Ventér creat omnis hás aerumnas: aútribus

Perhaúriendumst, né [mihi] dentes déntiant,

Et ádsentandumst quídquid hic mentóitur. 35

PY. Quid illúc quod dico? AR. Hem, scío iam
quíd uis dicere:

Factum héclest: memini fieri. PY. Quid id est?

AR. Quidquid est.

PY. Habén tabellas? AR. Vís rogare? habeo, ét
stilum.

PY. Facéte aduortis túum animum ad animúm
meum.

AR. Nouísse mores túos me meditaté decet 40

Curáque adhibere ut praéolat mihi quod tú
uelis.

PY. Ecquíd meministi? AR. Mémini: centum in
Cilicia

Et quínquaginta, céntum in Cryphioláthronia,

Triginta Sardi, séxaginta Mácedones

Sunt homínes, quos tu occidisti [una] unó die. 45

PY. Quanta istaec hominum sùmma? AR. Septem
mília.

PY. Tantum ésse oportet: récte rationém tenes.

AR. At nùllos habeo scriptos: sic meminí tamen.

PY. Edepól memoria's óptima. AR. Offaé monent.

PY. Dum tále facies quále adhuc, adsíduo edes: 50
Commúnicabo sémper te mensá mea.

AR. Quid in Cappadocia, úbi tu quingentós semul,
Ní hebés machaerá fóret, uno ictu occíderas?

PY. Satietas belli quía erat, síui úsuerent.

AR. Quid tibi ego dicam, quód omnes mortáles
sciunt, 55

Pyrgópolinice te únum in terra úsuere

Virtúte et forma et fáctis inuictíssimum?

Te omnes amant mulíeres, neque [id] iniúria,

Qui síis tam pulcer. uél Hlae quae heri pállio

Me réprehenderunt . . PY. Quid eae dixerúnt
tibi? 60

AR. Rogitábant: 'hicine Achíllés est?' inquit mihi.

'Immo éius frater' inquam 'est'. ibi illarum áltera

'Ergó mecastor púlcer est' inquit mihi

'Et líberalis: uíde caesaries quám decet:

Ne illaé sunt fortunátae quae cum istó cubant.' 65

PY. Itane áibant tandem? AR. Quae me ambae op-
secráuerint

Vt te hódie quasi pompam illa praeterdúcerem.

PY. Nimiást miseria nímis pulcrum esse hominém.

AR. [Mihi]

Moléstiae sunt: órant, ambiunt, ópsecrant

Vidére ut liceat: ad sese arcessí iubent: 70

Vt tño non liceat óperam dare négótio.

PY. Vidétur tempus ésse ut eamus ad forum:

Vt in tabellis quos consignavi [interim]

Latrones, his dīnumerem stipendium.

Nam rex Seleucus me opere oravit máximo 75

Vt sibi latrones cogerem et conscriberem.

[Ei] rei hunc diem mihi operam decretūmst dare.

AR. Age eamus ergo. PY. Sequimini, satellites.

A C T V S II.

PALAESTRIO.

Mihi ad énarrandum hoc árgumentumst cómitas,
 Si ad áuscultandum uóstra erit benígnitas. 80
 Qui autem áuscultare nólet, exurgát foras,
 Vt sít ubi sedeat ille qui auscultáre uolt.
 Nunc qua ádsedistis caúsa in festiuó loco,
 Comoédiai quám modo acturí sumus
 Et árgumentum et nómen uobis éloquar. 85
 Alázon Graece huic nómen est comoédiae:
 Id nós Latine glóriosum dícimus.
 Hoc óppidum Ephesust: índé miles méus erus,
 Qui hinc ád forum abiit, glóriosus, ínpudens,
 Stercóreus, plenus périuri atque adúlteri, 90
 Ait sése ultro omnis múlieres sectárier.
 Is déridiculost, quáqua incedit, ómnibus:
 Itaque híc meretricis, lábiis dum ductánt eum,
 Maiórem partem uídeas ualgis saúilis.
 Id uólo uos scire, quó modo ad hunc deuénérím 95
 In séruitutem ab èo quói seruiuí prius:
 Nam ego haú diu apud hunc séruitutem séruio.
 Date óperam: nam nunc árgumentum exórdiar.
 Erat érus Athenis míhi adulescens óptumus.
 Is amábat meretricem [áltam] Athenis Átticis 100
 Et illa íllum contra: quíst amor cultu óptumus.

Is púplice legátus Naupactúm fuit
 Magnái rei púplicai grátia.
 Intéribi hic miles fórte Athenas áduenit.
 Insaúat sese ad íllam amicam erí [mei]: 105
 Occépit eius mátri suppálarier
 Vino, órnementis ópiparisque opsóniis:
 Itaque íntumum ibi se mîles aput lenám facit.
 Vbi prímum euenit mîliti huic occásio,
 Sublínit os illi lenae, matri mûlieris, 110
 Quam erus méus amabat. nám is illius fíliam
 Conícit in náuem mîles clam matrém suam
 Eamque húc inuitam mûlierem in Ephesum áduehit.
 Vt amicam erilem Athénis auectám scio,
 Ego [tántum] quantum [pótis sum] mihi nauém
 paro: 115
 Inscéndo, ut eam rem Naúpactum ad erum núnctiem.
 Vbi súmus prouecti in áltum, sicut uóluerunt
 Capiúnt praedones nánem illam ubi uectús fui.
 Prius péríj quam ad erum uéni quo ire occéperam.
 Ille [qu] me cepit dát me huic dono mîliti. 120
 Hic póstquam in aedis méd ad se adduxít domum,
 Video íllam amicam erilem, Athenis quae fuit.
 Vbi cónta aspexit me, óculis mihi signúm dedit,
 Ne se áppellarem. dèinde, postquam occásiost,
 Conquéritur mecum mûlier fortunás suas. 125
 Ait sése Athenas fúgere cupere ex hác domũ:
 Sese íllum amare, méum erum, Athenis quí fuit,
 Neque péíus quemquam odísse quam istum mîlitem.
 Ego quóniam inspexi mûlieris senténtiam,
 Cepí tabellas, cónsignaui clánculum, 130
 Dedi mércatori quóídam, qui ad illum déferat,
 [Mecum erum, qui Athenis fuerat, qui hanc amauerat]

Vt is húc ueniret. is non spreuit núnctium:
 Nam et uénit et hic in próxumo deuórtitur
 Apút paternum suum hóspitem, lepidúm senem. 135
 Atque [is] illi amanti suo hóspiti morém gerit
 Nosque ópera consilióque adhortatúr, iuuat.
 Itaque égo paraui hic íntus magnas máchinas,
 Qui amántis una inté se facerem cónuenas:
 Nam unúm conclaue cóncubinae quód dedit 140
 Milés, quo nemo nísi eapse inferrét pedem,
 In eo conclaui ego pérfodiui párietem,
 Qua cónmeatus clam ésset hinc huc múlieri.
 Et sene sciente hoc féci: is consiliúm dedit.
 Nam méus conseruos ést homo hau magní preti, 145
 Quem cóncubinae mles custodem áddidit.
 Ei nós facetis fábricis et doctís dolis
 Glaucúmam ob oculos óbiciemus éumque ita
 Faciémus ut quod uíderit ne uíderit.
 Et móx ne erretis, haéc duarum hodie [in] uicem 150
 Et híc et illic múlter feret imáginem
 Atque éadem erit, uerum ália esse adsimulábitur.
 Ita súblinetur ós custodi múlteris.
 Set fóris concrepuit hinc a uicinó sene.
 Ipse éxit: híc illest lépidus quem dixí senex. 155

PERIPLECOMENVS. PALAESTRIO.

PE. Ní hércle defregéritis talos pósthac, quemque in
 tégulis
 Videritis allénium, ego uostra fáciam latera lórea.
 Míhi quídem iam arbitrí uicini súnt, meae quíd fiat
 domi:

Íta per inpluuium íntro spectant. núnc adeo edico ómnibus:

Quémque a milite hóc uideritis hóminem in nostris tégulis, 160

Éxtra unum Palaéstríonem, huc déturbatote ín uiam.

Quód ille gallinam aut columbam sé sectari aut símiam
Dícat: díspcrístis, ní usque ad mórtcm male mulcás-
sítis.

Átque adeo, ut ne légi fraudem fáciant aleárlae,
Ádcuratote út sine talis dómi ágítent conúsuium. 165

PA. Nécio quíd malefáctum [a] nostra huic fámiliast,
quantum aúdió:

Íta hic senex talós elídi fússit conseruís meis.

Sét me exceptit: níhili facio quíd illis faciat céteris.

Ádgređiar hominem. PE. Ítne aduorsum hic qui áduen-
nit [rectá uia]?

PA. Quíd agis, Periplecómene? PE. Hau multos hó-
mines, si optandúm foret, 170

Núnc uidere et cónuenire quám te mauellém. PA.
Quíd est?

Quíd tumultuás cum nostra fámilia? PE. Occisí sumus.

PA. Quíd negotist? PE. Rés palamst. PA. Quae rés pa-
lamst? PE. De tégulis

Módo nescio quis ínspectauit uóstrum familiárium

Pér nostrum inpluuium íntus aput nos Phlócomasium
atque hóspitem 175

Aúsculantis. PA. Quís homo id uidit? PE. Túus conser-
uos. PA. Quís is homost?

PE. Nécio: ita abrípuít repente sése subito. PA.
Súspicor

Mé perisse. PE. Vbi abít, conclamo: 'heus, quíd agis
tu' inquam 'in tégulis?'

Ille mihi abiens ita respondit, sé sectari símiám.

PA. Vae mihi misero quod pereundumst propter nihili
béstiam. 180

Sét Philocomasium hícine etiam núnc est? PE. Quom
exibam, híc erat.

PA. Síst, iube huc transíre quantum póssit, se ut ui-
deánt domi

Fámiliares: nísi quidem illa nós uolt, qui seruus sumus,
Propter amorem suum ómnis crucibus cóntubernalis
dari.

PE. Díxi ego istuc: nísi quid aliud ús. PA. Volo. hoc
ei dícto: 185

[Ne hércle usquam] artem et dísciplinam apstíneat colere.
PE. Quem ad modum?

PA. Vt eum qui se hic uidit uerbis uincat ne is se
uiderit.

Qui arguat se, eum cótra uincat iúre iurandó suo.

Sí quidem centiéns hic uisa sít, tamen infitiás eat.

Nám mulier hollóri numquam súpplicat, si quást
mala: 190

Dómi habet hortum et cóndimenta ad ómnis + molis má-
leficas,

[Dómi] habet os, linguám, perfidiam, málitiam atque au-
dáciam,

[Confidentiam, confirmatatem, fraudulentiam]

Dómi dolos, domi délenifica fácta, domi fallácias.

PE. Égo istaec, si erit hic, núntiabo. sét quid est, Pa-
laéstrio, 195

Quód uoluntas túte tecum in córde? PA. Paulispér tace,
Dúm ego mihi consília in animum cónuoco et dum cón-
sulo

Quíd agam, quem dolúm doloso cótra conseruó parem,

Qui illam hic uidit ausculantem: id uisum ne uisum siet.

PE. Quaere: ego hinc apscéssero aps te huc interim.

illuc sis uide, 200

Quem ad modum astitit seueró frónte curans, cógitans.

Péctus digitis púltat: cor credo éuotaturúst foras.

Écce auortit: rúsus laeuo in fémine habet laeuám
manum.

Déxtera digitís rationem cónputat: ferít femur.

Déxtera micát uehementer: quód agat aegre súp-
petit. 205

Cóncrepuit digitís: laborat, crébro conmutát status.

Éccére autem cápíte nutat: nóñ placet quod répperit.

Quídduid est, incóctum non exprómet, bene coctúm
dabit.

Écce autem aedificát: columnam ménto suffigít suo.

Ápage, non placét profecto míhi illaec aedificátio: 210

Nam ós columnatám poetae esse índaudiui bárbaro,

Quoí bini custódes semper tótiis hórís óccubant.

Eúge, euscheme hercle ástitit et dúlice et comoédice.

Númquam hodie quiéscet prius quam id quód petit per-
fécerit.

Hábet, opínor. áge siquid agis: uígila, ne somnó
stude: 215

Nísi quidem híc agítáre mauis uáriuS uírgis uígílias.

Tíbi ego dico: an, heúreta, me hauscis te ádloqui? Pa-
laéstrio,

Vígila inquam, expérgíscere inquam: lúcet hoc inquam.

PA. Aúdio.

PE. Víden hostis tíbi adése tuoque térgo opsidium?
cónsule,

Árripe opem auxiliúmque ad hanc rem: própere hoc
non placidé decet. 220

Ánteueni aliqua [atque] álique actutum circumduce exércitum.

Cóge in opsidíum perduellis, nóstris praesidiúm para.

Ínterclade cónmeatum ínimícis, tibi muní uíam,

Quá cibatus cónmeatusque ád te et legionés tuas

Túto possit péruenire. hanc rém age: res subitá-
riast. 22†

Réperi, conminíscere, cedodum cálidum consiliúm cito.

Quae híc sunt uísa ut uísa ne sint, fácta infecta utí sient.

Mágnam illic, homo, rem íncipíssis, mágna moenis
moénia.

Túte hoc si unus récipere ad te dícis, confidéntiast

Nós ínimicos prófligare pósse. PA. Dico et récipio. 230

PE. Ét ego te impetráre dico id quód petis. PA. At te
Iúppiter

Béne amet. PE. At tu ínpérti, amice, mé quod commen-
tú's. PA. Tace,

Dum ín regionem astútíarum mearum te induco: út scias

Iúxta mecum méa consilia. PE. Sálua sumes índidem.

PA. Érus meus elephánti corio circumtentust, nón
suo, 235

Néque habet plus sapiéntiae quam lápis. PE. Istuc ego-
mét scio.

PA. Núnc sic rationem íncipíssam, hánc instituat
astútiam:

Ád Philocomasium húc sororem géminam germanam
áalteram

Dícam Athenis áduenisse cúm amatore aliquó suo,

Tám similem quam lácte lactist: áput te eos hic de-
uórtier 240

Dícam hospitio. PE. Euge, eúge, lepide: láudo con-
mentúm tuum.

PA. Vt, si illanc concríminatus sít aduorsum mílitem
Méus conseruos, [se] eam uidisse hic cum álieno auscu-
láríer,

Árguam [hanc] uidísse aput te cónta conseruóm meum
Cúm suo amatore ámplexantem atque aúsculantem. PE.

Immo óptume. 245

Ídem ego dicam, si [éx] me exquiret mīles. PA. Set si-
mīllumas

Dícito esse: et Phlócomasio id praécipiundumst út
sciat:

Né titubet, si exquíret ex ea mīles. PE. Nimis doctúm
dolum.

Sét si ambas uidére in uno mīles concilió uolet,
Quíd agimus? PA. Facilést. trecentae póssunt causae
cónligi: 250

‘Nón domist: abiit ámbulatum: dórmit: ornatúr: lauat:
Prándet: potat: óccupatast: óperae non est: nón
potest’.

Quántum u’s prolátionumst: dúm modo hunc primá uia
Índucamus, uéra ut esse crédat quae mentibimur.

PE. Plácet ut dicis. PA. Íntro abi ergo et si ístist mu-
lier, eam iube 255

Cíto domum transíre atque haec ei [díce,] monstra,
praécipe,

Vt teneat consília nostra, quem ád modum exorsí sumus,
Dé gemína soróre. PE. Docte tibi illam perdoctám
dabo.

Númquid aliut? PA. Íntro ut abeas. PE. Ábeo. PA. Et
quidem ego ibó domum

Átque homini inuestígando operam huic díssimulabo [mé
dare], 260

Quí fuerit conséruos, qui hodie sít sectatus símiam.

Nam ille non potuit quā sermone suo aliquem familiārium

Pārticipauerit de amica erī, uidisse sēse eam

Hīc in proxumo aūsculantem cum ālieno adulescētulo.

Nōui morem egomēt: 'tacere néqueo solus quōd scio'. 265

Si īuenio qui uidit, ad eum uīneam pluteósque agam.

Rēs paratast: uī pugnandoque hōminem caperest cēta res.

Si ita non reperio, ibo odorans quāsi canis uenāticus

Vsque donec pēsecutus uōlpem ero uestigiis.

Sēt fores crepuērunt nostrae: ego uōci moderabór meae: 270

Nam illic est Philocomāsio custos, mēus conseruos, qui it foras.

SCELEDREVS. PALAESTRIO.

SC. Nisi quidem ego hodie āmbulaui dōrmiciens in tēgulis,

Cēto edepol scio mé uidisse hic prōxume uicīniae

Philocomasium erīsem amicam sibi malam rem quāerere.

PA. Hic illam uidit aūsculantem, quāntum hunc audiui loqui. 275

SC. Quis hic est? PA. Tuus consérnuost. quid agis, Scēledre? SC. Te, Palaéstrio,

Vólup est conuenísse. PA. Quid iam? aut quid [hoc] negotist? fác sciam.

SC. Mé tuo . . PA. Quid metuis? SC. Ne hercle hodie, quāntumst familiārium,

Máximum in malúm cruciatum híc insuliamus. **PA.** Tú sali
Sólus: nam ego istam insulturam et désulturam níl
moror. 280

SC. Néscis tu fortásse, aput nos fácinus quod natúmst
nouom.

PA. Quód id est facinus? **SC.** Impudicum. **PA.** Túte
sci solí tibi:

Mihi ne dixis: scíre nolo. **SC.** Nón enim faciam quín
scias.

Símiam hodie súm sectatus nóstram in horum tégulis.

PA. Édepol, Sceledre, homó sectatu's nřhili nequam
béstiam. 285

SC. Dí te perdant. **PA.** Té istuc aequomst, quóniam
occepisti éloquí.

SC. Fóрте fortuná per inpluuium húc despexi in pró-
xumum:

Átque ego illi aspicio aúsculantem Phřlocomasium cum
áltero

Néscio quo adulescénte. **PA.** Quod ego, Scéledre, sce-
lus ex te aúdio?

SC. [Hércle] uidi. **PA.** Tútine? **SC.** Egomet, dñobus
his oculís meis. 290

PA. Ábi, non uerisímile dicis néque uidistí. **SC.** Núm
tibi

Líppus uideor? **PA.** Médicum istuc tibi méliust per-
contárier.

Vérum enim tu istam, sí te dí ament, témere hau tollas
fábulam.

Túis nunc cruribús capitique fraudem capitalem hñc
creas:

Nám tibi iam ut pereás paratumst dúpliciter, nisi súp-
prímis 295

Tuum stultiloquium. SC. Qui uero dupliciter? PA. Dicam tibi.

Primumdum, si falso insimulas Philocomasium, hoc perieris:

Iterum, si id est uerum, tu ei custos additus perieris.

SC. Quid fuit me nescio: hoc me uidisse ego certo scio.

PA. Pergin, infelix? SC. Quid tibi uis dicam, nisi quod uiderim? 300

Quin etiam nunc intus hic in proximost. PA. Eho, non domist?

SC. Vise, abi intro tute: nam ego iam mihi nil credi postulo.

PA. Certumst facere. SC. Hic te opperiar: eadem illi insidias dabo,

Quam mox horsum ad stabulum iuuenix recipiat se [a] pabulo. 304

Quid ego nunc faciam? custodem me illi miles addidit: Nunc si indicium facio, interii: si taceo, [interii] tamen. Si hoc palam fuerit. quid peiust muliere aut audacius?

Dum ego in tegulis sum, illa [ex suo] se hospitio eduxit foras.

Edepol facinus fecit audax. hoc nunc si miles sciat, Crede hercle hasce aedis sustollat totas atque hunc in crucem. 310

Heracle, quidquid est, missitabo potius quam inteream male.

Non ego possum quae ipsa sese uenditat tutarier.

PA. Sceledre, Sceledre, quis homo in terris alter [test] audacior?

Quis magis dis inimicis natust quam tu atque iratis? SC. Quid est?

PA. Iúben tibi oculos écfodiri, quíbus id quod nus-
quámst uides? 315

SC. Quíd, nusquam? PA. Non égo tuam empsim ultam
uitiosá nuce.

SC. Quíd negotist? PA. Quíd negoti sít rogas? SC.
Quor nón rogem?

PA. Nón tu tibi istam praétruncari línguam largilloquám
iubes?

SC. Quam ób rem iubeam? PA. Phílocomasium éccam
domi, quam in próxumo

Vídisse aibas te aúsculantem atque ámplexantem cum
áltero. 320

SC. Mírumst lolio úscitare té tam uili trítico.

PA. Quíd iam? SC. Quia luscítiosu's. PA. Vérbero
edepol tú quidem

Caécu's, non luscítiosus: nam [éccillam] quidé-
m domi.

SC. Quíd, domi? PA. Domi hércle uero. SC. Abi.
lúdis me, Palaéstrio.

PA. Iám mihi sunt manus ínquinatae. SC. Quídum? PA.
Quia ludó luto. 325

SC. Vaé capítí tuó. PA. [Tuo] istuc, Scéledre, promittó
fore,

Nísi oculos orátionemque ália conmutás tibi.

Sét fores crepuérunt nostrae. SC. At égo illi opser-
uassó foris:

Nám nihil est qua hinc húc transire ea póssit nisi recto
óstio.

PA. Quín domi eccam: néscio quae te, Scéledre, sce-
lera súscitant. 330

SC. Míhi ego uideo, míhi ego sapio, [míhi] ego credo
plúrumum:

Mé homo nemo déturrerit quín ea sit in hisce aédibus.
Híc opsistam, ne imprudenti huc éa se subrepsít mihi.

PA. Méus illic homost: déturbabo iam égo illum de
pugnáculis.

Vín iam faciam utí stultiuidum té[esse] fateare? SC. Áge
face. 335

PA. Néque te quicquam sápere corde néque oculis utí?
SC. Volo.

PA. Némpe tu istic ais ésse erilem cóncubinam? SC.
Atque árguo

Éam me uidisse aúsculantem híc íntus cum alienó uiro.

PA. Scín tu nullum cónmeatum [huc] hínc esse a nobís?
SC. Scio.

PA. Néque solariúm neque hortum nísi per inpluiúm?
SC. Scio. 340

PA. Quíd? nunc sí ea domíst: sí eam facio ut éxire hinc
uideás domo,

Dígnus es uerbéribus multis? SC. Dígnus. PA. Serua
istás foris,

Né tibi clam se sápterducat ístinc atque huc tránseat.

SC. Cónsiliumst ita fácere. PA. Pede ego iám illam huc
tibi sistam ín uiam.

SC. Ágedum ergo face. uólo scire, utrum egone íd quod
uidi uíderim 345

Án illic faciat quód facturum dícit, ut ea sit domi.

Nam égo quídem meos óculos habeo néc rogo utendós
foris.

Sét hic illi suppárasitatur sémper: hic eae próxumust:

Prímus ad cibúm uocatur, prímo [ei] pulmentúm datur.

Nám illic noster ést fortasse círciter triénnum: 350

Néc quoiquam [alii] quam illi in nostra méliust famulo
fámilia.

Sét ego hoc quod ago, id me ágere oportet: hóc opser-
uare óstium.

Si híc opsistam, hac quidem pol certo uérba mihi num-
quám dabunt.

PALAESTRIO. PHILOCOMASIVM. SCELEDREVS.

PA. Praecépta facito ut mémineris. PH. Totléns
monere mírumst.

PA. At métuo ut satis sis súbdola. PH. Cedo uél de-
cem, édocebo 355

Minumé malas ut sint malae: mihi sólaest quod su-
pérfit.

Age núnc iam insiste ín dolos: ego [húc] procul re-
cédam.

PA. Quid ais tu, Sceledre? SC. Hanc rém gero: ha-
beo aúris, loquere quíduis.

PA. Credo égo istoc exempló tibi esse péreundum
extra pórtam,

Dispéssis manibus pátibulum quém habébis. SC. Nam
quamóbrem? 360

PA. Respícedum ad laeuam: illaéc quis est muliér?
SC. Pro di inmortáles,

Eri cóncubinast haéc quidem. PA. Mihi quóque pol
ita uidétur.

Age núnc iam, quandó lubet. SC. Quid agám? PA.
Peri praeprópere.

PH. Vbi istést bonus seruos, quí probri me.máximi
innocéntem

Falso insimulauit? PA. Én tibi, híc mi id díxit, [uti-
quest]. PH. Díxtin 365

Tu té uidisse in próxumo hic, sceléste, me ausculántem?

PA. Atque cum álieno adulescéntulo dixít. SC. Dixi hercle uéro.

PH. Tun uidisti? SC. Atque his quídem oculis. PH. Oculis carebis crédo,

Qui plús uident quam quód uident. SC. Numquam hércle deterrébor

Quín uiderim id quod uiderim. PH. [Set súmne] ego mora múltum, 370

Quae cum hóc insano fábuler, quem pól ego capitis pérdam?

SC. Nolí minitari: scío crucem futúram mihi sepúlcrum:

Ibi mēi sunt maiorés siti, patér, auos, proauos, ábauos. Non póssunt tuis mináciis hisce óculi mi ecfo-díri.

Set paúcis uerbis té uolo: „Palaéstrio, opsecró te, 375

Vnde éxit haec? PA. Vnde nísi domo? SC. Domó?

PA. Me uiden? SC. Te uideo:

Nisi mírumst facinus quó modo haec hinc húc trans-ire pótuit.

Nam cértó neque soláriumst aput nós neque hortus úllus

Neque fénstra nisi clatráta. nam certe égo te hic in-tus uidi.

PA. Pergín, sceleste, inténdere hanc argúere? PH.

Ecastor érgo 380

Mi hau fálsum euenit sómnum quod nóctu hac som-niáui.

PA. Quid sómniauisti? PH. Éloquar: set amábo ad-uortito ánimum.

Hac nócte in somnis méa soror geminást germana uísa
 Venísse Athenis ín Ephesum cum súo amatore quódam.
 Ei ambo hóspitio huc in próximum deuórti mihi
 sunt uísi. 385

PA. Palaéstrionis sómniū narrátur. perge pórro.

PH. Ego laéta uísa, quía soror uenísset, propter
 eandem

Suspítionem máxumam sum uísa sustinére.

Nam argúere in somnis mé meus mihi fámíllaris uísust,
 Me cum álíeno adulescéntulo, quasi núnc tu, esse
 ausculátam, 390

Quom illa áusculata méa soror gemina éssét suumpte
 amícum.

Ita me ínsimulatam pérperam [probri] ésse somniáui.

PA. Satin éadem in uigílantí expetunt, quae in sómniis
 uísa mémoras?

Eu, hércle praesens sómniūst: abi íntro et con-
 precáre.

Narrándum ego istuc míliti censébo. PH. Facere
 cértumst: 395

Neque mé quidem patiár probri ínpúne [esse] ínsimu-
 látam.

SC. Timeó quid rerum gesserim: ita dórsus totus
 prúrit.

PA. Scin té perisse? SC. Núnc quidem domi cértost:
 certa rés est

Nunc nóstrum opseruare óstium, [ubi] ubíst. PA. At,
 Sceledre, quaéso,

Vt ád id exemplum sómniū consímile somniáuit, 400

Atque út tu suspicátus es [te] eam uídisse ausculántem.

..... qu ..... egomet ..... sam ... quod ui-
 disse po ..

SC. Mene ěam non uidisse árbitras? PA. Ne tu hércle
sero, opínor,

Resipísces. si ad erum uénerit haec rés, peribis
púlcre.

SC. Nunc démum exprior mi ób oculos calígnem
opstitíasse. 405

PA. Dudum édepol planumst hóc quidem: quae hic
úsque fuerit íntus.

SC. Nihil hábeo certi quíd loquar: non uídi eam, etsi
uídi.

PA. Ne tu édepol stultitiá tua nos paéne perdidísti:
Dum té fidelem fácere ero uoluísti, apsumptu's paéne.
Set fõres uicini próximi crepuérunt: conticíscam. 410

PHILOCOMASIVM. PALAESTRIO. SCELEDREVS.

PH. Inde ígnem in aram, ut Éphesiae Diánae laeta
laúdes

Gratisque agam eique ut Árabio fumíficem odore
amoéne:

Quae me ín locis Neptúniis templisque turbuléntis
Seruáuit, saeuís flúctibus ubi sum ádflictata múltum.

SC. Palaéstrio, eho Palaéstrio. PA. Eho Scéledre,
Sceledre, quíd uis? 415

SC. Haec múlter quae hinc exít modo estne erílis
concubína

Philocómastum an non ést ea? PA. Hercle opínor, ea
uidétur.

Set fácinus mirumst, quó modo haec hinc húc transire
pótnit:

Si quídem east. SC. An dubium íd tibist eam ésse
hanc? PA. Ea uidétur.

SC. Adeamus, appellémus. heus, quid istuc est, Philocomasium? 420

Quid tibi istic hisce in aedibus debetur? quid negotist?

Quid nunc taces? tecum loquor. PA. Immo edepol tute tecum:

Nam haec nil respondet. SC. Te adloquor, ultí probrigue plena,

Quae circum uicinos uagas. PH. Quicum tu fabulare?

SC. Quicum nisi tecum? PH. Quis tu homo's? aut mecum quid est negoti? 425

SC. Men rogas, hem, qui sim? PH. Quin ego hoc rogem quod nesciam?

PA. Quis ego sum igitur, si hunc ignoras? PH. Mihi odiosus, quisquis es,

Et tu et hic. SC. Non nos nouisti? PH. Neutrum. SC. Metuo maxime ..

PA. Quid metuis? SC. Enim ne [nos] nosmet perdidimus uspiam:

Nam nec te neque me nouisse ait haec. PA. Perscrutari hoc uolo, 430

Scéledre, nos nostri an alieni sumus: ne clam quipiam

Nos uicinorum imprudentis aliquis inmutauerit.

SC. Certe equidem noster sum. PA. Et pol ego. SC. Quaeris tu, mulier, malum.

Tibi ego dico: heus, Philocomasium. PH. Quae te intemperiae tenent,

Qui me perperam perplexo nomine appellés? SC. Eho, 435

Quis igitur uocare? PH. Glycerae nomen est. SC. Iniuria

Fálsu[m] nomen p[ó]ssidere, Ph[í]locomasium, p[ó]stulas.

[Ábi scelesta: nam ínsignite] méo ero facis iniúriam.

PH. Égone? SC. Tu [ne]. PH. Quae heri Athenis Éphe-
sum adueni u[er]speri

Cúm meo amatore, ádulescente Athénien[s]i? SC. Díc
mihi, 440

Quíd tibi in Epheso hic ést negoti? PH. Géminam ger-
manám meam

Híc sororem esse índaudini: eam u[er]ni quaesitúm. SC.
Mala's.

PH. Ímmo ecastor stúlta multum, quae uobiscum fá-
bule[m].

Ábeo. SC. Abire n[on] sinam te. PH. Mítte. SC. Manu-
festária's:

Nón omitto. PH. At iam crepabunt míhi manus, malaé
tibi, 445

Nisi me omittis. SC. Quíd, malum, astas? quín retines
altrínsecus?

PA. Níl moror negótiosu[m] míhi esse tergum. quí
scio

Án ista non sit Ph[í]locomasium atque ália similis eius
siet?

PH. Míttin me an non míttis? SC. Immo ui á[ut]que inui-
tam ingrátis,

Nisi uoluntate íbis, rapiam té domum. PH. Hosticu[m]
hóc mihi 450

Dómicillu[m]st, Athénis domus est. SC. Át erus [hic]. PH.
Ego istám domu[m]

Néque moror neque u[er]s qui sitis hómines noui né-
que scio.

SC. Lége agito: te n[un]quam mittam, nísi das firmatám
fidem,

Te húc, si omisero, íntro ituram. PH. VÍ me cogis,
quísquis es.

Dó fidem, si omíttis, isto me íntro ituram quó
iubes. 455

SC. Écce omitto. PH. At ego ábeo omissa. SC. Múlie-
bri fecít fide.

PA. Scéledre, [e] manibus ámisisti praédam: tam east
quám potis

Nóstra erilis cóncubina. uín tu facere hoc strénue?

SC. Quid faciam? PA. Ecfer mshi machaeram huc íntus.
SC. Quid faciés ea?

PA. Íntro rumpam récta in aedis: quémque hic íntus
uidero 460

Cúm Philocomasio aúsculantem, eum ego óptruncabo ex-
térnpulo.

SC. Vísanest ea ésse? PA. Immo edepol pláne cast. SC.
Set quó modo

Díssimulabat. PA. Ábi, machaeram huc écfer. SC. Iam
faxo híc erit.

PA. Néque eques neque pedés profectost quísqum
tanta audácia,

Qui aéque faciat cónfidenter quícquam quam [quae] mú-
lieres. 465

Vt utrobique orátionem dócte [atque astute] édídit:

Vt sublinítur ós custodi caúto, conseruó meo.

Nímis beat, quod cónmeatus tránstinet trans párietem.

SC. Heús, Palaestrió, machaera níhil opust. PA. Quid
iam? aut quíd est?

SC. Dómi eccam erilem cóncubinam. PA. Quid, domi?
SC. In lectó cubat. 470

PA. Édepol ne tu tibi malam rem répperisti, ut praé-
dicas.

SC. Quid iam? PA. Qui hanc attingere ausu's mulierem
hinc e proximo.

SC. Magis hercle metuó. set numquam quisquam faciet
quín soror

Ista sit germana huius. PA. Eam pol tu ausculantem hic
uideras:

Et quidem palámst eam esse ut dícis. SC. Quid pro-
piús fuit 475

Quam út perirem, sí locutus ésssem ero? PA. Ergo sí
sapis,

Mússitabis. plús oportet scíre seruom quám loqui.

Égo abeo a te, néquid tecum cónsili commísceam,

Átque ad hunc [ibó] uicinum: túae mihi turbae nón
placent.

Érus si ueniet, sí me quaeret, híc ero: hinc me arcés-
sito. 480

SCELEDRVS. PERIPLECOMENVS.

SC. Satin ábiit ille néc erile [hic] negótium

Plus cúrat quasi non séruitutem séruiat?

Certo illa quidem híc nunc íntus est in aédibus:

Nam egomet cubantem eam módo [nostrae] offendi
domi.

Certum ópseruatiónist nunc operám dare. 485

PE. Non hércle hisce homines mé marem, set fé-
minam

Vicini rentur ésse serui militis:

Ita mé ludificant. méamne híc in uia hóspitam,

Quae heri húc Athenis cum hóspite aduenst meo,

Tractátam et ludificátam, ingenuam et liberam? 490

SC. Perii hércle: hic ad me récta habet rectám
ulam.

Metuo illaec mihi res né malo magnó fuat,
Quantum hunc audiui fácere uerborúm senem.

PE. Accédam ad hominem. tún Sceledre hic, sce-
lerúm caput,

Meam lúdificauisti hóspitam ante aedís modo? 495

SC. Vicíne, ausculta quaéso. PE. Ego auscultém
tibi?

SC. Volo me éxpurgare. PE. Túne te expurgés
mihi,

Qui fácinus tantum támque indignum féceris?

An quí latrocinámini, arbitrámini

Quidúis licere fácere uobis, uérbero? 500

SC. Licétne? PE. At ita me dí deaeque omnés
ament,

Nisi míhi supplicium uirgeum de té datur

Longúm diutinúmque a mane ad uésperum:

Quod méas confregisti ímbrices et tégulas,

Ibi dúm condignam té sectarís símiam: 505

Quodque inde inspectauísti meum apud me hó-
spitem,

Ampléxam amícam quom aúsculabatúr suam:

[Quin] cóncubinam erílem insimulare aúsus es

Probrí pudicam méque summi flágití:

Tum quód tractauísti hóspitam ante aedís meas: 510

Nisi míhi supplicium stímuleum de [té] datur,

Dedécoris pleniórem erum faciám tuum,

Quam mágno uento plénumst undarúm mare.

SC. Ita súm coactus, Périplecomene, ut nésciam,

Vtrúm me expostuláre tecum aequómst prius, 515

An, si istaec non est haéc neque haec uisást mihi,

Med expurgare tibi uidetur æquius:

Sicút etiam nunc nescio quid uiderim:

Ita istast huius similis nostrast tua,

Siquidem non eademst. PE. Vise ad me intro: iam
scies. 520

SC. Licétne? PE. Quin te iúbeo: i, placide
nóscita.

SC. Ita fácere certumst. PE. Heús, Philocoma-
siúm, cito

Transcúrre curriculo ad nos: ita negótiumst.

Post, quándo exierit Scéledrus a nobis, cito

Transcúrrito ad uos rúsum curriculó domum. 525

Nunc pól ego metuo néquid infuscáuerit.

Si hic nón uidebít mülíerem * * *

* * * * * aperitúr foris.

SC. Pro di ínmortales, símiliorem mülíerem

Magisque èandem, [tam] quac nón sit eadem, nón
reor 530

Deos fácere posse. PE. Quid nunc? SC. Conme-
ruí malum.

PE. Quid igitur? eanest? SC. Étsi east, non
ést ea.

PE. Vidístine istam? SC. Vídi et illam et hóspitem
Conpléxum atque ausculántem. PE. Eanest? SC.
Nescio.

PE. Vin scíre plane? SC. Cúpio. PE. Abi intro
ad uós domum 535

Contínuo: uide sitne istaec uostrast intús. SC. Licet:
Pulcre admonuisti. iam ego ad te exhibó foras.

PE. Numquam édepol hominem quémquam ludi-
ficárier

Magis facete uídi et magis mirís modis.

Set ecce egreditur. SC. Péríplecomene, te óp-
secro 540

Per deos atque homines pérque stultitiám meam
Perqué tua genua . . PE. Quid [iam]? SC. Meae [ut]
inscítiae

Et méae stultitiae ignóscas. nunc demúm scio
Me fuisse excordem, caécum, incogitáblem:
Nam Phslocomasium eccam íntus. PE. Quid nunc,
fúrcifer? 545

Vidístine ambas? SC. Vidi. PE. Erum exhibeás
uolo.

SC. Meruisse me equidem máximum fateór malum
Et túae fecisse me hóspitae aio iniúriam.

Set méam esse erilem cóncubínám cénsui,
Quoi mé custodem erus áddidit milés meus. 550

Nam ex úno puteo simillior numquám potis
Aqua aquái sumi, quam haéc est atque ista hóspita.
Et mé despexe ad té per inpluviúm tuum

Fatebor. PE. Quidní fateare ego quod uiderim?
SC. Et ibi aúsculantem [me áput te hanc uidisse
hóspitam]. 555

PE. Vidísti? SC. Vidi: quór negem quod uiderim?
Set Phslocomasium mé uidisse cénsui.

PE. Ratúsne esse hominem me ómnium minumí
preti,

Si ego mé sciente páterer uicinó meo
Eam fieri áput me tam insignite iniúriam? 560

SC. Nunc dénum a me insipiénter factum esse ár-
bitror,

Quom rém cognosco. at nón malitiosé tamen
Feci. PE. Immo indigne: nám hominem seruóm
suos

Domitós habere opórtet oculos ét manus
 Orátionemque. SC. Égo nunc si post hunc diem 565
 Muttuero, etiam quód egomet certó sciam,
 Dato éxcruciandum me: égomet me dedám tibi.
 Nunc hóc mi ignosce quaéso. PE. Vincam animúm
 meum,

Ne málitiose fáctum id aps te esse árbitrer.
 Ignóscam tibi istuc. SC. Át tibi di faciánt bene. 576
 PE. Ne tu hércle, si te dí ament, linguam cónprimes
 Posthác: etiam illut quód scies nesciueris
 Nec uideris quod uideris. SC. Bene mé mones:
 Ita fácere certumst. sátin exorató's? PE. Abi.
 SC. Numquíd nunc aliut mé uis? PE. Ne me
 nóueris. 575

SC. Dedit híc mihi uerba. quám benigne grátiam
 Fecít, ne iratus ésset. scio quam rém gerat:
 Vt míles, quom extemplo á foro adueniát domum,
 [Me] cónprehendat. úna híc et Palaéstrió
 Me habént uenalem: sénsi et iam dudúm scio. 580
 Numquam hércle ex ista nássa ego hodie escám
 petam.

Nam iam áliquo aufugiam et me óccultabo aliquót
 dies,

Dum haec cónsilescent túrbæ atque iræ léniunt.
 Nam núnc satis pipulo ínprobo meruí mali.

Verúm tamen, de me quídquid est, ibo hinc
 domum. 585

PE. Ille hinc apscessit. sát edepol certó scio
 Occísam saepe sápere plus multó suem:
 Qui adeo ádmutiletur ne íd quod uidit uiderit.
 Nam illús oculi atque aúres atque opínio 589
 Transfúgere ad nos. úsque adhuc actúmst probe:

Nimiúm festiuam mûlier operam praéhíbit.

Redeo in senatum rúsum. nam Palaéstrío

**Domí nunc apud mest, Scéledrus nunc autémst
foris :**

Frequéns senatus póterit nunc habérier.

Ibo intro : ne, dum apsum, filis sortitús fuat. 596

A C T V S III.

PALAESTRIO. PLEVSICLES. PERIPLECOMENVS.

PA. Cóhibete intra límen etiam uós parumper, Pleúsicles.

Sínite me prius próspectare, ne úspiam insidiaé sient,
Cónsiliu[m] quod habére uolumus. nam ópus est nunc
tutó loco,

Únde inimicus néquis nostri spólia capiat cónsili.

Nám bene [consultu[m]] consiliu[m] súbrupitur saepís-
sume, 600

Sí minus cum cura aut cautela lócus loquendi léctus est:
[Ét] bene consultu[m] inconsultu[m]st, si íd inimicis úsuist,
Néque potest quin, sí inimicis úsuist, opsít tibi.

Quíppe si rescúerint inimici consiliu[m] tuu[m],

Tüopte tibi consilio occludunt línguam et constringúnt
manus, 605

Átque eadem quae illis uoluisti fácere [illi] faciúnt tibi.

Sét speculabor, néquis aut hinc á laeua aut a dextera

Nóstro consilió uenator ádsit cum auritis plagis.

Stérilis hinc prospéctus usque ad últu[m]am plateá[m]st
probe.

Éuocabo. heus, Périclecomene et Pleúsicles, progré-
dimini. 610

PE. Écce nos tibi oboédientis. PA. Fácillest imperiu[m]
ín bonos.

Sét uolo scire, eodém consilio quód intus meditatt
sumus

Sí gerimus rem. PE. [Ímmo] magis esse ad rem utibile
nón potest.

Ímmo quid tibi? PL. Quódne uobis pláceat, displiceát
mihi?

Quís homo sit magis méus quam tute's? PE. Lóquere
lepide et cómmode. 615

PA. Pól ita decet hunc fácere. PL. At hoc me fácinus
misere mácerat

Mëumque cor corpúsque cruciat. PE. Quid id est quod
cruciát? cedo.

PL. Mé tibi istuc aetátis homini fácinora puerília
Óbicere [et] neque té decora néque tuis uirtútibus
Á te expetere: ex ópibus summis mēi [te] honoris
grátia 620

Mihique amanti ire ópitulatum atque éa te facere fá-
cinora,

Quaé istaec aetas fúgere facta mágis quam sectarí solet.

Ėam pudet me tibi in senecta obícere sollicitúdinem.

PE. Nòuo modo tu amás. siquidem te quícquam quod
faxís pudet,

Níhil amas, umbrá's amantum mágis quam amator, Pleú-
sicles. 625

PL. Háncine aetatem éxercere [mēi] me amoris grátia?

PE. Quid ais tu? itane tibi ego uideor óppido Ache-
rúnticus?

Tám capularis? támne tibi diu uideor uitam úsuere?

Nam équidem hau sum annos nátus praeter quínquaginta
et quáttuor:

Cláre oculis uideó, sum pernix mánibus, pedibus mó-
bilis. 630

PA. Si álbicapillus híc uidetur, ne útiqum ab ingeníost
senex:

Ínest in hoc amússitata súa sibi ingenua índoles.

PL. Pól id exerior équidem ita esse ut praédicas, Pa-
laéstrio:

Nám benignitás quidem huius óppido adulescéntulist.

PE. Ímmo, hospes, magis quóm periculum fácies, magis
noscés meam 635

Cómitatem ergá te amantem. PL. Quid opust nota
nóscere?

PE. Plús dabo quam praédicabo ex mé uenustatis tibi.

* * * * *

Út aput te exemplum éxperiundi hábeas neu rogés foris.

Nám nisi qui ipse amáuit, aegre amántis ingenium
inspicit. 640

Sét ego amoris áliquantum habeo humórisque etiam in
córpore

Néquedum exarui éx amoenis rébus et uoluptáriis.

Vél cauillatór facetus uél conuiua cómmodus

Ítidem ero: neque ego óblocutor sum álteri in con-
uúio.

Íncommoditate ápstínere me áput conuiuas cómmodo 645

Cónmemini: et meae orátionis iústam partem pérsequi

Ét meam partem itidém tacere, quom álienast orátio.

Mínime sputatór, screator sum, itidem mínime múc-
cidus:

Néque alienum ego úmquam scortum súbigito in con-
uúio:

Néque praeripio púlpamentum néque praeuorto pó-
culum: 650

Néque per uinum umquam éx me exoritur díscidium in
conuúio.

Siquis ibist odiósus, abeo dõmum, sermonem ségreco.
Vénerem, amorem amoénitatemque áccubans exérceo:
Póst, Ephesi sum nátus, non sum in Ápulis, non Áni-
 mulae.

PL. Ó lepidissumúm senem, si quas mémorat uirtutis
 habet: 655

Átque quidem [pol] pláne eductum in nútricatu **V**énerio
PA. Át quidem illuc aetátis qui sit, nón inuenies ál-
 terum

Lépidiorem ad omnis res nec qui amíco sit amícus
 magis.

PL. Tui quidem edepol ómnes mores ád uenustatém
 ualent.

Cédo tris mi homines aúrichalco cóntra cum istis mó-
 ribus. 660

PE. Túte me ut fateáre faciam esse ádulescentem mó-
 ribus:

Íta [ego] ad omnis cónparebo tibi res benefactis frequens.
Ópusne erit tibi áduocato trísti, iracundo? écce me.

Ópusne leni? léniozem díces quam mutúmst mare,
Liquidiusculúsque ero quam uéntus est fauónius. 665

Vél hilarissumúm conuiuiam hinc índidem expromám
 tibi

Vél primariúm parasitum atque ópsonatorem óptumum.
Tum ád saltandum nón cinaedus málacus aequést át-
 que ego.

PA. Quid ad illas artís optassis, si óptio eucniát tibi?

PL. Huic pro meritis út referri páriter possit grátia 670
Tibique, quibus nunc mé esse experior súmmae solli-
 citúdini.

Át tibi tanto sumpui esse míhi molestumst. **PE.** Mó-
 rus es.

Nam in mala uxore átque inimico síquid sumas, sump-
ptus est:

In bono hospite átque amico quaesutus est quod súmitur,
Út quod in diuinis rebus sumpsumst sapienti lucrost. 675
Dèum uirtute [sátis] est unde accípiam [te] apud me có-
miter.

És, bibe, animo opséquere mecum atque ónera te hilari-
túdiue:

Líberae sunt aédes, liberum autem [esse] egomet mé
uolo.

Nám mihi deum uirtúte dicam própter diuitiás meas
Licuit uxorém dotatam génere summo dúcere: 680
Sét nolo mi oblátratricem in aédis intro mittere.

PL. Qúor non uis? nam prócreare líberos lepidúmst
opus.

PE. Hércle uero líberum esse, id [nímio] multost lé-
pidius.

Nám bona uxor, sí ea duci [pótis] est usquam géntium,
Úbi eam possiem ínuenire? uérum egone eam ducám
domum, 685

Quaé mihi numquam hoc dícat: 'eme, uir, lánam, tibi
unde pállium

Málacum et calidum cónciatur túnicaeque hibernaé
bonae,

Ne álgeas hac híeme': hoc numquam uérbum ex uxore
aúdias:

Vérum prius quam gállici cantent, quaé me [e] somno sú-
citet,

Dícat: 'da mihi, uír, kalendis mēam qui matrem mú-
nerem: 690

Dá qui faciam cóndimenta: dá quod dem quinquátribus
Praécantrici, cóniectrici, áriolae atque arúspicae:

Túm piatricém clementer nón potest quin múnarem:
Iám pridem, quia nñhil apstulerit, súscenset torária: 694
Tum ópstitrix expóstulauit mécum, parum missúm sibi:
Quíd? nutrici nón missuru's quícquam, quae uernás
alit?

Flágitiumst si níl mittetur: quó supercilió spicit.'
Haéc atque horum símilia alia dámna multa múlIERUM
Mé prohibent uxóre, quae mi huius símilis sermonés
serat.

PA. DÍ tibi propitií sunt hercle: nám si istam amissís
semel 700

Líbertatem, hau fáCile eundem rúsum restitués locum.

PL. Tú homo et alterí sapienter pótis es consulere
ét tibi:

Át illa laus est, mágno in genere et ín diuitiis máxumis
Líberos hominem éduCare, géneri monumentum ét sibi.

PE. Quándo habeo multós cognatos, quíd mihi opus est
líberis? 705

Núnc bene uiuo et fórtunate atque út uolo atque animo
út lubet.

[Nám] mea bona meis cognatis dícam, inter eos pártiam:
[Ídeo ut liberí] me curant. uísunt quíd agam, ecquíd
uelim:

Príus quam lucet ádsunt, rogítant nóctq̃ ut somnum
céperim.

[Eos pro liberis habeo, qui mihi mittunt munera.] 710
Sácrificant: dant índe partem míhi maiorem quám sibi,
Ábducunt me ad éxta, me ad se ad prándium, ad cenám
uocant.

Ílle miserrumúm se retur, mínimum qui misít mihi.
Ílli inter se cértant donis: égomet mecum mússito: 714
'Bóna mea inhiant: [át] certatim nútricant et múnérant.'

PA. Nímis bona ratióne nimiumque ad te et tua multum uides,

Ét tibi sunt gemini ét trigemini, sí te bene habes, filii.

PE. Pól si habuissem, sátis cepissem miseriarum [ei] liberis.

* * * * *
Cóntinuo excrucíarer animi: sín forte [ei] fuissét
febris, 720

Cénserem emorí: cecidissetue ébrius de equoue
úspiam,

Métuerem ne ibi défregisset crúra aut ceruicís sibi.

PA. Huíc homini dignúmst diuitias ésse et diu uitám
dari,

Qui ét rem seruat ét se bene habet súisque amicis
uólt [bene].

PL. Ó lepidum caput. ita me di deaéque ament, aequóm
fuit 725

Dēos parauisse, úno exemplo ne ómnes uitam úfuerent.

Síc ut merci prétium statuit quíst probus agoránomus:

Quaé probast [aut lúculenta], pró uirtute ut uéneat,

Quae inprobast, pro mércis uitio dóminum pretio paúperet:

Ítidem diuos díspertisse uitam humanam aequóm
fuit: 730

Quí Iepide ingeniátus esset, uitam ei longinquam [út]
darent,

Qui inprobi essent ét scelesti, is adimerent animám cito.

Si hóc parauissént, [et] homines éssent minus multí mali

Ét minus audactér scelesta fácerent facta: et póstea,

Quí homines prohi éssent, esset is annona uflior. 735

PE. Quí deorum consília culpet, stúltus inscitúsque síť.

* * * nunc iam istis rébus desistí decet:
Nám uolo [iam] opsonáre ut, hospes, tūa te ex uirtute
ét mea

Mēae domi accipiám benigne, lépide et lepidis uictibus.
PL. Níl me paenitét iam quanto sump̄tui fuerím tibi. 740
Nam hóspes nullus tám in amici hospítium deuortí
potest,

Quín, ubi triduom [ibi] continuom fúerit, iam odiosús
siet:

Vérum ubi dies decém continuos [réstans odio fámili-
liaest],

Támetsi dominus nón inuitus patitur, serui múr-
murant.

PE. Séruiantis séruitutem ego séruos instruxí mihi, 745
Hóspes, non qui mi ímperarent quibusue ego essem ob-
noxius.

Si illis aegrest míhi quod uolup est, mēo rem remi-
gió gero:

Támen id quod odióst faciundumst cūm malo atque
ingrátiis.

Nunc quod ocepi ópsonatum pérgam. PL. Si cer-
túmst tibi,

Cómodulum opsoná, ne magno sump̄tu: míhi quiduís
sat est. 750

PE. Quín tu istanc orátionem hinc uéterem atque anti-
quam ámoues?

Próletarió sermone nunc quidem, hospes, útere.

Nam í solent, quando áccubuere, ubi cēna adpositast,
dicere:

‘Quíd opus fuit istoc sumptu tánto nostra grátia?

Ínsaniuisti hércle: nam idem hoc hóminibus sat erát
decem.’ 755

Quód eorum causa ópsonatumst, cúlpanť et comedúnt
tamen.

PA. Fít pol illuc ad illut exemplum: ut dócte et per-
specté sapit.

PE. Sét eidem homines núnquam dicunt, quámquam
adpositumst ámpliter:

'Iúbe illut demi: tólle hanc patinam: rémoue pernam,
nřl moror:

Aúfer illam offám porcinam: próbus hic conger frí-
gidust: 760

Rémoue, abi aufer': néminem eorum haec ádseuerare
aúdias,

Sét procellunt sése in mensam, dum inhiant [quae fa-
stídiunt].

PA. Bónus bene ut malós descripsit móres. PE. Haut
centénsunam

Pártem dixi atque, ótium rei sí sit, possum exprómere.

PA. Ígitur id quod ágitur huíce prímum praeuórti
deceť. 765

Núnc hoc animum aduórtite ambo. ópus est mihi
operá tua,

Péripíecomene: nám ego ínueni lépidam sucophántiam,

Qui ádmútilletur mřles usque caésariatus, áťque uti

Huíce amanti ac Phřlocomasio hanc éfciamus cópiam,

Vť híc eam abducát habeatque. PE. Dári istanc ra-
tioném uolo. 770

PA. Áť ego mi anulúm dari istunc túm uolo. PE. Quam
ad rem úsuist?

PA. Quándo habebo, igitúr rationem męarum fabrica-
rúm dabo.

PE. Vťtere, accipe. PA. Áccipe a me rúsum ratio-
ném doli

Quam institui. PE. Tibi pérpurgatis óperam dabimus
aúribus.

PA. Érus meus ita mágnus moechus múlíerumst, ut né-
minem. 775

Fuisse adaeque néque futurum crédam. PE. Credo ego
istuc ítem.

PA. Átque [is] Alexandrí praestare praédicat formaé
suam:

Ítaque omnis se ultró sectari in Épheso memorat mú-
lieres.

PE. Édepol qui te dé isto multi cúpiunt nunc men-
tíríer:

Sét ego ita esse ut dícis teneo púlcre. proín, Pa-
laéstrio, 780

Quám potis tam uérba confer máxume ad compéndium.

PA. Écquam tu potís reperire fórma lepida múlíerem,
Quóí facetiárum [cor] corpúsque sit plenum ét doli?

PE. Íngenuamne an líbertinam? PA. Acqui ístuc faciam,
dúm modo

Éam des quae sit quaéstuosa, quae alat corpus córpore
Quóíque sapiat péctus: nam cor nóñ potest, quod núl-
la habet. 786

PE. Laútam uis an nóndum lauta quae sit? PA. Siccam,
[at] súcidam:

Quám lepidissumám potís quamque ádulescentem má-
xume.

PE. Hábeo eccillam mēam clucntam, méretricem adu-
lescéntulam.

Sét quid ea usus ést? PA. Vt ad ted éam iam deducás
domum 790

Ítaque eam huc ornátam adducas, [út] matronarúm modo
Cápíte compto crínis uittasque hábeat adsimulétque se

Túam esse uxorem: ita praeciipiundumst. PE. Érro
quam insistás uiam.

PA. Át scies. set écquae ancillast illi? PE. Est primé
cata.

PA. Ēa quoque opus est. ita praecipito múlieri atque
ancillulae, 795

Ųt simulet se túam esse uxorem et déperire hunc mí-
litem:

Quásique hunc anulúm suae faeae déderit, ea porró
mihi,

Míliti ut darém: quasique [ei] ego rēi sim interprez. PE.
Aúdio:

Né mi ut surdo uérbera auris. PA. Égomet recta [sémita
Ád eum ibo: a] tuá mi uxore dícam delatum ét datum, 800
Ųt sese ad eum cónciliarem. ille éius domi cupiét
miser:

Quí nisi adulterió studiosus rēi nulli allaest ínprobuz.

PE. Nón potuit reperíre, si ipsi Sóli quaerundás dares,
Lépidiores dúas ad hanc rem quam égomet. habe ani-
múm bonum.

PA. Érgo adcores: próperato opus est. núnc tu ausculta,
Pleúsicles. 805

PL. Tíbi sum oboediéns. PA. Hoc facito: mles do-
mum ubi aduénerit,

Mémineris ne Philocomasium nómines. PL. Quam nó-
minem?

PA. Glycéram. PL. Nempe eandém quae dudum cón-
stitutast. PA. Páx, abi.

PL. Méminero: set quíd meminisse id réfert, ego [ne-
scío] tamen.

PA. Égo enim dicam tím, quando usus póscet. intereá
tace: 810

Vt [tum] quom etiam hic áget actutum pártis defendás
tuas.

PL. Éo ego intro igitur. PA. Í, praecepta sóbrie ad-
curés face.

PALAESTRIO. LVCRIO.

PA. Quantás res turbo, quántas moueo máchinas.

Erípiam ego hodie cóncubinam míliti,

Sí cénturiatí béne sunt manuplarés mei. 815

Set illíam uocabo. heus Scéledre, nisi negótiumst,

Progrédere ante aedis: té uoco Palaéstrio.

LV. Non óperaest Sceledro. PA. Quid iam? LV.

Sorbet dórmíens.

PA. Quid, sórbet? LV. Illut 'stértit' uolui dícere:

Set quíá consimílest quóm stertas quasi sórbeas, 820

* * * * * PA. Eho,

An dórmit Sceledrus íntus? LV. Non nasó quídem:

Nam eo mágnus clamat. PA. Tétigit calicem

clánculum:

Deprómpst nárdini ámphoram celláriu.

Eho tú, sceleste, qui illi suppromú's: eho. 825

LV. Quid uís? PA. Qui lubítumst illi condor-

míscere?

LV. Oculís, opinor. PA. Nón te istuc rogító,

scelus.

Procéde huc: iam perísti nisi uerúm seio.

Prompsísti tu illi uínum? LV. Non prompsí. PA.

Negas?

LV. Nego hércle uero: nam ille me uotuit dí-

cere.

830

Neque équidem heminas ócto exprompsi in úrceum,
Neque síle calidum hic éxhibít in prándium.

PA. Neque tú bibísti? LV. Dí me perdant sí bibí,
Sí bíbere potuí. PA. Quid iam? LV. Quia enim
opsórbui:

Nam nímis calebat, ámburebat gútturem. 835

PA. Alii ébrii sunt, álii poscam pótítant:
Bonó suppromó et prómo cellam crédítam.

LV. Tu idem hércle faceres, sí tibi cassét crédíta:
Quoniam aémulari nón licet, nunc ínuides.

PA. Eho, 840

An úmquam prompsit ántehac? respondé, scelus.

Atque út tu scire póssis, edicó tibi:

Sí fálssa díces [sério], excrucíabere.

LV. Itan uéro? ut tu ipse mé dixisse délices:

Post [é] sagina ego éiciar cellária, 485

Vt tibi qui promptet álium suppromúm pares.

PA. Non édepol faciam: age éloquere audactér
mihi.

LV. Numquam édepol uidi prómere. uerum hóc
erat:

Mihi ímperabat, égo promebam póstea.

PA. Hem, 850

Ibí crébro, [credo,] cápíte sistebánt cadí.

LV. Non hércle tam ístic uálide cassabánt cadí.

Set in célula paulum lóculi erat nímis lúbrici:

Ibí erat bilibris aúla sic proptér cadós:

Ea saépe deciens cónplebatur [ín] díe: 855

Vbí bécchabatur aúla, cassabánt cadí.

PA. Abi íntro. [nempe] in célula uos uinária

Bacchána! facítis: iam hércle ego erum adducam
á foro.

LV. Peril: éxcruciabit mé erus, domum si ué-
nerit,

Quom haec fácta scibít, quía [ego] sibi non dí-
xerim. 860

Fugiam hércle aliquo atque hoc ín diem extollám
malum.

Ne díxeritis ópsecro huic uostrám fidem.

PA. Quo té agis? LV. Missus sum álio: iam huc
reuénéro.

PA. Quis mísit? LV. Philocomásium. PA. Abi:
actutúm redi.

LV. Quaeso tamen, tu pártém infortuní meam, 865
Si díuidetur, me ápsente accipitó tamen.

PA. Modo íntellexi quám rem mulier gésserit:

Quía Scéledrus dormit, hunc subcustodém suum

Foras áblegauit, dum áb se huc transirét. placet.

Set Péríplecomenus quam éi mandauí múlíerem 870

Nimis lépida forma dúcit. dí hercle hanc rem
ádiuuant.

Quam dígne ornata incédit, hau meretrície.

Lepide hóc succedit súb manus negótium.

PERIPLECOMENVS. ACROTELEVTIVM. (MILPHIDIPPA.)

PALAESTRIO.

PE. Rem omnem, Ácroteleutiúm, tibi tibique úna;
Milphidíppa,

Domí demonstraui órđine. hanc fabricám fallaciásque

Minus sí tenetis, dénuo uolo pércipiatís pláne: 876

Satis sí íntellegitis, áliut est quod pótlus fabulémur.

AC. Stultitia atque insipientia [insultitasque hercle]
haec sit,

Me ire in opus aliorum aut tibi meam operam polli-
citari,

Si in officina ea nesciam aut mala esse aut frau-
dulenta. 880

PE. At meliust [te] monerier. AC. Meretricem con-
moneri

Quam sane magni referat, mihi clamst. quid? egone
frustra,

Postquam adhibere aures meae tuae loream ora-
tionis,

Tibi dixi miles quem ad modum potasset deasciari?

PE. At nemo solus satis sapit: nam ego multos saepe
vidi 885

Regionem fugere consili prius quam repertam ha-
berent.

AC. Siquid faciundumst mulieri male atque mali-
tiose,

Ibi ei immortalis memorias meminisse id sempiterno:
Sin bene quid aut fideliter faciundumst, eadem
eveniet

Obliviosa extemplo uti fiat, meminisse nequeat. 890

PE. Ergo istuc metuo quod venit vobis faciundum
utrumque:

Nam id prouderit mihi, militi male quod facietis ambae.

AC. Dum ne scientes quid bonum faciamus, ne for-
mida.

Mala nulla mulier est * * * *

* * * * né pauc, peioribus conueniunt.

PE. Ita vos decet. consequimini. PA. Cesso ego illis
obuiam ire? 896

PE. Bene oportuneque obuiam es, Palaestrio. en tibi
adsunt

Quas me iussisti adducere et quo ornatu. PA. Eu,
noster esto:

Venire saluom gaudeo. lepide hercle ornatas ducis.
Palaestrio Acroteleutium salutat. AC. Quis hic
amabost, 900

Qui tam pro nota nominat me? PE. Hic noster ar-
chitectust.

AC. Salue, architecte. PA. Salua sis. set dic mihi,
ecquid hic te

Onerauit praeceptis? PE. Probe meditatam utram-
que duco.

PA. Audire cupio quem ad modum: nequid peccetis
pauco.

PE. Ad tua praecepta de meo nihil nouom adposui. 905

AC. Nempe ludificari militem tuum erum uis? PA.
Elocuta's.

AC. Lepide et sapienter, commode et facete res pa-
ratust.

PA. Atque huius uxorem te uolo [esse] adsimulare.
AC. Fiet.

PA. Quasi militi animum adieceris simulare. AC. Sic
futurust.

PA. Quasique ea res per me interpretem et tuam an-
cillam adcuratur. 910

AC. Bonus uates poteras esse: nam quae sunt futura
ducis.

PA. Quasique anulum hunc ancillula tua apud te detu-
lerit ad me,

Quem [porro] ego militi darem tuis uerbis. AC. Vera
ducis.

PE. Quid istis nunc memoratis opust, quae cónmeminere? AC. Méliust.

Nam, mí patrone, hoc cógitato: ubi próbus est architétus, 915

Bene líneatam sí semel carínam conlocáuit,
Facile ésse nauem fácere, ubi * * * *
Nunc haéc carina sátis probe fundáta et bene statúast:

Adsúnt fabri architétconesque ad eám [rem] haut inperíti.

Si nóñ nos materiárius remorátur, quod opust quí det,
Noui índolem nostri íngeni, cito erít parata náuis. 921

PA. Nempe tú nouisti mílitem, meum erím? AC. Rogare mírumst:

Populi ódium quidni nóuerim, magnídicum, cincinátum,

Moechum únguentatum? PA. Núm ille te nam nóuit?
AC. Numquam uídít:

Qui nóuerít me quis ego sím? PA. Nimis lépide fabuláre: 925

Eo pótuert [rem] lépidius pol fieri. AC. Potín ut hóminem

Mihi déa, quiescas cétera? ní lúdificata ero hóminem,
Culpam ómnem in med inpónito. PA. Age igitur intro abíte:

Insistite hoc negótium sapiénter. AC. Alia cúra.

PA. Age, Péríplecomene, has núnc íam duc íntro. ego
[eo] ad forum, sílum 930

Conuéniam atque hunc eí ánulum dabo átque prae-
dicábo

A túa esse uxore mihi datum eamque sílum deperíre.
Hancád nos, quom extemple á foro ueniémus, mittitóté,

Quasi clanculum ad [eum] missa sit. PE. Faciémus:
alia cúra.

PA. Vos módo curate: ego illúm probe iam onerátum
runcinábo. 935

PE. Bene ámbula, bene rém gere. at ego núnc si ec-
ficiam hoc pláne,

Vt cóncubinam mílitis meus hósper habeat hódie

Atque hínc Athenas áuehat: [si] hodie hínc dolum do-
lámus,

Quid tíbi ego mittam múnere? AC. * * * * *
* * * * * dat nunc áb se mulier óperam, 940

Lepidíssume et comptíssume confído confutúrum.

Vbi fácta erit conlátio nostrárum malitiárum,

Hau uéreor ne nos súbdola perfidia peruincámur.

PE. Abeámus ergo intro, haéc uti meditémur co-
gitáte,

Vt ádcurate et cómmode hoc quod agúndumst exe-
quámur: 945

Nequíd, ubi miles uénerít, titubétur. AC. Tu moráre.

A C T V S III.

PYRGOPOLINICES. PALAESTRION.

PY. Vólup est quod agas si id procedit lépide [atque ex]
senténtia.

Nam égo hodie ad Seleúcum regem mísi parasitúm
meum,

Vt latrones quós conduxí hinc ad Seleucum dúceret:

Qui éius regnum tútarentur, míhi dum fieret ótium. 950

PA. Quín tu tuam rem cúra potius quám Seleuci. quae
tibi

Cónditio noua lúculenta fértur per me intérpretem.

PY. Immo ~~omnis~~ res pósteriores póno atque operam
dó tibi.

Lóquere: auris meás profecto dúdo in ditioném tuam.

PA. Círcumspicedum, néquis nostro hic aúceps ser-
moní siet: 955

Nam hóc negoti cládestíno ut ágerem mandatúmst míhi.

PY. Némo adest. PA. Hunc árrabonem amóris primum
a me áccipe.

PY. Quid hic? undest? PA. A lúculenta atque [á] festiua
fémina,

Quae te amat tuamque éxpetessit púlcram pulcritú-
dinem.

Éius nunc mi anulum ad te ancilla pórró ut deferrém
dedit. 960

PY. Quid? ea ingenuane an festuca facta [e] serua liberast?

PA. Vah,

Égone ut ad te ab libertina esse aúderem internúntius,
Qui ingenuis satis réponsare néqueas, quae cupiunt tui?

PY. Néptanest an uidua? PA. Et nupta et uiduast. PY.

Quo pacto potis 965

Núpta et uidua esse éadem? PA. Quia aduléscens nuptast cúm sene.

PY. Eúge. PA. Lepida et líberali fórmas. PY. Caue mendáclum.

PA. Ad tuam formam illa úna dignast. PY. Hércle pulcram praédicas.

Sét quis east? PA. Senis háius uxor Péríplecomeni in próxumost.

Éa demoritur te átque ab illo cúpít abire: odít senem. 970

Núnc te orare atque ópsecrare iússit ut tui cópiam
Sibi potestatémque facias. PY. Cúpío hercle equídem,
si illa uolt.

PA. Quén cupiat? PY. Quid illá facientis concubina
quae domist?

PA. Quín tu illam iube áps te abire quó lubet: sicut soror

Éius huc gemina uénit Ephesum et máter arcessúnt-
que eam. 975

PY. Ého tu, aduenítne Ephesum mater éius? PA. Aiunt
quí sciunt.

PY. Hércle ocrastónem lepidam ut mülíerem excludám
foras.

PA. Immo uin tu lépide facere? PY. Lóquere et consiliúm cedo.

PA. Vín tu illam actutum ámovere, a te út abeat per
grátiam?

PY. Cúpio. PA. Tum te hoc fácere oportet, tíbi diui-
tiarum ádfatimat: 980

lúbe sibi aurum atque órnamenta quae illi instruxí
múlieri

[Ómnia] dono habére auferreque áps te quo lubeát sibi.

PY. Plácet ut dicis. sét [enim] ne istam amíttam et haec
mutét fidem

Víde modo. PA. Vah delicatú's: quae te tamquam ocu-
lós amet.

PY. Vénus me amat. PA. St, táce: aperitur fóris: con-
cede huc cláuculum. 985

Haec celox illúst quae hinc egréditur internúntia.

PY. Quae haec celox? PA. Ancíllula illius ést quae
hinc egreditúr foras:

Quae ánulum istunc áttulit quem tíbi dedi. PY. Edepol
haec quidem

Béllulast. PA. Pithécium haec est praé illa et spintur-
nícium.

Víden tu illam oculis uénaturam fácere atque aucupium
aúribus? 990

MILPHIDIPPA. PYRGOPOLINICES. PALAESTRIO.

MI. Lámat ante aedis circus ubi sunt lúdi faciundí mihi.
Díssimulabo hos quási non uideam néque esse hic
etiamdúm sciam.

PY. Táce: subauscultémus, ecqui dé me fiat méntio.

MI. Númqui hic prope adest quí rem alienam pótius
curet quám suam?

Qui áucupet me quíd agam? qui de uésperi uiuát suo?
 Eos nunc homines métno ne opsint míhi neue opstent
 úspiam, 996

[Dómina] domo si clam húc transibít, quae húiús cupiens
 córporist,

Quae ámat hunc hominem nímium lepidum et nímia pul-
 critúdice,

Mílitem Pyrgópolinícem. PY. Sátin haec quoque me
 déperit?

Laúdat speciem meam. PA. Édepol huius sérmo haut
 cinerem quaéritat. 1000

PY. Quo árgumento? PA. Quia enim loquitur laúte et
 minume sórdide.

[Quídquid istaec dé te loquitur, níhil attrectat sór-
 didi.]

Tum áutem illa ipsast nímium lepida nímisque nitida
 fémina.

PY. Hércle uero [haec] iam ádlubescit prímulum, Pa-
 laéstrio.

PA. Príusne quam illam oculís uidísti? PY. Quód uideo,
 id credó míhi: 1005

Nam haéc lacerta múllo apseñte me ádigit se ut amem.
 PA. Hercle hánc quidem

Níl tu amassis: míhi desponsast. tíbi si illa hodie
 núpserit,

Égo continuo uxórem hanc ducam. PY. Ergo hánc quíd
 dubitas cónloqui?

PA. Séquere hac me ergo. PY. Pédissecus tíbi sum. MI.
 Útinam, quóiús causá foras

[Húc]sum egressa, cónueniundi míhi potestas éuenat. 1010

PA. Erit ét tíbi exoptatum óptinget: bonum habe áni-
 mum, ne formída.

Homo quídamst qui scít quód quaeris ubi sít. MI. Quem ego hic audíui?

PA. Sociúm tuorum consíllorum et partícipem [celatórum].

MI. Tum pól ego id quod celo haút celo. PA. Immo étiam sic non oélas.

MI. Quo argúmento? PA. Infidós celas: ego súm tibi firme fíds. 1015

MI. Cedo sígnum, si harunc BÁCcharum es. PA. Amat múlter quaedam quéndam.

MI. Pol istíc quídem multae. PA. At nón multae de dígitó donum mittunt.

MI. Enim cógnoui nunc: fécisti modo mi éx proclíuo plánum.

Set hic númqvis adest? PA. Vel adést uel non. MI. Cedo té mihi solae solum.

PA. Breuin án longínquo sérmoni? MI. Tribus uérbis. PA. Iam ad te rédeo. 1020

PY. Quid? ego ástabo hic tantísper cum hac forma ét factis sic frústra?

PA. Patere átque asta: tibi ego hánc do operam. PY. Propera: [éxpectando] exorúor.

PA. Pedetémptím tu scís tráctari solítas esse huius modi mércis.

PY. Age age, út tibi maxume cóncínnumst. PA. Nulúmst hoc stolidíus sárum.

Adeo ád te. quíd me uóluisti? MI. Quo pácto hoc dudum accépi, 1025

[Calídúm] refero ad te cónsíllum, hunc quasi dépereat. PA. Teneo istac.

Conlaúdato formam ét faciem et uirtútis conmemoráto.

MI. Ad eám rem habeo omnem aciém, tibi uti dudúm
iam demonstráui.

Tu cóntra cura et cóntempla et de mēis uenator
uérbis.

PY. Aliquám mihi partem hodie óperae des deníque:
tandem ilico adésdum. 1030

PA. Adsum: ímpera, síquid uis. PY. Quid illacc nar-
rát tibi? PA. Lamentári

Ait illam miseram, crúciari et lacrumántem se ad-
flictáre,

Quia tís egeat, quia té careat: ob eám rem huc ad te
míssast.

PY. Iube adíre. PA. At scin quid tú facias? face té fa-
stidi plénium,

Quasi nón lubeat: me inclámato, quia síc te uolgo
uólgem. 1035

PY. Memini ét praeceptis párebo. PA. Voco [ego] érgo
hanc quae te quaérit?

PY. Adeát, síquid uolt. PA. Síquid uis, adi, múlter.
MI. Pulcer, salue.

PY. Meum cóguomentum cómmemorat. di tibi dent
quaequomque óptes.

MI. Tecum aétatem exigere út liceat. PY. Nímiùm óp-
tas. MI. Non me díco,

Set erám meam quae te démoritur. PY. Multae ídem
istuc aliae cúpiunt, 1040

Quibus cópia non est. MI. Écástor hau mírumst:
te habes cárum,

Hominém tam pulcrum et praéclarum uirtúte et fortem
fáctis.

Heus, dígnior fuit quisquam hómo qui esset? PA. Non
hércle humanust [spúrcus]:

Nam uólturio plus húmani credóst. PY. Magnum me
fáciam

Nunc, quóm illaec me sic cónlaudat. PA. Viden tu igna-
uom, ut sese ínfert? 1045

Quin tu huíc responde: haec illaec est ab illác quam
dudum [díxi].

PY. Quanam áb illarum? nam ita me óccursant multaé:
meminisse hau póssum.

MI. Ab illá quae digitos désoliát suos ét tuos digitos
décorat:

Nam hunc ánulum [ego] ab tui cúpienti huíc détuli, hic
[ad te] pórró.

PY. Quid núnc tibi uis, muliér, memora. MI. Vt quae
tís cupit eam ne spérnas: 1050

Quae pér tuam nunc uitám uiuit: sit nécne, in te spes
únost.

PY. Quid núnc uolt? MI. Te conpéllare et conplécti
et contrectáre.

Nam nísí tu illi fers súppetias, iam illa ánimum despon-
débit.

Age, mi Áchilles, fiat quód te oro: serua illam, pulcer,
púlcree.

Expróme benignum ex te íngenium, urbícape, occisor
régum. 1055

PY. Heu,

Hercle ódiosas res: quótiens hoc tibi, uérbero, ego
interdíxi,

Meam né sic uolgo póllícitere operám. PA. Audín tu,
múller?

Dixi hóc tibi dudum et núnc dico: ni huíc uérri adfertur
mérces, 1059

Non híc suo seminió quemquam porcéllam inperitíturust.

MI. Dabitúr quantum ipsus pretí poscet. PA. Talentúm
Philippum huic opus aúrist.

Minus áb nemine accipiét. MI. Heu, ecastór nimis
uillist tándem.

PY. Non mñhi avaritia umquam ignatast: satis hábeo
diuitiárum.

Plus [pól] mi auri millést modium Philippi. PA. Praeter
thensaúrumst:

Tum argénti montis, nón massas habet: Aétna acque
non áltast. 1065

MI. Heu,

Ecástor periurum. PA. Vt ludo? MI. Quid ego? út sub-
lecto? PA. Scíte.

MI. Set amábo me mitte áctutum. PA. Quin tu huíc
respondes áliquid,

Aut fácturum aut non fácturum? quid illám miseram
animi excrúcias,

Quae núnquam male de té meritast? PY. Iube eámpse
exire huc ád nos:

Dic me ómnia quae uolt fácturum. MI. Facis núnc ut [te]
facere acéquamst, 1070

Quom quae [illaec] uolt eadém tu uis. PA. Non ínsulsum
huic ingéniumst.

MI. Quomque óratricem hau spréuisti sistíque exorare
ex te.

Quid est, út ludo? PA. Nequeo hércle equidem risu ád-
moderariet. MI. [Érgo]

Ob eám causam huc aps te áuorti. PY. Non édepol tu
scis, mñlier,

Quantum égo honorem nunc illi habeo. MI. Scio et ístuc
illi dícam. 1075

PA. Contra aúro alii hanc uendére potuit operám. MI.
Pol istuc tibi crédo.

PA. Meri béllatores gígnuntur, quas híc praegnatis
fécit,

Et púeri annos octíngentos uiuónt. MJ. Vac tibi, nu-
gátor.

PY. Quin mílle annorum pórpetuo uiuónt ab saeclo ad
saéclum.

PA. Eo mínus dixi, ne haec cénseret me aduórum se
mentíri. 1080

MI. Períí, quot hic ipse annós uiuet, quouis fílii tam diu
uiuont?

PY. Postríduo natus sum égo, mulier, quam Iúppiter ex
Ope nátust.

PA. Si hic prídíe natus forét quam illest, hic habéret
regnum in caélo.

MI. Iam iám sat amabost: sínite abeam, si póssum, uiua
a uóbis.

PA. Quin érgo abis, quando réspedes? MI. Ibo át-
que illam huc addúcam, 1085

Proptér [quam] operast mihi. núnquid uis? PY. Ne má-
gis sim pulcer quám sum:

Ita mé mea forma habet sóllicitum. PA. Quid núnct stas?
quin abis? MI. Ábeo.

PA. Atque ádeo, audin? dicíto docte et cordáte. MI.
Vt cor ei sáliat.

PA. Philocómasio dic, sí cast híc, domum ut tránseat:
hunc híc ésse.

MI. Hic cúm mea erast: [nam] clám nostrum hunc ser-
mónem sublegérunt. 1090

PA. Lepidé factumst: iam ex sérmonē hoc gubernábunt
doctius pórrō.

MI. Remoráre: abeo. **PA.** Neque té remoror neque
té tago neque te—táceo.

PY. Iube máture illam éxire huc: iam istí rei prac-
uortémur.

Quid núnc mi's auctor út faciam, Palaéstrio,
De cóncubina? nám nullo haec pactó potest 1095
Prius [á me] in aedis récipi, quam illam amiserim.

PA. Quid mé consultas quíd agas? dixi equi-
dém tibi,

Quo pácto id fieri póssit clementíssume.

Aurum átque uestem míliaebrem omnem habeát sibi,
Quae illi ínstruxisti: súmat, abeat, aúferat: 1100

Dicásque tempus máxume esse ut eát domum:

Sorórem geminam adésse et matrem dícto,

Quibus cóncomitata récte deueniát domum.

PY. Qui tú scis eas adésse? **PA.** Quia oculis meis
Vidí sororem hic éius. **PY.** Conuenistíne eam? 1105

PA. Conuéni. **PY.** Ecqui [tibi] fórtis uisast? **PA.**
Ómnia

Vis óptinere. **PY.** Vbi matrem esse aibát soror?

PA. Cubáre in nauí líppam atque oculis túrgidis
Naúclérus dixit quí illas aduexít mihi.

Is ad hós naúclerus hóspitio deuórtitur. 1110

PY. Quid is, écqui fortist? **PA.** Ábi sis hinc: nam
tú quidem

Ad equás fuisti scítus admissárius,

Qui cónsectare quá maris qua féminas.

Hoc áge nunc. **PY.** Istuc quód das consiliúm mihi,
Te eúm illa uerba fácere de ista ré uolo: 1115

Nam eúm illa sane cóngruost sermó tibi.

PA. Quid pótiust quam ut tute ádeas, tuam rem
túte agas?

Dicás necessum tibi esse uxorem dúcere:

Cognátos persuadére, amicos cógere.

PY. Itán tu censes? PA. Quid ego ni ita cénseam?

PY. Ibo igitur intro. tu híc ante aedis ínterim 1121

Speculáre, ut ubi illaec pródeat me prouoces.

PA. Tu módo istuc cura quód agis. PY. Curatum

íd quidemst.

Quin sí uoluntate nólet, ui extrudám foras.

PA. Istúc caue faxis. quín potius per grátiam 1125

Bonam ábeat aps te: atque illaec quae dixi [èi] dato.

[Aurum ornamenta quae illi instruxisti ferat.]

PY. Cupio hércle. PA. Credo fácte te impe-

trássere.

Set abi íntro: noli stáre. PY. Tibi sum oboédiens.

PA. Numquíd uidetur démutare atque út quidem

Dixi ésse uobis dúdum hunc moechum mílitem? 1131

Nunc ád me ut ueniat úsust Acroteleútium,

Ancíllula eius ac Pleúsicles. pro Iúppiter,

Satin út commoditas úsquequaque me ádiuuat?

Nam quós uidere me éxoptabam máxime, 1135

Vna éxeuntis uídeo [iam] hinc e próximo.

ACROTELEVTVM. MILPHIDIPPA. PLEVSICLES. PALAESTRIO.

AC. Séquimini: semul circumspicite néquis adsit ár-
biter.

MI. Néminem pol uídeo nisi quem uólumus conuentum.

PA. Ét ego uos.

MI. Quid agis, noster árchitecte? PA. Egone árchitectus?

uáh. MI. Quid est?

PA. Quia enim non sum dígnus prae te, ut figam palum

in párietem. 1140

AC. Héia uero. PA. Nímis facete nímisque facundé
malast:

Vt lepide derúncinauit mílitem. MI. At etiám parum.

PA. Bóno animo es: negótium omne íám succedit súb
manus.

Vós modo porro, ut óccepístis, dáte operam adiutá-
bilem.

Nám ipse miles cóncubinam intro ábiit oratúm suam, 1145
Áb se ut abeat cúm sorore et mátre Athenas. PL. Eú,
probe.

PA. Quíu etiam aurum atque órnamēta, quae ipse in-
struxit múlieri,

Ómnia dat donó sibi ut habeat: íta ego consiliúm
dedi.

PL. Fácile istuc quidéms, si et illa uólt et ille autém
cupit.

PA. Nón tu scis, quom ex álto puteo súsum ad summum
escénderis, 1150

Máximum perículum inde esse ab súmmo ne rusúm
cadas?

Núnc haec res aput súmmum puteum géritur: si prae-
sénserit

Míles, nihil ecférri poterit húius. nunc quom máxime
Ópus dolis est. PL. Dómi esse ad eam rem uídeo síluai
satis:

Múlieres tres: quártus tute's, quíntus sum ego, sextúst
senex. 1155

PA. Quódd aput nos falláciarum strúctumst, [ego] certá
scio,

Óppidum quoduís uidetur pósse expugnari [eis] dolis.

Dáte modo operam. AC. Íd nos ad te, síquid uelles,
uénimus.

PA. Lépide facitis. nunc tibi hanc ego impero pronúnciam.

AC. Impetrabis, imperator, quoad ego potero, quod uoles. 1160

PA. Mílitem lepide ét facete [et] láute ludificárier

Vólo. AC. Voluptatem imperas mi ecástor. PA. At scin quem ad modum?

AC. Némpe ut adsimulém me amore istíus differri. PA. Eú, tenes.

AC. Quásique istius caúsa amoris éx hoc matrimónio

Ábierim cupiéns istius núptiarum. PA. Omne ór-dine. 1165

Nísi modo unum hoc: háscce esse aedis dícas dotális tuas:

Hínc senem aps te abísse, postquam féceris díuórtium:

Né ille mox uereátur [huc] intro íre in alienám domum.

AC. Béne mones. PA. Set úbi ille exierit íntus, ístic té procul

Íta uolo adsimuláre, prae eius fóрма quasi spernás tuam 1170

Quásique eius opuléntitatem réuercaris: ét semul

Fórmae amoenitátem illius, fácie pulcritúdinem

Cónlaudato. sátin praeceptumst? AC. Téneo. satinest, sí tibi

Méum opus ita dabo éxpolítum, ut ínprobare nóu queas?

PA. Sát habeo. nunc tibi uicissim quae imperabo díscito. 1175

Quom éxtemplo hoc erit fáctum, ut intro haec ábierit, íbi tu sílico

Fácito uti ueniás [ornatu] ornátus huc naoclérico.

Caúsiam habeas férrugineam, cúlcitam ob oculos lá-neam:

Pálliolum habeas ferrugineum, nám is colos thalás-
sicust:

Íd conexum in húmero laeuo, éxpapillato bráchio 1190

[Cóniciens in cóllum, tum autem lúmbis subligáculo]

Praécinctis, aliqui ádsimulato quási gubernatór sies.

Átque aput hunc senem ómnia haec sunt: nám is pesca-
torés habet.

PL. Quid? ubi ero exornátus, quin tu dícis quid factú-
rus sum?

PA. Húc uenito et mátris uerbis Philocomasium ar-
césito, 1185

Út, si itura sít Athenas, éat tecum ad portúm cito

Átque ut iubeat férri in nauem, síquid inponí uelit:

Nisi eat, te solúturum esse náuem: uentum operám
dare.

PL. Sátis placet fictúra: perge. PA. Ille éxtemplo il-
lam hortábitur,

Út eat propere, né morae sít mátri. PL. Multimodís
sapis. 1190

PA. Égo illi dicam ut me ádiutorem qui ónus feram ad
portúm roget:

Ílle iubebit me íre cum illa ad pórtum: ego adeo, ut tú
scias,

Prósum Athenas prótinam abibo técum. PL. Átque ubi
illo uéneris,

Tríduom seruíre numquam té quín liber sís sinam.

PA. Ábi cito atque orná te. PL. Numquid áliut? PA.
Haec ut mémineris. 1195

PL. Ábeo. PA. Et uos abíte hinc intro actútum: nam
illum hinc sát scio

Iam éxiturum esse íntus. AC. Celebrest aput nos impe-
rium tuum.

PA. Ágite apscedite érgo. ecce autem cómmodum aperitúr foris.

Hílarus exit, ímpetravit: inhiat quod nusquámst, miser.

PYRGOPOLINICES. PALAESTRIO.

PY. Quód uolui, ut uolui, ímpetravi: pér amicitiam et grátiam 1200

[Á me ut abeat.] PA. Quídnam te intus fuisse tam dicám diu?

PY. Númquam ego me tam sénsi amari quám nunc ab illa múlhere.

PA. Quíd iam? PY. Vt multa uérba fecit, lénta ut materiés fuit.

Vérum postremo ímpetravi ut uólui: donauíque ei Quae noluit, quae póstulavit. [té] quoque [ei] donó dedi.

PA. Étiam me? quo módo ego uiuam síne te? PY. Age, animó bono es: 1206

Ítem illinc ego te líberabo. nám si possem ulló modo

Ímpetrare ut abíret nec te abdúceret, operám dedi:

Vérum oppressit. PA. Dèos sperabo téque. postremó tamen

Étsi istuc mihi acérbumst, quia ero té carendumst óptumo, 1210

Sáltem id uolup est, quom ex uirtute fórmæ [id] euenit tibi

Méa opera super hác uicina, quam égo nunc concilió tibi.

PY. Quíd opust uerbis? líbertatem tibi ego et diuitiás dabo,

Si impetras. PA. Reddam impetratum. PY. At géstio.
PA. At modicé decet.

Móderare animo: né sis cupidus. sét eccam ipsam, egre-
ditúr foras 1215

ACROTELEVTVM. MILPHIDIPPA. PYRGOPOLINICES. PA-
LAESTRIO.

MI. Era, éccum praesto mílitem. AC. Vbíst? MI.
Ad laeuam uidedum.

Aspícito limis, né ille nos se séntiat uidére.

AC. Video. édepol nunc nos témpus est malás peio-
res fferi.

MI. Tuúmst principium. AC. Ópsecro, tute ípsum
conuenísti?

Ne páree uoci, ut aúdiat. MI. Cum ipsó pol sum
locúta 1220

Placidé, dum lubitumst mi, ótio, meo árbitratu, ut
uólui.

PY. Audín quae loquitur? PA. Aúdio. quam laéstast,
quia ted ádiit.

AC. O fórtunata múlter es. PY. Vt amári uideor.
PA. Dígnu's.

AC. Permírum ecastor praédicas, te adísse atque
exorásse:

Per epístulam aut per núnctium quasi régem adiri eum
áiunt. 1225

MI. Namque édepol uix fuit cópia adeúndi atque im-
petrándi.

PA. Vt tu inclutu's aput múlteres. PY. Patiár, quando
ita Venús uolt.

AC. Veneri pol habeo grátiam eandémque et oro et
quaéso,

Vt éius mihi sit cópia quem amó quemque expe-
tétso,

Benígnusque erga me út siet: quod cúpiam ne gra-
uétur. 1230

MI. Spero ita futurum. quámquam illam multaé sibi
expetéssunt,

Ille illas spernit ségregatque ab se ómnis extra te-
únam.

AC. Ergo ístus metus me mácerat, quod illíc fasti-
diósust,

Oculi éius ne senténtiam mutént, ubi uiderít me,
Atque éius elegántia meam extémplo speciem spérnat.

MI. Non fáciét: habe animúm bonum. PY. Vt ípsa
se contémpnit. 1236

AC. Metuó ne praedicátio tua núnc meam formam
exúperet.

MI. Istúc curauí ut opínione illíus pulcriór sis.

AC. Si pól me nolet dúcere uxórem, gēua ampléctar
Atque ópsecrabo. alió modo, si nón quíbo impe-
tráre, 1240

Conscíscam letum: uíuere sine illó scio me non
pósse.

PY. Prohibéndam mortem múlieri [esse] uídeo. adi-
bon? PA. Mínume.

Nam tú te uilem féceris, si te últro largiére:

Sine últro ueniat, quaéritet, desidéret, expéctet.

Nisi pérdere istam glóriam uis quám habes, caue sis
fáxis. 1245

Nam núlli mortali scio optigísse hoc nisi duóbus,

Tibi ét Phaoni Lésbio, tam [uésane] ut amaréntur.

AC. Eo intro aut tu illum huc éuoca forás, mea Milphidíppa.

MI. Immo ópperiamur, dum éxeat aliquís. AC. Durare néquco

Quin intro eam. MI. Occlusást foris. AC. Ecfríngam.
MI. Sana nón es. 1250

AC. Sí amáuit umquam aut sí parem hic sapiéntiam
habet ac fórmam,

Per amórem siquid féceró, cleménti ignoscet ánimo.

PA. Vt quaéso amore pérditast [haec] mísera. PY. Mutuóm fit.

PA. Tace, ne aúdiat. MI. Quid ástitisti opstúpida?
quor non púltas?

AC. Quia nón est intus quem égo uolo. PA. Qui scís?
AC. Scio edepol fáciie: 1255

Nam odóre nasum séntiat, si intús sit. PY. Ariolátur.
Quia mé amat, propterea Venus fecít eam ut diuináret.

AC. Nescío ubi hic prope adest quem éxpeto uidére:
olet profécto.

PY. Nasó pol iam haec quidéu uidet plus quam óculis.
PA. Caeca amórest.

AC. Tene me, ópsecro. MI. Quor? AC. Né cadam.
MI. Quid itá? AC. Quia stare néqueo:

Ita ánimus per oculós meus [mihi] défit. MI. Militém pol 1261

Tu aspéxisti? AC. Ita. MI. Non uídeo, ubist? AC. Vidéres pol, si amáres.

MI. Non édepol tu illum mágis amas quam egomét, si
per te líceat.

PA. Omnés profecto múlieres te amánt, ut quaeque
aspéxit.

PY. Nescio tu ex me hoc audieris an nón: nepos sum
Véneris. 1265

AC. Mea Míslphidippa, adi ópæcro et congrédere.
PY. Vt me uerétur:

PA. Illa ad nos pergit. MI. Vós uolo. PA. Et nós te.
MI. [Eccam,] ut iussísti,
Erám meam eduxí foras. PY. Videó. MI. Iube ergo
adíre.

PY. Indúxi in animum ne óderim item ut álias,
quando orásti.

MI. Verbum édepol facere hau pótis erit, si accésse-
rit prope ad te: 1270

Dum te óptuetur, ínterim linguam óculi praeci-
derunt.

PY. Leuándum morbum múlieri [esse] uídeo. MI. Vide
ut extímuit,

Postquám ted aspexit. PY. Viri quoque ármati idem
istuc faciunt:

Ne tú mirere múlierem. set quíd [illa] uolt me fácere?

MI. Ad se út eas: tecum ufuere uolt átque aetatem
exígere. 1275

PY. Egone ad illam eam quae núpta sit? uir éius est
metuéndus.

MI. Quin túa causa exegít uirum ab se. PY. Quíd?
qui id facere pótuít?

MI. Aedés dotales húius sunt. PY. Itane? MI. Íta
pol. PY. Iube domum íre:

Iam ego filii ero. MI. Vide né sies illi éxpectatióni:

Ne illam ánimi excracies. PY. Nón ero profécto.
abíte. MI. Abímus. 1280

PY. Set quíd ego uideo? PA. Quíd uidés? PY.
Nescio quis eccum-incédit,

Ornatu quidem thalássico. PA. Iam nós uolt is profecto:

Naoclérus hic quidemst. PY. Videlicet arcéssit hanc.
PA. Ita crédo.

PLEVSICLES. PALAESTRIO. PYRGOPOLINICES.

PL. Alium álio pacto própter amorem ní sciam
Fecísse multa néquiter, uereár magis 1285

Me amoris causa [cum] hóc ornatu incédere.

Verúm quom multos múlta admissé accéperim

Inhonésta propter amórem atque aliena á bonis:

* * * * *

Mitto énim ut occidi Achíles ciuis pássus est . . .

Set eccúm Palaestriónem, stat cum mílite: 1290

Orátio alio míhi demutandást mea.

Mulíer profecto nátast ex ipsá mora:

Nam quacúis alia quae morast aequé mora

Minor éa uidetur quám quae propter múlteremst.

Hoc ádeo fieri crédo consuetúdine. 1295

Nam ego hánc arcessam Phlócomasium. sèt foris

Pultábo. heus, ecquis híc est? PA. Adulescéns.
quid est?

Quid úis? quid pultas? PL. Phlócomasium quaérito:

A mátre illius uénio. si iturást, eat.

Omnis moratur: náuem cupimus sóluere. 1300

PY. Iam dúdum res parátast. [heus,] Palaéstrio,

Aurum, órnaménta, ucstem, pretiosa ómnia

Duc ádiutores técum ad nauem qui ferant.

Omnía conposita [iám] sunt quae donáui ei.

PA. Eó. PL. Quaeso hercle própéra. PY. Non
morábitur. 1305

Quid istúc [est] quaeso quód oculo factúmst tuo?

PL. Habeo équidem hercle oculum. PY. At laé-
uom dico. PL. Éloquar.

Marís causa hercle istóc ego oculo utór minus:

Nam sí ápstinuissém a máre, eo tamquam hoc
úterer.

Set nímis morantur mé diu. PY. Eccos éxeunt. 1310

PALAESTRIO. PHILOCOMASIVM. PLEVSICLES. PYRGOPOLINI-
CES. (SERVI.)

PA. Quid modi flendó quaeso hodie fácies? PH. Quid
ego ní fleam?

Úbi pulcerrume égi aetatem, inde ábeo. PA. En iam
hominém tibi

Qui á matre et soróre uenit. PII. Vídeo. PY. Audin,
Palaéstrio?

PA. Quid uis? PY. Quin iubés tu ecferrí dóna quae [ego]
istí dedi?

PL. Philocomasium, sálue. PII. Et tu sálue. PL. Ma-
terque ét soror 1315

Tíbi salutem mé iusserunt dícere. PII. Saluaé sient.

PL. Órant te ut eas: uéntus operam díum dat, ut uelum
éplícet.

Nám matri oculi sí ualerent, mécum uenissét semul.

PII. Íbo. quamquam inuíta facio, píetas consuadét. PL.
Sapis.

PY. Sí non mecum aetátém egisset, hódie stulta
uíueret. 1320

PH. Istuc crucior, á uiro me táli abalienárier:
 Nám tu quamuis pótis es facere ut ádfliuat facétiis,
 Ét quia tecum erám, propterea nímlo eram ferócior.
 Éam nobilitatem ámittundam uideo. PY. Ne fle. PH.

Nón queo,

Quóm te uideo. PY. Hábe bonum animum. PH. Scío
 ego quid doleát mihi. 1325

PA. Nám nil miror, sí lubenter, Philocomasium, [tu] híc
 eras,

Quóm ego seruos, quándo aspicio hunc, lácrumem quia
 dilúngimur.

[Íta] forma huius, móres, uirtus ánimum attinuere híc
 tuum.

PH. Ópsecro, licét conplecti príus quam proficiscó?
 PY. Licet.

PH. Ó mei oculi, ó mi anime. PA. Ópsecro, tene mû-
 lierem, 1330

Ne ádfligatur. PY. Quid istuc? PA. Quia, postquam
 áps te abít, animó male

Fáctumst huic repénite miserac. PY. Cúrrite intro,
 adférte aquam.

PA. Nshil aquam morór: quin malo [apscédas]: ne inter-
 uéneris,

Quaéso, dum resipíscit. PY. Capita intér se nimis nexa
 híscce habent.

Nón placet: labra ín labris ferrúminat. quid agís, ma-
 lum? 1335

PL. Témptabam spiráret an non. PY. Aúrem admo-
 tam opórtult.

PL. Sí magis uis, eam omíttam. PY. Nolo: réttine.
 PA. Adflictór miser.

PY. Éxite atque ecférte huc intus ómnia istí quae dedi.

PA. Étiám nunc salúto te, [Lar] fámiliaris, príus quam eo.
Cónserui conséruaeqúe omnes, béne ualete et úsúite: 1340
Béne quaeso inter uós dicatis ét mihi apsentí tamen.

PY. Áge, Palaestrió, bono animo es. PA. Heú [heu],
nequeo quín fleam,

Quom áps ted abeam. PY. Aequó fer animo. PH. Sét
quid hoc? quae rést? quid est?

Ó lux, salue. PL. Iám resipisti? PH. Ópsecro, quem
ampléxa sum

Hóminem? perii. súmne ego aput me? PL. Né time,
uoluptás mea. 1345

PY. Quid istuc est negóti? PA. Animus hánc modo hic
reliquérat

* * * * *

Métuoque et timeó, ne hoc tandem própalam fiát nimis.

PY. Quid id est? PA. Nos secúndum ferri núnc per
urbem haec ómnia,

Néquis hoc tibi ústio uortat. PY. Méa, non illorúm
dedi: 1350

Páruí ego alios fácio. age, ite cúm dis beneuoléntibus.

PA. Túa ego hoc causa díco. PY. Credo. PA. Iám
uale. PY. Et tu béne uale.

PA. Íte cito: iam ego ádsequar uos: cúm ero pauca
[uólo] loqui.

Quámquam alios fidélióres sémper habuistí tibi

Quám me, tam tibi hábeo magnam grátiam rerum óm-
nium: 1355

Ét si ita [tibi] senténtia esset, tibi seruire máuelim

Múlto quam alíí libertus ésse. PY. Habe animúm bo-
nam.

PA. Heí mihi, quom uenís mi in mentem, ut móres mu-
tandí sient.

Múliebres morés discendi, obliuiscendi stratiótici.

PY. Fác sis frugi. PA. Iám non possum: amísi omnem
lubídinem. 1360

PY. Í, sequere illos: né morere. PA. Béne uale. PY.
Et tu béne uale.

PA. Quaése ut meminerís: si forte líber fieri occépe-
rim,

Míttam nuntium ád te: ne me déseras. PY. Non ést
meum.

PA. Cógitato idéntidem, tibi quá m fidelis fúerim.

Si íd facies, tum démum scibis, tíbi qui bonus sit, qui
malus. 1365

PY. Scío: perspexi saépe, uerum quom ántehac [tum]
hodie máxume.

PA. Scís? immo hodie uérum factum fáxo post dicés
magis.

PY. Vix reprimor quin té manere iúbeam. PA. Caue
istuc féceris.

Dícant te mendácem nec uerum ésse, fide nulla ésse te:

Dícant seruorúm praeter me ésse fidelem néminem. 1370

Nám si honeste cénseam te fácere posse, suádeam.

Vérum non potést: caue faxis. PY. Ábi: iam patiar,
quídquid est.

PA. Béne uale igitur. PY. Íre meliust strénue. PA.
Etiam núnc uale.

PY. Ánte hoc factum hunc sum árbitratus sémper ser-
uom péssimum:

Éum fidelem míhi esse inuenio. quom égomet mecum
cógito, 1375

Stúlte feci, qui hunc amísi. íbo hinc intro núnc íam

Ád amores meós. et, sensi, hinc sónitum fecerúnt forea.

PVER. PYRGOPOLINICES.

PV. Ne mé moneatis: mémini ego officiúm meum.

Ego iámiam conuenam illunc. ubi ubist géntium,
Inuéstigabo [eum]: óperae non parcám meae. 1380

PY. Me quaérit illic: ibo [ego] huic puero óbulam.

PV. Ehém, te quaero: sáluc, uir lepidíssume,

Cumuláte commodítate, praeter céteros

Duo dí quem curant. PY. Quí duo? PV. Mars ét

Venus.

PY. Facétum puerum. PV. Íntro te ut eas ópse-
crat: 1385

Te uólt, te quaerit téque expectans déperit.

Amánti fer opem. quíd stas? quin intro ís? PY. Eo.

PV. Ipsús illic sese iam ínpediuit ín plagas.

Parátæ insidiae súnt: stat ín statú senex,

Vt ádoriatur moéchum, qui formást ferox, 1390

Qui omnis se amare crédit, quacque aspéxerit:

Quem omnes oderunt quá uíri qua míliares.

Nunc ín tumultum ibo: íntus clamorem aúdio.

ACTVS V.

PERIPLECOMENVS. PYRGOPOLINICES. CARIO.
LORARI. SCELEDVS.

PE. Dúcite istum: sí non sequitur, rápite sublimém
foras.

Fácite inter terram átque caelum uti siet: discíndite.

PY. Ópsecro hercle, Périplecomene, té. PE. Nequi-
quam hercle ópsecras. 1396

Víde ut istic tibi sí acutus, Cário, cultér probe.

CA. Quín iam dudum géstit moecho [huic] hóc abdomen
ádimere.

Fáciam uti quasi púero in collo péndeant crepúndia.

PY. Périi. PE. Haut etiam: número hoc dicis. CA.
Iámne [ego] in hominem ínuolo?

PE. Ímmo etiam prius uérberetur fústibus. CA. Mul-
túm quidem. 1401

PE. Quór es ausus súbigitare álienam uxorem, ínpu-
dens?

PY. Íta me di ament, últro uentumst ád me. PE. Men-
titúr: feri.

PY. Máne dum narro. PE. Quid cessatis? PY. Nón
licet mihi dícere?

PE. Díc. PY. Oratus sum húc uenire. PE. Quáre's
ausus? én tibi. 1405

PY. Ofei, satis sum uérberatus: ópsecro. CA. Quam
móx seco?

PE. Vbi lubet: dispénnite hominem dñorsum et distén-
nite.

PY. Ópsecro hercle té, mea uerba ut aúdias prius quám
secat.

PE. Lóquere, dum non nñhili factu's. PY. Víduam [illam]
csse cénsum:

Ítaque ancilla, cónciliatrix quae erat, dicebát mihi. 1410

PE. Iúra te nocitúrum non esse hómini de hac re né-
mini,

Quód tu hic hodie uérberatu's aút quod uerberábere,
Sí te saluom hinc ámittemus Vénerium nepótulum.

PY. Iúro per Díónam et Martem mé nociturum né-
mini,

Quód ego hic hodie uáptularim: iúreque id factum árbi-
tror: 1415

Ét si hinc non abeo íntestatus, béne agitur pro nóxia.

PE. Quid, si id non faxís? PY. Vt uiuam sémper inte-
stábilis.

CA. Vérberetur étiam: postibi ámittundum cénseo.

PY. Dí tibi bene fáciant semper, quom áduocatus béne
mi ades.

CA. Érgo des minam aúri nobis. PY. Quam ób rem?
CA. Saluis téstibus 1420

Vt hodie te hinc ámittamus Vénerium nepótulum.

Álitter hinc non íbis: ne sis frústra. PY. Dabitur. CA.
Mágis sapís.

Dé tunica et chlamyde ét machaera néquid speres: nón
feres.

LO. Vérberone etiam án eum amittis? PY. Mítis sum
equidem fústibus:

Ópsecro uos. PE. Sóluite istunc. PY. Hábeo gratiám
tibi. 1425

PE. SÍ posthac prehéndero ego te hic, séparabo a téstibus.

PY. Causam hau dico. PE. Éamus intro, Cário. PY. Seruós meos

Éccos uideo. Philocomasium iám profectast? díc mihi.

SC. Iám dudum. PY. Hei mihi. SC. Mágis [id] dicas, sí scias quod égo scio:

Námque illic qui lápan~~is~~ ob oculum habébat nauta nón erat. 1430

PY. Quis erat igitur? SC. Philocomasio amátor. PY. Qui tu scís? SC. Scio:

Nám postquam porta éxierunt, níl cessarunt slico Aúsculari atque ámplexari intér se. PY. Vac miseró mihi:

Vérba mihi data ésse uideo. scélus uiri Palaéstrio, Ís me in hanc inléxit fraudem. SC. Iúre factum iú-dico: 1435

Sí sic aliis moéchis fiat, mínus hic moechorúm siet: Mágis metuant, minus nas res studeant. PY. Éamus ad me. CANTOR. Plaúдите.

METRA HVIVS FABVLAE HAEC SVNT

- V. 1 ad 155 iambici senarii
 156 ad 353 trochaici septenarii
 - 354 ad 425 iambici septenarii
 - 426 ad 480 trochaici septenarii
 481 ad 595 iambici senarii
 - 596 ad 812 trochaici septenarii
 - 813 ad 873 iambici senarii
 - 874 ad 946 iambici septenarii
 - 947 ad 1010 trochaici septenarii
 - 1011 ad 1093 anapaestici septenarii
 - 1094 ad 1136 iambici senarii
 - 1137 ad 1215 trochaici septenarii
 - 1216 ad 1283 iambici septenarii
 - 1284 ad 1310 iambici senarii
 - 1311 ad 1377 trochaici septenarii
 1378 ad 1393 iambici senarii
 - 1394 ad 1437 trochaici septenarii.
-

T. MACCI PLAVTI
R V D E . N S.

GRAECA DIPHILV.

ARGVMENTVM.

Reti piscator uidulum extraxit mari,
Vbi erant erilis filiae crepundia,
Dominum ad lenonem quae subrepta uenerat.
Ea sumpte imprudens in clientelam patris
Naufragio eiecta decenit: cognoscitur
Suoque amico Plesidippo iungitur.

5

P E R S O N A E.

ARCTVRVS PROLOGVS
SCEPARNIO SERVVS
PLESIDIPPVS ADVLESCENS
DAEMONES SENEX
PALAESTRA MVLIER
AMPELISCA MVLIER
PTOLEMOCRATIA SACERDOS
PISCATORES
TRACHALIO SERVVS
LABRAX LENO
CHARMIDES SENEX
LORARI
GRIPVS PISCATOR
CANTOR.

P R O L O G V S.

A R C T U R V S.

Qui géntis omnis máriaque et terrás mouet,
 Elús sum ciuis ciuitate caélitum.
 Ita sum út uidetis spléndens stella cándida,
 Signúm quod semper témpore exoritur suo
 Hic átque in caelo. nómen Arcturóst mihi. 5
 Noctú sum in caelo clárus atque inté deos,
 Intér mortális ámbulans intérdius.
 Et ália signa dé caelo ad terram áccidunt:
 Quist ímperator díuom atque hominum Iúppiter,
 Is nós per gentis [híc] alium alia dísparat, 10
 Hominúm qui facta, móres, pietatem ét fidem
 Noscámus, ut quemque ádiuuet opuléntia.
 Qui fálsas litís fálsis testimóniis
 Petúnt quique in iure ábiurant pecúniam,
 Eorúm referimus nómina excripta ád Iouem. 15
 Cotídie ille scít quis hic quaerát malum.
 Qui hic lítem apisci póstulant periúrio
 Malí, res falsas qui ímpetrant aput iúdicem,
 Iterum ille eam rem iúdicatam iúdicat:
 Maióre multa múltat quam litem aúferunt. 20
 Bonós in aliis tábulis excriptós habet.
 Atque hóc scelesti [illi] ín animum inducúnt suum,
 Iouem sé placare pósse donis, hóstiis:
 Et óperam et sumptum pérdunt. id eo fít, quia

Nihil ei acceptumst á periuris súplici. 25

Facilius siqui píus est a dis súpplicans

Quam qui scelestust ínueniet ueniám sibi.

Idcirco moneo uós ego hoc, qui estís boni

Quique aétatem agitis cú pietate et cú fide :

Retinéte porro, póst factum ut laetémini. 30

Nunc, húc qua causa uení, argumentum éloquar.

Primúmdum huic esse nómen urbi Díphilus

Cyrénas uoluit. illic habitat Daémones

In agro átque uilla próxuma proptér mare,

Senex qui húc Athenis éxul uenit, hau' malus. 35

Neque is ádeo propter málitiam patriá caret,

Set dum álios seruat, se ínpediuit ínterim :

Rem béne paratam cómitate pérdidit.

Huic filia olim uírgo perlit páruola :

Eam dé praedone uír mercatur péssumus : 40

Is eam húc Cyrenas léno aduexit uírginem.

Aduléscens quidam cúis huius Átticus

Eam uidit ire e lúdo fidicinó domum.

Amáre occepit : ád lenonem déuenit,

Minis triginta sibi puellam déstínat 45

Datque árrabonem et iúreiurando ádligat.

Is léno, ut se aequomst, flócci non fecit fidem

Neque quód iuratus ádulescenti díxerat.

Erát ei hospes pár sui, Siculús senex

Sceléstus Agrigentínus, urbis próditor : 50

Is illús laudare ínfít formam uírginis

Et áliarum itidem quac éius erant muliérculae.

Ínfít lenoni suádere, uť secúm semul

Eat ín Siciliam : ibi ésse homines uoluptários

Dicít : ibi eum potésse fieri díuitem. 55

[Ibi ésse quaestum máximum meretrícibus.]

Persuádet. nauis clánculum condúcitur.
 Quidquíd erat, noctu in náuem conportát domo
 Leno: ádulescenti, qui puellam ab eo émerat,
 Ait sése Veneri uélle uotum sólucre 60
 (Id híc est fanum Vénéris) et eo ad prándium
 Vocáuit adulescéntem huc. ipse hinc slico
 Nauém conscendit, áuehit meretrículas.
 Aduléscenti alii nárrant ut res gésta sit:
 Lenónem abisse. ad pórtum [quom] adulescéns.
 uenit,
 Illórum nauis lónge in altum apscésserat. 66
 Ego quóniam uideo uírginem asportárier,
 Tetuli ét [ei] auxilium et lénoni exitiúm semul:
 Incrépui hibernum et flúctus moui márítimos.
 Nam sígnum Arcturus ómnium sum acérrumum: 70
 Veheméns sum exoriens, quem ócido ueheméntior.
 Nunc ámbo in saxo, léno atque [eius] hospés, semul
 Sedént eiecti: náuis confractást eis.
 Illa áutem uirgo atque áltera itídem ancíllula
 De náui timidæ désuluerunt in scapham. 75
 Nunc éas ab saxo flúctus ad terrám ferunt,
 Ad uíllam illius, éxul qui ibi habitát senex,
 Quoius déturbauit uéntus tectum et tégulas.
 Et séruos illic est éius qui egreditúr foras.
 Aduléscent huc iam aduéniet, quem uidébitis, 80
 Qui illám mercatust dé lenone uírginem.
 Valéte, ut hostes uóstri diffidánt sibi.

A C T V S I.

SCEPARNIO. PLESIDIPPVS (CVM TRIBVS
ADVLESCENTIBVS). DAEMONES.

SC. Pro di immortales, tēpestatem quōius modi
Neptūnus nobis nōcte hac misit prōxima.

Detēxit uentus usllam : quid uerbis opust? 85

Non uēntus fuit, uerum Alcumena Eurípidi:

Ita omnis de tecto dēturbauit tégulas:

Inlústriores fécit fenestrasque indidit.

PL. Et uós a nostris ábduxi negótis

Neque id processit, quā uos duxi grátia: 90

Nequīui ad portum lénonem prehéndere.

Set mēa desidía spēm deserere nólui:

Eo uós, amici, dētínui diútius.

Nunc húc ad Veneris fánum uenio uisere,

Vbi rém diuinam sé facturum dixerat. 95

SC. Si sápiam, hoc quod me mántat concinném lu-
tum.

PL. Prope me híc nescio quis lóquitur. DÆ.
Heus, Scepárnio.

SC. Qui nóminat me? DÆ. Qui pro te argentúm
dedit.

SC. Quasi mé tuum esse séruom dicas, Daémones.

DÆ. Luto úsust multo, múltam terram cónfode.

Willam integundam intéllego totám mihi: 101

Nam nunc perlucet ea quam cribrum crebrius.

PL. Patér, salueto [tu] amboque adeo. DÆ. Saluos
sis.

SC. Set utrúm tu masne an fémina's, qui illúm pa-
trem

Vocés? PL. Vir sum equidem. DÆ. Quaére,
uir, porró patrem: 105

Ego filiolum [olim] unam habui, eam unam pérdidi.
Virile secus numquam ullum [ego] habui. PL. At di
dabunt.

SC. [Hem,] tibi quidem hercle, quisquis es, magnúm
malum,

Qui oratione hic occupatos occupaes.

PL. Isticine uos habitatis? SC. Quid tu id quaé-
ritas? 110

An quó furatum uenias uestigás loca?

PL. Pecúliosum esse addecet seruom adprobe,
Quem eró praesente [hau] praetereat oratio,
Aut qui inclementer dicat homini libero.

SC. Et impudicum et impudentem hominem adde-
cet, 115

Molestum ultro aduenire ad alienam domum,
Quoi debeat níl. DÆ. Tace, Scepárnio.

Quid opúst, adolescens? PL. Istic infortúnium,
Qui praefestinet ubi erus adsit praeloqui.

Set nisi molestumst, paucis percontárier 120

Volo ego ex te. DÆ. Dabitur ópera, atque in ne-
gótio.

SC. Quin tu in paludem is exicasque harúndinem,
Qui pertegamus ullam, dum sudúmst. DÆ. Tace.

Tu síquid opus est díce. PL. Dic quod té rogo:

Ecquém tu hic hominem crispum, incanum uideris,

Malum, perierum, palpatores. DÆ. Plurimos: 126
Nam propter eius modi ego viros uiuó miser.

PL. Hic dico, in fanum Veneris qui mulierculas
Duas secum adduxit quique adornarit sibi

Vt rem diuinam faciat, aut hodie aut heri. 130

DÆ. Non hercle, adulescens, iam hos dies con-
plurimos

Quemquam istic uidi sacrificare: neque potest

Clam me esse, siqui sacrificat. semper petunt

Aquam hinc aut ignem aut uascula aut cultrum aut
ueru

Aut aulam extarem aut aliquid: quid uerbis opust?

Veneri parui uasa et puteum, non mihi. 136

Nunc interuallum iam hos dies multos fuit.

PL. Vt uerba praehibes, me perisse praedicas.

DÆ. Mea quidem hercle causa saluos sis licet.

SC. Heus tu, qui fana uentris causa circumis, 140

Iubere melius prandium ornari domi.

Fortasse tu hac uocatus es ad prandium:

Ille qui uocauit, nullus uenit? PL. Ad modum.

SC. Nullumst periculum te hinc ire inpransum do-
mum.

Cererem te melius quam Venerem sectarier: 145

Amori haec curat, tritico curat Ceres.

PL. Deludificauit me ille homo indignis modis.

DÆ. Pro di immortales, quid illuc est, Seeparnio,

Hominum secundum litus? SC. Vt mea opinior,

Propter uiam illi sunt uocati ad prandium. 150

DÆ. Qui? SC. Quia post cenam, credo, lauerunt
heri:

Confracta nauis in maris illis. DÆ. Itast.

SC. At hercle nobis uilla in terra et tegulae.

DÆ. Hui,

Homínculi quanti éstis: electi út natant. 155

PL. Vbi súnt ei homines, ópsecro? DÆ. Hac ad
déteram:

Vidén secundum lítus? PL. Video: séquimini.

Vtinam ís sit quem ego quaéro, uir sacérrumus.

Valéte. SC. Si non móneas, nosmet méminimus.

Set ó Palaemon, sáncte Neptuní comes, 160

[Qui Herculis socius esse diceris]

Quod fácinus uideo? DÆ. Quid uides? SC. Mu-
liérculas

Videó sedentis ín scapha solás duas.

Vt ádflictantur míserae. euge, euge, pérbene,

Ab sáxo auortit flúctus ad lítús scapham. 165

Nequé gubernator úmquam potuit [réctius].

Non uídisse undas mé maiores cénseo.

Saluáe sunt, si illos flúctus deuítáuerint.

[Nunc nunc periculumst: eiecit alteram.]

Viden álteram illam ut flúctus eiecit foras? 170

At ín uadost: iam fácte enabit. eúgepae:

Saluást: euasit éx aqua: iam ín lítorest.

Desúluit haec autem áltera ad terram é scapha.

Vt praé timore ín génua ín undas cóncidit.

Surréxit: horsum sí capessit, sálua rest: 175

Set déxtrouorsum auórsa it ín malám crucem.

Hem,

Errábit illaec hódie. DÆ. Quid id refért tua?

SC. Si ad sáxum, quo capéssit, ea deorsúm ca-
dit,

Errátionis fécerit compéndium. 180

DÆ. Si tú de illarum cénaturus uéspert's,

Illis curandum cénseo, Scepárnio:

Si aput méd. cássuru's, mishi dicari operám uolo.

SC. Bonum aequomque oras. DÆ. Séquere me
hac ergó. SC. Sequor.

P A L A E S T R A.

Nímio [pol] hominúm fortunae mínus [multo] miserae
memorantur 185

* * * * experiundo is dátur acerbum * * * *

Hóc deo conplácitumst, med hoc órnatu ornatam in re-
giones

[Ésse] incertas tímídám eiectam? hancine ego ad rem
nátam miseram

[Mé] memorabo? hancine ego partem cápío ob pietatém
praecipuam?

Nam hoc mi haú sit labóri labórem hunc potíri, 190

Si me érga paréntis aut dēos inpiárim:

Set id si paráte curáui ut cauérem,

Tum mi hóc indecóre, inmodéste datís di.

Nam quíd habebunt pósthac [insígne] inpií,

Si ad hunc modumst honós aput uos innoxíis? 195

Nam mé si fecísse aut paréntis sciám

Sceléste, mínus [nunc] me míserer.

Set erí me sollicitát scelus, eius mé habet inpietás male:

Is ómnia perdidit in mari: haec eius súnť bonorum réli-
quiae.

Étiam quae uécta mecum in scaphast semul, 200

[Flúctuom ui] éxcidít: égo nunc sola sum.

Quaé mi si sálua saltém foret, labos

Lénior éset hic éius opera mihi.

Nunc quám spem aut opem aut consilí quíd capéssam

Ita híc [sola] sólis locis conpotíta ? 205.

Híc sáxa sunt, híc máre sonat, nec mi óbuiam homo quis-
quám uenit.

Hóc quod indúta sum súmmae opes óppido :

Néc cibo néc loco técta quo sím scio.

Quaé mihist spés qua me úfuere uelím ?

Néc loci gnára sum nécdum híc [umquám] fui. 210.

Sáltem [ego] aliquém uelim qui mihi ex hís locis

Aút uiam aut sémitam mónstret: ita núnc

Hác an illác eam, incérta [sum] cónsili:

Néc prope usquam híc quidem cúltum agrum cón-
spicor.

Álgor, errór, pauor [mémбра] mi omnia tenent. 215.

Haéc hauscitis, mēi parentes, mé nunc miseram ita ésse
uti sum:

Libera ego prognáta fui máxume, nequíquam fui.

Numquí minus [nunc] séruió, quam sí forem serua-
náta ?

Neque quícquam umquam is [id] prófuit, qui [mé] sibi
eduxérunt.

AMPHELISCA. PALAESTRA.

AM. Quíd mihi meliust, quíd magis in remst, quám cor-
pore uitam út secludam ? 220.

Íta male uiuo atque íta mi multae in pectore sunt curae
éxanimales:

Íta res [sordent]: uitae hau parco: pérdidi spem qua me
óblectabam.

Ómnia iam circúmcursauí atque ómnis latebras pérrep-
tauí

Quaerere conseruám uoce, oculis, aúribus, ut peruéstigare.

Néque eam usquam inuenió neque quo eam néque qua
quaeram [eám] consultumst, 225

Néque quem rogitem résponsorem quémquam interea
[hic hóminem] inuenio.

Néc magis solae térrae solae sánt quam haec sunt loca
atque haé regiones.

Néque si uiult eám uiua umquam quín [uiuam] inueniám
desistam.

PA. Quóia prope me hic uóx sonat? AM. Pertímui,
quis loquitúr prope?

PA. Bona Spés, opsecró, 230
Subuénta mihi.

AM. Múlier est, múliebris uóx ad aurís mihi
Vénit: [tunc] éximes míseram [me] ex hóc metu?

PA. Certo uox múliebris tétigit aurís meas:
Num Ámpelisca ópsecrost? AM. Tén, Palaestra,
aúdio? 235

PA. Quín uoco, ut me aúdiat, nómine illám suo?
Ámpelisca. AM. Hém, quis est? PA. Égo. AM.
Palaestráne? PA. Sum.

AM. Díc ubi's? PA. Pól ego nunc ín malis plúrumis.

AM. Sócia sum néc minor párs meast quám tua.

Sét uidere éxpeto té. PA. Mihi's aémula. 240

AM. Cónsequamúr gradu uócem: ubi's? PA. Écce
me:

Áccede ad me átque adi cóntra. AM. Fit sédulo.

PA. Cédo manum. AM. Áccipe. PA. Víuin? dic
ópsecro.

AM. Tú facis mé quidem úsuere ut núnc uelim,
Quóm mihi té licet tángere. ut uíx mihi 245

Crédo ego hoc, té tenere. ópsecro, ampléctere,

Spés mea: ut me ómnium íám laborúm leuas.

PA. Óccupas praéloqui, quae mist orátio.

Núnc abire hínc decet nós. AM. Quo amabo íbimus?

PA. Lítus hoc pérsequamúr. AM. Sequor quó lubet.

PA. Sí cine híc cum úuida uéste grassábimur? 251

AM. Hóc quod est íd necessáriumst pérpeti.

Sét quid hoc opsecróst? PA. Quid [est]? AM. Vi-

désne amabo hoc fánum? PA. Vbist?

AM. Ad déteram. PA. Videór decorum dís locum tué-
rier.

AM. Hau lóngé abesse opórtet homínes hínc: ita híc
lepidúst locus. 255

[Quisquis] deus est, uéneror ut nos éx hac aerumna
éximat,

Miseras, inopes, aérumnosas áliquo ut auxillio ádiuuet.

SACERDOS. PALAESTRA. AMPELISCA.

SA. Qui súnt, qui a patróna precés mea expetés-
sunt?

Nam uóx me precántum huc forás excitáuit.

Bonam átque opsequéntem deam átque haut gra-
uátam 260

Patrónam execúntur benígnamque múltum.

PA. Iubémus te sáluere, máter. SA. Saluéte,
Puéllae. set únde íhucl

Íre nos cum úuida uéste dicam, ópsecro,

Tam maéstiter uestítas? 265

PA. Ílico hínc ímus hau lóngule ex hóc loco:

Vérum longe hínc abest, únde aduectae húc sumus.

SA. Némpe equo lígneo pér uías caérulas

PLAVTVS I.

Éstis uectae? PA. Ád modum. SA. Ergo aéquius
uós erat

Cándidatás uenire hóstiatásque: ad hoc 270
Fánum ad istúnc modum nón ueniri solet.

PA. Quáene electae é mari símus ambae, ópsecro,

Únde nos hóstias ágere uoluísti huc?

Núnc tibi ampléctimur génua egentés opum,
Quae ín locis nésciis néscia spé sumus, 275

Út tuo récipias técto seruésque nos,

Míseriarúmque te ambárum uti mísereat,

Quibús nec locúst ullus néc spes paráta,

Neque hóc quod uidés ampliús nobis quícquamst.

SA. Manús mihi date, éxurgite á genibus ámbae:

Miséricordiór nulla mést feminárum. 281

Set haéc pauperés sunt, inopés res, puéllae:

Egomét uix [meam] úitam coló: Veneri císbo

Meó seruíó. AM. Veneris fánum, ópsecro, hóc est?

SA. Fatébor: ego huiús clueo fáni sacérdos. 285

Verúm quidquid ést comitér fiet á me,

Quoad cópia ualébit.

Ite hác mecum. PA. Amíce benígneque honórem,

Máter, nostrum habés. SA. Oportet.

ACTVS II.

PISCATORES.

Omnibus modis qui paúperes sunt hómines miseri
úiuont, 290

Praesértim quibus nec quaéstus est nec ártem didi-
cere úllam.

Necéssitate quídquid est domi íd sat est habéndum.

Nos íám de ornatu própemodum ut locuplétes simus
scítis.

Hisce hámi atque haec harúndines sunt nóbis quaestu
et cúltu.

Cotidie ex urbe ad mare huc prodímus pabulátum. 295

Pro exércitu gymnástico et palaéstrico hoc habémus:

Echínos, lopadas, óstreas, balanós captamus, cónchas,

Marínam urticam, músculos, plagúsias striátas.

Post íd piscatum hamátilem et saxátilem adgredímur,

Cibúm captamus é mari. si euéntus non euénit 300

Neque quícquam captumst píscium, salsí lautique
púre

Domúm redímus clánculum, dormímus incenáti.

Atque út nunc ualide flúctuat mare, núlla nobis spés
est:

Nisi quíd concharum cápsimus, cenáti sumus profécto.

Nunc Vénerem hanc ueneremúr bonam, ut nos lépide
adiuerit hódie. 305

TRACHALIO. PISCATORIBUS.

TR. Animum ádnorsauí sédulo, ne erum úsquam
praeterírem:

Nam quóm modo exhibát foras, ad pórtum se aibat fre:
Me huc óbuiam iussít sibi ueníre ad Veneris fánum.

Set quós perconter cómmode eccos uídeo astare:
adíbo.

Saluéte fures máritumi, conchítæ atque hamiótæ, 310
Famélica hominum nátio. quid ágitis? ut perítis?

PI. Vt píscatorem aequómst, fame sitíque speque.

TR. Ecquémnam

[Hodie] ádulescentem strénua facié, rubicundum, fór-
tem,

[Ingénuom,] dum hic astátis [uos], uidístis huc ueníre,
Qui trís secum homines dúceret chlamydátos cum
machaéris? 315

PI. Nullum ístac facie, ut praédicas, uenísse huc sci-
mus. TR. Écquem

Recáluom ac síloném senem, statútum, uentríósum,
Tortís superciliís, contracta frónte, frauduléntum,
Deorum ódium atque hominum, málum, mali uítí pro-
brique plénum,

Qui dúceret muliérculas duas sécum satis uenústas?

PI. Cum istiús modi uirtútibus operísque natus qui
sit, 321

Eum quídem ád carnificemst aéquius quam ad Véné-
rem conmeáre.

TR. At sí uidistis, dícite. PI. Huc profécto nullus
uénit.

Valé. TR. Valet. crédidi: factúmst quod suspi-
cábar:

Data uerba ero sunt: léno abít sceléstus exulátum. 325
In náuem ascendít, múlíeres auéxit: ariolús sum.

Is húc erum etíam ad prándíum uocáuit, sceleris
sémen.

Nunc quíd mihi melíus, quam sílico híc [ut] erum óppe-
riar dum uéníat?

Eadem [ópera], Venería haéc sacerdos síquid ampliús
scít,

Si uídero, exquísíuero: faciét me certíorem. 330

AMPELISCA. TRACHALIO.

AM. Intéllego: hanc quae próxuma [hic] est uílla Ve-
neris fáno

Pulsáre iussísti átque aquam rogáre. TR. Quóia ad
aúris

Vox mi áduolauít? AM. Ópsecro, híc quís lóquitur?
quem ego uídeo?

TR. Estne Ámpelísca haec, quae foras e fáno egredi-
tur? AM. Éstne híc

Trachálio, quem cónspícor, calátor Plesídíppi? 335

TR. Eást. AM. Is est: Trachálio, salué. TR. Salue,
Ámpelísca:

Quíd tú agís? AM. Aetatem háu malam male. TR.
Mélius omináre.

AM. Verum ómnis sapientís decet conférre et fa-
bulári.

Set Plésídíppus túus erus ubi amábost? TR. Heia
uéro,

Quasi nó n sit intus. AM. Néque pol est neque húc
quidem ullus uénít. 340

TR. Non uénit? AM. Vera praédicas. TR. Non
ést meum, Ampelísca.

Set quám mox coctumst prándium? AM. Quod prán-
dium, opsecró te?

TR. Nempe rém diuinam fácitis hic? AM. Quid
sómnia, amábo?

TR. Certe húc Labrax ad prándium uocáuit Plesi-
dippum,

Erum méum erus uoster. AM. Édepol hau miránda
facta dícis: 345

Si dēos deceptit ét homines, lenónum more fécit.

TR. Non rém diuinam fácitis hic uos néque erus?
AM. Arioláre.

TR. Quid tú agis igitur? AM. Éx malis multís me-
tuque súmmo

Capitálique ex pérículo orbas aúxillique opúmque huc
Recépít ad se Véneria haec sacérdos me et Palaé-
stram. 350

TR. An híc Palaestrast, ópsecro, erí meiámica? AM.
Cérto.

TR. Inést lepos in núntio tuo mágnus, mea Ampe-
lísca.

Set istúc periclum pérubet quod fúerit uobis scíre.

AM. Confráctast, mi Trachálio, hac nócte nauis nóbis.

TR. Quid, náuis? quae istaec fábulast? AM. Non
aúdiuisti, amábo, 355

Quo pácto leno clánculum nos hínc auehere uóluit
In Síciliam et quidquid domi fuit in nauem inposuit?
Ea núnc perlerunt ómnia. TR. O Neptúne lepide,
sálue:

Ne te áleator núllus est sapiéntior. profécto

Nimis lépide iecisti bolum: periúrum perdidisti. 360

Set nunc ubist lenó Labrax? AM. Perist potando,
opínor:

Neptúnus magnis póculis hac nócte eum inuitáuit.

TR. Credo hércle, anancaeó datum quod bíberet. ut
ego amó te,

Mea Ámpelísca: ut dúlcis es: ut múlta dicta dícis.

Set tu ét Palaestra quó modo saluae éstis? AM. Sci-
bis fáxo. 365

[De] náui tímidae ambae ín scapham insulúimus, quia
uidémus

Ad sáxa nauem férrier: properáns exolui réstem,
Dum illi timent. nos cúm scapha tempésta dextro-
uórsum

Différt ab illis. itaque nos uentísque fluctibúsque
lactátae exemplis plúrumis miseraé perpetuam nó-
ctem 370

* * * * *

Vix hódie ad litus pértulit nos uéntus exanimátas.

TR. Nouí, Neptunus ita solet: quamuis fastidiósus
Aedílis est: siquae ínprobae sunt mérces, iactat
ómnis.

AM. Vae cápiti atque aetatí tuae. TR. Tuó, mea
Ampelísca. 375

Sciui lenonem fácere istuc quod fécit: saepe díxi.

Capíllum promittam óptimumst, occúpiamque ariolári.

AM. Cauístin ergo tu átque erus ne abíret, quom
scibátis?

TR. Quid fáceret? AM. Si amabát, rogas quid fáce-
ret? adseruáret

Dies nóctisque: in custódia esset sémper. uerum
ecástor 380

Vt múlti fecit: ita probe curáuit Plesidíppus.

TR. Quor tu istuc dicis? AM. Rés palamst. TR. Scin
tu? étiam qui it lauátum

In bálineas, quom ibi sédulo sua uéstimenta séruat,
Tam súbrupiantur: quíppe qui quem illórum op-
seruat fálsust:

Fur fáciile quem opseruát uidet: custós qui fur sit
néscit. 385

Set dúce me ad illam: ubíst? AM. I sane in Véneris
fanum huc íntro:

Sedéntem flentemque ópprimes. TR. Vt iam istuc
mihí moléstumst:

Set quíd flet? AM. Ego dicám tibi: hoc sése excru-
ciat ánimi,

Quia léno ademit cístulam ei, quam habébat ubique
habébat

Qui sños parentis nóscere potésset: eam uerétur 390
Ne péríerit. TR. Vbinam éa fuit cistéllula? AM.
Ibidem in náui:

Conclúsit ipse in uídulum, ne cópia esset éius
Qui sños parentis nósceret. TR. O fácinus inpudí-
cum,

Quam líberam esse opórteat, seruíre postuláre.
AM. Nunc ěum cum naui scílicet abísse pessum in
áltum. 395

Et aúrum et argentúm fuit ibidém lenonis ómne.
TR. Credo áliquem inmersisse átque eum excepísse.

AM. Id misera maéstast,
Sibi eórum euenisse ínopiam. TR. Iam istóc magis
usus fáctost,

Vt eam íntro consolérque eam, ne síc se excruciet
ánimi.

Nam múlta praeter spém scio multís bona euenísse. 400

AM. At ego étiam, qui speráuerint spem décepiſſe
múltos.

TR. Ergo ánimus aequos óptumumſt aerúmnae con-
diméntum.

Ego eo întro, niſi quid uís. AM. Eaſ. ego quód mihi
imperáuit

Sacérdoſ id faciam átque aquam hinc de próxumo ro-
gábo.

Nam extémplo, ſi uerbís ſuis peterém, daturóſ díxit.
Neque dígníorem cénſeo uidíſſe anum me quém-
quam, 406

Quoi dēoſ átque homineſ cénſeam bene fácere magiſ
decére.

Vt lépide, ut liberáliter, ut honéſte átque haut gra-
uáte

Timidáſ, egentíſ, úidáſ, eiéctáſ, exanimátáſ
Accépit ad ſeſe: haú ſecúſ quam ſi éx ſe ſimúſ ná-
tae. 410

Vt eápſe [modo] ſuccíncta aquam calefáctat, ut laué-
muſ.

Nunc, né morae illi ſím, petam hinc aquam, únde mi
imperáuit.

Heuſ, écqui in uillaſt? écquiſ hoc reclúdit? ecquiſ
pródit?

SCEPARNIO. AMPELISCA.

SC. Quiſt qui noſtriſ tám proterue fóribuſ facit in-
iúriam?

AM. Égo ſum. SC. Hem, quid hoc boníſt? eu,
edeſol ſpécie lepída múlíerem. 415

AM. Sálue, adulescens. SC. Ét tu multum sálueo,
adulescéntula.

AM. Ád uos uenio. SC. Accípíam hospitio, sí mox
uenies uésperi,

Ítem ut adfectam: nám nunc nihil est quí te mane
múlierem

* * * * *
Sét quid ais, mea hílara, lepida? AM. Ah, nímium
familiáriter 420

Me áttrectas. SC. Pro di ínmortales, Véneris eccli-
gia haéc quidemst.

Vt in ocellis hílaritudost: héia, corpus quòius modi:
Súbuolturiumst, illut quidem 'subáquilum' uolui
dícere.

Vél papillae quòius modi: tum quae índoles in sá-
uiost.

AM. Nón ego sum pollúcta pago: pótin ut me aps-
tineás manum? 425

SC. Nón licet te sic placidule béllam belle tángere?

* * * * *
* * * * *

AM. Ótium ubi erit, túm tibi operam lúdo et deli-
claé dabo.

Núnc, quam ob rem huc sum míssa, amabo uél tu
mi aias uél neges. 430

SC. Quid nunc uis? AM. Sapiénti ornatus quíd
uelim indiciúm facit.

SC. Méus quoque hic sapiénti ornatus quíd uelim
indiciúm facit.

AM. Haéc sacerdos Véneris petere hinc iússit me
a uobís aquam:

* * * * *

SC. Át ego basilicús sum: quem nisi óras, guttam
nón feres. 435

Nóstro illum puteúm periclo et férramentis fódimus.
[Nisi multis blandítis a me gúttá non ferri potest.]

AM. Quór tu aquam grauáre amabo, quam hóstis
hosti cómmodat?

* * * * *

SC. Quór tu operam grauáre mihi, quam cívis ciui
cómmodat? 440

AM. Ímmo etiam tibi, méa uoluptas, quae uoles fa-
ciam ómnia.

SC. Eúgepae, saluós sum: haec iam me suám uolup-
tatém uocat.

Dábitur tibi aqua, né nequiquam mé ames. cedo mi
urnám. AM. Cape:

Própera amabo ecférre. SC. Manta: iam híc ero,
uoluptás mea.

* * * * * 445

* * * * *

AM. Quid sacerdotí me dicam [esse] híc moratam
tám diu?

* * * * *

Út etiam nunc mísera timeo, ubi óculis intueór mare.

Set quid ego mísera uídeo prócul in lítore? 450

Meum erúm lenonem Siciliensemque hóspitem,

Quos périisse ambos mísera censebam ín mari.

Iam plús mali illut nóbis uiuit quám ratae.

Set quid ego cesso fúgere in fanum ac dicere haec

Palaéstrae, in aram utí confugiamús prius 455

Quam scélus huc leno uéniat nosque hic ópprimat?

Confúgiam hinc: ita res súppetit subitó [mihi].

SCEPARNIO.

Pro di immortales, in aqua numquam credidi
 Voluptatem inesse tantam: ut hanc traxi lubens.
 Nimiò minus altus puteus visus quam prius. 460
 Vt sine labore hanc extraxi: praefiscine,
 Satin nequam sum, utpote qui hodie amare incé-
 perim?

En tibi aquam, mea tu bellula: hem, [eam] sic uolo
 Te ferre honeste, ut ego fero: ut placeas mihi.

Set ubi tu's delicata? cape aquam hanc sis. ubi's?
 Amat hercle me, ut ego opinor: delituit mala. 466
 Vbi tu's? etiamne hanc urnam acceptura's? ubi's?
 Commodule ludis. tandem uero serio.

Etiam acceptura's urnam hanc? ubi tu's gentium?
 Nusquam hercle equidem illam uideo: ludos me
 facit. 470

Adponam hercle urnam iam ego hanc in media uia.
 Set autem quid si hanc hinc abstulerit quispiam
 Sacram urnam Veneris? mi exhibeat negotium.
 Metuo hercle ne illa mulier mi insidias locet,
 Vt comprehendar cum sacra urna Veneria. 475

Nempe optumo [me] iure in uinclis enicet
 Magistratus, siquis me hanc habere uiderit.
 Nam haec literatast: epse cantat quonia sit.
 Iam hercle euocabo hinc hanc sacerdotem foras,
 Vt hanc accipiat urnam. accedam huc ad foris. 480
 Heus, Ptolemocratia, cape sis hanc urnam tibi:
 Muliercula hanc nescio quae huc ad me detulit.
 Intro ferundast. repperi negotium,
 Si quidem mihi ultro his adgerunda etiamst aqua.

LABRAX. CHARMIDES.

LA. Qui homo [ésse] sese míserum et mendicúm uolet,
Neptúno credat sése atque aetatem suam: 486

Nam síquis cum eo quíd rei commiscuit,
[Eum] ad hóc exemplum amittit ornatúm domum.
Edepol Libertas lépida's, quae numquám pedem
Voluisti in nauem mécum hercle una inponere. 490
Set ubi ille meus est hóspes qui me pérdidit?
Atque éccum incedit. CH. Quó malum properás, La-
brax?

Nam equidém te nequeo cónsequi tam strénue.

LA. Vtinám [tu] prius quam te óculis uidissém meis
Maló cruciatu in Sícilia perbíteres, 495

Quem própter hoc mihi óptigit miseró mali.

CH. Vtinam [égo], quom in aedis me ad te adduxisti
[tuas],

In cárcere illo pótius cubuissém die:

Deosque inmortalis quaéro, dum uiuás, uti
Omnis tui similis hóspites habeás tibi. 500

LA. Malám Fortunam in aedis te adduxí meas.

Quid míhi scelestó tibi erat auscultátio?

Quidue hñc abítio? quídue ín nauem inscénsio?

Vbi pérdidi etiam plús boni quam míhi fuit.

CH. Pol mínime miror, náuis sí fractást tibi, 505
Scelus te ét sceleste pártá quae uexít bona.

LA. Pessúm dedisti blándimentis mé tuis.

CH. Sceléstiozem cénam cenauí tuam

Quam quae Thyestaest ánteposita et Téreo.

LA. Perii, áuimo male fit. cóntine quaesó caput. 510

CH. Pulmóneum edepol nímis uelim uomítum uomas.

LA. Eheú, Palaestra atque Ámpelisca, ubi éstis nunc?

CH. Piscibus in alto crédo praehibent pábulum.

LA. Mendícatem mi óptulisti operá tua,
Dum tuis ausculto mágnidicis mendáciis. 515

CH. Bonámst quod habeas grátiam meritó mihi,
Qui te éx insulso sálsum feci operá mea.

LA. Quin tu hinc is a me in máxumam malám crucem.

CH. Eás : easque rés agebam cómmodum.

LA. Eheú, quis uiuit mé mortalis míserior? 520

CH. Ego múlto tanto míserior quam tú, Labrax.

LA. Qui? CH. Quía ego indignus súm, tu dignu's
quí sies.

LA. O scírpe, scírpe, laúdo fortunás tuas,
Qui sémper seruas glóriam aritúdinis.

CH. Equidém me ad uelitátionem exérceo : 525

Nam omnia corusca praé tremore fábulor.

LA. Edepól, Neptune, es bálineator frígídis :

Cum uestimentis póstquam a ted abii, álgeo.

Ne thérmpoliúm quidem ullum [ille] ínstruit :

Ita sálsam praehibet pótionem et frígídam. 530

CH. Vt fórtunati súnť fabri ferrárii,

Qui apút carbones ádsident : sempér calent.

LA. Vtinám fortunam núnc [ego] anatinam úterer,

Vtí, quom exiuissem éx aqua, arerém tamen.

CH. Quid, si álquo ad ludos mé pro manducó lo-
cem? 535

LA. Quaprópter? CH. Quia pol cláre crepito dén-
tibus.

[Set] óptumo me iúre elauisse árbitror.

LA. Qui? CH. Quíne auderem técum in nauem
ascéndere,

Qui a fúndamento mi úsque mouistí mare?

LA. Tibi áuscultauí : tú promíttebas mihi 540

Illi ésse quaestum máximum meretrícibus :

Ibi mé conruere pósse aiebas dítiás.

CH. Iam póstulabas te, ínpurata bélua,

Totám Siciliam déuoraturum ínsulam.

LA. Quaenámbalaena mēum uorauit uídulum, 545

Aurum átque argentum ubi ómne compactúm fuit ?

CH. Eadem illa credo quae meum marsúpium,

Quod plénium argenti fúit in saccipério.

LA. Eheú, redactus sum úsque ad unam hanc túni-
culam

Et ad hóc misellum pállium: perii óppido. 550

CH. Vel cónsociare míhi quidem tecúm licet:

Aequás habemus pártis. LA. Saltem sí mihi

Mulíerculae essent sáluae, spes aliquaé forent.

Nunc sí me adulescens Plésidíppus uíderit,

Quo ab árrabonem pró Palaestra accéperam, 555

Is éxhibebit híc iam mihi negótium.

CH. Quid, stúlte, ploras? tibi quidem edepol có-
piast,

Dum língua uiuet, quí rem soluas ómnibus.

SCEPARNIO. LABRAX. CHARMIDES.

SC. Quid illuc opsecró negotist, quód duae mulíer-
culae

Híc in fano Véneris signum fléntes amplexaé tenent, 560

Néscio quem metuéntes miserae? nócte hac uero
próxima

Sé iactatas átque eiectas hódie esse aiunt é mari.

LA. Ópsecro hercle, aduléscens, ubi istae súnť quas
memoras múlieres?

SC. Híc in fano Vénérís. LA. Quot sunt? SC. Tótidem quot ego et tú sumus.

LA. Némpe meae? SC. Nempe néscio istuc. LA. Quásunt facie? SC. Scítula: 565

Vél ego amare utrámuis possim, sí probe adpotús siem.

LA. Némpe puellae? SC. Némpe molestus: í, uise [intro], sí lubet.

LA. Měas oportet íntus esse hic múlieres, mi Chármides..

CH. Iúppiter te pérdat, et si súnt et si non súnt tamen.

LA. Íntro rumpam iam húc in Venerís fánum. CH. In barathrum máuelim. 570

Ópsecro, hospes, dá mihi aliquid úbi condormiscám loci.

SC. Ístic ubi uis cóndormisce: némo prohibet, púpticumst.

CH. Át uides me, ornátus ut sim uestiméntis úuidis.

Récipe me in tectúm, da mihi uestímenti aliquid áridi, Méa dum arescunt: in aliquo tibi grátiam referám loco.

SC. Tégyllum eccillút mihi unum áret: id si úis, dabo. 576

Ěodem amictus, ěodem tectus ésse soleo, sí pluít.

Tú istaec mihi dato: éxarescent fáxo. CH. Eho, an te paénitet,

Ín mari quom [hac nóctu] elai, ne híc in terra iterum éluam?

SC. Éluas tu an éxungare, cíccum non intérdúim. 580

Tíbi ego numquam crédam quicquam nísi si accepto pígnore.

Tú uel suda uél peri algu uél tu aegrota uél uale.

Bárbarum hospitém mi in aedis níl moror: sat lítiumst.

CH. Iámne abis? uenális illic dúctitauit, quísquis est:

Nón est misericórs. set quid ego hic ásto infelix ui-
 dus? 585

Quín abeo hinc in Véneris fanum, ut édormiscam hanc
 crápulam,

Quám potaui [hoc nóctis] praeter ánimi [mei] senténtiam?

Quási uinis Graecís Neptunus nóbis suffudít mare,

Ítaque aluom prodí sperauit nóbis salsis póculis.

Quíd opust uerbis? si ínuitare nós paulisper pérgeret,

Íbidem obdormissémus: nunc uix úuos amisít do-
 mum. 591

Núnc lenonem quíd agit intus úisam, conuiuám meum.

A C T V S III.

D A E M O N E S.

Miris modis di lúdos faciunt hóminibus :
 [Mirisque exemplis somnia in somnis danunt.]
 Ne dórmentis quídem sinunt quiéscere. 595
 Velút ego hac nocte quae processit próxuma
 Mirum átque inscitum sómniaui sómnum.
 Ad hirúndininum nídum uisast símia
 Ascénsionem ut fáceret admolírier :
 Neque eas eripere quíbat inde. póstibi 600
 Vidétur ad me símia adgredírier,
 Rogáre scalas út darem utendás sibi.
 Ego ad hóc exemplum símiae respódeo,
 Natás ex Philomela átque ex Progne esse hirúndines.
 Ago cum illa, nequid nóceat meis populáribus. 605
 Atque illa nimio iám fieri ferócior :
 Vidétur ultro míhi malum minitáríer.
 In iús uocat med. ibi ego nescio quó modo
 Irátus uideor médiam arripere símiam :
 Conclúdo in uincla béstiam nequíssumam. 610
 Nunc quam ad rem dicam hoc áttinere sómnum,
 Numquam hódie quiui ad cóniecturam euádere.
 Set quid hoc in Veneris fáno meae uicíniae
 Clamóris oritur? ánimus miratúr meus.

TRACHALIO. DAEMONES.

TR. Pró Cyrenensés populares, uóstram ego inploró
fidem, 615

Ágricolae, adcolae propinqui qui éstis his regiónibus,
Férte opem inopiae átque exemplum péssimum pessúm
date.

Víndicate, ne ínpiorum pótiór sit polléntia
Quam innocentum, qui se scelere fieri nolunt nóbilis.
Státuite exemplum ínpudenti, dáte pudori praémium: 620
Fácite hic lege pótiús liceat quám ui uicto uíuere.
Cúrrite huc in Véneris fanum, uóstram iterum inploró
fidem,

Qui prope hic adéstis quique audítis clamorém meum.
Férte suppetiás qui Veneri Véneriaeque antístitae
Móre antiquo in eústodelam súum commiserúnt caput.
Praetorquete iniúriae prius cóllum quam ad uos pér-
uenat. 626

DÆ. Quid istuc est negóti? TR. Per ego haec génu
te optestór, senex,

Quískuís es... DÆ. Quín tu érgo omítte génu et quid
sit mi éxpedi,

[Quór] tumultués. TR. Teque oro et quaéso, si sperás
tibi

Hóc anno multúm futurum sírpe et laserpícium 630
Éamque euenturam éxagogam Cápuam saluam et só-
spitem,

Átque ab lippitúdine usque síccitas ut sít tibi...

DÆ. Sánun es? TR. Seu tibi confidis fóre multam
magúdarim,

Vt te ne pigeát dare operam míhi quod te orabó, se-
nex.

DÆ. Át ego te per crúra et talos térgumque optestór
tuum, 635

Sí tibi ulmeám futuram spéres uirgidémiam
Ét tibi euentúram hoc anno úberem messém mali,
Vt mi istuc dicás negoti quíd sit, quor tumúltues.

TR. Quí lubet maledícere? equidem tibi bona optaui
ómnia.

DÆ. Béné equidem tibi díco, qui te dígna ut eueniánt
precór. 640

TR. Ópsecro, hoc praeuórtere. DÆ. Ergo quíd ne-
gotist? TR. Múlires

Duae ínnocentes íntus híc sunt, tui índigentes aúxili,
Quíbus aduorsum iús legesque híc ínsignite íniúria
Fáctast fitque in Véneris fano. túm sacerdos Véneria
Índigne afflictátur. DÆ. Quis homost tánta confidéntia,
Quí sacerdotem aúdeat uioláre? set eae múlires 646
Quaé sunt? aut quíd ís iniqui fít? TR. Sí das operam,
éloquar.

Véneris signum súnť amplexae: núnc homo audacíssu-
mus

Éas deripere uólt. eas ambas ésse oportet líberas.

DÆ. Quís ístic est, qui dēos tam parui péndit? paucis
éxpedi. 650

TR. Fraúdis, sceleris, párricidi, périuri pleníssumus,
Légitupa, ínpadéns, ínpuras, ínuerecupdíssumus:
Vno uerbo apsóluum, lenost: quíd illum porro praé-
dicem?

DÆ. Édepol ínfortúnio hominem praédicas doná-
bilem.

TR. Quí sacerdotí scelestus faúcis intérprésserit. 655

DÆ. Át malo cum mágno suo hercle fécit. ite ístinc
foras,

Túrbalio, Sparáx: ubi estis? TR. I ópsecro intro, súb-
ueni

Íllis. DÆ. Iterum autem ímperabo? séquimini hac.

TR. Age núnc íam,

Iúbe oculos elídere, itidem ut sépiis faciúnt coqui.

DÆ. Prórípíte hominem pédibus huc itidém quasi occi-
sám suem. 660

TR. Aúdio tumúltum: opinor, léno pugnis péctitur.

Nímis uelim inprobíssumo homini málas edentáuérint.

Sét eccas ipsae huc égrediuntur tímídae e fano mú-
Herés.

PALAE STRA. AMPELISCA. TRACHALIO.

PA. Núnc íd est, quom ómnium cópiarum átque
opum,

Aúxili, praésidí usúdnitas nós tenet. 665

[Núlla spes] néc ulast quae salutem ádferat,

[Nec scímus quam ín] pártem ingredi persequá-
mur.

[Nímis magno míserae] in metú nunc sumus ámbae.

[Tánta] inportúnitas tántaque iniúria

[Fácta ín] nos ést modo hic íntus ab nóstro ero, 670

[Quí] scelestús sacerdotem anum praécípés

Réppulit, própulit pérquam indignís modis

Nósque ab signo íntumo uí deripuíť sua.

Set núnc se ut ferúnt res fortúnaeque nóstrae,

Moríst par néc melíust mórte in míseriis. 675

TR. Quid ést? quae illaec orátíost? cesso égo illas
consolári?

Heús, Palaestra: heus, Ámpelísca. PA. Ópsecro, quíst
quí uocat?

AM. Quíst is qui nóminat? TR. Sí respexís, scies.

PA. Ó salutís meae spés. TR. Tace ac bóno animo es:

Mé uide. PA. Sí modo id líceat, uís ne ópprimat.

TR. Quae uís? PA. Vim mi adigit ádferam ipsa. TR.

Ah désine: nimis inépta's. 681

PA. Desíste dictis núnc iam me míseram consolári.

AM. Nisi quíd re praesidi ádparas, Trachálio, acta haec'rés est.

PA. Certúmust moriri quam hunc pati [grassári] lenonem in me.

Set múllebri animo súm tamen: miseraé [quom uenit] in méntem 685

Mihi mórtis, metus membra óccupat. TR. Edepól [quamquam] hoc acérbumst,

Bonum ánimum habete. PA. Nam ópsecro unde [anímús bonus] mi inuenítur?

TR. Ne, inquám, timete: adsidite hic in ára. AM. Quid istaec ára

Prodésse nobis [plús] potest quam sígnum in fano hic íutus

Venerís, quod amplexaé modo, unde abréptae per uim míserae? 690

TR. Sedéte hic modo: ego hinc uós tamen tutábor. aram habéte hanc

Vobís pro castris: moénia [haec]: hinc ego uos defen-sábo.

Praesidio Veneris málitiae lenónis contra incédam.

PA. Tibi aúscultamus ét Venus alma ámbae te opse-crámus

Aram ámplexantes hánc tuam lacrumántes, genibus níxat, 695

In cústodelam nós tuam ut recípias et tutére:
 Illós scelestos, quí tuum fecérunt fanum páruí,
 [Vt úlciscare] nósque ut hanc tua páce aram opsidére
 [Sinás, quae] elautae ambaé sumus operá Neptuni nóctu:
 [Ne inuísas] habeas néue idcirco nóbis uitio uórtas, 700
 Si quídpíamst minus quód bene esse laútum [tu] ar-
 bitrére.

TR. Has aéquom petere intéllego: decet áps te id
 impetrári:

[Ignoscere his te conuenit: metus has id ut faciant
 subigit.]

Te ex cóncha natam esse aútumant: caue tu hárum
 conchas spérnas.

Set óptume eccum exít senex, patrónus mihique et
 uóbis. 705

DAEMONES. LABRAX. LORARIÍ. TRACHALÍO.
 PALAESTRA ET AMPELISCA.

DAE. Éxi e fano, nátum quantumst hóminum sacrilegis-
 sume.

Vós in aram abíte sessum. sét ubi sunt? TR. Huc ré-
 spice.

DAE. Óptume: istuc uólueramus. iúbe modo accedát
 prope.

+ Tún legirupiónem hic nobiscúm dis facere póstulas?
 Púgnum in os inpínge. LA. Iniqua haec pátiór cum
 pretió tuo. 710

DAE. Át etiam minitátur audax. LA. Iús meum crep-
 tíst mihi:

Méas mihi ancillás inuito me éripis. TR. [Ergó dato]

Dé senatu Cýrenensi quémuis opulentum [árbitrum],
 Sí tuas esse opórtet níue eas ésse oportet liberás,
 Níue in carcerém conpingi te aéquomst aetatémque
 ibi 715

Te úsque habitare, dónec totum cárcerem contríueris.

LA. Nón hodie isti rei aúspicaui, ut cúm furcifero fá-
 buler.

Té ego appello. DÆ. Cum ístoc primum quí te nouit
 dísputa.

LA. Técum ago. TR. Atqui mécum agundumst. súnthe
 illae ancillaé tuae?

LA. Sánt. TR. Agedum ergo, tánge utramuis dígitulo
 minumó modo. 720

LA. Quid, si attigero? TR. Extémplo hercle ego te
 fóllem pugilatórium

Fáciar et pendentem încursabo púgnis, periuríssume.

LA. Míhi non liceat méas ancillas Véneris de ara ab-
 dúcere?

DÆ. Nón licet: itast léx aput nos. LA. Míhi cum uo-
 stris légibus

[Níhil est] conmerci: équidem iam istas ámbas educám
 foras. 725

Tú senex si istás amas, huc árido argentóost opus.

DÆ. Véneri haec autem cónplacuerunt. LA. Hábeat,
 si argentúm dabit.

DÆ. Déa tibi argentúm? nunc adeo ut scías meam sen-
 téntiam,

Óccupíto modo illís adferre uím ioculo pauxíllulam:

Íta ego te hinc ornátum amittam, tu ípsus te ut non nó-
 ueris. 730

Vós adeo, ubi ego innúero uobis, ní ěi caput exocu-
 lássitis,

Quási iuncis murtéta item ego uos uírgis circumuínciam.

LA. VÍ agis mecum. TR. Etiam ópprobras uim, flágití
flagrántia?

LA. Tún trifurcifér mihi audes inclementer dícere?

TR. Fáteor, ego trifúrcifer sum: tú's homo adprimé
probus: 735

Númqui minus hasce ésse oportet líberas? LA. Quid,
líberas?

TR. Átque eras tuás quidem hercle atque éx germana
Graécia:

Nam áltera haec est náta Athenis [íngenuis paréntibus].

DÆ. Quid ego ex te audio? TR. Hánc Athenis ésse
natam líberam.

DÆ. Méa poplaris ópsecro haec est? TR. Nón tu
Cyrenénsis es? 740

DÆ. Ímmo Athenis nátus altusque éducatúsque Átticis.

TR. Ópsecro, defénde ciuis tûas, senex. DÆ. O filia,
Quóm ego hanc uideo, mèarum me apseus míseriarum
cónmones:

Tríma quae períit mi: iam [ea] tántast, si uiuít, scio.

LA. Árgentum ego pro istísce ambabus, quólae erant,
dominó dedi. 745

Quíd mea refert, haéc Athenis nátaene an Thebís sient,
Dúm mihi recte séruitutem séruiant? TR. Itane, ínpu-
dens?

Túne hic felis uírginalis líberos paréntibus

Súblectos habébis atque indígno quaestu cónteres?

Námque huic alteraé quae patria sít, profecto néscio: 750

Nísi scio probiórem hanc esse quám te, ínpuratíssume.

LA. Túae istae sunt? TR. Cóntende ergo, utér sit
tergo uérior:

Ni ófferumentás habebis plúris in tergó tuo

Quam ulla naui longa clauos, tum ego ero mendacissimus.

Póstea [tu] aspicitó meum, quando ego tuum inspectá-
uero: 755

Ní erit tam sincérum, ut quíuis dicat ampulláriu,
Óptumum esse operí faciundo córium et sinceríssimum,
Quíd causaest quin uirgis te usque ad sáturitatem sai-
ciem?

Quíd illas spectas? quás si attigeris, óculos eripiám
tibi.

LA. Át quin, quia uotás, utramque iam mecum abducám
semul. 760

DÆ. Quíd facies? LA. Volcánum adducam: is Véné-
rist aduorsáriu.

TR. Quó illic it? LA. Heus, écquis hic est? heús.
DÆ. Si attigeris óstium,

iam tibi hercle in ore fiet méssis mergis púgneis.

LA. Núllum habemus ignem: fíctis uíctitamus áridis.

DÆ. Égo dabo ignem, sí quidem in capite túo confiandi
cópiast. 765

LA. Íbo hercle aliquo quaéritatum ignem. DÆ. Quid,
quom inuéneris?

LA. Ígnem magnum hic faciám. DÆ. Quine ut húma-
num exurás tibi?

LA. Ímmo hasce ambas híc in ara ut úsuas comburam.
DÆ. Íd uolo.

Nam hércle ego te cótinuo arripiám bárba et in ignem
cóniciam

Téque ambustulátum magnis óbiciam auibus pábulum. 770

Quóm coniecturam égomet mecum facio, haec illast
símia,

Quac ház hirundínés ex nido uólt eripere ingrátis,

Quód ego in somnis sómniaui. TR. Scín quid tecum oró,
senex?

Vt illas serues, uím defendas, dúm ego erum adducó
meum.

DÆ. Quaére erum atque addúce. TR. At hic ne . . .

DÆ. Máximo maló suo, 775

Si áttigerit siue ócceptassít. TR. Cúra. DÆ. Cura-
túmst: abi.

TR. Húnc quoque adserua ípsum, nequo abítat. nam
promísimus

Cárnufici aut taléntum magnum aút hunc hodie sístere

DÆ. Ábi modo: ego, dum abés, ut abeat nón sinam.

TR. Huc reuénero.

DÆ. Vtrúm tu leno cúm malo lubéntius 780

Quiéscis an sic síne malo, si cópiast?

LA. Ego quae tu loquere flócci non fació, senex.

Meas quidem ted inuito ét Venere et summó loue

De ará capillo íám deripíam. DÆ. Tángedum.

LA. Tangam hércle uero. DÆ. Ágedum ergo, accede

húc modo. 785

LA. Iubedúm recedere ístos ambo illúc modo.

DÆ. Immo ád te accedent. LA. Nón hercle equidem
cénseo.

DÆ. Quid agés, si accedent própius? LA. Ego re-
césseero.

Verúm, senex, si te úmquam in urbe offéndero,

Numquam hércle quisquam mé lenonem díxerit, 790

Si té non ludos péssumos dimísero.

DÆ. Facito ístuc quod minitáris. set nunc ínterim

Si illás attigeris, dábitur tibi maguúm malum.

LA. Quam magnínum uero? DÆ. Quántum lenouí sat
est.

LA. Minás ego istas flócci non faciô tuas: 795
 Equidem eas te inuito iam ambas rapiam. DÆ. Tán-
 gedum.

LA. Tangam hércle uero. DÆ. Tánges, at scin quô
 modo?

Idúm Turballo cúrriculo, adfer [húc domo]

Duas cláuas. LA. Clauas? DÆ. Sét probas: pro-
 perá cito.

Ego te hódie faxo récte acceptum, ut dignus es. 800

LA. Eheú, scelestus gáleam in naui pérdidi:

Nunc mi ópportuna hic éset, salua sí foret.

Licét saltem istas mi áppellare? DÆ. Nón licet.

Ehem,

Eccum óptume edepol [húc] clauator áduenit. 805

LA. Illút quidem edepol tinnimentumst aúribus.

DÆ. Age, áccipe illanc álteram clauám, Sparax.

Age, álter istinc, álter hinc adsístite.

Adsístite ambo. síc. audite núnc iam:

Si hercle filie illas hódie digito tétigerit 810

Inuítas, ni istunc ístis inuitássitis

Vsque ádeo, donec quá domum abeat nésciat,

Perístis ambo. si áppellabit quémpiam,

Vos réspondetote ístinc ístarúm uicem.

Sin ípse abitere hinc uolet, quantúm potis, 815

Extémplo amplectitôte crura fústibus.

LA. Etiám me abire hinc nó n sinent? DÆ. Dixí satis.

Et úbi ille seruos cú m ero [suo] huc aduénerit,

Qui erum árcessiuit, ítote extémplo domum.

Curáte haec sultis má gna diligéntia. 820

LA. Eu, hércle ne ístic fá na mutantúr cito:

Hoc Hérculist iam, Véneris fanum quód fuit:

Ita dúo destituit sí gna hic cum clauís senex.

Non hércle quo hinc nunc géntium aufugiám scio :
 Ita núnc mi utrumque saéuit, et terra ét mare. 825
 Palaéstra. LO. Quid uis? LA. Ápage, controuér-
 siast:

Haec quídem Palaestra quae respondit nón meast.
 Heus, Ámpelisca. LO. Cáue sis infortúnio.
 LA. Vt pótis est, ignaui hómínes satis recté monent.
 Set uóbis dico, heus, uóbis num moléstíast 830
 Me adire ad illas própíus? LO. Níl nobís quídem.
 LA. Numquíd molestum míhi erit? LO. Níl, si cá-
 ueris.

LA. Quid ést quod caneam? LO. En, á crasso in-
 fortúnio.

LA. Quaeso hércle adire ut líceat. LO. Adeas, sí
 uelis.

LA. Bene hércle factum: uóbis habeo grátiam. 835
 Accédam própíus. LO. Íllic asta tu sílico.

• LA. Edepól proueni néquiter multís modis:
 Certúmst hasce hodie usque ópsidione uíncere.

PLESIDIPPVS. TRACHALIO. LABRAX. LORARII.

PALAESTRA ET AMPELISCA. CHARMIDES.

PL. Meamne ille amicam léno ui, uioléntia
 De ará derípere Véneris uoluit? TR. Ád modum. 840

PL. Quín óccidísti extémplo? TR. Gladius nón erat.

PL. Caperés aut fustem aut lápidem TR. Quid, ego
 quási canem

Hominem insectarer lápidibus nequíssimum?

* * * * *

LA. Nunc pól ego perii: Plésidíppus éccum adest:

Conuórret iam hic me tótum cum puluísculo. 845

PL. Etiámne in ara tunc sedebant múlieres,

Quom ad mé profectu's ire? TR. Nunc ibidé[m] sedent.

PL. Quis illás nunc illic séruat? TR. Nescio quis
senex,

Vicínus Veneris, is dedit operam óptumam:

Is núnc cum seruís séruat: ego mandáu[er]am. 850

PL. Duc me ad lenonem récta. ubi illic ést homo?

LA. Salué. PL. Salutem n[on] moror. opta ócius,

Rapín te optorto cóllo mauis án trahi:

Vtrúmuis opta, dúm licet. LA. Neutrúm uolo.

PL. Abi sáne ad litus cúrriculo, Trachálio, 855

Iube illós in urbem ire óbuiam a portú mihi,

Quos mécum duxi, hunc qui ad carnuíficem tráderent:

Post húc redito atque ágitato hic custódiam.

Ego hunc scelestum rápiam [iam] in ius éxulem:

Age, ámbula in ius. LA. Quid ego deliqui? PL. Ro-
gas? .860

Quine árrabonem a me ácepisti ob múlierem

Et eam hinc auexti? LA. Nón auexi. PL. Quór
negas?

LA. Quia pól prouexi: auéhere non quiuí miser.

Equidé[m] tibi [hodie] díxeram praestó fore

Aput Vénéris fanum: númquid muto? súmne ibi? 865

PL. In iúre causam dícto: hic uerbúm sat est.

Sequere. LA. Ópsecro te, súbueni, mi Chármides:

Optórto rapior cóllo. CH. Quis me nóminat?

LA. Vidén me ut rapior? CH. Vídeo atque inspectó
lubens.

LA. Non súbuenire mi áudes? CH. Quis homo té
rapit? 870

LA. Aduléscens Plesidíppus. CH. Vt nanc[is]tú's, habe:

Bono ánimo meliust te ín neruom conrépere:

Tibi óptigit quod plúrumi exoptánt sibi.

LA. Quid id ést? CH. Vt id quod quaérant inueniánt
sibi.

LA. Sequere, ópsecro, me. CH. Páriter suades,
quális es: 875

Tu in néruom rapere: eo me ópsecras ut té sequar?

PL. Etiám retentas? LA. Péríi. PL. Verum sit
uelim.

Tu méa Palaestra et Ámpelisca, ibidem ílico

Manéte, dum ego huc rédeo. LO. Equidem suádeo

Vt ad nos abeant pótius, dum recipís. PL. Placet:

Bene fácitis. LA. Fures mi éstis. LO. Quid, furés?

PL. Rape. 881

LA. Oro, ópsecro, Palaéstra. PL. Sequere, cárnufex.

LA. Hospés. CH. Non sum hospes: répudio hospi-
tiúm tuum.

LA. Sicín me spernís? CH. Síc ago: semél bibo.

LA. Di te infelicient. CH. Ístic capiti dícito. 885

Credo állum in aliám béluam hominem uórtier:

Illic ín columbum, crédo, leno uórtitur:

Nam in colúmbari collum [èius] hau multo póst erit.

In néruom ille hodie nídamenta cóngeret.

Verúm tamen ibo, ei áduocatus út siem, 890

Siquí mea opera cítius addicí potest.

A C T V S III.

D A E M O N E S.

Bene fáctum et uolup est hódie me his muliérculis
 Tetulísse auxilium: iám cluentas répperi,
 Atque ámbas forma scítula atque aetátula.
 Set uxór scelesta me ómnibus seruát modis, 895
 Nequí significem quídpíam muliérculis.
 Set Grípus seruos nóster quid rerúm gerat,
 Mirór, de nocte qui ábiit piscatum ád mare.
 Pol mágis sapisset, sí dormiuissét domi:
 Nam núnc et operam lúdos facit et rétia, 900
 Vt ést tempestas núnc atque ut noctú fuit.
 In dígitis hodie pércoquam quod céperit:
 Ita flúctuare uídeo uehementér mare.
 Set uxór uocat me ad prándium: redeó domum.
 Iam opplébit auris mēas sua uaniloquéntia. 905

G R I P V S.

Neptúno has agó gratías meo patróno,
 Qui sálsis locís incolít pisculéntis,
 Quom me éx suis locís pulcre ornátum expédíuit
 Templisque reducém, plurumá praeda onústum

Salúte horiaé, quae in marí fluctuóso 910

Piscátu nouó me uberí conpotíuit.

Miró mihi modo átque incredíbili hic piscátus

Lepide éuenit néc piscium úllam unciam hódie

Pondó cepi nísi hoc quod fero híc [mecum] in réte.

Nam ut dé nocte múlta inpigréque exurréxi, 915

Lucrúm praeposúi sopóri et quiéti:

Tempéstate saéua experíri expetíui,

Paupértatem erí qui et meám scrultútem

Tolerárem opera hau parcús mea.

Nímis homo nihilíst qui piger est, nímisque id genus odi

égo male hominum. 920

Vígilare addecét qui sua uolt témperi confícere officia:

Nón enim illum expectáre oportet, dum érus se suscitet

ád suum officium.

Nám qui dormiúnt lubenter, síne lucro et cum málo quiescunt.

Nam. égo nunc, qui inpigré fui, repperí mi piger ut sí

uelim sim.

Hóc ego repperí in mari [hódie]: quídquid inest, graue

quíd inest: aurum 925

Híc ego inesse reór. nec mi ullus cóncsius est homo.

núnc tibi, Gripe,

Haéc occasio óptigit, ut líberet te ex pópulo praetor.

Núnc sic faciam, síc consíliumst: ád erum ueniam dócte,

astute,

Paúxillatim póllicitabor pró capite argentum, út sim

liber.

Iám ubi liber ero, igitur demum ínstruam agrum atque

aedís, mancipia: 930

Náuibus magnis mércaturam faciám: aput reges réx per-

hibebor.

Póst animi causá mihi nauem fáciám atque imitabór
 Stratonicum,
 Óppida circumuécitabor. úbi nobilitas méa erit clara,
 Óppidum magnúm conmoenibo: éi ego urbi Gripo ín-
 dam nomen,
 Mónumentum meae fámae et factis, íbique regnum mág-
 num instituam. 935
 Mágnas res hic ágito in mentem instrúere. nunc hanc
 [praédam] condam.
 Sét hic rex cum acetó pransurust ét sale, sine bonó pul-
 mento.

TRACHALIO. GRIPVS.

TR. Heus máne. GR. Quid maneam? TR. Dum hánc
 tibi quam tráhis rudentem cónplico.

GR. Mitté modo. TR. At pol ego te ádiuuabo. bõnis
 quod bene fit, háu perit.

GR. * * * * turbída tempestas fuit heri: 940
 Nil hábeo, adulescens, píscium: ne tú mihi esse pó-
 stules.

Non uides referre me iuidum reté sine squamosó
 pecu?

TR. Non édepol píscis éxpeto quam túi sermonis sum
 indigens.

GR. Iam, quisquis es, me odio énicas. TR. Non áínam
 ego abire hinc té: mane.

GR. Cane síis malo: quid tú, malum, nam [aúnc] me
 retrahis? TR. Aúdi. 945

GR. Non aúdio. TR. At pol qui aúdiēs. GR. Quin
 póst eloquere quíd uis.

TR. Eho [tú], operae pretiúmst modo quod tibi ego
uolo narráre.

GR. Elóquere quid id est. TR. Víde, num quis-
piám consequitur própe nos.

GR. Écquid est quód [id] mea réferat? TR. Sci-
licet:

Sét boni cónsili écquid in té mihiast? 950

GR. Quid negotíst, modo díce. TR. Dicám, tace,
Sí fidem modo

Dás mihi te nón fore infidum.

GR. Dó fidem tibi:

Fídsus ero, quisquis es. TR. Aúdi. 955

Fúrtum ego uidi qui faciebat: nóram dominum id quod
fiebat.

Póst ad furem egomét deuenio féroque ei conditiónem
hoc pacto:

‘Égo istuc furtum scío quod factumst: núnc mihi si uis
dáre dimidium,

Índiciu dominó non faciam’. is mihí nihil etiám re-
spondit.

Quid inde aequomst dari mihí? dimidium uólo dicas.

GR. Immo ámplius etiam: 960

Nám nisi dat, dominó dicundum cénseo. TR. Tuo con-
silio faciam.

Núnc aduerte animúm: namque hoc omne áttinet ad
té. GR. Quid factumst?

TR. Vídulum istum quólus est noui ego hóminem iam
pridém. GR. Quid est?

TR. Ét quo pacto périit. GR. At ego quó pacto in-
uentíst scio:

Ét qui inuenit hóminem noui, et dónus qui nunc
ést scio. 965

Nihilò pol plurís tua hoc quam quánti illut refért mea.
Égo illum noui quóius nunc est: tú illum quóius an-
tehác fuit.

Húnc homo nemo a mé feret: ne tú te speres ócius.

TR. Nón ferat, si dóminus ueniat? GR. Dóminus
huic, ne frústra sis,

Nísi ego nemo nátust, hunc qui cépi in uenatú meo.

TR. Ítane uero? GR. Ecquem ésse dices in mari pis-
cém meum? 971

Quós quom capio, sí quidem cepi, mēi sunt: habeo
pró meis.

Néc manu adserúntur neque illinc pártem quisquam
póstulat.

In foro palam ómnis uendo pró meis uenálibus.

Máre quidem commúne certost ómnibus. TR. Ad-
séntio: 975

Quí minus hunc commúnem quaeso míhi esse oportet
uidulum?

In mari inuentúst. GR. Ne [tu homo's] inpu-
denter inpu-
dens:

Nám si istuc ius sít quod memoras, piscatores pérerint.
Quíppe quom extemplo in macellum písces prolátí
sient,

Némo emat: suam quisque partem píscium poscát
sibi: 980

Dícat in marí communi cáptos. TR. Quid ais, inpu-
dens?

Aúsu's etiam cómparare uidulum cum píscibus?

Éadem tandem rés uidetur? GR. In manu non ést
mea:

Vbi demisi réte atque hamum, quídquid haesit éx-
traho.

Mëum quod rete atque hámi nacti sùnt, meum potissimumst. 985

TR. Immo hercle haut est, sí quidem quod uas éxcepisti. **GR.** Philosophé.

TR. Sét tu enumquam piscatorem uidisti, uenéfice, Vidulum piscém cepisse aut protulisse ullum in forum?

Nón enim tu hic quidem occupabis ómnis quaestus quós uoles:

Ét uitorem et piscatorem té esse, impure, póstulas. 990

Vél te mihi monstráre oportet piscis qui sit uidulus:

Vél quod in marí non natumst néque habet squamas né feras.

GR. Quíd, tu numquam adfúisti antehac uidulum esse piscém? **TR.** Scelus,

Núllus est. **GR.** Immóst profectó: ego qui sum piscatór scio.

Vérum raro cápitur: nullus mínus saepe ad terrám uenit. 995

TR. Níl agis: dare uérba speras mñhi te posse, fúrcifer.

Quó colorest? **GR.** Hóc colore cápiuntur pauxilli:

Súnt alii puníceo corio, mágni item atque atrí. **TR.** Scio:

Tu hércle, opino, in uidulum conuórtes piscem, nísi caues:

Fiet tibi puníceum corium, póstea atrum dénno. 1000

GR. Quód scelus hodie hóc inueni. **TR.** Vérba facimus: ít dies.

Víde sis, quóius árbitratu nós uis facere? **GR.** Víduli

Árbitratu. **TR.** Íta enimuero? stúltus es. **GR.** Salué, Thales.

TR. Tú istune hodie nón feres, nisi dás sequestrum
aut árbítrum,

Quóius haec res árbítratu fiat. GR. Quaeso sínun es?

TR. Sum élleborosus. GR. At égo cerritus: hunc
non amittám tamen. 1006

TR. Vérbum etiam adde unúm, iam in cerebro cóla-
phos apstrudám tuo.

Égo iam hic te, itidem quási peniculus nóuos exurgerí
solet,

Ni hunc amittis, éxurgebo quídquid humorís tibist.

GR. Tánge: affligam ad térram te itidem ut páscem
soleo pólypum. 1010

Vís pugnare? TR. Quíd opust? quin tu pótius prae-
dam díuide.

GR. Híne tu nisi malúm frunisci níl potes, ne pó-
stules.

Ábeo ego hinc. TR. At ego hinc offlectam náuem,
nequo abeás: mane.

GR. Sí tu proreta isti naui's, égo gubernatór ero.

Mítte rudentem [núnc], sceleste. TR. Mítam: omítte
údulum. 1015

GR. Númquam hercle hinc hodié ramenta fíes fortu-
nátior.

TR. Nón probare pérnegando míhi potes, nisi párs
datur

Aút ad arbítrúm reditur aút sequestro pónitur.

GR. Quémane ego excepi in mari? TR. Ast ego in-
spectaui e lítore.

GR. Méa opera [et] labóre et rete et hória. TR. Num-
quí minus, 1020

Sí ueniat nunc déminus quouist, égo qui inspectam
procul

Te hunc habere, fúr sum quam tu? GR. Nihilo. TR.

Mane, mastígia:

Quo árgumento sócius non sum et fúr sum, factum ex
té sciam.

GR. Néscio: neque ego istas uostras léges urbanás
scio,

Nisi quia hunc meum ésse dico. TR. Ét ego item
esse aió meum. 1025

GR. Máne iam: repperí quo pacto néc fur nec sociús
sies.

TR. Quó pacto? GR. Sine me hinc abire: tú abi
tacitus túam uiam,

Néc tu me quouquam indicassis néque ego tibi quic-
quám dabo.

Tú taceto: ego mússitabo. hoc óptimum atque ae-
quíssimumst.

TR. Écquid conditiónis audes férre? GR. Iam du-
dúm fero: 1030

Út abeas, rudéntem amittas, míhi molestus né sies.

TR. Máne, dum refero cónditionem. GR. Te, ópse-
cro hercle, aufér modo.

TR. Écquem in his locis nouisti? GR. Opórtet uici-
nós meos.

TR. Vbi tu hic habitas? GR. Pórro illic longe úsque
in campis últimis.

TR. Vín qui in hac uilla hábitat eius árbitratu
fieri? 1035

GR. Paúlisper remítte restem, dúm concedo et cónsulo.

TR. Fíat. GR. Euge, sálua res est: praéda haec per-
petuást mea.

Ád meum erum arbitrúm uocat me hic íntra praesepís
meas.

Númquam hercle hodie abiúdicabit áb suo trióbulum.
Né iste hauscit quam cónditionem tétulit: ibo ad ár-
bitrum. 1040

TR. Quid igitur? GR. Quamquam istuc esse iús me-
um certó scio,

Fiat istuc pótius quam nunc púgnem tecum. TR.
Núnc places.

GR. Quámquam ad ignotum árbitrum me adpéllis, si
adhibebít fidem,

Étsi ignotust, nótust: si non, nótus ignotíssumust.

DAEMONES. PALAESTRA ET AMPELISCA. (LOBARI.)

GRIPVS. TRACHALIO.

DÆ. Sério edepol, quámquam uos quae uóltis [cupio],
múlires, 1045

Métuo propter uós mea uxor né me extrudat aé-
dibus,

Quae me pellicés adduxe dícet ante oculós suos.

Vós confugite in áram potius quám ego. MV. Mi-
serae périmus.

DÆ. Égo uos saluas sístam: ne timéte. set quid uós
foras

Prósequimini? quóniam ego adsum, fáciat nemo in-
iúriam. 1050

Íte, inquam, domum ámbo nunc iam éx praesidio praé-
sides.

GR. Ó ere salue. DÆ. Sálué. quid fit? TR. Túun
hic séruost? GR. Háu pudet.

TR. Níhil ago tecum. GR. Érgo abi hinc sis. TR.
Quaéso respondé, senex:

Túun hic seruoat? DÆ. Méus est. TR. Hem, istuc
óptume, quandó tuust.

Íterum te salúto. DÆ. Et ego te. tún'es, qui hau
multó prius 1055

Ábilisti hinc erum árcessitum? TR. Ego ís sum. DÆ.
Quid nunc uís tibi?

TR. Némpe hic tuus est? DÆ. Méus est. TR. Istuc
óptume, quandó tuust.

DÆ. Quid negotist? TR. Vír scelestus illic est.
DÆ. Quid fecit tibi

Vír scelestus? TR. Hómini ego isti tálos suffringí
uolo.

DÆ. Quid est qua de re litigatis núnc inter uos?
TR. Éloquar. 1060

GR. Ímmo ego eloquár. TR. Ego opinor rém faces-
so. GR. Sí quidem

Sís pudicus, hinc facessas. DÆ. Grípe, animum ad-
uorte ác tace.

GR. Vtin istic prius dícat? DÆ. Audi. lóquere tu.
GR. Alienón prius

Quám tuo dabis orátióem? TR. [Hem,] út nequitur
cónprimi.

Íta ut occepi dícere, illum quém [tu fano Vénério] 1065
Dúdum lenonem éxtrusisti, eius uídulum hic ecclíllum
[habet].

GR. Nón habeo. TR. Negás quod oculis uídeo? GR.
At ne uideás uelim.

Hábeo, non habeo: quid tu me cúras quid rerúm
geram?

TR. Quómodo habeas, illut refert, iúrene anne iniúria.

GR. Ní istum cepi, núlla causast quín me condonés
cruci. 1070

Si in mari rete [égo] prehendi, quí tuum potuist quám meum?

TR. Vérba dat: hoc modó res gestant, út ego dico.

GR. Quid tu ais?

TR. Quóad primariús vir dicat, cónprime hunc sis, sí tuust.

GR. Quid, tu idem vis mshimet fieri, quód erus consuevit tibi?

Sí ille te cónprimere solitust, híc nos noster nón solet. 1075

DÆ. Vérbo illo modo ille uicit. quíd nunc tu vis? dic mihi.

TR. Équidem ego neque pártém posco mihí istine de istoc uídulo

Néque meum esse hodie úmquam dixi: sct isti inest cistéllula

Húius mulieris, quam dudum dixi fuisse liberam.

DÆ. Némpe tu hanc dicis, quám esse aiebas dúdum popularém meam? 1080

TR. Ád modam: et ea quae ólim parua géstauit crepúndia

Ísti in ista cístula insunt, quae isti inest in uídulo.

Hóc neque istic úsust et illi míserae suppetías ferót,

Si id dederit, qui suos parentis quaérat. DÆ. Faciam ut dét: tace.

GR. Nihil hercle ego sum istí daturus. **TR.** Níl peto nisi cístulam 1085

Ét crepundia. GR. Quid, ea si sunt aúrea? **TR.** Quid istúe tua?

Aúram auro expendétur, argentum argento exaequábitur.

GR. Fác sis aurum ut uideam: post ego fáciam ut uideas cístulam.

DÆ. Cáue malo ac tace tú: tu perge ut ócepesti dicere.

TR. Vnum te opsecro, út ted huius cónmiserescat mülieris, 1090

Sí quidem hic lenónis eíust uídulus, quem súspicor.

Híc [ego] nisi de opínione cértum níl dicó tibi.

GR. Viden scelestus ut aúcupatur? TR. Síne me ut ocepi loqui.

Sí scelesti illús est hic quóius dico uídulus,

Haéc poterunt nouísse: ostendere hís iube. GR. Ain? osténdere? 1095

DÆ. Haút iniquom dícit, Gripe, ut óstendatur uídulus.

GR. Immo hercle insigníte inique. DÆ. Quidum?

GR. Quia, si osténdero,

Cóntinuo hunc nouísse dicent scflicet. TR. Sceleurúm caput,

Út tute's, item ómnis censes ésse? periurí caput.

GR. Ómnia ego istaec fácte patior, dúm hic hinc a me séntiat. 1100

TR. Átqui nunc aps té stat: uerum hinc cíbit testimoniúm.

DÆ. Gripe, aduorte animúm. tu paucis éxpedi quid póstulas.

TR. Díxi equidem: set sí parum intelléxti, dicam dénuo.

Hásce ambas, ut dúdum dixi, ita ésse oportet liberas:

Haéc Athenis párua fuit uírgo surpta. GR. Díc mihí,

Quíd id ad uídulum áttinet, seruáe sint istae an liberae. 1106

TR. Ómnia iterum uís memorari, scélus, ut defíat
dies.

DÆ. Ápstine maledíctis et mi quód rogauí díſue.

TR. Cístellam isti inéſſe oportet caúdeam in isto uí-
dulo,

Vbi sunt signa quí parentis nóſcere haec poſſít
suos, 1110

Quibuscum parúa Athénis periit, ſicuti dixi prius.

GR. Iúppíter te díque perdant. quíd ais, uir ue-
néfice?

Quíd, istae mutae ſunt, quae pro ſe fábulari nóſ
queant?

TR. Ēo tacent, quia tácitast [melior] múlíer ſemper
quám loquens.

GR. Túm pol tu pro orátíone néc uir nec muliér
mihí's. 1115

TR. Quídum? GR. Quia enim néque loquens es né-
que tacens umquám bonus.

Quaéſo, enumquam hodié licebit mihí loqui? DÆ. Si
praéterhac

[Vnum] uerbum fáxis hodié, egó tibi conminuám caput.

TR. Vt id occepi dícere, eam, ſenéx, te quaéſo cíſtu-
lam

Vt iubeas hunc réddere illis: ób eam ſiquid póſtulat
ſibi mercedis, dábitur: aliut quídquid ibíſt habeát
ſibi. 1121

GR. Núnc demum iſtuc dícis, quoniam iús meum eſſe
intéllegis:

Dúdum dimidiám petebas pártem. TR. Immo etiam
núnc peto.

GR. Vídi petere míluom, etiam quóm nihíl auferret
tamen.

DÆ. Nón ego te comprímere possum síne malo? GR.

Si istíc tacet, 1125

Égo tacebo: sí iste loquitur, síne me pro re mēa loqui.

DÆ. Cédo [sis] modo mi uidulum istum, Grípe. GR.

Concredám tibi:

Át si istorum níl sit, mihi uti réddas. DÆ. Reddetúr.

GR. Tene.

DÆ. Aúdi nunc iám, Palaestra atque Ámpelisca, hoc
quód loquor:

Éstne hic uidulus, úbi cistellam túam inesse [hic]
aibát? PA. Is est. 1130

GR. Péril miser ego hércle: ut prius quam pláne
aspexit sílico

Éum esse dixit. PA. Fáciam ego hanc rem [plánam ex
procliuá] tibi.

Cístellam isti inesse oportet caúdeam in isto uidulo:

Íbi ego dicam quídquid ínerit nóminatim: tú mihi
Níhilum ostenderís. si falsa dicam, frustra díxero: 1135
Vós tum uobis ístaec quídquid ínerit isti habébitis.

Sét si uera, tum ópsecro te ut méa mi reddantúr.

DÆ. Placet:

Iús merum oras mēo quidem animo. GR. At meo
hércle [summam iniúriam]:

Quíd, si ista aut supérstitiosa aut áriolast atque
ómnia

Quídquid ínsit uéra dicet? ánne habebit áriola? 1140

DÆ. Nón feret, nisi uéra dicet: néquiquam ario-
lábitur.

Sólue uidulum érgo, ut quid sit uérum quam primúm
sciam.

GR. Hóc habet: est solútum. ah perii: uídeo cistel-
lam. DÆ. Haécínest?

PA. Ístaec est. o mēi parentes, hīc uos conclusós
gero:

Hūc opesque spēsque nostrum cōgnosendum cōn-
didi. 1145

GR. Tūm tibi hercle dēos iratos ésse oportet, quis-
quis es,

Quaé parentis tām in angustum tūos locum conpégeris
DÆ. Grípe, accede huc, tūa res agitur: tū, puella,
istīnc procul

Dícito quid ínsit et qua fácie: memorato ómnia.

Sí hercle tantillúm peccassis, quód posterius pó-
stules 1150

Te ad uerum conuórti, nugas, múlter, magnas égeris.

GR. Íus bonum oras. TR. Édepol hau ted órat: nam
tu iniúriu's.

DÆ. Lóquere nunc iām, puella. Grípe, animum ad-
uorte ac tace.

PA. Sūnt crepundia. DÆ. Écca uideo. GR. Péríi
in primo praélio:

Máne ne ostenderís. DÆ. Qua facie sūnt? responde
ex órdine. 1155

PA. Énsiculust auréolus primum líteratus. DÆ. Dí-
cedum,

Ín eo ensiculo líterarum quíd sit. PA. Mei nomén patris.
Póst altrinsecus áncipes secúriculast, ítem aúra,
Líterata: ibi mátris nomen ín securiculást. DÆ. Mane:
Díc, in ensiculó quid nomen sít paternum. PA. Daé-
mones. 1160

DÆ. Dī ímmortales, ubi loci sunt spēs meae? GR
Immo edepól meae?

DÆ. Pérge, te opsecró, continuo. GR. Plácide, aut
íte in málam crucem.

DÆ. Lóquere, matris nómen hic quid in securiculá
siet.

PA. Daédalis. DÆ. Di mé seruatum cápiunt. GR.
At me pérditum.

DÆ. Fíliam meam esse hánc oportet, Grípe. GR. Sit
per mé quidem. 1165

Quí te di omnes pérdant, qui hodie me óculis uidisti
tuis,

Méque adeo sceléstum, qui non círcumspexi céntiens
Prius, me nequis ínspectaret, quám rete extraxi éx
aqua.

PA. Póst sicilicula árgenteola et dúae conexae máni-
culae

Ét suculast. GR. Quin dírecta i tu cúm sacula et cum
pórculis. 1170

PA. Ét bulla aureást, pater quam dèdit mihi natali
dic.

DÆ. Éast profecto: cóntineri quín complectar nón
queo.

Fília mea, sálue: ego is sum quí te produxí pater:
Égo sum Daemonés, et mater túa eccam hic intus
Daédalis.

PA. Sálue, mi pater ínsperate. DÆ. Sálue: ut te
amplectór lubens. 1175

TR. Vólup est quom istuc éx pietate uóstra uobis
cóntigit.

DÆ. Ágedum, hunc, si potés, fer intro uídulum,
Trachálio.

TR. Écce Gripi acélera: quom ista rés male euenít
tibi,

Grípe, gratulór. DÆ. Age eamus, méa gnata, ad ma-
trém tuam,

Quae ex te poterit argumentis hanc rem magis ex-
quirere: 1180

Quae te magis tractauit magisque signa pernouit tua.

TR. Eamus [hinc] intro omnes, quando operam pro-
miscam damus.

PA. Séquere me, Ampelísca. AM. Quom te dí amant,
uoluptatíst mihi.

GR. Súmne ego [homo] sceléstus, qui illunc hódie ex-
cepi uídulum?

Aút quom excepi, quí non alicubi ín solo apstrusí
loco? 1185

Crédebam edepol túrbulentam praédam euenturám
mihi,

Quía illa mihi tam túrbulenta témpestate euénerat.

Crédo edepol ego illíc inesse argénti et auri lárgiter.

Quíd meliust quam ut hinc intro abeam et mé suspen-
dam clánculum,

Sáltem tantispér dum apscedat haéc a me aegri-
mónia? 1190

A C T V S V.

D A E M O N E S.

[Pro di inmortales, quis mest fortunátior,
 Qui ex inprouiso filiam inueni meam?]
 Satin siquoi homini di esse bene factum uolunt,
 Aliquo illut pacto optíngit optatum piis?
 Ego hódie, [quod] neque spéraui neque crédidi,
 [Ex] inprouiso filiam inueni meam, 1196

Et eam de genere summo adulescenti dabo
 Ingenuo, Atheniensi et cognato meo.
 Eum ego adeo arcessi huc ad me quam primum uolo
 Iussique exire huc eius seruom, ut ad forum 1200
 Irét. nondum egressum esse eum, id miror tamen.
 Accedam opinor ad foris. quid conspicio?
 Vxor complexa collo retinet filiam.

Nimis paene inepta atque odiosa eius amatiost.
 Aliquando ausculando meliust, uxor, pausam fieri:
 Atque adorna ut rem diuinam faciam, quom intro ad-
 uenero, 1206

Laribus familiaribus, quom auxerunt nostram familiam.
 Sunt domi agni et porci sacres. set quid istum remo-
 ramini,
 Mulieres, Trachalionem? atque optume eccum exit
 foras.

TRACHALIO. DAEMONES.

TR. Vbi ubi erit, iam inuéstigabo et mécum ad te adducám semul 1210

Plésidippum. DÆ. Elóquere ut haec res óptigit de filia.

Èum roga ut relínquat alias rés et huc ueniát. TR. Licet.

DÆ. Dícito datúrum meam illi filiam uxorém. TR. Licet.

DÆ. Ét patrem eius mé nouisse et mñhi esse cognatúm. TR. Licet.

DÆ. Sét propera. TR. Licét. DÆ. Iam hic fac sit, céna ut curetúr. TR. Licet. 1215

DÆ. Ómnian licét? TR. Licet. set scín quid est quod té uolo?

Quód promisisti út memineris, hódie ut liber sím. DÆ. Licet.

TR. Fác ut exores Plésidippum, ut mé [manu] emittát. DÆ. Licet.

TR. Ét tua filia fácito [ut] orét: fácile exorabít. DÆ. Licet.

TR. Átque ut mi Ampelísca nubat, úbi ego sim libér. DÆ. Licet. 1220

TR. Átque ut mihi gratúm beneficium factis experiár. DÆ. Licet.

TR. Ómnian licét? DÆ. Licet. tibi rúsum refero grátiam.

Sét propera ire in úrbem actutum et récipe te huc rusúm. TR. Licet.

Iam hic ero. tu intéribi adorna céterum quod opúst. DÆ. Licet.

Hércules istum infelicet cū sua licentia: 1225
 Ita meas replēuit auris. quidquid memorabām, licet.

GRIPVS. DAEMONES.

GR. Quam mōx licet te cōpellare, Daēmones?

DÆ. Quid est negoti, Gripe? GR. De illo uídulo,
 Sī sápias, sapias: hábeas quod di dánt boni.

DÆ. Aequóm uidetur tibi ut ego alienúm quod
 est 1230

Meum esse dicam? GR. Quódne ego inueni in
 mari?

DÆ. Tanto illi melius optigit qui pērdidit:

Tuum esse nihilo mágis oportet uídulum.

GR. Istó tu's pauper, quóm nimis sancté piú's.

DÆ. O Gripe Gripe, in aétate hominum plúrumae
 Fiúnt transennae, [illi] úbi decipiuntúr dolis. 1236

Atque édepol in eas plérumque esca inpónitur,

Quam síquis audus póscit escam auáriter,

Decípitur in transénna auaritiá sua.

Ille qui consulte, dócte atque astuté cauet, 1240

Díutíne uti [ei] béne licet partúm bene.

Mi istaec uidetur praéda praedatum írier,

Maióre ut cum dote ábeat [hinc] quam aduénerit.

Egone út quod ad me adlátum esse alienúm sciam

Celém? mñume istac fáciat nōster Daēmones. 1245

Sempér cauere hoc sápiētis acquíssimumst,

Ne cōsilií sint ipsi malefici suis.

Ego nísí quom lusim nñ morer ullúm lucrum.

GR. Spectáui ego pridem cómicos ad istúm modum

Sapiénter dicta dicere atque is plaúdiat, 1250

Quom illós sapientis móres monstrabánt poplo.

Set quom inde suam quisque sbant diuorsí domum,
Nullús erat illo pácto ut illi iússerant.

DÆ. Abi întro, ne moléstu's, linguae témpera.

Ego tibi daturus níl sum, ne tu frústra sis. 1255

GR. At égo deos quaeso, ut quídquid in illo uí-
dulost,

Si aurúm, si argentumst, ómne id ut fiat cinis.

DÆ. Illúc est quod nos néquam seruis útimur.

Nam illíc cum seruo síquo congressús foret,

Et ípsum sese et illum furti astríngeret. 1260

Dum praédam habere sé censeret, ínterim

Praeda ípsus esset: praeda praedam dúceret.

Nunc hínc intro ibo et sácrificabo: póstibi

Iubébo nobis cénam continuó coquí.

PLESIDIPPVS. TRACHALIO.

PL. Íterum mi istaec ómnia itera, mi ánime, mi Tra-
chálío, 1265

Mí liberte, mí patrone, ímmo potíus mí pater:

Répperit patrém Palaestra suum átque matrem? TR.
Répperit.

PL. Ét popularis ést? TR. Opino. PL. Et míhi
nupturast? TR. Súspicor.

PL. Cénsem hodie déspondebit eam mihi, quaeso?
TR. Cénseo.

PL. Quíd, patri etiam grátulabor quom íllam inuenit?
TR. Cénseo. 1270

PL. Quíd, matri eius? TR. Cénseo. PL. Quid érgo
censes? TR. Quód rogas,

Cénseo. PL. Dic érgo, quanti cénses? TR. Egone?
cénseo.

PL. Ádsum equidem, ne cénSIONem sémper facias.
TR. Cénseo.

PL. Quid, si curram? TR. Cénseo. PL. An sic pó-
tius placide? TR. Cénseo.

PL. Étiamne eam salútem adueniens? TR. Cénseo.
PL. Etiám patrem? 1275

TR. Cénseo. PL. Post éius matrem? TR. Cénseo.
PL. Quid póstea?

Étiamne adueniéns conplectar éius patrem? TR. Non
cénseo.

PL. Quid, matrem? TR. Non cénseo. PL. Quid,
ěampse illam? TR. Non cénseo.

PL. Périi, dilectúm dimisit: núnc non censet, quóm
uolo.

TR. Sánus non es: séquere. PL. Duc me, mí patrone,
quó lubet. 1280

L A B B A X. G R I P V S.

LA. Quis mést mortalis míserior qui úsuat alter
hódie;

Quem aput récupérateurés modo damnáuit Plesi-
díppus?

Abiúdicata a mé modost Palaéstra: perditús sum.

Nam lénones ex gaúdio credo ésse procreátos:

Ita omnés mortales, síquid est malí lenoni, gaúdent.

Nunc álteram illam quae meast uisam húc in Ve-
neris fánum 1286

Saltem út eam abducam, dé bonis quod réstat reli-
quidrum.

GR. Numquam édespol hodie ad uesperum Gripum
inspicietis uiuom,

Nisi uidulus mihi rédditar. LA. Peris: quom men-
tiónem

Fieri aúdio usquam uiduli, quasi pálo pectus tún-
dor. 1290

GR. Istic scelestus liber est: ego qui in mari pre-
héndi

Rete átque excepi uidulum, ei dare negatis quic-
quam.

LA. Pro di immortales, sũ mihi hic sermõne ar-
rexit aúris.

GR. Cubitum hércle longis líteris, signábo iam
usquequáque,

Siquis perdiderit uidulum cum auro átque argento
múlto, 1295

Ad Gripum ut ueniat. nõn feretis istum, ut postu-
látis.

LA. Meum hércle illic homo uidulum scit quí habet,
ut ego opínor.

Adeúndus mi illic ést homo: di quaésó subueníte.

GR. Quid me întro reuocas? hóc uolo hic ante
óstium extergére.

Nam hoc quidem pol e robígne, nõn ést e ferro
fáctum: 1300

Ita quánto magis extérgeo, rutilum átque tenuíus fit.
[Nam, hoc quidem uenenatúmst uerum: ita, in má-
nibus consenésцит,]

LA. Aduléscens, salue. GR. Dí te ament cum in-
ráso capite. LA. Quid fit?

GR. Verum éxtergetur. LA. Vt uales? GR. Quid tú? num medicus quaéso's?

LA. Immo édepol una lítera plus súm quam medicus. GR. Túm tu 1305

Mendícus es? LA. Tetigísti acu. GR. Vidétur digna fórma.

Set quíd tibist? LA. Hac próxuma nocte in mari [hercle]'eláui:

Confráctast nauis, pérdidi quidquíd erat miser ibi ómne.

GR. Quid pérdidisti? LA. Vídulum cum auro átque argento múlto.

GR. Ecquíd meministi in uídulo qui períit quid ibi infúerit? 1310

LA. Quid réfert, qui períit tamen, si núnc hoc fabulémur?

GR. Quid, si égo sciam qui inuénerit? uolo éx te scire sígna.

LA. Octíngenti in marsúpio nummi aúrei infuérunt, Praetérea centum Phílippeae minae in pasceolo sórsus.

GR. Magna hércle praedast: lárgiter mercédis indipíscar: 1315

[Di homines respiciunt: bene ergo hinc praedatus ibo.]

Proféctost huius uídulus. perge ália tu expedíre.

LA. Taléntum argenti cómmodum magnum ínerat in crumína,

Praetérea sinus, cántharus, epíchysis, gaulus, cýathus.

GR. Papaé: diuitias tú quidem habuísti luculéntas. 1320

LA. Miserum istuc uerbum et péssimumst 'habuisse
et nihil habére'.

GR. Quid dáre uelis qui istaec tibi inuestíget indi-
cétque?

Elóquere propere céleriter. LA. Nummós trecen-
tos. GR. Trícas.

LA. Quadrigéntos. GR. Tramas pútidas. LA.
Quingéntos. GR. Cassam glándem.

LA. Sescéntos. GR. Curculiúnculos minútos fa-
buláre. 1325

LA. Dabo séptingentos. GR. Ós calet tibi: núnc
id frige fácias.

LA. Millé dabo nummum. GR. Sómnia. LA. Nihil
áddo: abi. GR. Igitur áudi:

Si hercle ábiero hinc, hic nóñ ero. LA. Vin céntum
et mille? GR. Dórmis.

LA. Elóquere quantum póstules. GR. Quo níhil
inuitus áddas,

Taléntum magnum: nóñ potest trióbulum hinc
abése: 1330

Proin tú uel aias uél neges. LA. Quid istíc? ne-
cessumst, uídeo:

Dabitúr talentum. GR. Accédedum huc: Venus
haéc uolo adrogét te.

LA. Quod tibi lubet, id mi ímpera. GR. Tange
áram hanc Veneris. LA. Tángo.

GR. Per Vénerem hanc iurandúmst tibi. LA. Quid
iúrem? GR. Quod iubébo.

LA. Praei uérbis quiduis: quód domiat, numquam
illi supplicábo. 1336

GR. Tene áram hanc. LA. Teneo. GR. Déiera
te argéntum mihi datúrum

Eodem [illo] die ubi uíduli siés potitus. LA. Fíat.

GR. LA. Venus Cýrenensis, téstem te testór
mihi,

Si uídulum illum, quém ego in naui pérddidi,
Cum auro átque argento sáluom inuestigáuero

Isque ín potestatém meam peruénérít: 1341

GR. Tum ego huíce Gripo, ínquito et me tángito

LA. Tum ego huíce Gripo, díco, Venus, ut tu
aúdias

GR. LA. Taléntum argenti mágnum continuó
dabo.

GR. Si défraudassis, díe ut in quæstú tuo 1345

Venus éradicet cáput atque ætatém tuam.

Tecúm tam [tute] habéto hoc, ubi iuráuëris.

LA. Illút ego aduorsum síquid peccassó, Venus,
Venerór te ut omnes míseri lenonés sient.

GR. Tam fíet, etsi tú fidem seruáuëris. 1350

Tu hic ópperire: iam égo faxo exhibít senex:

Eum tú continuo uídulum repóscito.

LA. Si máxume illum míhi reddiderit uídulum,
Non égo illic hodie débeo trióbulum.

Meus árbítratust, língua quod iurét mea. 1355

Set cónticiscam: eccum éxit et ducít senem.

GRIPVS. DAEMONES. LABRAX.

GR. Séquere hac: ubi ístic lénost? heus tu: én tibi,
hic habet uídulum.

DÆ. Hábeo et fateor ésse aput me: et, sí tuus est,
habeás tibi.

Ómnia ut quicque infuit ita sálua sisténtúr tibi.

Téne, si tuus est. LA. Di inmortaless: méus est. salve,
uídule. 1360

DÆ. Túun est? LA. Rogitas? sí quidem hercle
Ióuis fuit, meus ést tamen.

DÆ. Ómnia insunt sálua: una istinc cístella exceptást
modo

Cúm crepundíis, quibus hodie fíliam inuení meam.

LA. Quám? DÆ. Tua quae fuit Palaestra, ea fília
inuentást mea.

LA. Béne mehercle fáctumst: quom istaec rés tibi ex
senténtia 1365

Púlcre euenít, gaúdeo. DÆ. Istuc fáciie non credó
tibi.

LA. Ímmo hercle, ut sciás gaudere mé, [tu] mihi trió-
bulum.

Ób eam ne dúis: condono té. DÆ. Benigne edepól
facis.

LA. Ímmo tu quidem hércle uero. GR. Heús tu,
iam habes uídulum?

LA. Hábeo. GR. Propera. LA. Quid properabo?
GR. Réddere argentúm mihi. 1370

LA. Néque edepol tibi dó neque quicquam débeo.
GR. Quae haec fáctiost?

Nón debes? LA. Non hércle uero. GR. Nón tu iura-
tús mihi's?

LA. Iúratu8 sum, et núnc iurabo, síquid uoluptatíst
mihi:

Iús iurandum rēi seruandae, nón perdandae cóndi-
tumst.

GR. Cédo sis mihi taléntum magnum argénti, per-
iuríssume. 1375

DÆ. Grípe, quod tu istám talentum póscis? GR. Iuratúst mihi

Däre. LA. Lubet iurare: tun meo póntifex periúrio's?

DÆ. Quá pro re argentúm promisit híc tibi? GR. Si uídulum

Húnc redegissem in potestatem éius, iuratúst dare

Mihi talentum mágnum argenti. LA. Cédo quicum

habeam iúdicem, 1380

Ní dolo malo instipulatus sis nunc etiamdum [haú] siem

Quínque et uiginti ánnos natus. GR. Hábe cum hoc

LA. [Immo] alióst opus.

DÆ. Iám ab isto auferre haú sinam [te], ní istunc condemnávero.

Prómisistine huíc argentum? LA. Fáteor. DÆ. Quod seruó meo

Prómisisti, méum esse oportet. né tu, leno, póstules. 1385

Te híc fide lenónia uti: nón potis. GR. Iam té ratu's

Náctum hominem quem defraudares? dándum huc

argentúmst probum:

Íd ego continuo huíc dabo, adeo mé ut hic emittát manu.

DÆ. Quándo ergo erga té benignus [égo] fui atque operá mea

Haéc tibi sunt seruáta: (GR. Immo hercle mea, ne

tu dicás tua. 1390

DÆ. Sí sapias, tacébis:) tum te mihi benigne ítidem

áddecet

Béne merenti béne referre grátiam. LA. Nempe

pró meo

Lúre oras? DÆ. Mirúm quin tuum ius méo periclo

aps te éxpetam.

GR. Sáluos sum: lenó labascit: libertas porténditur.

DÆ. Vídulum istunc ille inuenit: illut mancupiúm
meumst. 1395

Égo tibi hunc porró sernani cúm magna pecúnia.

LA. Grátiam habeo et dé talento núlla causast quín
feras,

Quód isti sum iuratus. GR. Heus tu, míhi dato ergo,
sí sapis.

DÆ. Tácen an non? GR. Tu męam rem simulas
ágere: tibi mu * * *.

Nón hercle istoc me interuortes, si áliam praedam
pérdidi. 1400

DÆ. Vápulabis, uérbum si addes únum. GR. Vel [tu]
hercle énica:

Nón tacebo umquam álio pacto, nlsi talento cónpri-
mor.

LA. Tíbi quidem operam híc dát: taceto. DÆ. Cón-
cede huc lenó. LA. Licet.

GR. Pálam age, nolo ego múrmurillum néque susur-
rum fferi.

DÆ. Díc mihi, quanti [tu] illam emisti tuam álteram
muliérculam 1405

Ámpeliscam? LA. Mílle nummum dínumeraui. DÆ.
Vín tibi

Cónditionem lúculentam férre me? LA. Sané uolo.

DÆ. Díniduom taléntum faciam. LA. Béne facis.
DÆ. Pro illa áltera,

Líbera ut sit, tíbi dimidium súme, dimidium huíc cedo.

LA. Máxume. DÆ. Pro illó dimidio Grípum ego
emittám manu, 1410

Quém propter tu uídulum et ego gnátam inueni. LA.
Béne facis:

Grátiam habeo mágnam. GR. Quam mox mi árgentum
ergo rédditur?

DÆ. Rés solutast, Grípe. ego habeo. GR. [Tu] hér-
cle: at ego me máuolo.

DÆ. Níhil hercle hic tibi, né tu speres: iúris iurandi
uolo

Grátiam faciás. GR. Perii hercle: nísi me suspendo,
óccidi. 1415

Númquam hercle iterum défraudabis mé quidem post
húnc diem.

DÆ. Híc hodie cenáto, leno. LA. Fíat: conditió
placet.

DÆ. Séquimini intro. spéctatores, uós quoque ad
cenám uocem,

Ní daturus níl sim neque sit quícquam polluctí domi,
Níue adeo uocátos credam uós esse ad cenám foras. 1420
Vérum si uolétis plausum fábulæ huic clarúm dare,
Cómmissatum omnes uenitote ád me ad annos sédecim.
Vós hodie hic cenátote ambo. GR. Fíat. CANTOR.
[Iam] plausúm date.

METRA HVIVS FABVLAE HAEC SVNT

V. 1 ad 184 iambici senarii

- 185 ad 189 trochaici octonarii
- 190 ad 193 bacchiaci tetrametri acatalecti
- 194 ad 196 bacchiaci tetrametri catalectici
- 197 bacchiacus trimeter acatalectus
- 198 et 199 iambici octonarii
- 200 ad 203 cretici dimetri acatalecti cum trochaicis monometris hypercatalectis
- 204 et 205 bacchiaci tetrametri acatalecti
- 206 iambicus octonarius
- 207 et 208 cretici tetrametri acatalecti
- 209 creticus tetrameter catalecticus in syllabam
- 210 et 211 cretici tetrametri acatalecti
- 212 creticus tetrameter catalecticus in syllabam
- 213 ad 215 cretici tetrametri acatalecti
- 216 et 217 trochaici octonarii
- 218 et 219 iambici septenarii
- 220 ad 228 trochaici octonarii
- 229 trochaicus septenarius
- 230 et 231 bacchiaci dimetri catalectici (sive dochmiaci monometri)
- 232 ad 252 cretici tetrametri acatalecti
- 253 trochaicus septenarius
- 254 et 255 iambici octonarii

- V. 256 et 257 trochaici septenarii
- 258 ad 262 bacchiaci tetrametri acatalecti
  - 263 bacchiacus dimeter acatalectus
  - 264 creticus tetrameter acatalectus
  - 265 iambicus dimeter catalecticus
  - 266 ad 272 cretici tetrametri acatalecti
  - 273 creticus tetrameter catalecticus
  - 274 ad 277 cretici tetrametri acatalecti
  - 278 ad 286 bacchiaci tetrametri acatalecti
  - 287 bacchiacus dimeter acatalectus
  - 288 bacchiacus tetrameter acatalectus
  - 289 trochaicus dimeter acatalectus
  - 290 ad 413 iambici septenarii
  - 414 ad 449 trochaici septenarii
  - 450 ad 558 iambici senarii
  - 559 ad 592 trochaici septenarii
  - 593 ad 614 iambici senarii
  - 615 ad 663 trochaici septenarii
  - 664 ad 666 cretici tetrametri acatalecti
  - 667 et 668 bacchiaci tetrametri acatalecti
  - 669 ad 673 cretici tetrametri acatalecti
  - 674 et 675 bacchiaci tetrametri acatalecti
  - 676 iambicus septenarius
  - 677 trochaicus septenarius
  - 678 ad 680 cretici tetrametri acatalecti
  - 681 ad 705 iambici septenarii
  - 706 ad 779 trochaici septenarii
  - 780 ad 905 iambici senarii
  - 906 ad 918 bacchiaci tetrametri acatalecti
  - 919 iambicus dimeter acatalectus
  - 920 ad 937 trochaici octonarii
  - 938 ad 944 iambici octonarii
  - 945 ad 948 iambici septenarii
  - 949 ad 951 cretici tetrametri acatalecti
  - 952 et 954 trochaici monometri hypercatalecti
  - 953 et 955 cretici trimetri catalectici
  - 956 ad 962 trochaici octonarii

- V. 963 ad 1190 trochaici septenarii
- 1191 ad 1204 iambici senarii
  - 1205 ad 1226 trochaici septenarii
  - 1227 ad 1264 iambici senarii
  - 1265 ad 1280 trochaici septenarii
  - 1281 ad 1337 iambici septenarii
  - 1338 ad 1356 iambici senarii
  - 1357 ad 1423 trochaici septenarii.
-

T. MACCI PLAVTI

T R I N V M M V S.

**GRAECA THENSAVRVS PHILEMONIS
(ACTA LVDIS MEGALENSIBVS).**

ARGVMENTVM.

Thensaúrum [clam] apstrusum ábiens peregre Chármides
Remque ómnem amico Cállicli mandát suo.
Istóc apsenté mále rem perdit fílius.
Nam et aédis uendit: hás mercatur Cállicles.
Virgo índotata sóror istius póscitur. 5
Minus quó cum inuidia dét ei dotem Cállicles,
Mandát qui dicat aúrum ferre se á patre.
Vt uénit ad aedis, húncc deludit Chármides
Senéx, ut rediit: quóius nubunt Iíberi.

P E R S O N A E.

LVXVRIA cum INOPIA PROLOGVS
MEGARONIDES SENEX
CALLICLES SENEX
LVSITELES ADVLESCENS
PHILTO SENEX
LESBONICVS ADVLESCENS
STASIMVS SERVOS
CHARMIDES SENEX
SVCOPHANTA
CANTOR.

P R O L O G V S.

L V X V R I A . I N O P I A .

LV. Sequere hác me, gnata, ut múnus fungarís tuum.

IN. Sequór: set finem fóre quem dicam néscio.

LV. Adést: nam illaec sunt aédes: i intro núnc iam.

Nunc, néquis erret uóstrum, paucis in uiam

Dedúcam, si quidem óperam dare promíttitis. 5

Nunc igitur primum quae ego sim et quae illaec siet

Huc quae ábiit intro, dícam si animum aduórtitis.

Primúm mihi Plautus nómen Luxuriae indidit:

Tum illánc mihi esse gnátam uoluit Ínopiam.

Set éa quid huc intro ferit impulsú meo, 10

Accípite et date uocúas auris dum éloquor.

Aduléscens quidamst, quí in hisce habitat aédibus:

Is rém paternam me ádiutrice pérdidit.

Quoniam éi qui me alat níl uideo esse rélicui,

Dedi éi meam gnatam, quícum egestatem éxigat. 15

Set de árgumento ne éxpectetis fábulae:

Senés qui huc uenient í rem uobis áperient.

Huic Graéce nomen ést Thensauro fábulae:

Philémo scripsit: Plaútus uortit bárbare,

Nomén Trinummo fécit. nunc uos hóc rogat 20

Vt líceat possidére hanc nomen fábulam.

Tantúmst. ualete: adéste cum siléntio.

A C T V S I.

M E G A R O N I D E S.

Amicum castigare ob meritam noxiam
 Immoenest facinus, uerum in aetate utile
 Et conducibile. nam ego amicum hodie meum 25
 Concastigabo pro conmerita noxia :
 Inuitus, ni id me inuitet ut faciam fides.
 Nam hic nimium morbus mores inuasit bonos :
 Ita plerique omnes iam sunt intermortui.
 Set dum illi aegrotant, interim mores mali 30
 Quasi herba inrigua succreuerunt uberrime :
 Neque quicumque hic uille nunc est nisi mores mali.
 Eorum licet iam metere messem maximam :
 Nimioque hic pluris pauciorum gratiam
 Faciunt pars hominum quam id quo prosint pluribus.
 Ita vincunt illud conducibile gratiae, 36
 Quae in rebus multis opstant odiosaque sunt
 Remoramque faciunt rei priuatae et publicae.

C A L L I C L E S. M E G A R O N I D E S.

CA. Larum corona nostrum decorari uolo :
 Vxor, uenerare ut nobis haec habitatio 40

Bona faústa felix fórtunataque éuenat —

Teque út quam primum póssim uideam emórtuam.

ME. Hic illést senecta aetáte qui factúst puer,

Qui admísit in se cúlpan castigábilem.

Adgrédiar hominem. CA. Quóia hic prope me uóx
sonat? 45

ME. Tui béneuolentis, sí ita's ut ego té uolo:

Sin áliter es, inímíci atque iratí tibi.

CA. O amíce, salue. [atque aequalis. ut uales,

Megaronides?] ME. Et tu édepol salue, Cállicles.

Valén? ualuistin? CA. Váleo et ualui réctius. 54

ME. Quid túa agit uxor? út ualet? CA. Plus quam
égo uolo.

ME. Bene hérclest illam tibi ualere et úfuere.

CA. Credo hércle te gaudére, siquid míhi malist.

ME. Omnibus amicis quód mihist cupio ésse item.

CA. Eho tú, tua uxor quíd agit? ME. Inmortalís
est: 55

Viúst uicturaquést. CA. Bene hercle núntias,

Deosque óro ut uitae túae superstes súppetat.

ME. Dum quidem hércle tecum núpta sit, sané uelim.

CA. Vin cónmutemus? túam ego ducam et tú meam?

Faxo hau tantillam déderis uerborúm mihi. 64

ME. Nempe enim tu, credo, me imprudentem ob-
répseris.

CA. Ne tu hércle faxo hau néscias quam rem égeris.

ME. Habeás ut nactu's: nóta mala res óptumast.

Nam ego núnc si ignotam cápiam, quíd agam nésciam.

CA. Edepol proinde ut diu ufuitur, bene úfuitur. 65

ME. Set hoc ánimum aduorte atque áufer ridiculária.

Nam ego dédita opera huc ad te uenio. CA. Quid
uenis?

ME. Malís te ut uerbis múltis multum obiúrgitem.

CA. Men? ME. Númquis est hic álius praeter me
átque te?

CA. Nemóst. ME. Quid tu igitur rógitas tene obiúr-
gitem?

Nisi tú me mihimet cénseas dicturúm male.

Nam si ín te aegrotant ártes antiquaé tuae

Aut sí demutant móres ingeniúm tuum, 73

[Nam si ínmutare uís ingenium móribus

Neque tños antiquos séruas, set captás nouos,] 74

Omníbus amicis mórbum tu incutiés grauem,

Vt té uidere audíreque aegrotí sient.

CA. Qui in méntem uenit tñbi istaec dicta dícere?

ME. Quia omnis bonos bonásque adcurare áddecet,
Suspítionem et cúlpani ut ab se ségregeñt.

CA. Non pótis utrumque fieri. ME. Quaproptér?

CA. Rogas? 80

Ne admíttam culpam, ego mēo sum promus pēctori:

Suspítioñt in pēctore alienó sita.

Nam núñc ego si te súbrupuisse súspicer

Iouí coronam dé capite ex Capitólio,

Qui in cólumine astat súmmo: si id non féceris 85

Atque íd tamen mihi lúbeat súspiciári:

Qui tu íd prohibere mé potes ne súspicer?

Set istúñc negoti cúpio scire quíd siet.

ME. Habén tu amicum aut fámiáriem quémpiam,

Quoi pēctus sapiat? CA. Edepol hau dicám dolo. 90

Sunt quós scio amicos ésse: sunt quos súspicor,

Set quórum ingenia atque áñimos nequeo nóscere:

[Ad amici partem an ad inimici perueniant:]

Set tu éx amicis cértis mī's certíssimus.

Siquíd scis me fecísse íncite aut ínprobe, 95

Si id nón me accusas, túte obiurgandú's. ME. Scio
Et istác huc causa ad te ádueni: aequom póstulas.

CA. Expécto siquid dícas. ME. Primumdum ómnium
Male díctitatur tibi uolgo in sermónibus.

Turpflucricupídum té uocant ciués tui: 100

Tum autém sunt alii quí te uolturiúm uocant:

Hostísne an ciuís cómedis parui péndere.

Haec quom áúdio in te díci, discruciór miser.

CA. Est átque non est mihi in manu, Megarónides:

Quin dícant, non est: mérito ut ne dicánt, id est. 105

ME. Fuitne híc tibi amicus Chármides? CA. Est éa
fuit.

Id ita ésse ut credas, rém tibi auctorém dabo.

Nam póstquam hic eius rém confregit fílius

Vidétque ipse ad paupériem protractum ésse se

Suámque fíliam ésse adultam uírginem, 110

Semul éius matrem suámque uxorem mórtuam:

Quoniam hínc iturust ípsus in Seleúciam,

Mihi cónmendauit uírginem gnatám suam

Et rém suam omnem et illúm corruptum fílium.

Haec, si mi inimicus ésset, credo haut créderet. 115

ME. Quid tu? ádulescentem quém esse corruptúm
uides,

Qui túae mandatus ést fide et fidúciae,

Quin eum restituis? quín ad frugem cónrigis?

Ei rei óperam dare te fúerat aliquanto aéquius,

Siquí probiorem fácere posses, nón uti 120

In eándem tute accéderes infámiam

Malúmque ut eius cú tuo miscerés malo.

CA. Quid féci? ME. Quod homo néquam. CA. Non
ístic meumst.

ME. Emístin de adulescénte hasce aedis? quíd taces?

Vbi nunc tute habitas. CA. Émi atque argentum
dedi, 125

Minas quadraginta, ádulescenti ipsi in manum.

ME. Dedisti argentum? CA. Factum, neque facti piget.

ME. Edepól fide adulescentem mandatú malae:

Dedistíne hoc facto ei gládium qui se occideret?

Quid séctiust [nam, te ópsecro,] dare te in manus 130

Argentum amanti homini ádulescenti, animi ínpoti,

Qui exaédificaret suam ínchoatam ignáuiam?

CA. Non égo illi argentum rédderem? ME. Non
rédderes

Neque de illo quicquam néque emerés neque uénderés

Nec quí deterior ésset faceres cópiam. 135

Incónciliastíne éum qui mandatúst tibi?

Ille quí mandauit eum éxturbauisti aédibus?

Edepól mandatum púlcre et curatúm próbe.

Crede huíc tutelam: súam rem melius gésserit.

CA. Subigís maledictis mé tuis, Megarónides, 140

Nouó modo adeo ut quód meae concréditumst

Tacitúrnitati clám, fide et fidúciae,

Ne enúntiarem quoíquam neu facerém palam,

Vt míhi necesse sit iam id tibi concrédere.

ME. Mihi quód credideris, súmes ubi posúueris. 145

CA. Circúmpicedum te, néquis adsit árbitér

Nobís, et quaeso idéntidem circúmpice.

ME. Auscúlto siquid dícas. CA. Si taceás, loquar.

Quoniam hínc profectust [íre] peregre Chármides,

Thensaurum demonstráuit míhi in hisce aédibus, 150

Hic in conclaui quódam. set circúmpice.

ME. Nemo [híc] est. CA. Nummum Phílippeum ad
tria mília.

Id sólus solum pér amicitiam et pér fidem

Flens me ópsecrauit sũo ne gnato créderem
Neu quóquam, unde ad eum id pósset permanáscere.
Nunc si ille huc saluos réuenit, reddam sũum sibi: 156
Siquíd eo fuerit, cérte illius fílliae

Quae mĩhi mandatast hábeo dotem [ei] únde dem,
Vt eam ín se dignam cónditionem cónlocem.

ME. Pro di ínmortales, uérbis paucis quám cito 160
Aliúm fecisti me: álius ad te uéneram.

Set ut óccepisti, pérge porro próloqui.

CA. Quid tĩbi ego dicam? qui illius sapiéntiam
Et mēam fidelitátem et celata ómnia

Paene ille ignauos fũditus pessúm dedit. 165

ME. Quidúm? CA. Quia, ruri dũm sum ego unos
sés dies,

Me apsénte atque insciénte, inconsultú meo,
Aedís uenalis hásce inscribit líteris.

ME. Adésuriuit ét inhiauit ácrius

Lupus: ópseruauit dũm dormitarét canes: 170

Gregem úniuorsum uóluit totum auórtere.

CA. Fecisset edepol, ni haéc praesensissét canes.

Set núnc rogare [hoc] égo uicissim té uolo:

Quid fũit officium mēum me facere? fác sciam:

Vtrum índicare me èi thensaurum aequóm fuit, 175

Aduórsum quam eius me ópsecrauissét pater?

An ego álium dominum páterer fieri hĩsce aédibus?

Qui emísset, eius éssetne ea pecúnia?

Emi égomet potius aédís: argentúm dedi

Thensaúri causa, ut sáluom amico tráderem. 180

Neque ádeo hasce emi mĩhi neque usuraé meae:

Illí redemi rúsum, a me argentúm dedi.

Haec sũnt, si recte seú peruorse fácta sũnt,

[Quae] ego mé fecisse cónfiteor, Megarónidea.

En mēa [tibi] malefacta, én meam avaritiám tibi. 185

Hascín mi propter rés malas famás ferunt?

ME. Pausá: uicisti cástigatorém tuum.

Occlústi linguam: níhil est quod respóndeam.

CA. Nunc égo te quaeso ut me ópera et consilió
iuues

Commúnicesque hanc mécum meam prouínciam. 190

ME. Polliceor operam. CA. Ergo úbi eris paulo
póst? ME. Domi:

Numquíd uis? CA. Cures túam fidem. ME. Fit
sédulo:

Set quíd ais? CA. Quid uis? ME. Vbi nunc adule-
scéns habet?

CA. Postículum hoc recépit, quom aedis uéndidit.

ME. Istúc uolebam scíre: i sane núnc iam. 195

Set quíd ais, quid nunc uirgo? nempe aput tést? CA.
Itast,

Iuxtáque eam curo cúm mea. ME. Recté facis.

CA. Numquíd prius quam abeo mé rogaturú's? ME.
Vale.

Nihil ést profecto stúltius neque stólidius

Neque méndacilocum néque adeo argutúm magis 200

Neque cónfidentilóquius neque periúrius

Quam urbáni adsidui cíues, quos scurrás uocant.

Atque égomet me adeo cúm illis una ibidé[m] traho:

Qui illórum uerbis fálsis acceptór fui,

Qui omnía se simulant scíre neque quicquám sciunt. 205

Quod quisque in animo habét aut habiturúst, sciunt:

Sciúnt quid in aurem réx reginae díxerit:

Sciúnt quod Iuno fábulatast cú[m] Ioue:

Quae néque fuerunt néque sunt, tamen illí sciunt.

Falsóne an uero laúdent, culpent quém uelint, 210

Non flócci faciunt, dúm illut quod lubeát sciant.

Omnés mortales hunc aiebant Cállicem

Indígnum ciuitáte ac sese úuere,

Bonís qui hunc adulescéntem euortissét suis.

Ego de eorum uerbis famígeratorum ínsiens 215

Prosúlui amicum cástigatum innóxiu.

Quod si éxquiratur úsque ab stirpe auctóritas,

Vndé quid auditum dícant: nisi id adpáreat,

Famígeratori rés sit cum damno ét malo:

Hoc íta si fiat, púplico fiát bono. 220

Pauci sint faxim qui sciant quod nésciunt,

Occlúsioremque hábeant stultiloquéntiam.

A C T V S II.

L V S I T E L E S.

Multas res simitu in meo corde uerso,
 Multum in cogitando dolorem indipiscor.
 Egomét me coquo ét macero ét defetigo: 225
 Magister mihi exercitór animus núnc est.
 Set hoc non liquét nec satis cogitátumst,
 Vtrám potius hárum mihi ártém expetéssam,
 Vtram aétati agúndae arbitrér firmiórem:
 Amorín me an réi opsequi potius pár sit. 230
 [Vtra in parte plús sit uolúptatis ústae
 Ad aétatem agúndam.]

De hac ré mihi satis háu liquet: nisi hoc sic faciam,
 opinor,
 Vt utrámque rem semul éxputem, iudéx sim reusque ad
 eam rem.

Sic faciam: sic placet. ómnium primum 235
 Amóris artis éloquar, quemuam ad modum se expédiant.
 Númquam amor quemquám nisi cupidum póstatul se ho-
 minem in plagas
 Cónicere: eos petit, eos sectatur, súbdole ab re cón-
 sulit:

Mandiloquentulúst, harpagó, mendax, cúppes,
 Despolliator, látebricolarum hóminum corrúm-
 ptor, 240
 Delátum indagátor.

Nám qui amat quod amát quom extemplo [eius] saúlis
percúsus est,

Ílico rés foras lábitur, líquitur.

‘Dá mihi hoc, méi meum, sí me amas, si aúdes’.

[Átque] ibi ille cucúlus: ‘o océllé mi, fiat: 245

Ét istuc et si ámplius uís dari dábitur’.

Íbi illa pendentém ferit.

Iam ámplius orat: nón satis

Íd est mali, ni etiam ámpliust,

Quód bibit, quód comest, quód facit sump̄ti. 250

Nóx datur: dúcitur fámilia [ei] tóta,

Véstiplica, unctor, aúri custos, flábelliferae, sándali-
gerulae,

Cántrices, cistéllatrices, núntii, renúntii,

Raptóres panis ét peni. fit ipse, dum illis cómis est, 255

Amátor inóps. haec quom agó cum meo ánimo

Et récolo, ubi qui egét, quam pretí sit parui, ápage

Amór, non placés, te nil útor.

Quamquam illut dulcest, ésse et bibere, amór amari dát
tamen

Quod aécrest satis: fugít forum, 260

Fugát tuos cognátos, fugát temet á tuo

Contútu: neque èum sibi uolúnt dící amíscum.

Mille modis amor ignorandust, prócul abdendust, ápti-
nendust:

Nám qui in amorem praécipitauit, périit quasi [de] sáxo
saliat. 265

Ápage sis amór: tuas tibi res habéto.

Ámor, amícús mihi né fuas úmquam:

Súnt tamen quós [nimis] míseré maleque há-
beas,

Quós tibi obnóxios [fácile] fecísti.

En mēa [tibi] malefacta, én meam auaritiám tibi. 185

Hascín mi propter rés malas famás ferunt?

ME. Pausá: uicisti cástigatorém tuum.

Occlústi linguam: níhil est quod respóndeam.

CA. Nunc égo te quaeso ut me ópera et consilió
iuues

Commúnicesque hanc mécum meam prouínciam. 190

ME. Pollíceor operam. CA. Ergo úbi eris paulo
póst? ME. Domi:

Numquíd uis? CA. Cures túam fidem. ME. Fit
sédulo:

Set quíd ais? CA. Quid uis? ME. Vbi nunc adule-
scéns habet?

CA. Postículum hoc recépít, quom aedis uéndidit.

ME. Istúc uolebam scíre: i sane núnc iam. 195

Set quíd ais, quid nunc uírgo? nempe aput tést? CA.
Itast,

Iuxtáque eam curo cúm mea. ME. Recté facis.

CA. Numquíd prius quam abeo mé rogaturú's? ME.
Vale.

Nihil ést profecto stúltius neque stólidius

Neque méndacilocum néque adeo argutúm magis 200

Neque cónfidentilóquius neque periúrius

Quam urbáni adsidui cíues, quos scurrás uocant.

Atque égomet me adeo cúm illis una ibidém traho:

Qui illórum uerbis fálsis acceptór fui,

Qui omnia se simulant scíre neque quicquám sciunt. 205

Quod quisque in animo habét aut habiturúst, sciunt:

Sciúnt quid in aurem réx reginae dixerit:

Sciúnt quod Iuno fábulatast cúm Ioue:

Quae néque fuerunt néque sunt, tamen illí sciunt.

Falsóne an uero laúdent, culpent quém uelint, 210

Non flócci faciunt, dúm illut quod lubeát sciant.

Omnés mortales hunc aiebant Cálliclem

Indígnum ciuitáte ac sese ufúere,

Bonís qui hunc adulescéntem euortissét suis.

Ego de eorum uerbis fámigeratorum ínsciens 215

Prosúlui amicum cástigatum innóxiúm.

Quod si éxquiratur úsque ab stirpe auctóritas,

Vndé quid auditum dícant: nisi id adpáreat,

Famígeratori rés sit cum damno ét malo:

Hoc íta si fiat, púplico fiát bono. 220

Pauci sint faxim qui sciant quod nésciunt,

Occlúsiozemque hábeant stultiloquéntiam.

A C T V S II.

L V S I T B L E S.

Multas res simitu in meo corde uorso,
 Multum in cogitando dolorem indipiscor.
 Egomét me coquo ét macero ét defetigo: 225
 Magister mihi exercitor animus núnc est.
 Set hoc non liquét nec satis cogitatumst,
 Vtrám potius hárum mihi ártem expetéssam,
 Vtram aétati agúndae arbitrér firmiórem:
 Amórin me an réi opsequi potius pár sit. 230
 [Vtra in parte plús sit uoluptatis uítæ
 Ad aétatem agúndam.]

De hac ré mihi satis háu liquet: nisi hoc sic faciam,
 opinor,

Vt utrámque rem semul éxputem, iudéx sim reusque ad
 éam rem.

Sic faciam: sic placet. ómnium primum 235

Amóris artis éloquar, quemnam ad modum se expédiant.
 Númquam amor quemquám nisi cupidum póstulat se ho-
 minem in plagas

Cónicere: eos petit, éos sectatur, súbdole ab re cón-
 sulit:

Blandíloquentulúst, harpagó, mendax, cúppes,
 Despóliator, látebricolarum hóminum corrúmp-
 ptor, 240

Celátum indagátor.

Nám qui amat quod amát quom extemplo [eius] sáuiis
percúlsus est,

Ílico rés foras lábitur, líquitur.

‘Dá mihi hoc, méi meum, sí me amas, sí aúdes’.

[Átque] íbi ille cucúlus: ‘o océlle mi, fiat: 245

Ét istuc et si ámplius uís dari dábitur’.

Íbi illa pendentém ferit.

Iam ámplius orat: nón satis

Íd est mali, ni etiam ámpliust,

Quód bibit, quód comest, quód facit sump̄ti. 250

Nóx datur: dúcitur fámilia [ei] tóta,

Véstiplica, unctor, aúri custos, flábelligerae, sándali-
gerulae,

Cántrices, cistéllatrices, núntii, renúntii,

Raptóres panis ét peni. fit ípse, dum illis cómis est, 255

Amátor inóps. haec quom agó cum meo ánimo

Et récolo, ubi qui egét, quam pretí sit parui, ápage

Amór, non placés, te nil útor.

Quamquam illut dulceat, ésse et bibere, amór amari dát
tamen

Quod aégrest satis: fugít forum, 260

Fugát tuos cognátos, fugát temet á tuo

Contútu: neque éum sibi uolúnt dící amícum.

Mílle modis amor ignorandust, prócul abdendust, ápsti-
nendust:

Nám qui in amorem praécipitauit, périit quasi [de] sáxo
saliat. 265

Apáge sis amór: tuas tibi res habéto.

Ámor, amícus mihi né fuas úmquam:

Súnt tamen quós [nimis] mísera maleque há-
beas,

Quós tibi obnóxios [fácile] fecísti.

Lácrumas haec mihi, quóm [ea] uideo, elíciunt, quia
ego ad hóc genus 290

Hóminum perduráui. quin me ad plúris penetrauí
prius?

Nam hí mores maiórum laudant, eosdem lutitant quós
conlaudant.

Hís ego de ártibus grátiam fácio,
Né colas, ne ínbuas [eís tuum] ingénium.

Mëo modo et móribus úsuito antíquis: 295

Quae égo tibi praécipio, ea [mémineris] fácito.

Níl ego istós moror faéceos móres,
Túrbidos, quíbus boni dédecorant sése.

Haéc tibi sí capessés mea impéria,

Múlta bona in péctore [praecépta] consident. 300

LV. Sémper ego usque ad hánc aetatem ab íneunti adu-
lescéntia

Túis seruítui séruitutem impérils praeceptís, pater.

Pro ingenio ego me líberum esse rátus sum, pro impe-
ríó tuo

Méum animum tibi séruitutem séruire aequom cénsui.

PH. Quí homo cum animo inde ab íneunti aetáte de-
pugnát suo, 305

Vtrum itane esse máuelit ut cum ánimus aequom cén-
seat,

Án ita potius út parentes éum esse et cognatí uelint:

Si ánimus hominem pépulit, actumst, ánimo seruit, nón
sibi:

Sín ipse animum pépulit, uiuit, uíctor uictorúm cluet.

Tú si animum uicísti potius quam ánimus te, 'st quod
gaúdeas. 310

[Qui ánimus uincunt, quám quos ánimus, sémper pro-
biorés cluent.

Nímio satius ut opus est ita esse quam ut animo lubet.]

LV. Istaec ego mi semper habui aetati integumentum
meae,

Né penetrarem me usquam, ubi esset damni conciliabulum,

Né noctu irem obambulatam neú suum adimerem alteri.

Ne aegritudinem, pater, tibi parerem, parsi sedulo: 316

Sarta tecta tua praecepta usque habui mea modestia.

PH. Exprobras bene quod fecisti? tibi fecisti, non mihi:

Mihi quidem aetas aetast ferme, tua istuc refert maxime.

Benefacta benefactis aliis pertegito, ne perpluant: 320

Iis probust, quem paenitet quam probus sit et frugi
bonae.

Qui ipse sibi satis placet, nec probus est nec frugi
bonae:

Qui ipse se contempnit, in eost indoles industriae.

LV. Ob eam rem haec, pater, autumau, quia res quaedamst quam uolo

Ego me aps te exorare. PH. Quid id est? dare iam ueniam gestio. 325

LV. Adulescenti hinc genere summo, amico atque aequali meo,

Minus qui caute et cogitate suam rem tractauit, pater,

Bene uolo illi facere ego, nisi tu neuis. PH. Nempe de tuo?

LV. De meo: nam quod tuumst meumst, omne autem meum tuumst.

PH. Quid is? egetne? LV. Eget. PH. Habuitne rem?

LV. Habuit. PH. Qui eam perdidit? 330

Puplicisne adfinis fuit an maritumis negotiis?

Mercaturamne an uenalis habuit, ubi rem perdidit?

LV. Nihil istorum. PH. Quid igitur? LV. Per comitatem edepol, pater:

Praeterea aliquantum animi causa in deliciis dispendit.

PH. Edepol hominem praedicatum firme et familiariter, 335

Qui quidem nusquam per uirtutem rem confregit atque eget.

Nisi moror eum tibi esse amicum cum eius modi uirtutibus.

LV. Quia sine omni malitias, tolerare egestatem eius uolo.

PH. De mendico male meretur qui ei dat quod edit aut bibat:

Nam et illud quod dat perdit et illi praeferat uitam ad miseriam. 340

Non eo haec dico, quin quae tu uis ego uelim et faciam lubens:

Sed ego hoc uerbum quomodo illi quidam dico, praemonstro tibi,

Ut ita te aliorum miserescat, ne tuis alios misereat.

LV. Deserere illum et delinquare in rebus aduersis pudet.

PH. Pol pudere quam pigere praestat totidem literis.

LV. Edepol deum uirtute dicam, pater, et maiorum et tua 346

Multa bona bene parata habemus: bene si amico feceris,

Ne pigeat fecisse: ut potius pudeat, si non feceris.

PH. De magnis diuinitis siquid demas, plus sit an minus?

LV. Minus, pater: sed cui innoeni scin quid cantari solet? 350

Quod habes ne habeas et nunc quod non habes habeas uelim,

Quando quidem nec tibi bene esse potest pati neque alteri.

PH. Scio equidem istuc ita solere fieri: uerum, gnáte mi, is est inmoenia, quos nihil est qui munus fungatur suum.

LV. Deum uirtute habemus et qui nosmet utamur, pater, 355

Et aliis qui comitati simus beneuolentibus.

PH. Non edepol tibi pernegare possum quicquam quod uelis:

Quos [tu] egestatem tolerare uis? loquere audacter patri.

LV. Lesbonico hinc adulescenti, Charmidai filio,

Qui illic habitat. PH. Quin comedit quod fuit, quod non fuit? 360

LV. Ne exprobra, pater: multa homini eueniunt quae uult, quae neuolt.

PH. Mentire edepol, gnáte, atque id nunc facis haut consuetudine.

Nam sapiens quidem pol ipse fingit fortunam sibi:

Ēo non multa quae neuolt eueniunt, nisi fictor malust.

LV. Multa est operae opus fictura, qui se fictorem probum 365

Vitae agundae esse expetit: set hic ad modum adulescentulust.

PH. Non aetate, ueram ingenio apiscitur sapientia.

[Sapienti aetas condimentum, sapiens aetati cibust.]

Agedum eloquere, quid dare illi nunc uis? LV. Nil quicquam, pater:

Tu modo ne me prohibeas accipere, siquid det mihi. 370

PH. An eo egestatem ei tolerabis, siquid ab illo acciperis?

LV. Ēo, pater. PH. Pol ego istam uolo me rationem edoceas. LV. Licet.

Scin tu illum quo genere gnatus sit? PH. Scio, adprime probo.

LV. Sórór illist adúlta uirgo grándis: eam capió, pater,
Dúcere uxorém sine dote. PH. Sine dote [autem] uxó-
rem? LV. Ita, 375

Túa re salua: hoc pácto ab illo súmmam iníbis grátiam,
Néque commodius úllo pacto ei póteris auxiliárier.

PH. Égone indotatám te uxorem ut pátiar? LV. Patiun-
dúmst, pater:

Ét eo pacto addíderis nostrae lépidam famam fámiliæ.

PH. Múlta ego possum dicta docte et quámuis facundé
loqui: 380

Hístoriám ueterem átque antiquam hæc méa senectus
sústinet.

Vérum ego quando te ét amicitiam et grátiam in nostrám
domum

Vídeo adlicere, etsi sdaorsatus tibi fui, istac iúdicto:

Tibi permittam, pósce, duce. LV. Dí te seruassint
mihi:

Sét ad istam adde grátiam unum. PH. Quid id est autem
unum? LV. Éloquar: 385

Túte ad eum adeas, túte concilies, túte poscas. PH.
Éccere.

LV. Nímio citius tránsiges: firmum ómne erit quod tu
égeris.

Grátius tuum erit únun uerbum ad eam rem quam cen-
túm mea.

PH. Écce autem in benígnitate hac répperi negótium:

Dábitur opera. LV. Lépidus uiuis. hæc sunt aedes,
hic habet: 390

Lésbonicost nómen. age rem cúra: ego te opperiar
domi.

PH. Non óptuma hæc sunt néque ut ego æquom
cénseo:

Verúm meliora súnť. quam quae detérrima.
 Set hoc únũ consolátur me atque animúm meum,
 Quia quí nil aliut nísi quod sibi solí placet 395
 Consúlit aduorsum filium, nugás agit:
 Fit miser ex animo, fáctius nihiló facit.
 Suasé senectae is ácriorem hiemém parat,
 Quom illam ínportunam témpestatem cónciet.
 Set áperiuntur aédes quo ibam: cómmodum 400
 Ipse éxit Lesbónicus cum seruó foras.

LESBONICVS. STASIMVS. PHILTO.

LE. Minus quíndecim diés sunt, quom pro hisce aédibus
 Minás quadraginta ácepisti a Cállicle:
 Estne hóc quod dico, Stásime? ST. Quom consídero,
 Memínisse uideor fieri. LE. Quid factúmst eo? 405
 ST. Coméssum, expotum, exúñctum, elutum in bálineis:
 Piscátor, pistor ápstulit, laníf, coqui,
 Holitóres, muropolae, aúcupes: confít cito:
 Non hércle minus [euórsi sunt nummí] cito,
 Quam sí formicis tu óbicias papáuerem. 410
 LE. Minus hércle in istis rébus sumptumst séx minis.
 ST. Quid, quód dedisti scórtis? LE. Ibidem uná traho.
 ST. Quod égo defraudauí? LE. Hém, istaec ratio máxumast.
 ST. Non tibi illut adparére, si sumás, potest,
 Nisi tu ínmortale rére esse argentúm tibi. 415
 Sero átque stulté, priús quod cautum opórtuit,
 Postquám comedit rém, post rationém putat.
 LE. Nequáquam argenti rátió comparét tamen.
 ST. Ratió quidem hércle adpáret: argentum *olýstas*.

Minás quadraginta ácepestine a Cállicle 420

Et ille aédís mancupio áps te accepit? LE. Ád modum.

PH. Pol opíno adfinis nóster aedis uéndidit.

Patér quom peregre uéniet, in portást locus:

Nisi fórte in uentrem fílio conrépserit.

ST. Trapezítae mille dráchumarum, [olim] Olímpicho

Quas dé ratione débuisti, rédditae. 426

[Pro spónsione núper quam tu exáctus es.]

LE. Nempe quas spopondi? ST. Immó 'quas dependi'

ínquito 427

Pro illo ádulescente, quém tu esse aibas dísultem.

LE. Factum. ST. Vt quidem illut pérrierit. LE. Factum

íd quoquest:

Nam núnc eum uidi míserum et me eius míserítumst. 430

ST. Miserét te aliorum, tui nec miseret néc pudet.

PH. Tempúst adeundi. LE. Éstne hic Philto qui ad-

uenit?

Is hérclest ipsus. ST. Édepol ne ego istúm uelim

Meum fieri seruom cúm suo pecúlio.

PH. Érum átque seruom plúrumum Philtó iubet 435

Saluére, Lesbónicum et Stasimum. LE. Dí duint

Tibi, Philto, quaequomque óptes. quid agit fílius?

PH. Bene uólt tibi. LE. Edepol mútuom mecúm facit.

ST. Nequam illut uerbumst 'béne uolt', nisi qui béne

facit.

Ego quódque uolo esse líber: nequiquám uolo. 440

Hic póstulet frugi ésse: nugas póstulet.

PH. Meus gnátus me ad te mísit, inter te átque nos

Adfinitatem ut cónciliarem et grátiam.

Tuam uólt sororem dúcere uxorem: ét mihi

Senténtia eademst ét uolo. LE. Hau noscó tuum: 445

Bónis tuis rebus méas res inridés malas.

PH. Homo égo sum, tu homo's: ita me amabit Iúppiter,
Neque té derisum uéni neque dignum puto.

Verum hoc quod dixi méus me orauit fílius,
Vt tuam sororem póscerem uxorem sibi. 450

LE. Mearum me rerum nóuisse aequomst ordinem.

Cum uóstris nostra nón est aequa factio:

Adfinitatem uóbis aliam quaérite.

ST. Satín tu's sanus méntis aut animi tui,
Qui cónditionem hanc répudies? nam illum tibi 455

Ferentarium esse amicum inuentum intéllego.

LE. Abin hinc dierecte? ST. Si hérele ire occupiam,
uotea.

LE. Nisi me aliut quid uis, Philto, respondi tibi.

PH. Benígiorem, Lesbonice, té mihi,
Quam nunc experior ésse, confidó fore: 460

Nam et stulte facere et stulte fabularier,
Vtrumque, Lesbonice, in aetate haú bonumst.

ST. Verum hérele hic dicit. LE. Óculum ego ecfo-
diam tibi,

Si uérbum addideris. ST. Hérele qui dicam tamen:
Nam si sic non licébit, luscus díxero. 465

PH. Ita nunc tu dicis nón esse aequiperabilis
Vostrás cum nostris fáctiones atque opes?

LE. Dicó. PH. Quid? nunc si in aedem ad cenam ué-
neris

Atque sibi opulentus tibi par forte obuenerit:
Adpósita cena sít, popularem quam uocant: 470

Si illi congestae sít epulae a cluéntibus,
Siquid tibi placeat quód illi congestum siet,

Edísne an incenátus cum opulento áccenhes?

LE. Edím, nisi si ille uótet. ST. At pol ego, etsi uotet,
Edím atque ambabus malis expletis uorem 475

Et quód illi placeat, praécripiam potíssimum:
Neque illi concedam quícquam de uitá mea.
Verécundari néminem apud mensám decet:
Nam ibi dé diuinis átque humanis cérnitur.

PH. Rem fábulare. ST. Nón dolo dicám tibi: 480
Decédam ego illi dé uia, de sémita,

De honóre populi: uérum quod ad uentrem attinet,
Non hérçle hac longe, nisi me pugnis uicerit.

Cena hácannonast sine sacris heréditas.

PH. Sempér tu facito, Lésbonice, hoc cogitas, 485

Id óptimum esse túte uti sis óptimus:

Si id néqueas, saltém ut óptumís sis próximus.

Nunc cónditionem hanc, quam égo fero et quam apud té
peto,

Dare átque accipere, Lésbonice, té uolo.

Di diuites sunt, deos decent opuléntia 490

Et fáctiones: uérum nos homíneculi

Scintíllula animae, quám quam extemplo emísimus,

Aequé mendicus átque ille opuléntissimus

Censétur censu ad Ácherantem mórtuos.

ST. Au,

Mirám quia tu illo técum diuitiás feras: 495

Vbi mórtuos sis, ita sis ut nomén cluet.

PH. Nunc út scias hic fáctiones átque opes

Non ésse neque nos túam neglegere grátiam:

Sine dóte posco túam sororem fíliæ.

Quae rés bene uortat. hábeon pactam? quíd taces? 500

ST. Pro di inmórtales, cónditionem quóius modi.

PH. Quin fábulare 'dí bene uortant: spóndeo'?

ST. Eheu,

Vbi úsus nihil erát [ei] dicto, 'spóndeo'

Dicébat: nunc hic, quom ópus est, non quit dícere.

- LE. Quom adffinitate uóstra me arbitrámini 505
 Dignum, hábeo uobis, Phlto, magnam grátiam.
 Set si haéc res grauiter cécidit stultitiá mea,
 Philtó, 'st ager sub úrbe nobis: èum dabo
 Dotém sorori: nám is de diuitiis meis
 Solús superfit praéter uitam rélicuos. 510
- PH. Profécto dotem níl moror. LE. Certúmst dare.
 ST. Nostrámne, ere, uis nutrícem, quae nos éducat,
 Abálienare a nóbis? caue sis féceris:
 Quid edémus nosmet póstea? LE. Etiam tú taces?
 Tibi egón rationem réddam? ST. Plane pérsumus, 515
 Nisi quíd ego conminíscor. Phlto, té uolo.
 PH. Siquíd uis, Stasime. ST. Huc cóncede aliquan-
 tùm. PH. Licet.
- ST. Arcáno tibi ego hoc díco, ne ille ex té sciat
 Neue álius quisquam. PH. Créde audacter quídlubet.
 ST. Per dēos atque homines díco, ne tu illúnc agrum
 Tuum síris umquam fieri neque gnátí tui: 521
 Ei rei árgumenta dícam. PH. Audire edepól lubet.
 ST. Primum ómnium olim térra quom proscínditur,
 In quícto quoque súlco moriuntúr boues.
 PH. Apage. ST. Ácheruntis óstium in nostróst agro.
 Tum uínum prius quam cóctumst pendet pútídum. 526
 LE. Consuádet homini, crédo. etsi sceléstus est,
 At mi infidelis nó n est. ST. Audi cétera.
 Post íd, frumenti quom álibi messis máxumast,
 Tribus tántis illi mínus reddit quam opséueris. 530
 PH. Hem,
 Istic oportet ópseri morés malos,
 Si in ópserendo póssint interfieri.
 ST. Neque umquam quisquamst, quóius ille agér fuit,
 Quin péssume ei res uóriterit. quorúm fuit,

Alii éxulatum abiérunt, alii emórtui, 535

Alii se suspendére. en, nunc hic quóius est

Vt ad íncitast redáctus. PH. Apage a me ístum agrum.

ST. Magis ápage dicas, si ómnia [ex] me audíueris.

Nam fúlguritae sũnt [ibi] alternae árbores:

Sués moriuntur ángina [acri] acérrume: 540

Oués scabrae sunt, tám glabrae, en, quam haec ést
manus.

Tum autém Surorum, génus quod patientíssimumst

Hominúm, nemo extat qui sibi sex mensis uíxerit:

Ita cúnti solstitiáli morbo décidunt.

PH. Credo égo istuc, Stasime, ita ésse: set Campáns
genus. 545

Multó Surorum iam ántidit patiéntiam.

Set ístést ager profécto, ut te audiui loqui,

Malós in quem omnis púplice mitti decet.

Sicút fortunatórum memorant ínsulas,

Quo cúnti qui aetatem égerint casté suam 550

Conuéñiant: contra istúc detrudi máleficos

Aequóm uidetur, quí quidem istius sít modi.

ST. Hospítiumst calamitátis: quid uerbis opust?

Quamuis malam rem quaéras, illic réperias.

PH. At tu hércle et illi et álibi. ST. Caue sis díxeris

Me tibi dixisse hoc. PH. Díxti [tu] arcanó satis. 556

ST. Quin hic quidem cupit illum áb se abalienárier,

Siquém reperire póssit, os quoi súblinat.

PH. Meus quidem hércle numquam fiet. ST. Si sapiés
quidem.

Lepide hércle de agro ego hunc senem detérrui: 560

Nam quí uiuamus níhil est, si illum amiserit.

PH. Redeo ád te, Lesbónice. LE. Dic sodés mihi,

Quid hic ést locutus técum? PH. Quid censés? homost:

Volt fieri liber, uerum quod det non habet.

LE. Et ego esse locuples, uerum nequiquam uolo. 565

ST. Licitumst, si uelles: nunc, quom nihil est, non licet.

LE. Quid tecum, Stasime? ST. De istec quod dixi modo:

Si ante uoluisses, esses: nunc aere cupis.

PH. De dote mecum conueniri nil potis:

Quod tibi lubet, tute agito cum gnato meo. 570

Nunc tuam sororem filio pascó meo:

Quae res bene uortat. quid nunc? etiam consulis?

LE. Quid istic? quando ita uis, di bene uortant: spónde-
deo.

PH. Numquam edepol quouquam tam expectatus filius

Natúst, quamst illut 'spóndeo' natum mihi. 575

ST. Di fortunabunt uóstra consilia. PH. Id uolo.

I hac, Lésbonice, mécum, ut coram nuptiis

Dies constitutur: eadem haec confirmábitus.

LE. Set, Stásime, abi huc ad méam sororem ad Cállí-
clem:

Dic hoc negoti qué modo actumst. ST. Íbitur. 580

LE. Et grátulator méae sorori. ST. Scilicet.

LE. Dic Cállícli med út conueniat. ST. Tu í modo.

LE. De dote ut uideat quid facto opus sit. ST. Í modo.

LE. Nam cértumst sine dote háu dare. ST. Quin tu í
modo.

LE. Neque enim filii damno umquam ésse patiar .. ST.
Ábi modo. 585

LE. Meam néglegentiam. ST. Í modo. LE. [Nulló
modo.

Aequóm uidetur quín quod peccarim.. ST. Í modo.

LE. Potíssimum mihi id ópsit. ST. I modo. LE. Ó
pater,

Enúmquam aspiciam te? ST. Í modo, i modo, i modo.

LE. [Eo:] tu istuc cura quód [te] iussi: ego iam híc ero.

ST. Tandem ímpetraui abíret. di, uostrám fidem, 591

Edepól re gesta péssume gestám probe,

Si quídem ager nobis sáluos est: etsi ád modum

In ámbiguo etiam núnc est quid ea ré fust.

Set si álienatur, áctumst de colló meo:

595

Gestándust peregre clúpeus, galea, sárcina.

Ecfúgiet ex urbe, úbí erunt factae núptiae:

Ibít † istac aliquo in máxumam malám crucem

Latrócinatum, aut ín Asiam aut in Cilíciam.

Ibo húc qúo mi ímperátumst, etsi odi hánc domum, 600

Postquam éxturbauít híc nos nostris aédibus.

A C T V S III.

CALLICLES. STASIMVS.

CA. Quó modo tu istuc, Stásime, dixti? ST. Nóstrum
erilem filium

Lésbonicam suam sororem désopondiasse: hóc modo.

CA. Quó homini despóndit? ST. Lusitellí, Philtonis
filio,

Sine dote. CA. Sine dote ille illam in tantas diuitias
dabit? 605

Nón credibile dicis. ST. At tute édepol nullus cré-
duas:

Si hóc non credis, égo credidero.. CA. Quid? ST. Me
nihili péndere.

CA. Quám dudum istuc aut ubi actumst? ST. Ílico, hic
ante óstium:

Támmodo, inquit Praénestinus. CA. Tántone in re
pérdita

Quam in re salua Lésbonicus factus est frugálior? 610

ST. Átque quidem ipsus últro uenit Philto oratum filio.

CA. Flágitium quidem hércle fiet, nísí dos dabitur úrgini.

Póstremo edepol égo istanc ad me rem áttinere in-
téllego:

Íbo ad meum castigatorem atque áb eo consiliúm petam.

ST. Própemodum quid illíc festinet séntio et subolét
mihi: 615

Út agro euortat Lésbonicum, quándo euortit aéribus.
Ó cre Charmidés, quom apsentí hic túa res distrahitúr
tibi,

Útinam te redísse saluom uídeam, ut inimicós tuos
Úlciscare et míhi, ut erga te fui ét sum, referas grátiam.
Nímium difficilést reperiri amícum ita ut nomén cluet,
Quoi tuam quom rém credideris, sine omni cura dór-
mias. 621

Sét generum nostrum íre eccillum uídeo cum adfiní suo.
Néscio quid non sátis inter eos cónuenit: celerí gradu
Súnt uterque: illé reprehendit hunc priorem pállio:
Haút ei euscheme ástiterunt. húc aliquantum apscés-
sero: 626

Ést lubído orátionem audíre duorum adfinium.

LVSITELBS. LESBONICVS. STASIMVS.

LV. Sta fílico: noli áuorsari néque te occultassis míhi.

LE. Pótin ut me íre quó profectus súm sinas? LV. Si
in rém tuam,

Lésbonice, essé uídeatur, glóriæ aut famaé, sinam.

LE. Quód est facillumúm facis. LV. Quid id ést? LE.
Amíco iniúriam. 630

LV. Néque meumst neque fácere didici. LE. Indóctus
quam docté facis.

Quíd faceres, síquis docuisset te út sic odio essés míhi?
Quí míhi bene quom símulas facere, mále facis, male
cónsulis.

LV. Égone? LE. Tu ne. LV. Quid male facio? LE.
Quód ego nollo id quóm facis.

LV. Tuae rei bene consulere cupio. LE. Tūc mi's me-
hor quam ego mihi? 635

Sāt sapio, satis in rem quae sint meam ego conspiciō
mihi.

LV. An id est sapere, ut qui beneficium a benevolente
répudies?

LE. Nāllum beneficium esse dūco id, quōd quōi facias
nōn placet.

Scio ego et sentio ipse quid agam neque meus officiō
migrat

Nec tuis depellat diotis quā rātori scrtiam. 640

LV. Quid ais? nam retinēri nequeo quā dicam ea quae
prōmeres:

Itan tandem hanc maiōres famam tradiderant tibi tui,
Vt uirtute eorum anteperta pēr flagitium pēderes
Atque honori pōsterorum tūorum ut [tu obiect] fieres?

Tibi paterque auōsque facilem fēcit et planā uiam 645

Ad quaerundum honōrem: tu fecisti ut difficilis foret,
Cūlpa maxume et desidīa tūisque stultis mōribus.

Praēptauisti amōrem tuum [tu] uirtuti ut praepōneres:
Nūc tē hoc pacto crēdis posse optēgere errata? aha,
nōn itast.

Cāpe sis uirtutem animo et corde expelle desidīam tuo.
In foro operam amīcis da, ne in lēcto amīcae, ut sō-
litus es. 651

Atque istum ego agrum tibi relinqui ob eā rem [iam]
enīxe expeto,

Vt tibi sūt qui tē corrigere pōssis: ne omnino inopiam
Cīues oblectāre possint tibi, quos tu inimicōs habes.

LE. Omnia ego istaec quae tu dixisti scio, uel exigē-
uero: 655

Vt rem patriam et glōriam maiōrum foedarim meum.

Scībam ut esse mē deceret, fācere non quibām miser :
 Ita ui Veneris uinctus, otio aptus in fraudem incidi :
 Ét tibi nunc proinde út mereris hábeo summam grátiam.

LV. Át operam perīre meam sic ét te haec corde spér-
 nere 660

Pérpeti nequeó: semul me pārum pudere té piget.
 Ét postremo, nīsi me auseultas atque hoc ut dicó facis,
 Túto pone té latebis fácte, ne inueniát te honos :
 In oculo iacébis, quom te máxime clarúm uoles.
 Pérnoui equidem, Lésbonice, ingénium tuum ingenuom
 ad modum: 665

Scío te sponte nōn tuapte errásse, set amorém tibi
 Péctus opsurásse: atque ipse amoris teneo omnis uias.
 Ítast amor, ballista ut iacitur: nīl sic celereat néque
 uolat:

Átque is mores hóminum moros ét morosos éfcit.
 Mínus placet quod cōsuadetar: quód dissuadetúr pla-
 cet. 670

Quom inopiast, cupiás: quando eius cōpiast, tum nōn
 uelis.

[Ille qui aspellit, is compellit: ille qui consuadet, uotat.]
 Ísanumst malum té in hospitium déuorti ad Cupídinem.
 Sét te moneo hoc étiam atque etiam ut réputes quid fa-
 cere éxpetas.

Si istuc conare út [nunc] facis indícium, tuum incendés
 genus: 675

Tum igitur aquae erit tibi cupido, génus qui restinguás
 tuum.

Átqui si eris nāctus, proinde ut corde amantes sūnt
 cati,

Né scintillam quidem relinques, génus qui congliscát
 tuum.

LE. Facile inuentust: dābitur ignis, tam etsi ab inimicō
petas.

Sēt tu obiurgans me ā peccatis rāpis deteriozem in uiam.
Mēam sororem tibi dem suades sine dote. aha, non cōn-
uenit 681

Mē qui abusus tātam rem sum pātriam porro in dītis
Esse agrumque habēre, egere illam autem, ut merito me
ōderit.

Nūquam erit aliēnis grauis qui sūis se concinnāt
leuem.

Sicut dixi faciā: nollo tē iactari diūtius. 685

LV. Tānton meliust tē sororis causā egestatem ēxequi
Atque eum me agrum habēre quam te, tūa qui toleres
moēnia?

LE. Nōllo ego mihi te tam prospicere quī meam egesta-
tām leues,

Sēt ut inops infāmis ne sim: né mi hanc famam differant
Mē germanam mēam sororem in concubinātum tibi 690

Sic sine dote dēdidisse magis quam in matrimōnium.

Quis me improbiōr pēhibeatur esse? haec famigeratio

Tē honestet, me autem conlutitet, si sine dote dūxeris.

Tibi sit emolumentum honoris: mihi quod oblectēt siet.

LV. Quid? te dictatōrem censes fōre, si aps te agrum
accēperim? 695

LE. Néque uolo neque pōstulō neque cēseō: uerūm
tamen

Is est honos hominī pudico meminisse officiū suum.

LV. Scīo equidem te animātus ut sis: uideo, subolet,
sēntio.

Id agis ut, ubi adfinitatem intēr nos nostram astrīxeris
Atque eum agrum dederis nec quicquam hic tibi sit qui
ultām colas, 700

Écflugias ex úrbe inanis, prófugus patriam déseras,
Cógnatos, adfínitatem, amícos factis núptiis.

Méa opera hinc protérritum te mēaque auaritia aútu-
ment:

Id me commissúrum ut patiar fieri ne animum indúxeris.

ST. Nón enim possum quín exclamem: euge, eúge, Lu-
sitelés, *πάλιν*. 705

Fácilé palmam habés: híc uictust: uícit tua comoédia.

Híc agit magis ex árgumento et uérsus meliorés facit.

Étiam ob stultitiám tuam te túeris? multabó mina.

LE. Quid tibi interpellátio aut in cónsílium huc accés-
sios?

ST. Éodem pacto quo húc accessi apscéssero. LE. I
hac mecúm domum, 710

Lúsiteles: ibi de ístis rebus plúra fabulábimur.

LV. Níhil ego in oculo ágere soleo: méus ut animust
éloquar:

Sí mihi tua sorór, ut ego aequom cénseo, ita nuptúm
datur

Síne dote neque tu hínc abituru's, quód erit meum, id
erít tuum:

Sín aliter animátus es, bene quód agas eueniát tibi: 715

Égo amicus numquám tibi ero alio pácto: sic sentén-
tiast.

ST. Ábiit hercle ille. écquid audis, Lúsiteles? ego té
uolo.

Híc quoque hinc abiit. Stásime, restas sólus: quid ego
núnc agam

Nísi uti sarcinám constringam et clúpeum ad dorsum ad-
cómmodem,

Fúlmentas iubeám suppingi sóccis? non sistí potest. 720

Vídeo caculam mílitarem mé futurum hau lóngius.

PLAVTVS I.

20

Átque aliquem ad regem in saginam [quom] érus se con-
iexít meus,

Crédo ad summos béllatores ácrem — fugitorém fore,
Et capturum ibi spólia illum qui — méo ero aduorsus
uénérít.

Égomet quom extemplo árcum et pharetram mi ét sa-
gittas súmpsero, 725

Cássidem in capút, — dormibo plácídúle in tabernáculó.
Ád forum ibo: núdius sextus quoí talentum mútuom
Dédi reposcam, ut hábeam mecum quód feram uiáticum.

MEGARONIDES. CALLICLES.

ME. Vt mñhi rem narras, Cállices, nulló modo
Pote fieri prosus quín dos detur uírgini. 730

CA. Namque hércle honeste fieri ferme nón potest
Vt eám perpetiar íre in matrimónium
Sine dóte, quom eius rém penes me habeám domi.

* * * * *

ME. * * * * *

Paráta dos domíst: nisi expectáre uís
Vt eám sine dote fráter nuptum cónlocet: 735

Post ádeas tute Phíltonem et dotém dare
Te ei dícas: facere id éius ob amicitíam patris.

Verum hóc ego uereor ne ístaec pollicitátio

Te in crímen populo pónat atque infámiam.

Non témere dicant té benignum uírgini: 740

Datám tibi dotem ei quám dares eius á patre:

Ex éa largiri te illi, neque ita ut sít data

Incólumem sistere illi, et detraxe aútument.

Nunc si ópperiri uís aduentum Chármidi,

Perlóngumst: huic ducéndi interea apscésserit 745

Lubído: atqui ea condítio huic uel primáriast.

CA. Eadem ómnia istaec uéniunt in mentém mihi.

ME. Vide si hóc utibile mágis atque in rem députas:

Ipsum ádi [adulescentem], édoce eum uti rés se habet.

CA. Vt égo nunc adulescénti thensaurum índicem 750

Indómito, pleno amóris ac lascíuiac?

Minumé, minume hercle uéro: nam certó scio,

Locúm quoque illum omnem úbi situmst coméderit.

Quem fódere metuo, sónitum ne ille exaúdiat:

Ne rem ípsam indaget, dótem dare si díxerim. 755

ME. Quo pácto ergo igitur clám dos depromí potest?

CA. Dum occásio ei [rei] réperiat, ínterim

Ab amíco alicunde mútuom argentúm rogem.

ME. Potin ést ab amico alicúnde exorari? CA. Potest.

ME. Gerraé: ne tu illut uérbum actutum inuéneris: 760

‘[Hem,] míhi quidem hercle nón est quod dem mútuom.’

CA. Mallim hércle ut uerum dícant quam ut dent mútuom.

ME. Set uíde consílium sí placet. CA. Quid cónsílíst?

ME. Scítum, út ego opinor, cónsílíum inuení. CA. Quid est?

ME. Homo cónducatur iám aliquis quantúm potis 765

Ignóta facie, quae non uisitáta sit:

Is homo éxornetur gráphice in peregrínúm modum,

Quasi sit peregrínus. CA. Quid is scit facere póstea?

ME. Mendácilocum aliquem [esse hóminem oportet dé foro,]

Falsídicum, confidéntem. CA. Quid tum póstea? 770

ME. Quasi ád adulescentem á patre ex Seleúcia

Veniát, salutem ei núnctiet uerbís patris:

Illúm bene gerere rem ét ualere et ufuere

Et eúm rediturum actútum. ferat epístulas

Duas: eas nos consignémus, quasi sint á patre. 775

Illí det alteram, álteram dicát tibi

Dare sése uelle. CA. Pérge porro dícere.

ME. Seque aúrum ferre úrgini dotem á patre

Dicát patremque id iúasisse aurum tíbi dare.

Tenés iam? CA. Propemodo, átque ausculto pér-
lubens. 780

ME. Tum tu igitur demum id ádulescenti aurúm dabis,

Vbi erit locata úrgo in matrimónium.

CA. Scite hércle sane. ME. Hoc, úbi thensaurum ec-
fóderis,

Suspítionem ab ádulescente amóueris.

Censébit aurum esse á patre adlatúm tibi: 785

Tu dé thensauro súmes. CA. Satis scite ét probe:

Quamquam hóc me aetatis súcophantári pudet.

Set epístulas quando ópsignatas ádferet,

Nonne árbitraris túm adulescentem ánuli

Patérni signum nóuisse? ME. Etiam tú taces? 790

Sescéntae ad eam rem caúsae possunt cónligi:

Eam quem hábuit perdidit, álium post fecít nouom.

Iam si ópsignatas nón feret, dici hóc potest

Aput pórtitores eas resignatás sibi

Inspéctasque esse. in hũius modi negótio 795

Diém sermone térere segnitíles merast:

Quamuis sermones póssunt longi téxier.

Abi ád thensaurum iám confestim olánculum:

Seruós, ancillas ámoue: atque audín? CA. Quid est?

ME. Vxórem quoque eampae hanc rem uti celés face:

Nam pól tacere númquam quicquamst quód queant. 801

Quid núnc stas? quin tu hinc [te] ámoues et té moues?

Aperí, deprome inde aúri ad hanc rem quód sat est:

Continuo operta dénno: set clánculum,
 Sicút praecepi: cúnclos exturba aédibus. 805
 CA. Ita fáciám. ME. At ènim nimis lóngo sermone
 útimur:

Diém conficimus, quóm iam properatóst opus.
 Nihil ést de signo quód uereare: mé uide.
 Lepidást illa causa, ut cómmemoraui, dícere
 Aput pórtitores ésse inspectas. dénique 810
 Díelí tempus nóu uides? quíd ilhím putas
 Natúra illa atque ingénio? iam dudum ébriust.

* * * * *

Quidúis probare póterit: tum, quod máximumst,
 Adférre, non se pétere hinc dícet. CA. Iám sat est.
 ME. Ego súcophantam iám conduco dé foro 815
 Epístulasque iám consignabó duas
 Eumque húc ad adulescéntem meditatúm probe
 Mittám. CA. Éo ego [ergo] igitur íntro ad officiám
 meum:

Tu istúc age. ME. Actum réddám nugacíssume.

A C T V S III.

CHARMIDES.

Sálipotentí et múltipotentí Ióulis fratri et Nerei [ét Por-
tumno] 820

Laétus lubens laudés ago gratas grátisque habeo et flú-
ctibus salsis,

Quós penes mei [fúit] potestas, bônis meis quid foret ét
meae uitae,

Quóm suis me ex locís in patriam urbem [úsque incolu-
mem] réducem faciunt.

Átque tibi ego, Neptúne, ante alios dèos gratis ago atque
hábeo summas.

Nám te omnes saeuómque seuerumque, áuidis moribús
conmemorant, 825

Spúrcuíficum, inmanem, íntolerandum, uésanum: [ego]
contra ópera expertus.

Nám pol placidum te ét clementem eo usqué modo ut
uolui usús sum in alto.

Átque hanc tuam [aput hómínes] gloriám aúribus iam
accéperam ante:

Paúperibus te párcere solitum, dítis damnare átque do-
mare.

Ábi, laudo: scis órdine ut aequomst tráctare homines:
hóc dis dignumst: 830

Sémper mendicís modesti sînt, [secus] nobilís aput ho-
mínes.

Fídu fuisti: infídum esse iterant. nam ápsque foret te,
sát scio in alto

Dístraxissent dísqe tulissent sátellites tui míserum
foede

Bónaque ítem omnia úna mecum pássim caeruleós per
campos: —

Íta iam quasi canés hau secus nauem círcumstabant túr-
bine uenti: 835

Ímbres fluctusque átque procellae infénsae [fremere],
frángere malum,

Rúere antennas, scíndere uela: — ní pax propitiá foret
praesto.

Ápage a me sis: dēhinc iam certumst ótio dare me: sátis
partum habeo,

Quíbus aerumnis déluctaui, fílio dum díuítias quaero.

Sét quis hic est qui in pláteam ingreditur cú nouo or-
natú specieque? 840

Pól quamquam domi oípio opperiar: quam híc rem
agat, semul ánimu aduortam.

SVCOPHANTA. CHARMIDES.

SV. Huíc ego díe nomén Trínumno fácio: nam ego
operám meam

Tríbus nummis hodié locaui ad ártis nugatórias.

Áduenio ex Seleúcia, Macédonia, Asia atque Árabia,
Quás ego neque oculís neque pedibus úmquam usur-
paui meis. 846

Víden egestas quíd negoti dát homini míseró male?

Quía ego nunc subígór tríum nummum caúsa ut has
epístulas

Dícam ab eo homine me ácepisse, quem égo qui sit hom-
nécio

Néque noui neque nátus necne is fúerit id solidé scio.

CH. Pól hic quidem fungíno generest: cápíte se totúm
tegit. 851

Íllurica faciés uidetur hóminis: eo ornatu áduenit.

SV. Ílle qui me condúxit, ubi condúxit, abduxít domum:

Quaé uoluit mihi díxit, docuit ét praemonstrauít prius,
Quó modo quícque agerém. nunc adeo síquid ego addi-
dero ámplius, 855

Éo conductor mélius de me nugas conciliáuerit.

Ílle uti me exornáuit, ita sum ornátus: argentum hóc
facit.

Ípse ornamenta á chorago haec súmpsit suo perículo:

Núnc ega sí potero órnaméntis hóminem circumducere,
Dábo operam ut me ipsúm plane esse sícophantam sén-
tiat. 860

CH. Quó magis specto, mínus placet mí ea hóminis
facies: míra sunt

Ni íllic homost aut dórmitator aut sector zonárius.

Lóca contemplat, circumspectat sése atque aedis nó-
scitat:

Crédo edepol quo móx furatum uéniat speculatúr loca.

Mágis lubidost ópseruare quíd agat: ei rei operám
dabo. 865

SV. Hás regiones démonstrauit míhi ílle conductór
meus:

Áput illas aedis sistendae míhi sunt sucophántiae.

Fóris pultabo. CH. Ad nóstras aedis hic quidem habet
rectám uiam:

Hércle opinor mí áduenienti hac nóctu agitandumst ú-
gíllas.

SV. Áperite hoc, aperíte. heus, ecqui his fóribus tute-
lám gerit? 870

CH. Quid, adulescens, quaéris? quid uis? quíd istas
pultas? SV. Heús, senex,
Lésbonicum hic ádulescentem quaéro, in his regiónibus
Vbi habitet, et item álterum ad istanc cápitis albitú-
dinem,

Cálliclem [quem] aibát uocari qui hás mihi dedit epí-
stulas.

CH. Mëum gnatum hic quidem Lésbonicum quaérit et
amicúm meum 875

Quos ego liberósque bonaque cónmendauí Cálliclem.

SV. Fác me si scis córtiorem, híscé hómínes ubi habi-
tént, pater.

CH. Quid eos quaeris? aut quis es? aut únde's? aut
unde áduenis?

SV. Cénsus quom [sum], iúratorí récte rationém dedi.

CH. * * * * *

SV. Múlta semul rogás: nescio quid éxpédiam potíssu-
mum. 880

Si únúmqúidquid síngillatim et plácide percontábere,
Ét meum nomen ét mea facta et ítínera ego faxó scias.

CH. Fáciam ita ut uis: ágedum, nomen prímum memora-
túm mihi.

SV. Mágnum facinus íncipíssis pétere. CH. Quid ita?
SV. Quía, pater,

Si ánte lucem ire [hércle] occupias á meo primo nómine,
Cóncubium sit nóctis prius quam ad póstrémum perué-
neris. 886

CH. Ópus factost uíático ad tuum nómen, ut tu praé-
dicas.

SV. Ést minusculum álterum quasi uésculum uinárium.

CH. Quid [id] est tibi nomén, adulescens? SV. Páx, id est nomén mihi:

Hóc cotidiánumst. CH. Edepol nómen nugatórium: 890 Quási dicas, siquíd crediderim tibi, pax periisse sílico.

Híc homo solide súcophantast. quíd ais tu, adulescéns? SV. Quid est?

CH. Éloquere, isti tibi quid homines débent quos tu quaéritas?

SV. Páter istius ádulescentis dédit has duas mi epístulas,

Lésbonici: is míst amicus. CH. Téneo hunc manifestárium: 895

Mé sibi epistulás dedisse dícit. ludam hominém probe.

SV. Íta ut occepi, si ánimu aduortas, dícam. CH. Dabo operám tibi.

SV. Hanc me iussit Lésbonico dáre suo gnato epístulam. Ét item hanc alterám suo amico Cállicli iussit dare.

CH. Míhi quoque edepol, quom híc nugatur, cóntra nugarí lubet. 900

Vbi ipse erat? SV. Bene rém gerebat. CH. Érgo ubi? SV. In Seleúcia.

CH. * * * * *

Áb ipsone istas áccepisti? SV. E mánuibus dedit mi ipse in manus.

CH. Quá faciest homó? SV. Sesquipede quídamst quam tu lóngior.

CH. Haéret haec res, sí quidem ego apsens súm quam praesens lóngior.

Nóuistine hominém? SV. Ridicule rógitas, quícum uná cibum 905

Cápere soleo. CH. Quid est ei nomen? SV. Quód edepol hominí probo.

CH. Lúbet audire. SV. Illi édepol — illi — illi — uae miseró mihi.

CH. Quid ést negoti? SV. Déuorauí nómen inprudéns modo.

CH. Nón placet qui amícos intra déntis conclusós habet.
SV. Átqui etiam modo uórsabatur míhi in labris primó-
ribus. 910

CH. Témperi huic hodie ánteueni. SV. Téneor manu-
festó miser.

CII. Iám reconmentátu's nomen? SV. Dëum me hercle
atque hominúm pudet.

CH. Víde modo hominem ut nóris. SV. Tamquam mé:
[set] fieri istúc solet:

Quód in manu teneás atque oculis uídeas, id desíderes.

Líteris recónminiscar: C ést principium nómini. 915

CH. Cállias? SV. Non ést. CH. Callippus? SV. Nón
est. CH. Callidémidés?

SV. Nón est. CH. Callinícus? SV. Non est. CH. [Án]
Callimachus? SV. Níl agis:

Néque adeo edepol flócci facio, quádo egomet memíní
mihi.

CH. Át enim multi Lésbonici súnť hic: nisi nomén
patris

Díces, non possum istos monstrare homínes quos tu
quaéritas. 920

Quód ad exemplumst? cóniectura sí reperire póssumus.

SV. Ád hoc exemplumst: Chár. CH. Chares? an Chá-
ricles? numne Chármides?

SV. Hem,

Ístic erit: qui istúm di perdant. CH. Díxi ego iam dú-
dúm tibi:

* * * * *

Béne te potius dicere aequomst hómini amico quám male.

SV. Sátin inter labra átque dentis látuit uir minumí preti? 925

CH. Né male loquere apsénti amico. SV. Quid ille ergo ignauíssumus

Látitabat mihi? CH. Si áppellasses, réspondisset nómini.

Sét ubi ipsest? SV. Pol illúm reliqui ad Rhádamam in Cecropia ínsula.

CH. * * * * *

Quí homost me insipiéntior qui ipse égomet ubi sim quaéritem?

Sét nil discondúcit huic rei. quíd ais? quíd hoc quod té rogo? 930

Quós locos adísti? SV. Nímium mírimodis mirábilis.

CH. Lúbet audire, nísi molestumst. SV. Quín discupio dicere.

Omnium primum in Póntum aduecti ad Árabiam terrám sumus.

CH. Eho,

Án etiam in Ponto Árabíast? SV. Est: nó nlla ubi tus gígnitur,

Sét ubi apsinthiúm fit ac cuníla gallínícea. 935

CH. Nímium graphicum hunc nógatorem. sét ego sum insipiéntior,

Qui égomet unde rédeam hunc rogitem, quae égo sciam atque hic nésciat:

Nísi quia lubet éxperiri quo éuasurust dénique.

Sét quíd ais? quo inde ísti porro? SV. Si ánimam aduortes, éloquar:

Ád caput amnis quí de caelo exóritur sub solió Iouis. 940

CH. Súb solio Iouís? SV. Ita dico. CH. E caelo?
SV. Atque e medió quidem.

CH. Eho,

Án etiam in caelum éscendisti? SV. Immo hóriola
aductí sumus

Úsque aqua aduorsá per amnem. CH. An tu étiam ui-
distí Iouem?

SV. [Éum] alii di isse ad uillam aibant séruis depromptúm
cibum.

Děinde porro . . CH. Děinde porro nóllo quicquam praé-
dices. 945

SV. [Táceo ego] hercle, sí molestumst. CH. Nám pu-
dicum néminem

[Praédicare] opórtet qui aps terra ad caelum perué-
nerit.

SV. Dímittam, ut te uélle uideo. sét monstra hosce ho-
minés mihi

Quós ego quaero, quíbus me oportet hás deferre epí-
stulas.

CH. Quid ais? tu nunc sí forte eumpse Chármidem con-
spéxeris 950

Íllum quem tibi istás dedisse cómmemoras epístulas,
Nórisne hominem? SV. Né tu me edepol árbitrare
béluam,

Quí quidem non nóuisse possim quícum aetatem exé-
gerim.

Án ille tam esset stúltus mihi qui mílle nummum cré-
deret

Phílippum, quod me aurúm deferre iússit ad gnatúm
suum 955

Átque ad amicum Cálliclem, quoi rem áibat mandasse
híc suam?

Mihin concredere't, ni me ille et égo illum nouissem ad-
probe?

CH. Enimvero ego nunc súcophantae huic súcophantari
uolo,

Si hunc possum illo mille nummum Philippum circum-
ducere,

Quód sibi me dedisse dixit. quem égo qui sit homo nescio
Néque oculis ante hunc diem umquam uidi, eine aurum
créderem? 961

Quoí, si capitis res sit, nummum númquam credam plúm-
beum.

Adgrediundust hic homo mi astu. heus, Páx, te tribus
uerbís uolo.

SV. Vel trecentis. CH. Háben tu id aurum, quód [tu]
accepsti a Chármide?

SV. Átque etiam Philippum, numeratum illius in mensá
manu, 965

Mille nummum. CH. Némpe ab ipso id accepisti Chár-
mide?

SV. Mírum quin ab auo eius aut proauo accíperem, qui
sunt mórtui.

CH. Ádulescens, cedodum istuc aurum mihi. SV. Quod
ego dem aurum tibi?

CH. Quód te a me accepísse fassu's. SV. Áps te acce-
pisse? CH. Íta loquor.

SV. Quís tu homo's? CH. Qui mille nummum tibi dedi
ego sum Chármides. 970

SV. Néque edepol tu is es neque hodie is umquam eris,
auro huic quidem.

Abi sis, nugatór: nugari nógatori póstulas.

CH. Chármides ego sum. SV. Nequiquam herclé's:
nam nihil auri fero.

Nimis argute [me] óbrepstisti in ěapse occasiúncula:

Póstquam ego me aurum férre dixi, póst tu factu's Chármides: 975

Príus non tu is eras quam aúri feci méntionem. níl agis:

Próin tute itídem ut chármidatu's, rúsum [te] dechármida.

CH. Quís ego sum igitur, sí quidem is non sum quí sum?

SV. Quid id ad me áttinet?

Dúm ille ne sis quem égo esse nollo, síis mea causa quí lubet.

Príus non is eras quí eras: nunc is fáctu's quí tum nóñ eras. 980

CH. Áge siquid agis. SV. Quid ego agam? CH. Aurum

rédde. SV. Dormitás, senex.

CH. Fássu's Charmidém dedisse aurum tibi. SV. Scriptúm quidem.

CH. Próperas an non própere abire actútum ab his regiónibus,

Dórmitor, príus quam ego hic te iúbeo mulcarí male?

SV. Quam ób rem? CH. Quia illum quem émentitu's ís ego sum ipsus Chármides,

Quém tibi epistulás dedisse aíebas. SV. Eho, quæso án tu is es? 986

CH. Ís enimvero sum. SV. Áin tu tandem? is ípsus-ne's? CH. Aio. SV. Ípsus es?

CH. Ípsus, inquam, Chármides sum. SV. Ergo ípsus-ne's? CH. Ipsíssumus.

Ábin hinc ab oculís? SV. Enimvero séro quoniam [huc] áduenis,

Vápulabis meo ábitratu ét nouorum aedílium. 990

CH. Át etiám maledícis? SV. Immo, sáluos quando quidem áduenis,

Dí me perdant sí te flocci fácio an perillés príus.

Égo ob hanc operam argéntum accepi: té macto infor-
túno. 993

Céterum qui sis, qui non sis, flóccum non intérdnim.
Íbo ad illum, renúntiabo, qui mihi tris nummós dedit,
Út sciat se pérdisisse. ego ábeo. male uine ét uale:
Qui di te omnes áduenientem péregre perdant, Chár-
mides.

CH. Postquam ille hinc abiit, póst loquendi líbere
Vidétur tempus uénisse atque occásio.

Iam dúdum meum ille péctus pungit áculeus, 1000
Quid illi negoti fúerit ante aedís meas.

Nam epístulae illae míhi concenturiánt metum
In córde et illut mílle nummum, quám rem agat.
Numquam édepol temere tinnit tintinnábulum:

Nisi qui illut tractat aut mouet, mutúmst, tacet. 1005
Set quis hic est qui huc in pláteam cursuram ín-
cipit?

Lubet ópseruare quíd agat: huc concéssero.

STASIMVS. CHARMIDES.

ST. Stásime, fac te própere celerem, récipe te ad do-
minúm domum,

Né subito metus éxoriatur scápullis stultitiá [tua].

Ádde gradum, adproperá: iam dudum fáctumst quom
abistí domo. 1010

Cáue sis tibi ne búbuli in te cóttabi crebrí crepent,

Si áberis ab eri quaéstione: né destiteris cúrrere.

Écce hominem te, Stásime, nihili: sátin in thermo-
pólio

Cóndalium es oblítus, postquam thermopotasti gúttu-
rem?

infor-

Récipe te et recúrre petere [ré] recenti. CH. Huic, quis-
quis est, 1015

999

rim.

dedit,

ale:

Char-

Gúrgulios exércitor, is hóminem hunc cursurám docet.
ST. Quid, homo nihili, nón pudet te? tróbusne te po-
tériis

bere

Mémoriae esse oblítam? an uero, quía [tu] cum frugi hó-
minibus

1000

Íbi bibisti, qui áb alieno fácite cohiberént manus,
Ínter eosne hominés condalium té redipisci póstulas?
Chíruchus fuit, Cérconicus, Crímnus, Cricolabus, Cól-
labus, 1021

1006

a in-

Cóllicrepidae, crúlicrepidae, férriteri, mastígiae:
Quórum [hercle] unus súrpuerit curréti cursori solum.
CH. Íta me di ament, gráphicum furem. ST. Quid ego
quod períit petam?

Nísi etiam labórem ad damnum ádponam epíthecam ín-
super. 1025

Quín tu quod períit perisse dúcis? cape uorsóriam:
Récipe te ad erum. CH. Nón fugitiuost híc homo: con-
meminít domi.

do-

ST. V́tinam ueteres [uéterum mores], uéteres parsimó-
niae

Pótius [in] maióre honore híc éssent quam morés mali.
CH. Di inmórtales, básilica híc quídem fácinora ín-
ceptát loqui: 1030

im

10

Vétera quaerit, uétera amare hunc móre maiorúm scias.
ST. Nám nunc mores níhili faciunt quód licet uisi quód
lubet.

10-

ta-

Ámbitio iam móre sanctast, liberast a légibus:
Scúta lacere fúgereque hostis móre habent licéntiam:
Pétere honorem pró flagitio móre fit. CH. Morem ín-
probum. 1035

ST. Strénuos [nunc] praeterire móre fit. CH. Nequám quidem.

ST. Móres leges pérduxerunt iám in potestatém suam, Mágis quis sunt obnoxiosae quám parentes liberis.

Éae misere etiam ad párietem sunt fixae clauis férreis, Vbi malos morés adfigi nímio fuerat aequius. 1040

CH. Lúbet adire atque áppellare hunc: uérum ausculto pérubens

Ét metuo, si cónpellabo, ne áliam rem occupiát loqui.

ST. Néque istis quicquam lége sanctumst: léges mori séruunt,

Móres autem rápere properant quá sacrum qua púplicum.

CH. Hércle istis malám rem magnam móribus dignúmst dari. 1045

ST. Nón hoc puplice ánimúm aduorti: nam id genus hominum hómínibus

Vniuersis ést aduersum atque ómni populo mále facit.

Mále fidem seruádo illis quoque ábrogant etiám fidem,

Quí nil meriti: quíppe eorum ex ingénio ingenium hórú probant. 1049

Siquoi mutuóm quid dederis, fit pro proprio pérditum:

Quóm repetas, inimícum amicum inuénias benefactó tuo.

[* * * * *

Máge si exigere occúpias, duarum rérum exoritur óptio:

Vél illud quod credíderis perdas uél illum amicum amíseris.]

Hóc qui uenerít mi in mentem, ré conmonitus súm modo.

CH. Méus est hic quidem Stásimus seruos. ST. Nam égo talentum mútuom 1055

Quof dederam, talénto inimicum mi émi, amicum uéndidi.

Sét ego sum insipiéntior qui rébus curem púplicis

Pótius quam, id quod próximumst, meo térgo tutelám
geram:

Éo domum. CH. Heus tu, asta slico: audi, heús tu. ST.
Non sto. CH. Té uolo.

ST. Quid, si egomet te uelle nollo? CH. Ah nímium,
Stasime, saéuiter. 1060

ST. Émere meliust quoi imperes. CH. Pol ego émi
atque argentúm dedi:

Sét si non dicto aúdiens est, quíd ago? ST. Da magnúm
malum.

CH. Béne mones: ita fácere certumst. ST. Nísi quidem
es obnóxius.

CH. Sí bonust, obnóxius sum: sín secust, faciam út
mones.

ST. Quid id ad me attinét bonisne séruis tu utare án
malis? 1065

CH. Quía boni malíque in ea re párs tibist. ST. Partem
áalteram

Tíbi permitto, illam áalteram aput me quód bonist ad-
pónito.

CH. Sí eris meritus, fiet. respice húc ad me: ego sum
Chármides.

ST. Hém, quis est qui méntionem homo hóminis fecit
óptumi?

CH. Ípsus homo optumúst. ST. Mare, terra, caélum,
di, uostrám fidem, 1070

Sátin ego oculis pláne uideo? éstne hic an non ést? is est.

Cérte is est, is ést profecto. o mí ere exoptatíssume,

Salue. CH. Salue, Stásime. ST. Saluom té.. CH. Scio
et credó tibi.

Sét omitte alia: hoc míhi responde: líberi quíd agúnt mei
Quós reliquí hic fílium atque fíliam? ST. Vluónt, ualent.

CH. Némpe uterque? ST. Vtérque. CH. Di me sál-
uom et seruatiúm uolunt. 1076

Cétera intus ótiose pércontabor quae uolo:

Éamus intro: séquere. ST. Quonam té agis? CH.
Quonam mísi domum?

ST. Hícine nos habitáre censes? CH. Vbinam ego alibi
cénseam?

ST. Iám .. CH. Quid iam? ST. Non súnť nostrae aedes
ístaec. CH. Quid ego ex te aúdio? 1080

ST. Véndidit tuus gnátus aedis. CH. Péril. ST. Prae-
sentáris

Árgenti mínis numeratis. CH. Quót? ST. Quadra-
ginta. CH. Óccidi.

Quis eas emit? ST. Cállices, quol túam rem commen-
dáueras:

Is habitatum huc cónmigrauit nósque exturbauit foras.

CH. Vbí nunc filiús meus habitat? ST. Híc in hoc po-
stículo. 1085

CH. Mále disperii. ST. Crédidi aegre tibi id, ubi au-
dissés, fore.

CH. Égo miser summis periculis súm per maria má-
xuma

Véctus, capitali periclo pér praedones plúrumos

Mé seruauí, sáluos redii: núnc hic disperii miser

Própter eodém quórum causa fui hác aetate exér-
citus: 1090

Ádimit animam mi aégritudo: Stásime, tene me.
ST. Visne aquam

Tibi petam? CH. Res quom ánimam agebat, túm esse
offusam opórtuit.

CALLICLES. CHARMIDES. STASIMVS.

CA. Quid hoc híc clamoris aúdio ante aedís meas?

CH. O Cállices, o Cállices, o Cállices,
Qualíne amico méa commendauí bona? 1095

CA. Probo ét fideli et fído et cum magná fide:
Et sálue et saluom te áduenisse gaúdeo.

* * * * *
* * * * *
* * * * *

CH. Credo, ómnia istaec sí ita sunt ut praédicas.
Set quís istest tuus ornátus? CA. Ego dicám tibi:
Thensaúrum ecfodiebam íntus dotem fíliae 1100
Tuae quae daretur. sét íntus narrabó tibi
Et hóc et alia: séquere. CH. Stasime. ST. Hem.

CH. Strénue

Curre ín Píraeum atque únú curriculum face.
Vidébis íam íllíc náuem qua aduectí sumus.
Iubéto Sagariónem quae imperáuerim 1105
Curáre ut ecferántur, et tu itó semul.
Solútumst portitóri íam portórium.
ST. Nihil ést morae. CH. Cito ámbula: actutúm
redi.

ST. Ilíc sum atque híc sum. CA. Séquere tu hac
me intró. CH. Sequor.

ST. Híc méo ero amicus sólus firmus réstitit 1110
Neque démutauít ánimum de firmá fide,
Quamquám labores múltos ob rem et [líberos
Apaéntis mei eri] eum égo cepisse cénseo.
Set híc únus, ut ego súspicor, seruát fidem.

ACTVS V.

LVSITILES.

Hic homóst omnium hominum praécipuos, 1115

Voluptátibus gaudiisque ántepotens.

Ita cómmoda quae cupio éueniunt,

Quod agó subit, adsecué'sequitur:

Ita gáudiis gaudium súppeditat.

Módo me Stasimus Lésbonici sérnos conueuít [domi]: 1120

Ís mihi dixit súm erum peregre huc áduenisse Chár-
midem.

Núnc mi is propere cónueniundust, út quae cum eius
fílio

Égi ei rei patér sít fundus pótiór. eo [ego]: sét fores

Haé sonitu súo moram mihi óbiciunt incómmode.

CHARMIDES. CALLICLES. LVSITILES.

CH. Néque fuit neque erít neque esse usquam hómí-
nem terrarum árbitror, 1125

Quóius fides fidéлитasque amícum erga aequiperét tuam:

Nam éxaedificauísset me ex hisce aédibus, apsque té
foret.

CA. Siquid amicum ergá bene feci aut cónsului fidé-
liter,

Nón uideor meruisse laudem, cúlpa caruisse árbítror.

Nám beneficium hómini proprium quód datur, prosúm
perit: 1130

Quód datum utendúmst, repetundi id cópiast, quandó
uelis.

CH. Ést ita ut tu dícis. set ego hoc néqueo mirarí
satis

Ėum sororem déspondisse suam ín tam fortem fámiliam.

CA. Lúsiteli quidém Philtonis fílio. LV. Ením me nó-
minat.

CH. Fámiliam optumam óccupauit. LV. Quid ego cessa
hos cónloqui? 1135

Sét maneam etiam, opínor: namque hoc cómmodum or-
ditúr loqui.

* * * * *

* * * * *

* * * * *

CH. Váh. CA. Quid est? CH. Oblítus intus dúdum
tibi sum dícere:

Módo mi aduenienti [híc] nugator quídam occessit ób-
uiam,

Nímis pergraphicus súcophanta. is mílle nummum se
aúreum

Měo datu tibi férre et gnato Lésbonico aibát meo: 1140

Quem égo nec qui esset nóram neque eum ante úsqum
conspexí prius.

Sét quid rides? CA. Meo ádlegatu uénit, quasi qui au-
rúm mihi

Férret aps te quód darem tuæ gnátae dotem: ut fílius

Túus, quando illi a mé darem, esse adlátum id aps te
créderet

Neú qui rem ipsam pósset intellégere, thensaúrum tuum
Mé penes esse, atque a me lege pópuli patrúum pósce-
ret. 1146

CH. Scíte edepol. CA. Megarónides commúnis hoc
meus ét tuus

Bénevolens comméntust. CH. Quia conlaúdo consilium
ét probo.

LV. Quid ego ineptus, dúm sermonem uéreor interrúm-
pere,

Sólus sto nec quód conatus sum ágere ago? homines
cónloquar. 1150

CH. Quis hic est qui huc ad nós incedit? LV. Chár-
midem socrúm suum

Lúsiteles salútat. CH. Di dent tibi, Lusiteles, quas
uelis.

CA. Nón ego sum salúte dignus? LV. Ímmo salue,
Cállicles.

Húnc priorem aequómst me habere: túnica propior
pálllost.

CA. Dèos [deasque] uólo consília uóstra recte uórtere.

CH. Fíliam meam tibi desponsam esse aúdio. LV. Nisi
tú neuis. 1156

CH. Ímmo hau nollo. LV. Spónden tu ergo túam gna-
tam uxórém mihi?

CH. Spóndeo et mille aúri Philipppum dótis. LV. Do-
tem nfl moror.

CH. Si illa tibi placét, placenda dós quoquest quam dát
tibi.

Póstremo quod uís non duces, nísi illud quod non uís
feres. 1160

CA. Iūs hic orat. LV. Impetrabit te áduocato atque árbítro.

Ístac lege fíliam tuam spónden mi uxorém dari?

CH. Spóndeo. CA. Et ego spóndeo itidem. LV. O sáluete adfinés mei.

CH. Átque edepol sunt rés quas prop̄ter tibi tamen suscénsui.

LV. Quid ego feci? CH. Měum corrumpi quia per-
pessu's fílium. 1165

LV. Si id mea uoluntáte factumst, ést quod mihi suscén-
seas.

* * * * *

Sét sine me hoc aps te impetrare quód uolo. CH. Quid
id ést? LV. Scies:

Siquid stulte fécit, ut ea míssa facias ómnia.

Quid cassas capút? CH. Cruciatur cór mi et metuo.
LV. Quidnam id est?

CH. Quóm ille itast ut [eum] ésse nollo, id crúciór: me-
tuo, si tibi 1170

Dénegem quod me óras, ne me léuiorem erga té putes.

Nón grauabor: fáciám ita ut uis. LV. Próbús es: eo u:
illum éuocem.

CH. Miserumst male proméríta ut meríta sint si ulciaci
nón licet.

LV. Áperíte hoc, aperíte propere et Lésbonicum, sí
domist,

Éuocate: ita súbitumst propere quód eum conuentúm
uolo. 1175

LESBONICVS. LVSITELES. CHARMIDES.
CALICLES.

LE. Quis homo tam tumultuoso sónitu me excludit foras?

LV. Béneuolens tuus átque amicust. LE. Sátine saluae?
dic mihi.

LV. Récte: tuum patrém redisse sáluom peregre gaúdeo.

LE. Quis id ait? LV. Ego. LE. Tún uidisti? LV. Et
túte item uideás licet.

LE. Ó pater, patér mi, salue. CH. Sálue multum,
gnáte mi. 1180

LE. Siquid tibi, patér, laboris . . CH. Níhil euenit, né
time:

Béne re gesta sáluos redeo. sí tu modo frugi ésse uis,
Haéc tibi pactast Cállicletis filia. LE. Ego ducám,
pater,

Ét eam et siquam aliám iubebis. CH. Quámquam tibi
suscénsui,

Miseria [una] uní quidem hominist ádfatim. CA. Immo
huíc parumst: 1185

Nám si pro peccátis centum dúcat uxorés, parumst.

LE. Átiam posthac témporabo. CH. Dícis, si faciés modo.

LV. Númquid causaest quín uxorem crás domum ducam?

CH. Óptumumst.

Tú tu perendinúm paratus síis ut ducas. CANTOR.
Plaúдите.

METRA HVIVS FABVLAE HAEC SVNT

- V. 1 ad 222 iambici senarii
- 223 ad 231 bacchiaci tetrametri acatalecti
  - 232 bacchiacus dimeter acatalectus
  - 233 et 234 iambici septenarii
  - 235 creticus tetrameter catalecticus
  - 236 iambicus septenarius
  - 237 et 238 trochaici septenarii
  - 239 et 240 bacchiaci tetrametri acatalecti
  - 241 bacchiacus dimeter acatalectus
  - 242 trochaicus septenarius
  - 243 creticus tetrameter acatalectus
  - 244 ad 246 cretici tetrametri catalectici
  - 247 ad 249 trochaici dimetri catalectici
  - 250 et 251 cretici tetrametri catalectici
  - 252 trochaicus octonarius
  - 253 trochaicus septenarius
  - 255 iambicus octonarius
  - 256 et 257 bacchiaci tetrametri acatalecti
  - 258 bacchiacus trimeter acatalectus
  - 259 iambicus octonarius
  - 260 iambicus dimeter acatalectus
  - 261 et 262 bacchiaci tetrametri acatalecti
  - 264 et 265 trochaici octonarii
  - 266 bacchiacus tetrameter acatalectus
  - 267 ad 275 cretici tetrametri catalectici
  - 276 creticus tetrameter acatalectus
  - 277 et 278 bacchiaci tetrametri acatalecti
  - 279 ad 281 cretici tetrametri acatalecti
  - 282 iambicus octonarius

- V. 258 et 284 cretici tetrametri acataleoci
- 285 et 286 iambici octonarii
  - 287 trochaicus octonarius
  - 288 ad 291 trochaici septenarii
  - 292 trochaicus octonarius
  - 293 ad 300 cretici tetrametri cataleoci
  - 301 ad 391 trochaici septenarii
  - 392 ad 601 iambici senarii
  - 602 ad 728 trochaici septenarii
  - 729 ad 819 iambici senarii
  - 820 ad 841 trochaici octonarii
  - 842 ad 997 trochaici septenarii
  - 998 ad 1007 iambici senarii
  - 1008 ad 1092 trochaici septenarii
  - 1093 ad 1114 iambici senarii
  - 1115 ad 1119 anapaestici dimetri acataleoci
  - 1120 ad 1189 trochaici septenarii.
-

